

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2023 m. vasario 21 d.
(OR. en)

6716/23
ADD 1

PECHE 57

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREZ
gavimo data:	2023 m. vasario 21 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generalinei sekretorei Thérèse BLANCHET
Komisijos dok. Nr.:	SWD(2023) 103 final
Dalykas:	KOMISIJOJOS TARNYBŲ DARBINIS DOKUMENTAS „Bendra žuvininkystės politika. Dabartinė padėtis“, pridedamas prie KOMISIJOJOS KOMUNIKATO EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI „Bendra žuvininkystės politika šiandien ir rytoj: žuvininkystės ir vandenynų paktas, kuriuo siekiama darnaus, mokslo žiniomis grindžiamo, novatoriško ir įtraukaus žuvininkystės valdymo“

Delegacijoms pridedamas dokumentas SWD(2023) 103 final.

Priedama: SWD(2023) 103 final

Briuselis, 2023 02 21
SWD(2023) 103 final

KOMISIJOS TARNYBŲ DARBINIS DOKUMENTAS

Bendra žuvininkystės politika. Dabartinė padėtis

pridedamas prie

Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai

**Bendra žuvininkystės politika šiandien ir rytoj: žuvininkystės ir vandenynų paktas,
kuriuo siekiama darnaus, mokslo žiniomis grindžiamo, novatoriško ir įtraukaus
žuvininkystės valdymo**

{COM(2023) 103 final}

Turinys

1.	Įvadas	5
1.1.	Naujausios, 2013 m. priimtos bendros žuvininkystės politikos reformos trumpa istorija.....	6
2.	Politikos aplinkybės	9
2.1.	Ekosisteminis žuvininkystės valdymo metodas	9
2.1.1.	Įvadas	9
2.1.2.	Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.....	9
2.1.3.	Galimybės ir iššūkiai.....	12
2.2.	Ekonominis aspektas.....	13
2.2.1.	Įvadas	13
2.2.2.	Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.....	14
2.3.	Socialinis aspektas	17
2.3.1.	Įvadas	17
2.3.2.	Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.....	18
2.3.3.	Jūrų žuvininkystės socialinis aspektas pasauliniu lygmeniu.....	22
2.3.4.	Mažos apimties priekrantės žvejyba	23
2.3.5.	Galimybės ir iššūkiai.....	25
2.4.	Tvari mėlynoji ekonomika	27
2.4.1.	Įvadas	27
2.4.2.	Pagrindiniai faktai	27
2.4.3.	Jūrinių teritorijų planavimas	28
2.4.4.	Galimybės ir iššūkiai.....	29
2.5.	Mėgėjų žvejyba	30
2.5.1.	Įvadas	30
2.5.2.	Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.....	30
2.5.3.	Galimybės ir iššūkiai.....	32
2.6.	Švarus ir gyvybingas vandenynas	33
2.6.1.	Įvadas	33
2.6.2.	Švarus ir gyvybingas vandenynas ES lygmeniu	33
2.6.3.	Švarūs ir gyvybingi vandenynai tarptautiniu lygmeniu	35

2.6.4.	Galimybės ir iššūkiai.....	36
2.7.	Klimato kaita.....	37
2.7.1.	Įvadas	37
2.7.2.	Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.....	38
2.7.3.	Klimato kaitos poveikis Europos žuvininkystei ir akvakultūrai	39
2.7.4.	Lanksti ir pritaikoma žuvininkystės valdymo sistema atsparumui klimato kaitai didinti	40
2.7.5.	Kuro naudojamo efektyvumo žvejyboje didinimas ir laivyno išmetamo anglies dioksido kiekio mažinimas.....	42
2.8.	Tarptautinio vandenynų valdymo darbotvarkė	43
2.8.1.	Įvadas	43
2.8.2.	Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.....	43
2.8.3.	Galimybės ir iššūkiai.....	45
3.	BŽP reglamento taikymas	45
3.1.	Žuvininkystės valdymo priemonės jūrų biologiniams ištekliams išsaugoti ir tausiai naudoti.....	45
3.2.	Daugiamečiai planai.....	45
3.2.1.	Įvadas	45
3.2.2.	Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.....	45
3.2.3.	Baltijos daugiametis planas.....	47
3.2.4.	Šiaurės jūros daugiametis planas ir vakarų vandenų daugiametis planas	48
3.2.5.	Vakarų Viduržemio jūros daugiametis planas	48
3.2.6.	Taikant Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos sistemą įgyvendinami daugiamečiai Viduržemio ir Juodosios jūros planai	49
3.3.	Įpareigojimas iškrauti laimikį	50
3.3.1.	Įvadas	50
3.3.2.	Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.....	51
3.3.3.	Glaudesnis bendradarbiavimas įgyvendinant įpareigojimą iškrauti laimikį ir žinios apie jo įgyvendinimą.....	52
3.3.4.	Įpareigojimo iškrauti laimikį įgyvendinimas ir socialinis ir ekonominis poveikis	53
3.3.5.	Uždaviniai ir galimybės	56
3.4.	Mokslinės rekomendacijos.....	58
3.4.1.	Įvadas	58

3.4.2.	Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.....	58
3.4.3.	Tolesnė mokslinių rekomendacijų ir duomenų rinkimo raida	60
3.4.4.	Aktyvesnio suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo skatinimas	60
3.4.5.	Ekosisteminio žuvininkystės valdymo metodo įgyvendinimo skatinimas	61
3.5.	Techninės priemonės.....	62
3.5.1.	Įvadas	62
3.5.2.	Pagrindiniai faktai. Nuo ankstesnės sistemos iki padėties 2022 m.....	63
3.5.3.	Galimybės ir iššūkiai.....	64
3.6.	Žvejybos galimybės	65
3.6.1.	Įvadas	65
3.6.2.	Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.....	66
3.6.3.	Žvejybos galimybių paskirstymas.....	66
3.6.4.	Galimybės ir iššūkiai.....	68
3.7.	Neatidėliotinos priemonės.....	68
3.7.1.	Įvadas	68
3.7.2.	Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.....	68
3.7.3.	Galimybės ir iššūkiai.....	69
3.8.	Išsaugojimo priemonės, būtinos siekiant laikytis įsipareigojimų pagal ES aplinkosaugos srities teisės aktus	69
3.8.1.	Įvadas	69
3.8.2.	Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.....	69
3.8.3.	Galimybės ir iššūkiai.....	73
3.9.	Žvejybos pajėgumų valdymas.....	73
3.9.1.	Įvadas	73
3.9.2.	Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.....	73
3.9.3.	Viršutinės žvejybos pajėgumų ribos	75
3.9.4.	Žvejybos laivynų registras	75
3.9.5.	Žvejybos laivynai atokiausiuose regionuose.....	76
3.9.6.	Galimybės ir iššūkiai.....	77
3.10.	Akvakultūra.....	78
3.10.1.	Įvadas	78

3.10.2.	Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.....	78
3.10.3.	Galimybės ir iššūkiai.....	80
3.11.	Regioninis bendradarbiavimas išteklių išsaugojimo priemonių srityje. Regionalizavimas	80
3.11.1.	Įvadas	80
3.11.2.	Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.....	81
3.11.3.	Regioninis koordinavimas pagal duomenų rinkimo sistemą	84
3.11.4.	Galimybės ir iššūkiai.....	84
3.12.	Patariamiosios tarybos.....	85
3.12.1.	Įvadas	85
3.12.2.	Pagrindiniai faktai. Nuo 2011 m. iki padėties 2022 m.....	85
3.12.3.	Patariamųjų tarybų vaidmuo	87
3.12.4.	Patariamųjų tarybų veikimas.....	88
3.12.5.	Galimybės ir iššūkiai.....	90
3.13.	Išorės aspektas.....	91
3.13.1.	Įvadas	91
3.13.2.	Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.....	91
3.13.3.	Neteisėta, nedeklaruojama ir nereglamentuojama žvejyba	92
3.13.4.	Tausios žvejybos partnerystės susitarimai	92
3.13.5.	Regioninės žvejybos valdymo organizacijos	93
3.13.6.	Dvišaliai ir daugiašaliai susitarimai	94
3.13.7.	Galimybės ir iššūkiai.....	95
3.14.	Rinka ir prekyba (bendras rinkų organizavimas).....	96
3.15.	Struktūrinė politika ir parama. ES finansavimas.....	97
4.	1 priedas. Konsultacijų apibendrinimas	101
4.1.	Įvadas	101
4.2.	Konsultacijos.....	101
4.3.	Per konsultacijas gauti atsakymai	102
4.4.	Pagrindiniai rezultatai	105
4.5.	Išvada	106
5.	2 priedas. Atliekant peržiūrą naudotų tyrimų ir ataskaitų apžvalga.....	107

6.	3 priedas. ES pakrantės valstybių narių pagrindinių konvencijų ratifikavimo būklė	108
7.	4 priedas. Žvejybos pajėgumų viršutinės ribos (2022 m. spalio 1 d.).....	109
8.	5 priedas. Galiojančių deleguotųjų reglamentų, kuriuose išsamiai aprašomas įpareigojimo iškrauti laimikį įgyvendinimas, apžvalga	112

1. ĮVADAS

Kaip nustatyta Reglamento (ES) Nr. 1380/2013¹ (toliau – BŽP reglamentas) 49 straipsnyje, šio Komisijos tarnybų darbinio dokumento ir prie jo pridedamo komunikato tikslas – pateikti ataskaitą dėl bendros žuvininkystės politikos (BŽP) veikimo. Jame vertinama įvairių nuostatų dabartinė padėtis ir įgyvendinimas, atsižvelgiant į naujus iššūkius ir galimybes, atsiradusius po 2013 m. reformos, taip pat į politines gaires, išdėstytas Europos žaliuojo kurso komunikate² ir susijusiose strategijose – Biologinės įvairovės strategijoje³ ir strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“⁴. Šiame dokumente nagrinėjamas trigubos aplinkos krizės (biologinės įvairovės nykimo, klimato kaitos ir taršos) poveikis žvejybos ir akvakultūros valdymui ir kiti klausimai. Jame analizuojami socialiniai ir ekonominiai iššūkiai, kylantys dėl COVID-19 pandemijos, didelės energijos ir žaliavų kainos, prekybos srautų sutrikimai dėl geopolitinių aplinkybių ir poveikis, kurį šie veiksniai darė BŽP įgyvendinimui.

Šiame dokumente apžvelgiama nauja žuvininkystės valdymo dinamika, atsiradusi dėl Jungtinės Karalystės išstojimo iš ES. Nuo to laiko žuvų išteklų valdymas kartu su trečiosiomis šalimis tapo taisykle, o ne išimtimi, įskaitant šiaurės rytų Atlante. Praktiškai tai reiškia, kad didžioji dauguma išteklų, įtraukiamų į metinius žvejybos galimybių nustatymo ciklus, yra valdomi vykdant tarptautines konsultacijas. Dėl to sprendimų priėmimo procesas tampa dar sudėtingesnis ir didėja poreikis stiprinti bendradarbiavimą.

Šis dokumentas grindžiamas per tikslines konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais ir kviečiant teikti informaciją gauta informacija (konsultacijų veiklos apibendrinimas pateiktas 1 priede). Jis grindžiamas įvairiomis Europos Parlamento priimtomis rezoliucijomis, 2022 m. gegužės mėn. įvykusiame neoficialiame generalinių direktorių ir žuvininkystės srities atašė posėdyje vykusiomis diskusijomis, patariamųjų tarybų pateiktomis rekomendacijomis ir patarimais. Jis taip pat grindžiamas mokslinių patariamųjų įstaigų, pavyzdžiui, Žuvininkystės mokslo, technikos ir ekonomikos komiteto, Tarptautinės jūrų tyrinėjimo tarybos ir regioninėms žuvininkystės valdymo organizacijoms priklausančių regioninių mokslinių žuvininkystės įstaigų atliekamu darbu.

Siekiant išvengti dubliavimo, šiame dokumente išsamiai nenagrinėjami konkretūs BŽP reglamento aspektai, kurie yra analizuojami arba išsamiau vertinami kituose dokumentuose, pavyzdžiui, atskirose ataskaitose arba komunikatuose dėl ES tarptautinio vandenynų valdymo⁵, Kontrolės reglamente⁶, duomenų rinkimo sistemoje⁷, metiniuose komunikatuose

¹ 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1380/2013 dėl bendros žuvininkystės politikos, kuriuo iš dalies keičiami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1954/2003 ir (EB) Nr. 1224/2009 bei panaikinami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 2371/2002 ir (EB) Nr. 639/2004 bei Tarybos sprendimas 2004/585/EB.

² Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos žaliasis kursas“, COM(2019) 640 *final*.

³ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2030 m. ES biologinės įvairovės strategija. Gamtos grąžinimas į savo gyvenimą“, COM(2020) 380 *final*.

⁴ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Sąžininga, sveika ir aplinkai palanki maisto sistema pagal strategiją „Nuo ūkio iki stalo“, COM(2020) 381 *final*.

⁵ Bendras komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Krypties į tvarią mėlynąją planetą nustatymas. Bendras komunikatas dėl ES tarptautinio vandenynų valdymo darbotvarkės“, JOIN(2022) 28 *final* ir Komisijos tarnybų darbinis dokumentas (2022) 174 *final*.

⁶ COM(2021) 316 *final*.

dėl BŽP⁸, Baltijos jūros daugiamečio plano vertinime⁹, Viduržemio jūros reglamento retrospektyvinio vertinimo tyrime¹⁰, Techninių priemonių reglamento įgyvendinimo ataskaitoje¹¹ ir bendro rinkos organizavimo ataskaitoje¹². Šis dokumentas grindžiamas šiais vertinimais ir Jūrų reikalų ir žuvininkystės GD užsakytų ir Europos klimato, infrastruktūros ir aplinkos vykdomosios įstaigos atliktų tyrimų rezultatais. Visuose dokumento skyriuose bus pateikiamos nuorodos į šiuos tyrimus ir Europos Parlamento pranešimus savo iniciatyva. Nuorodos į juos taip pat pateikiamos 2 priede.

1.1. Naujausios, 2013 m. priimtose bendros žuvininkystės politikos reformos trumpa istorija

BŽP grindžiama Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 43 straipsniu. Ji sukurta aštuntajame dešimtmetyje ir ilgainiui tapo tikra ES lygmens politika – valstybės narės sutelkė išteklius, kad bendrą ES politiką vykdytų naudodamos bendrą biudžetą. Tai, kad tvarumo uždaviniai yra tarptautinio pobūdžio, yra patvirtinimas, kad reikia tvirtos politikos, grindžiamos bendromis taisyklėmis, dėl kurių susitarta ES lygmeniu.

ES turi išimtinę kompetenciją valdyti jūrų biologinių išteklių išsaugojimo priemones pagal BŽP reglamentą. Tai taikoma tiek ES vandenyse, tiek ES dalyvaujant Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijoje ir kituose Jungtinių Tautų susitarimuose, kurių šalis ji yra, pavyzdžiui, JT susitarime dėl žuvų išteklių¹³, ir vykdamas pagal juos priimtus tarptautinius įsipareigojimus. ES turi išimtinę kompetenciją valdyti ES ir trečiųjų šalių sudarytus tausios žvejybos partnerystės susitarimus (TŽPS). BŽP apima ES ir jos valstybių narių pasidalijamosios kompetencijos sritis, kuriose taikomas subsidarumo principas. Pavyzdžiui, akvakultūros srityje Europos pridėtinė vertė susijusi su veiksmų, kuriais siekiama šalinti dažniausiai pasitaikančias kliūtis tvariam sektoriaus vystymuisi valstybėse narėse, koordinavimu. Įgyvendinant rinkos politiką, kuri yra būtina siekiant kurti žuvininkystės ir akvakultūros produktų bendrąją rinką ir užtikrinti sąžiningą konkurenciją, valstybės narės ir įmonės (įskaitant gamintojų organizacijas) turi daug autonomijos taikydamos įvairias turimas rinkos politikos priemones. BŽP prisidedama prie socialinių ir ekonominių tikslų ir pakankamo maisto tiekimo tikslo pagal SESV 39 straipsnį.

⁷ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai „2017 m. gegužės 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2017/1004 dėl Sąjungos sistemos, skirtos duomenų rinkimui, tvarkymui ir naudojimui žuvininkystės sektoriuje bei paramai mokslinėms rekomendacijoms dėl bendros žuvininkystės politikos, sukūrimo, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 199/2008 (nauja redakcija), įgyvendinimo ir veikimo ataskaita“, COM(2020) 664 *final*.

⁸ Kasmetiniame komunikate pateikiama papildoma informacija apie Europos žuvininkystės būklę ir gairės, susijusias su Komisijos pasiūlymais ir konsultacijomis su trečiosiomis šalimis dėl kitų metų žvejybos galimybių. Naujausias komunikatas – Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Tausesnės žvejybos Europos Sąjungoje siekis: dabartinė padėtis ir 2023 m. orientyrai“, COM(2022) 253 *final*.

⁹ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai „Pirmoji daugiamečio Baltijos jūros menkių, silkių ir šprotų išteklių valdymo ir tų išteklių žvejybos plano įgyvendinimo ataskaita“, COM(2020) 494 *final*.

¹⁰ European Commission, Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries, *Retrospective evaluation study of the Mediterranean Sea Regulation: final report*, Publications Office, 2019. Prieiga per internetą: <https://data.europa.eu/doi/10.2771/886852>.

¹¹ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai „Techninių priemonių reglamento įgyvendinimas (Reglamento (ES) 2019/1241 31 straipsnis)“, COM(2021) 583 *final*, ir Komisijos tarnybų darbinis dokumentas (2021) 268 *final*.

¹² Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai dėl BRO reglamento įgyvendinimo, COM (2023) 101 *final*.

¹³ Susitarimą dėl 1982 m. gruodžio 10 d. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos nuostatų, susijusių su vienos valstybės ribas viršijančių žuvų išteklių ir toli migruojančių žuvų išteklių apsauga ir valdymu, įgyvendinimo.

Dabartiniame BŽP reglamente nustatytos taisyklės, susijusios su Europos žvejybos laivynų tvarumo valdymu ir žuvų išteklių išsaugojimu ES vandenyse ir už jų ribų (vykdant ES žvejybos veiklą). Iš pradžių BŽP buvo bendros žemės ūkio politikos dalis, tačiau 1970 m. priėmus konkrečius teisės aktus ir struktūrinę žuvininkystės politiką ji ilgainiui tapo atskira politikos sritimi. Nuo to laiko šie teisės aktai buvo reguliariai keičiami, kol 2013 m. buvo priimtas BŽP reglamentas, kuris taikomas ir šiandien.

2013 m. BŽP reformos tikslas buvo pašalinti ankstesnės teisinės sistemos trūkumus, kaip nurodyta 2009 m. žaliojoje knygoje¹⁴. Pirmą kartą buvo sukurta išsami teisinė sistema, kurią sudarė:

- didesnis dėmesys tikslams, susijusiems su žuvininkystės aplinkosauginiais, ekonominiais ir socialiniais aspektais, ir įvairios šio požiūrio valdymo priemonės (pvz., ekosisteminis žuvininkystės valdymo metodas);
- aiškiai įtrauktas atsargumo principas ir ekosisteminis žuvininkystės valdymo metodas, kuriais siekiama užtikrinti, kad iki 2020 m. visų rūšių valdomi ištekliai būtų valdomi laikantis didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio principo¹⁵ ir kad neigiamas žvejybos veiklos poveikis jūrų ekosistemai būtų kuo mažesnis;
- iki 2019 m. laipsniškai įgyvendintas įpareigojimas iškrauti visą sužvejotą laimikį;
- tolesnis daugiamečių planų taikymas siekiant sukurti konkrečios rūšies žvejybos valdymo jūrų baseinų lygmeniu sistemą;
- dėmesys išorės aspektui, laikantis ES tarptautinių įsipareigojimų ir BŽP principų;
- dėmesys akvakultūrai ir tvariai akvakultūros plėtrai ES skirtai naujai, konkrečiai strateginio koordinavimo sistemai įskaitant Komisijos priimtas strategines gaires ir valstybių narių įsipareigojimą priimti šiam sektoriui skirtus daugiamečius nacionalinius strateginius planus;
- žuvininkystės ir akvakultūros produktų rinkų bendro organizavimo reforma, ypatingą dėmesį skiriant gamintojų organizacijų parengtiems ir įgyvendinamiems gamybos ir prekybos planams;
- regioninis požiūris, kuriuo siekiama įgalinti valstybes nares bendradarbiauti rengiant bendras rekomendacijas, į kurias įeitų konkrečios priemonės, taikytinos jūrų baseinų lygmeniu, kurias Komisija galėtų perkelti į ES teisę priimdama deleguotuosius aktus;
- patariamąsios tarybos, kad įgyvendinat BŽP būtų remiamasi visų suinteresuotųjų subjektų žiniomis ir patirtimi, atsižvelgiant į skirtingas sąlygas Sąjungos vandenyse ir didesnę bendros žuvininkystės politikos regionalizavimą;
- svarbesnis mokslo, duomenų rinkimo ir mokslinių konsultacijų vaidmuo;

¹⁴ Žalioji knyga. *Bendros žuvininkystės politikos reforma*, COM(2009) 163 galutinis.

¹⁵ Pagal 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2019/1022, kuriuo nustatomas daugiamečių vakarų Viduržemio jūros demersinių išteklių žvejybos planas, nustatyta, kad vakarų Viduržemio jūros demersinių išteklių valdymas laikantis didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio principo turi būti užtikrintas iki 2025 m.

- kiekvienai valstybei narei nustatytos viršutinės laivyno pajėgumų ribos ir įpareigojimas kiekvienai valstybei narei ilgainiui pasiekti stabilią žvejybos pajėgumų ir žvejybos galimybių pusiausvyrą, kad būtų panaikinti struktūriniai pertekliniai laivyno pajėgumai.

BŽP reglamente atsižvelgiama į ypatingą atokiausių regionų padėtį nustatant galimybių naudotis vandenimis tvarką. Ji padeda apsaugoti žvejų bendruomenes sukuriant iki 100 jūrmylių atstumu nuo atokiausių regionų bazinės linijos nutolusią zoną, kurioje teisės žvejoti būtų suteikiamos tik konkrečioms bendruomenėms, išplečiant apsaugos mechanizmą, kuris nuo 2004 m. taikomas Azorų, Madeiros ir Kanarų saloms, į jį įtraukiant visus atokiausius regionus. Šiose zonose iki 2032 m. sausio 1 d. valstybės narės gali apriboti žvejybos veiklą leisdamos žvejoti tik tų teritorijų uostuose registruotiems laivams ir tuose vandenyse tradiciškai žvejojantiems laivams.

2013 m. priimtas BŽP reglamentas buvo iš dalies pakeistas penkis kartus.

Pirmasis pakeitimas¹⁶ padarytas 2014 m., kai Majotas tapo atokiausiu ES regionu, kaip apibrėžta SESV 349 straipsnyje ir 355 straipsnio 1 dalyje. Tai turėjo būti įtraukta į ES teisę, įskaitant BŽP.

Antrasis pakeitimas¹⁷ priimtas 2015 m. siekiant užtikrinti įpareigojimo iškrauti laimikį tikslų ir įgyvendinimo suderinamumą su reglamentais dėl techninių priemonių ir valdymo priemonių. Juo pašalinami reglamentų, kuriais nustatomos techninės ir kontrolės priemonės, nesuderinamumai, taigi, įpareigojimas iškrauti laimikį pradedamas taikyti iš dalies pakeitus arba panaikinus tam tikras nuostatas.

Trečiasis teisės aktų pakeitimas atliktas 2017 m., siekiant pratęsti laikotarpį, per kurį visiems jūrų baseinams turi būti priimti daugiamečiai planai, nes juos priimti užtruko ilgiau nei iš pradžių tikėtasi. Tai buvo būtina, nes ne visiems jūros baseinams buvo parengti daugiamečiai planai, kai nustojo galioti išmetimų planai, pagal kuriuos buvo taikomos įpareigojimo iškrauti laimikį išimtys. 15 straipsnio 6 dalis buvo iš dalies pakeista, kad išmetimų planus būtų galima pratęsti dar trejiems metams¹⁸.

2019 m. įsigaliojus Techninių priemonių reglamentui¹⁹, juo iš dalies pakeistas BŽP reglamentas, konkrečiai 15 straipsnio 12 dalis, nustatant, kad „[rūšių], kurioms netaikomas 1 dalyje nurodytas įpareigojimas iškrauti laimikį, atveju sužvejoti mažesni nei nustatyto

¹⁶ 2013 m. gruodžio 17 d. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1385/2013, kuriuo dėl Majoto statuso dalinio pakeitimo Europos Sąjungos atžvilgiu iš dalies keičiami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 850/98 ir (EB) Nr. 1224/2009 bei Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1069/2009, (ES) Nr. 1379/2013 ir (ES) Nr. 1380/2013.

¹⁷ 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2015/812, kuriuo dėl įpareigojimo iškrauti visą laimikį iš dalies keičiami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 850/98, (EB) Nr. 2187/2005, (EB) Nr. 1967/2006, (EB) Nr. 1098/2007, (EB) Nr. 254/2002, (EB) Nr. 2347/2002 ir (EB) Nr. 1224/2009 ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1379/2013 ir (ES) Nr. 1380/2013 ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1434/98.

¹⁸ 2017 m. lapkričio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/2092, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1380/2013 dėl bendros žuvininkystės politikos.

¹⁹ 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/1241 dėl žuvininkystės išteklių išsaugojimo ir jūrų ekosistemų apsaugos taikant technines priemones, kuriuo iš dalies keičiami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 2019/2006, (EB) Nr. 1224/2009 ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1380/2013, (ES) 2016/1139, (ES) 2018/973, (ES) 2019/472 ir (ES) 2019/1022 ir panaikinami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 894/97, (EB) Nr. 850/98, (EB) Nr. 2549/2000, (EB) Nr. 254/2002, (EB) Nr. 812/2004 bei (EB) Nr. 2187/2005.

mažiausio išteklių išsaugojimą užtikrinančio orientacinio dydžio gyvūnai nelaikomi laive, o nedelsiant paleidžiami į jūrą, išskyrus atvejus, kai jie naudojami kaip gyvas jaukas“.

2022 m. gruodžio 14 d. buvo priimtas penktasis pakeitimas²⁰, siekiant dar 10 metų pratęsti tvarkos dėl galimybių naudotis vandenimis taikymą.

2. POLITIKOS APLINKYBĖS

2.1. Ekosisteminis žuvininkystės valdymo metodas

2.1.1. Įvadas

Tvarus žuvininkystės valdymas – tai ne tik žuvų išteklių valdymas. Juo siekiama užtikrinti tvarų požiūrį į bendresnio pobūdžio socialinius, ekonominius ir aplinkosauginius žuvininkystės politikos aspektus. Tvarus žuvininkystės valdymas turėtų būti užtikrinamas taikant integruotą, ekosisteminių požiūrį, apimančią žuvų išteklių valdymą, kuriuo prisidedama prie aplinkos apsaugos tikslų ir užtikrinamas žvejų pragyvenimo šaltinis.

BŽP reglamente ekosisteminis žuvininkystės valdymo metodas apibrėžiamas kaip „*integruotas žuvininkystės valdymo metodas neviršijant ekologiniu atžvilgiu reikšmingų ribų, kuriuo siekiama valdyti gamtos išteklių naudojimą, atsižvelgiant į žvejybos ir kitą žmogaus veiklą, kartu išsaugant biologinę gerovę ir biologinius procesus, reikalingus, kad būtų apsaugota ekosistemos, kuriai daromas poveikis, buveinių sudėtis, struktūra ir veikimas, atsižvelgiant į tai, kas žinoma apie biotinius, abiotinius bei su žmogaus veikla susijusius ekosistemų aspektus, ir į neaiškumus, susijusius su šiais komponentais*²¹“.

Tuo remiantis, ekosisteminio žuvininkystės valdymo metodu siekiama užtikrinti, kad dabartinėms ir būsimoms kartoms būtų galima tiekti su gyvaisiais vandens ištekliais susijusias prekes ir teikti su jais susijusias paslaugas, neperžengiant ekologiniu požiūriu reikšmingų ribų. Šis metodas svarbus, nes dėl savo pobūdžio žvejyba, kaip ir kita jūroje vykdoma veikla, daro poveikį visai jūrų aplinkai. Tokios veiklos poveikis turėtų būti kuo labiau mažinamas ir turėtų būti vengiama bloginti jūrų aplinką.

2.1.2. Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.

2009 m. žaliojoje knygoje nustatytas poreikis integruoti ekosisteminių metodą į bendrą BŽP įgyvendinimo strategiją, kaip priemonę, kuria siekiama tvaraus vystymosi atsižvelgiant į jo tris aspektus. Siekiant patenkinti šį poreikį, 2013 m. reformoje aiškiai numatyta, kad BŽP turi būti grindžiama trimis tvarumo aspektais – socialiniu, ekonominiu ir aplinkosauginiu. BŽP reglamente taip pat reikalaujama saugant, valdant ir naudojant žuvų išteklius plačiai taikyti atsargumo principą. Šis principas, kaip nurodyta JT susitarimo dėl žuvų išteklių 6 straipsnyje ir apibrėžta BŽP reglamente²² – tai „principas, pagal kurį tinkamos mokslinės informacijos trūkumas neturėtų būti priežastis atidėti valdymo priemonės, skirtas tikslinėms rūšims, su jomis susijusioms arba nuo jų priklausomoms rūšims bei netikslinėms rūšims ir jų aplinkai išsaugoti, arba tų priemonių nesiimti“.

²⁰ 2022 m. gruodžio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2022/2495, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1380/2013, kiek tai susiję su galimybės naudotis Sąjungos vandenimis apribojimais.

²¹ BŽP reglamento 4 straipsnio 1 dalies 9 punktą.

²² BŽP reglamento 4 straipsnio 1 dalies 8 punktą.

Tvaraus žuvininkystės valdymo vaidmuo prisidedant prie jūrų aplinkos apsaugos įtvirtintas BŽP reglamente ir kitose su jūrine veikla susijusiose politikos srityse. Visų pirma tai pagalba siekiant geros aplinkos būklės, konkrečiai, remiantis 1²³, 3²⁴, 4²⁵ ir 6²⁶ deskriptoriais, nustatytais Jūrų strategijos pagrindų direktyvoje²⁷. Tai taip pat pagalba užtikrinant veiksmingą saugomų jūrų teritorijų valdymą ir valstybių narių įsipareigojimų pagal Paukščių²⁸, Buveinių²⁹ ir Vandens pagrindų³⁰ direktyvas įgyvendinimą. Šiuo tikslu priimtas priemonių rinkinys. BŽP reglamente nustatyta, kad šios priemonės turėtų būti naudojamos tiek valdant žuvininkystę, tiek įgalinant valstybes nares vykdyti savo įsipareigojimus įgyvendinant aplinkos teisės aktus, rinkos (ir maisto tiekimo) politiką ir akvakultūros plėtrą. Šias BŽP reglamento priemones sudaro išsaugojimo priemonės (įskaitant technines priemones) ir daugiamečiai planai. Į jas įtraukta papildomų nuostatų ir priemonių, kuriomis valstybės narės gali naudotis pagal Techninių priemonių reglamentą. Apskritai labai svarbu, kad žuvininkystės politika būtų nuosekli ir integruota į kitas aplinkos, jūrų ir jūrų laivininkystės politikos sritis. Šis integracijos poreikis pabrėžiamas Europos žaliojo kurso komunikate, kuriame vienu prioritetų laikoma Europos jūrų, vandenynų ir jūrų aplinkos, kaip Europos gamtinio ir ekonominio turto šaltinio, apsauga, kad toliau būtų užtikrinamas Europos apsirūpinimas ištekliais. Iš tiesų ekosisteminis jūrų valdymo metodas negali ir neturėtų būti įgyvendinamas viename konkrečiame sektoriuje, o veikiau turėtų būti taikomas kaip tarpsektorinis metodas. Be to, strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ pripažįstamas suderinto, tarpsektorinio ES požiūrio į tvarią maisto sistemą poreikis.

Remdamasi 2013 m. priimta reforma ir iki to laiko vykdytu bendradarbiavimu bei moksliniais tyrimais, mokslinės patiriamosios įstaigos pritaikė savo metodus, kad sukurtų tvirtą žinių bazę ir užtikrintų, kad ji būtų grindžiama tarpdisciplininiu mokslu, t. y. įtraukiant gamtos mokslus, socialinius mokslus ir ekonomiką, ir tarpdisciplininiu požiūriu. Tai reiškia, kad į mokslinių konsultacijų procesus turi būti įtraukti suinteresuotieji subjektai ir turi būti atsižvelgiama į čiabuvių – žvejų ir kitų suinteresuotųjų subjektų – žinias. Įtraukiant suinteresuotuosius subjektus ir mokslo ekspertus į taikant ekosisteminį žuvininkystės valdymo metodą vykdomus įvairius patariamuosius ir sprendimų priėmimo procesus, gali būti padidintas žinių bazės patikimumas, proceso teisėtumas ir mokslinės informacijos aktualumas³¹. Apskritai Tarptautinė jūrų tyrinėjimo taryba (ICES) toliau aktyviai skatina suinteresuotuosius subjektus dalyvauti įvairioje jos vykdomoje veikloje ir procesuose.

Su ekosisteminio žuvininkystės valdymo metodu susijęs darbas – nuolatinis procesas, tačiau ICES savo mokslinėse rekomendacijose jau atsižvelgė į ekosisteminius veiksnius. Pavyzdžiui,

²³ 1 deskriptorius. Biologinė įvairovė yra išsaugota. Buveinių kokybė ir paplitimas, taip pat rūšių pasiskirstymas ir gausa atitinka vyraujančias fiziografines, geografines ir klimatinės sąlygas.

²⁴ 3 deskriptorius. Komerciniams tikslams naudojamos žuvų, vandens bestuburių ir vėžiagyvių populiacijos neviršija saugių biologinių ribų ir jų pasiskirstymas pagal amžių ir dydį parodo gerą išteklių būklę.

²⁵ 4 deskriptorius. Visų žinomų jūrinių mitybos tinklų elementų gausumas ir įvairovė normalūs, o jų lygis gali užtikrinti ilgalaikę rūšių gausą ir visišką jų reprodukcinio pajėgumo išsaugojimą.

²⁶ 6 deskriptorius. Jūros dugno vientisumas yra tokio lygio, kad užtikrinamas ekosistemų struktūros ir funkcijų išsaugojimas, o ypač nėra neigiamo poveikio bentos ekosistemoms.

²⁷ 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/56/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų jūrų aplinkos politikos srityje pagrindus (Jūrų strategijos pagrindų direktyva).

²⁸ 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos (kodifikuota redakcija).

²⁹ 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos.

³⁰ 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/60/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus, [Vandens pagrindų direktyva \(europa.eu\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32000L0060).

³¹ <http://dx.doi.org/10.1016/j.marpol.2014.10.019>.

ji pateikia ekosistemų apžvalgas³², skirtas kiekvienam ekoregionui³³. ICES ekosistemų apžvalgose pateikiamas regioninių ekosistemų aprašymas, nustatoma pagrindinė žmonių vykdoma veikla ir dėl jos kylantys pavojai ir paaiškinama, kokį poveikį jie daro pagrindiniams ekosistemos komponentams. ICES taip pat nagrinėja žuvininkystės pokyčius ir iššūkius, su kuriais susiduriama socialiniu ir ekologiniu lygmenimis. Pavyzdžiui, į dėl 73 proc. išteklių, apie kuriuos turima daug duomenų, teikiamas rekomendacijas jau įtraukta ekosistemų kintamumo elementų³⁴. Tam tikrais atvejais ICES taip pat pateikia valdymo galimybių įverčius, kuriuos pasiekus žvejybos valdymo planais gali būti užtikrinamas pakankamai geras žvejybos laimikis³⁵ (atsižvelgiant į platesnę ekosistemą ir nustatant didesnius ekonominius ir socialinius tikslus, o ne tiesiog didžiausią galimą tausios žvejybos laimikį pagal atskiras rūšis).

Be to, ICES žvejybos apžvalgose³⁶ pateikiama informacija apie komercinius žuvų išteklius ir jų naudojimą. Žvejybos apžvalgose pateikiama ne tik informacija apie vieną rūšį, bet taip pat mišriosios žvejybos rekomendacijos³⁷ ir informacija apie žvejybos poveikį platesnei ekosistemai, t. y. ne tik konkrečioms ištekliams. Konkrečiai juose aprašomas dviejų tipų poveikis: fizinis bentoso buveinių trikdymas naudojant demersinius tralus ir saugomų, nykstančių ir gresiančių išnykti rūšių priegauda. ICES pateikė papildomų rekomendacijų dėl pažeidžiamų jūrų ekosistemų rajonų, kuriuos norint apsaugoti reikia paversti žvejybos draudimo rajonais, nustatymo, kartu atsižvelgdama į žvejybos intensyvumą tuose rajonuose. Tai novatoriškas subalansuotas požiūris, kuriuo siekiama kuo didesnės apsaugos kuo mažiau trikdančią žvejybos veiklą. Visai neseniai ICES taip pat pradėjo teikti mokslines rekomendacijas, kuriose atsižvelgiama į ekosistemų našumo pokyčius (Airijos jūros žvejybos rajonuose).

Daugiamečio metodo taikymas bendro leidžiamo sužvejoti kiekio (BLSK) nustatymo sistemai gali būti naudingas išteklių, kurių tendencijos palyginti stabilios, atveju, nes jį taikant būtų suteikiama daugiau stabilumo išteklių valdymo srityje ir būtų užtikrinamas veiksmingesnis Tarybos sprendimų priėmimo proceso organizavimas. Šis metodas jau taikomas giliavandenių žuvų ištekliams (BLSK nustatytas dvejiems metams). Kalbant apie išteklius, kuriais dalijamasi su trečiosiomis šalimis, labai svarbu pirmiausia susitarti dėl šio metodo taikymo. Komisija su mokslo įstaigomis jau išnagrinėjo daugiamečių BLSK nustatymo koncepciją. Siekiant nustatyti daugiamečius BLSK, reikėtų, kad ICES pateiktų rekomendacijas keleriems metams ir metinę konkrečių rodiklių (naujausių duomenų apie laimikį ir žvejybos pastangas) mokslinę peržiūrą, kad būtų galima patikrinti, ar yra pakeitimų, kuriuos dar reikia įvertinti, ir ar daugiametės rekomendacijos tebegalioja. ICES keletą pasiūlymų šiuo klausimu pateikė savo ekosistemų apžvalgose, tačiau vis dar yra keletas metodinių klausimų, kuriuos reikia išspręsti, kad vietoje metinių rekomendacijų būtų galima teikti visiškai patikimas daugiametės rekomendacijas.

³² <https://www.ices.dk/advice/ESD/Pages/Ecosystem-overviews.aspx>.

³³ ICES naudoja ekoregionus kaip erdvinius vienetų, kad galėtų apibendrinti ekosisteminio metodo įrodymus. ICES ekoregionai nustatomi remiantis biogeografiniais ir okeanografiniais ypatumais ir esamais politiniais, socialiniais, ekonominiais ir valdymo padaliniais. Jie nustatomi vykdant kartotinių mokslininkų ir suinteresuotųjų subjektų konsultacijų procesą, kuriam vadovauja ICES patariamasis komitetas.

³⁴ ICES. *ACOM sanctioned analysis of ICES productivity questionnaire (Ad Hoc)*, ICES Scientific Reports, Vol. 4, Issue 12, 2022, pp. 12. Prieiga per internetą: <http://doi.org/10.17895/ices.pub.10037>.

³⁵ Pakankamai geras žvejybos laimikis apibrėžiamas kaip tausios žvejybos laimikis, ne mažesnis kaip 80 proc. didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio.

³⁶ <https://www.ices.dk/advice/Fisheries-overviews/Pages/fisheries-overviews.aspx>.

³⁷ BŽP reglamento 4 straipsnio 1 dalies 36 punkte mišrioji žvejyba apibrėžiama kaip „žvejyba, apimanti daugiau nei vieną rūšį, kai tos pačios žvejybos operacijos metu tikėtina, kad bus sužvejotos skirtingos rūšys“.

Tačiau dėl neiškumų, atsiradusių dėl klimato kaitos, vykdamą žuvininkystės valdymą reikia toliau ir sistemingiau taikyti atsargumo principą. Tai reiškia, kad, pavyzdžiui, reikia išnagrinėti lengviau pritaikomas ir lankstesnes žuvininkystės valdymo sistemas, kurias taikant būtų galima padėti įveikti ir suvaldyti galimus būsimus su klimatu susijusius sukrėtimus, kurie turėtų įtakos komercinių žuvų išteklių būklei trumpuoju ir vidutinės trukmės laikotarpiu.

Į Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos (GFCM) taikomą žuvininkystės valdymo metodą įeinantis ekosisteminis požiūris yra svarbus aspektas, nurodytas GFCM susitarime³⁸. Centrinis GFCM žuvininkystės valdymo pagalbinis organas, visų pirma Žuvininkystės mokslinis patariamasis komitetas, savo įgaliojimuose, kuriais vadovaujasi vykdydamas savo darbą, laikosi ekosisteminio požiūrio į žuvininkystę. Ekosisteminio metodo vaidmuo taip pat pabrėžiamas ne viename svarbiame regioniniu lygmeniu priimtame politiniame dokumente³⁹. Naujausias svarbus politinis dokumentas šiuo klausimu yra GFCM 2030 m. strategija, kurioje pripažįstama, kad iš tiesų labai svarbu dėti koordinuotas pastangas siekiant kuo labiau sustiprinti GFCM veiksmus ir atsižvelgti į socialinius, ekonominius ir aplinkosauginius regiono tvarumo aspektus, laikantis ekosisteminio požiūrio, ir didinti atsparumą, kad būtų galima reaguoti į pasaulinius iššūkius ir krizes. Per daugelį metų GFCM priėmė 45 priemones (rekomendacijas, rezoliucijas ir sprendimus), kuriose aiškiai nurodomas ekosisteminis žuvininkystės valdymo metodas, daugiausia susijęs su valdymo planais arba valdymo priemonėmis.

2.1.3. Galimybės ir iššūkiai

Naujausias Europos klimato, infrastruktūros ir aplinkos vykdomosios įstaigos tyrimas „The implementation of ecosystem-based approaches applied to fisheries management under the CFP“⁴⁰ (liet. „Žuvininkystės valdymui pagal BŽP taikomų ekosisteminių metodų įgyvendinimas“) parodė, kad dabartinės išteklių išsaugojimo priemonės vis dar daugiausia grindžiamos tradiciniu vienaarūšės žvejybos valdymu. Jame padaryta išvada, kad siekiant įgyvendinti ekosisteminį žuvininkystės valdymo metodą, reikia spręsti keletą problemų, visų pirma pagerinti konsultavimo procesą, žinių bazę ir sprendimų priėmimo procesą. Tyrime rekomenduojama išplėsti politikos tikslus, kad jie apimtų ne tik komercines rūšis. Iki šiol žuvininkystės valdymas daugiausia buvo grindžiamas tradicinėmis, vienaarūšei žvejybai skirtomis rekomendacijomis (kurios sudaro metinių žvejybos galimybių pagrindą); prie labiau ekosisteminio metodo turėtų būti pereinama toliau ir sparčiau įgyvendinant technines priemones pagal Techninių priemonių reglamentą, kad būtų mažinamas nepageidaujamas laimikis ir kuo labiau mažinamas žvejybos poveikis jūrų ekosistemai, visų pirma pažeidžiamoms rūšims ir buveinėms. Tyrime daroma išvada, kad šiuo tikslu reikės iš naujo ir iš pagrindų įvertinti duomenų poreikius, nes dabartinių duomenų nepakanka, kad būtų galima nustatyti tikslus modelius, reikalingus daugiarūšei analizei atlikti, ir juos patvirtinti.

Jūrų reikalų ir žuvininkystės GD 2022 m. rengtame žuvininkystės mokslo seminare⁴¹ nagrinėta, kaip registruoti jūrų ekosistemų tendencijas ir kaip naudoti šią informaciją siekiant

³⁸ Susitarimas dėl Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos įsteigimo, <https://www.fao.org/3/ax825e/ax825e.pdf>.

³⁹ 2016 m. Bukarešto deklaracija, 2017 m. deklaracija „MedFish4Ever“ ir 2018 m. Sofijos deklaracija.

⁴⁰ European Commission, European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency. *The implementation of ecosystem-based approaches applied to fisheries management under the CFP: final report*, Publications Office of the European Union, 2022. Prieiga per internetą: <https://data.europa.eu/doi/10.2926/57956>.

⁴¹ 2022 m. Jūrų reikalų ir žuvininkystės GD žuvininkystės mokslo seminaras (internetinis seminaras) „Ekosisteminio žuvininkystės valdymo metodo įgyvendinimas“, <https://www.fisheriesscienceseminar.eu/>.

papildyti labiau įprastus pavienių išteklių vertinimus, patobulinti arba patikslinti mokslines rekomendacijas. Dėl sparčių su klimatu ir vandenynais susijusių pasaulinių pokyčių, svarbu atsižvelgti ne tik į konkrečių išteklių, ar plėšrūnų ir grobio santykio pokyčius. Labai svarbu siekti geriau suvokti bendras ekosistemų tendencijas ir geriau suprasti sąsajas su kitomis tvaros mėlynosios ekonomikos sritimis (pvz., akvakultūra, jūrų teritorijų planavimu ir kitais jūrų sektoriais), taip pat jų poveikį žuvininkystei. Šią informaciją turėtų naudoti sprendimus priimančios asmenys, nustatydami išteklių surinkimo strategijas.

Atliktuose ekosisteminio metodo tyrimuose rekomenduota toliau jį tobulinti labiau įtraukiant suinteresuotuosius subjektus ir aiškiau atsižvelgiant į bendresnio pobūdžio žuvininkystės valdymo aplinkybes. Suinteresuotųjų subjektų svarba ir vaidmuo taip pat nurodyti kitame Europos klimato, infrastruktūros ir aplinkos vykdomosios įstaigos tyrime, susijusiame su regionalizavimu⁴². Šiame tyrime nustatomas dabartinis požiūris į regionalizavimą ir suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą siekiant BŽP tikslų, kad būtų įgyvendintas ekosisteminis metodas ir atsargumo principas. Tyrime daroma išvada, kad šių požiūrio ir principo taikymo indėlis siekiant BŽP tikslų priklauso nuo to, kaip sėkmingai jie abu įgyvendinami praktikoje. Patariamąsias tarybas sudaro suinteresuotieji subjektai, turintys skirtingų sričių žinių ir skirtingų interesų, kurie galiausiai turi būti suderinami. Tai turėtų padėti plėtoti ekosisteminį metodą ir atsargumo principą ir pasiekti BŽP tikslus. Regioninis požiūris išsamiau aptartas 3.11 skyriuje.

Daugelis suinteresuotųjų šalių pabrėžė, kad svarbu taikyti ekosisteminį žuvininkystės valdymo ir sprendimų priėmimo metodą. Siekiant taikyti bet kokią ekosisteminį žuvininkystės valdymo metodą, reikalinga labiau holistinė žuvininkystės valdymo sistema, kuria būtų sprendžiamas kompromisų tarp ekologinio, socialinio (įskaitant kultūrinio ir institucinio) ir ekonominio tvarumo kriterijų klausimas. Veiklos metodai, kuriais turi būti remiamas ekosisteminis metodas, gali būti ir tradicinis vienaarūšės žvejybos valdymas, ir platesnis ekosistemų valdymas. Platesniu ekosistemų valdymu siekiama atsižvelgti į dinamišką ir labai sudėtingą ekosistemų pobūdį, jų ekologinį vientisumą ir biologinę įvairovę, taip pat žuvininkystės valdymo pripažinimą socialinės ir ekologinės sistemos dalimi. Taikant ekosisteminį metodą nėra atsisakoma dabartinės žuvininkystės valdymo sistemos, ji tiesiog išplečiama.

2.2. Ekonominis aspektas

2.2.1. Įvadas

Vienas iš BŽP reglamento tikslų – sudaryti sąlygas ekonomiškai perspektyviam ir konkurencingam žvejybos ir perdirbimo sektoriui ir sausumoje vykdomai su žvejyba susijusiai veiklai⁴³. BŽP reglamentu taip pat turėtų būti tiesiogiai ir netiesiogiai skatinamas darbo vietų kūrimas ir ekonominis pakrančių regionų vystymasis⁴⁴ ir užtikrinama, kad žvejybos ir akvakultūros veikla būtų padedama kurti ilgalaikį aplinkosauginį, ekonominį ir socialinį tvarumą⁴⁵.

⁴² European Commission, European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency. *Study on regionalisation of Common Fisheries Policy (CFP)*, Publications Office of the European Union, 2022. Prieiga per internetą: https://cinea.ec.europa.eu/publications/study-regionalisation-common-fisheries-policy-cfp_en#files.

⁴³ BŽP reglamento 2 straipsnio 5 dalies c punktas.

⁴⁴ BŽP reglamento 12 konstatuojamoji dalis.

⁴⁵ BŽP reglamento 4 konstatuojamoji dalis.

2019 m. ES mėlynosios ekonomikos (terminas, apimantis visą su vandeniu, jūra ir vandenynais susijusią ekonominę veiklą) sektoriuose dirbo 4,45 mln. žmonių, jos bendroji pridėtinė vertė siekė 183,9 mlrd. EUR, bendra apyvarta – 667,2 mlrd. EUR, o bendrasis pelnas – 72,9 mlrd. EUR⁴⁶. 2019 m. bendras užimtumas gyvųjų išteklių sektoriuje, kuris apima pirminę gamybą, perdirbimą ir paskirstymą, dirbo beveik 540 000 žmonių, o jo bendroji pridėtinė vertė siekė daugiau kaip 19 mlrd. EUR⁴⁷. Iš jų ES komercinės žvejybos pajamos, susijusios su iškrovimu, sudarė daugiau kaip 5,8 mlrd. EUR per metus ir 2020 m. šioje srityje dirbo daugiau kaip 124 630 žvejų, o tai yra maždaug 82 272 etato ekvivalentų⁴⁸. Žvejybos kultūros paveldas ir istorija taip pat labai svarbūs visoje Europoje. Žvejyba dažnai suvokiama kaip gyvenimo būdas, kuriuo užsitikrinamas maistas ant stalo, tačiau be prasimaitinimo paskirties turintis ir didesnę, kultūrinę reikšmę. Žvejyba dažnai perduodama iš kartos į kartą kaip komercinis pragyvenimo šaltinis, o kai kuriems ir būdas prasimaitinti.

2.2.2. Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.

Taikant BŽP ES žvejybos laivyno ekonominės veiklos rezultatai smarkiai pagerėjo. Tačiau keli išorės veiksniai, visų pirma kuro kainos, padarė didelį poveikį ES žvejybos laivyno ekonominės veiklos rezultatams⁴⁹. Pastaruoju metu ES žvejybos laivynui būdingas ekonomines tendencijas galima įtraukti į vieną iš dviejų laikotarpių:

- 2009–2018 m. ES žvejybos laivyno ekonominės veiklos rezultatai apskritai pagerėjo, o tam tikrus svyravimus lėmė trys pagrindiniai veiksniai: 1) pažanga siekiant tausios žvejybos, kurią rodo didesnis iškraunamas kiekis pastangų vienetai ir mažesnės veiklos sąnaudos dėl gausesnių žvejybos išteklių. Per pastaruosius kelerius metus pastangos sumažėjo, o išteklių padaugėjo, todėl padidėjo iškraunamas kiekis pastangų vienetai, taip pat pelnas, 2) didesnės vidutinės kelių komercinių požiūriu svarbių rūšių pirmojo pardavimo kainos ir 3) palyginti mažos kuro sąnaudos;
- 2019–2022 m. ši ilgalaikė teigiama tendencija sustojo ir ES laivyno ekonominės veiklos rezultatai labai pablogėjo dėl bendro išorės sukrėtimų, kaip antai pandemijos, „Brexit’o“, aplinkos pokyčių (žr. 2.7.3 skirsnį „Klimato kaitos poveikis Europos žuvininkystei ir akvakultūrai“) ir dabartinių energetikos ir infliacijos krizių, poveikio. Nepaisant šio poveikio, 2020 ir 2021 m. ES žvejybos laivynas išliko pelningas ir pakankamai atsparus. Tačiau didelės kuro kainos 2022 m. laivynui turėjo didelį neigiamą poveikį – kuro sąnaudos panaikino ankstesniais metais pasiektą pelną. 2022 m. ES žvejybos laivynas patyrė nuostolius (numatomi bendrieji nuostoliai – 63 mln. EUR) – pirmą kartą nuo 2008 m.

⁴⁶ European Commission, Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries, Joint Research Centre, Addamo, A., Calvo Santos, A., Guillén, J., et al. *The EU blue economy report 2022*, Publications Office of the European Union, 2022.

⁴⁷ European Commission, Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries, Joint Research Centre, Addamo, A., Calvo Santos, A., Guillén, J., et al. *The EU blue economy report 2022*, Publications Office of the European Union, 2022.

⁴⁸ European Commission, Joint Research Centre, Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries. *The 2022 annual economic report on the EU fishing fleet (STECF 22-06)*, Virtanen, J.(editor), Guillen, J.(editor), Prellezo, R.(editor), Sabatella, E.(editor), Publications Office of the European Union, 2022.

⁴⁹ European Commission, Joint Research Centre, Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries. *The 2022 annual economic report on the EU fishing fleet (STECF 22-06)*, Virtanen, J.(editor), Guillen, J.(editor), Prellezo, R.(editor), Sabatella, E.(editor), Publications Office of the European Union, 2022.

Tačiau nuostolius patyrė ne visi žvejybos laivai. Ekonominiai duomenys rodo, kad laivyno segmentai, kurie priklauso nuo tausiai žvejojamų išteklių ir kuriems pavyko padidinti savo energijos vartojimo efektyvumą (arba sumažinti kuro naudojimo intensyvumą), gali uždirbti pelną, nepaisant nepalankių dabartinių ekonominių sąlygų. Iš šių išvadų matyti, kad žuvų išteklių saugojimas ir energijos vartojimo efektyvumas ES laivyne duoda ekonominės naudos. Abi priemonės susijusios su ES žvejybos laivynų ekonominės veiklos rezultatų ir atsparumo rėmimu.

Metinėje ES žvejybos laivyno ekonominėje ataskaitoje išsamiai apžvelgiama naujausia turima informacija apie valstybių narių žvejybos laivynų struktūrą ir ekonominės veiklos rezultatus⁵⁰. Apskritai kuro naudojimo intensyvumas 2008–2020 m. sumažėjo 15 proc., daugiausia dėl geros išteklių būklės (visų pirma Šiaurės jūroje ir šiaurės rytų Atlante), dėl kurios laimikis didesnis, nors jūroje praleidžiama mažiau dienų, dėl to, kad kai kurie žvejybos laivai keičia savo žvejybos praktiką siekdami sumažinti vartojimą (mažina greitį, laimikį iškrauna uostuose arčiau žvejybos vietų ir keliais perveža jį į pagrindinius žuvų aukcionus, kuriuose jie gali prašyti didesnių kainų), ir tam tikru mastu dėl kurų taupančių technologijų ir žvejybos įrangos, įsigytų 2008–2020 m. gavus paramą iš Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo. ES žvejybos laivynas per metus sunaudoja beveik 2 mlrd. litrų kuro, todėl galimybės padidinti jo energijos vartojimo efektyvumą ir sumažinti kuro suvartojimą – didelės.

Valstybių narių lygmeniu 2020 m. Ispanijos laivynas ir toliau gavo daugiausia pajamų – 1,6 mlrd. EUR, o po jo – Prancūzijos laivynas, gavęs 1,1 mlrd. EUR pajamų. 2020 m. nė viena valstybė narė nepatyrė bendrųjų nuostolių, tačiau keturios valstybės narės (Suomija, Vokietija, Estija ir Kipras) patyrė grynųjų nuostolių.

Laivyno segmento lygmeniu ES tolimosios žvejybos laivyno⁵¹, didelės apimties laivyno⁵² ir mažos apimties priekrantės laivyno⁵³ ekonominės veiklos rezultatai labai skyrėsi. Didelių laivų laivynas ir tolimosios žvejybos laivynas 2020 m. buvo labai atsparūs, daugiausia dėl itin mažų jūrinio kuro kainų 2020 m. Ši padėtis smarkiai pasikeitė 2022 m., nes didelės kuro kainos didžiausią poveikį darė šiems laivynams (ypač tolimosios žvejybos laivynui). O štai mažos apimties priekrantės laivyno rezultatai valstybėse narėse ir regionuose labai skyrėsi. Iš pagal valstybes nares suskirstytų rezultatų matyti, kad mažos apimties priekrantės laivynas 10 valstybių narių (Vokietijoje, Danijoje, Estijoje, Suomijoje, Graikijoje, Lietuvoje, Latvijoje, Maltoje, Lenkijoje ir Švedijoje) patyrė bendrųjų nuostolių. Baltijos jūros regiono mažos apimties priekrantės laivyno rezultatai prasčiausi, o juos lėmė prasta pagrindinių demersinių žuvų išteklių būklė ir nepalanki aplinkos padėtis⁵⁴, susijusi su per dideliu maistinių medžiagų srautu, didesniu giliavandenių zonų, kuriose deguonies kiekis yra mažas, mastu, klimato nulemtais vandens temperatūros pokyčiais, dideliu teršalų kiekiu ir nevietinių rūšių antplūdžiu.

Svarbu pažymėti, kad pagal šią bendrą tendenciją laivynai, žvejojantys išteklius, kurie kelerius metus buvo žvejojami tausiai, paprastai pasiekdavo didesnę pelningumą ir

⁵⁰ European Commission, Joint Research Centre, Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries. *The 2022 annual economic report on the EU fishing fleet (STECF 22-06)*, Virtanen, J.(editor), Guillen, J.(editor), Prellezo, R.(editor), Sabatella, E.(editor), Publications Office of the European Union, 2022.

⁵¹ Įeina ilgesni nei 24 metrų ES registruoti laivai, žvejojantys žvejybos regionuose, kurie patenka į kategoriją „kitas žvejybos regionas“, įskaitant ES atokiausius regionus.

⁵² Įeina visi ilgesni kaip 12 metrų laivai, naudojančios pasyviosios žvejybos įrankius, ir visi laivai, naudojančios velkamuosius įrankius ir daugiausia žvejojantys ES vandenyse.

⁵³ Įeina visi laivai, kurių ilgis mažesnis nei 12 metrų ir kurie naudoja pasyviosios žvejybos įrankius.

⁵⁴ Įeina visi laivai, kurių ilgis mažesnis nei 12 metrų ir kurie naudoja pasyviosios žvejybos įrankius.

aukštesnius atlyginimus. Geras žuvų atsargų lygis taip pat prisideda prie sektoriaus socialinių ir ekonominių rezultatų. Kita vertus, laivynų, žvejojančių pereikvotus išteklius, ekonominiai rezultatai buvo prastesni. Kai kuriems žvejojimo laivyno segmentams iš tiesų būdingas pajėgumų perteklius ir dėl to pereikvojami jūrų biologiniai ištekliai. Jeigu yra struktūrinis pajėgumų perteklius, pelningumas būna mažas, nes yra per daug laivų ir per mažai jų žvejojamų žuvų. Siekiant užkirsti kelią tokiui padėčiai, reikia struktūriškai pritaikyti atitinkamus žvejojimo laivynus. Siekiant pašalinti pajėgumų perteklių, pagal BŽP reikalaujama, kad valstybės narės imtųsi konkrečių priemonių, kad suderintų žvejojimo laivų skaičių su ištekliais, kuriuos galima žvejoti. Šios priemonės grindžiamos kiekvieno žvejojimo laivyno segmento žvejojimo pajėgumo ir turimų žvejojimo galimybių pusiausvyros vertinimu. Jei nustatomas pajėgumų perteklius, Europos jūrų reikalų, žvejojimo ir akvakultūros fondas (EJRŽAF)⁵⁵ gali skirti finansinę kompensaciją žvejams, kurie visam laikui nutraukia žvejojimo veiklą. Dėl šios paramos panaikintas žvejojimo pajėgumas visam laikui pašalinamas iš žvejojimo laivyno. Žvejojimo veikla visiškai nutraukiama atiduodant žvejojimo laivą į metalo laužą arba nutraukiant jo eksploatavimą ir modifikuojant jį taip, kad būtų galima naudoti kitai veiklai. Tačiau modifikavus laivą jį paverčiant mėgėjų žvejojimo laivu spaudimas jūrų ekosistemai negali būti didesnis nei ankstesnės paskirties laivo.

Apskritai akvakultūros pramonės ekonominės veiklos rezultatai mažėja. 2019 ir 2020 m. ES akvakultūros pramonės pardavimai siekė 1,2 mln. tonų, o pajamos atitinkamai sudarė 4,1 mlrd. EUR ir 3,9 mlrd. EUR. Tai reiškia, kad nuo 2018 m. iki 2020 m. pardavimo apimtis sumažėjo 4 proc., o pajamos – taip pat 4 proc. Nepaisant bendros gamybos apimties ir apyvartos sumažėjimo 2019–2020 m., dauguma ES akvakultūros pramonės ekonominės veiklos rezultatų rodiklių duomenis teikiančiose šalyse 2020 m. padidėjo, palyginti su rodikliais 2019 m. Šį teigiamą ekonominių rodiklių rezultatą⁵⁶ lėmė jūrų pelkinių žuvų segmentas, o gėlavandenių žuvų ir vandens bestuburių segmentai sumažėjo.

Energijos kainų kilimas po Rusijos neišprovokuotos invazijos į Ukrainą turėjo daugialypį poveikį akvakultūros sektoriaus ekonominiams rezultatams ir poveikis skirtingiems segmentams ir rūšims buvo skirtingas. Padidėjusios kuro ir energijos kainos daro tiesioginę ir netiesioginę įtaką gamybos sąnaudoms. Tiesioginis poveikis susijęs su tiesioginiu elektros energijos, kuro ir dujų suvartojimu ir skiriasi priklausomai nuo akvakultūros veiklai vykdyti reikalingos energijos. Netiesioginis poveikis susijęs su kitų akvakultūros produktams svarbių komponentų, pvz., jauniklių ir pašarų, sąnaudomis. Be pandemijos ir neišprovokuotos Rusijos agresijos prieš Ukrainą bei su ja susijusio energijos kainų šuolio poveikio, pastaraisiais metais ES akvakultūros veiklos rezultatams įtakos turėjo ir kiti veiksniai. Pagrindiniai veiksniai – žemo išsilavinimo lygio darbo jėgos senėjimas ir ekstremalesnės oro sąlygos, kurios paveikė akvakultūros ūkių, gamybą ir tarptautinę konkurenciją.

Ypač svarbus yra perdirbimo sektorius – ne tik dėl užimtumo masto, bet ir dėl gebėjimo padidinti žvejojimo laivyno ir akvakultūros ūkių teikiamų žaliavų vertę. Žuvų perdirbimo sektorius yra su jūra susijusi pramonė, tačiau jis taip pat suteikia galimybių sausumoje pakrantės bendruomenėms, ypač moterims.

Iš naujausioje Žuvininkystės mokslo, technikos ir ekonomikos komiteto (ŽMTEK) ataskaitoje dėl perdirbimo pateiktų rezultatų matyti, kad Europos žuvų perdirbimo pramonės bendros

⁵⁵ 2021 m. liepos 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/1139, kuriuo nustatomas Europos jūrų reikalų, žvejojimo ir akvakultūros fondas ir iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2017/1004.

⁵⁶ *Economic Report on the EU aquaculture* (STECF-22-17).

pajamos, įskaitant apyvartą ir kitas pajamas, 2008–2019 m. padidėjo (jų nominalioji vertė beveik padvigubėjo) ir 2019 m. sudarė 28,7 mlrd. EUR, t. y. šiek tiek padidėjo, palyginti su 2018 m. (+ 6 proc.) ir 2017 m. (+ 7 proc.)⁵⁷. Kalbant apie energijos sąnaudas, atrodo, kad 2008–2019 m. jų dalis bendrose sąnaudose šiek tiek sumažėjo, tačiau 2021 m. ji padidėjo 9 proc. Dėl Rusijos neišprovokuotos agresijos prieš Ukrainą padidėjusios energijos ir žaliavų kainos padidino žuvų perdirbimo įmonių veiklos išlaidas. Energijos kainų padidėjimo poveikio mastas bus įvertintas ŽMTEK perdirbimo pramonės ekonominėje ataskaitoje, kuri bus paskelbta 2023 m. Viena iš pasekmių yra tai, kad didelių logistikos kainų ir prekybos sutrikimų poveikis žuvų perdirbimo įmonėms, palyginti su žuvininkystės ir akvakultūros sektoriais, yra didesnis, nes jos labai priklauso nuo sykių tiekimo iš Rusijos⁵⁸.

Naujausioje ŽMTEK ataskaitoje nurodoma, kad apskritai nuo 2012 m. užimtumas perdirbimo sektoriuje augo ir padidėjo daugiau kaip 110 000 žmonių arba apie 100 000 etato ekvivalentų. Tai rodo, kad ne visą darbo laiką dirbančių asmenų dalis šiame sektoriuje yra palyginti maža. 2008–2019 m. užimtumo perdirbimo sektoriuje padidėjo 10,9 proc., vertinant pagal etato ekvivalentus, ir 26,4 proc., vertinant pagal bendrą dirbančių asmenų skaičių. Tai rodo perėjimą prie darbo ne visą darbo laiką ir greičiausiai didesnio masto darbo jėgos trūkumą šiaurinių ES valstybių narių ekonomikoje.

Ateinančiais metais didelę įtaką žuvų perdirbimo sektoriui darys politiniai sprendimai, priimti įgyvendinant Europos žaliąjį kursą, strategiją „Nuo ūkio iki stalo“, visų pirma atsižvelgiant į būsimą Sąjungos tvarios maisto sistemos teisės aktų sistemą ir energetikos pertvarką, kurios turės tiesioginės įtakos akvakultūros procesui. Žuvų perdirbimo sektorius tebėra labai priklausomas nuo žaliavų importo ir nuo tarptautinių pokyčių rinkose (t. y. kainų). Vartotojai priklauso ES vidaus rinkai ir manoma, kad paklausa ne mažės, o didės.

2.3. Socialinis aspektas

2.3.1. Įvadas

BŽP reglamente nustatyta, kad priimant sprendimus reikėtų įvertinti žuvininkystės valdymo socialinį ir ekonominį poveikį ir atsižvelgti į aplinkosaugos aspektus. Žuvininkystė laikoma gana mažu ES mėlynosios ekonomikos sektoriumi, ypač palyginti su pakrančių turizmu ir jūrų transportu. Tačiau keliose ES pakrančių bendruomenėse ir regionuose socialinė žuvininkystės sektoriaus svarba nusveria jo tiesioginę ekonominę svarbą.

BŽP reglamento⁵⁹ tiksluose nustatyta, kad „<...> žvejybos ir akvakultūros veikla <...> valdoma tokiu būdu, kuris dera su tikslais užtikrinti naudą ekonominėje, socialinėje ir užimtumo srityse <...>“ ir kad „vykdant bendrą žuvininkystės politiką visų pirma <...> padedama užtikrinti tinkamą pragyvenimo lygį nuo žvejybos veiklos priklausomiems asmenims, atsižvelgiant į <...> socialinius bei ekonominius aspektus“.

Pirmiau minėti aspektai apima daug įvairių socialinių komponentų, daugelis iš kurių žvejybos sektoriuje kelia sunkumų. Tai deramos darbo sąlygos, žvejų bendruomenių gerovė, sauga laive, senėjanti darbo jėga, kartų kaita ir lyčių lygybė. Šie aspektai, dažnai sutampantys, bus aptarti kitame skirsnyje.

⁵⁷ STECF 21-14. *EU Fish Processing sector*. Prieiga per internetą: https://stecf.jrc.ec.europa.eu/reports/economic/-/asset_publisher/d71e/document/id/34543618.

⁵⁸ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729372/EPRS_ATA\(2022\)729372_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729372/EPRS_ATA(2022)729372_EN.pdf).

⁵⁹ BŽP reglamento 2 straipsnis.

2.3.2. Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.

Socialinis aspektas 2009 m. žaliwoje knygoje aktyviai nagrinėjamas. Joje aptariami visi aspektai, su kuriais susiduriama vertinant žmogiškąją bendrosios žuvininkystės politikos pusę. Nagrinėjamos temos apima suinteresuotųjų subjektų vaidmenį ir vietą, skaidrumą, saugą laive ir darbo sąlygas, specialistų mokymą ir tobulinimą, bendresnio pobūdžio aspektus, susijusius su ES finansavimu šiems tikslams siekti, ir dialogo su ES socialiniais partneriais poreikį. 2009 m. žaliwoje knygoje pabrėžiama, kad ekonomikos ir socialiniam tvarumui būtini produktyvūs žuvų ištekliai ir sveikos jūrų ekosistemos. Ekonominį ir socialinį žuvininkystės gyvybingumą galima pasiekti tik atkūrus žuvų išteklių produktyvumą. Todėl ilguoju laikotarpiu ekologinių, ekonominių ir socialinių tikslų konflikto nėra. Tačiau žaliwoje knygoje pripažįstama, kad trumpuoju laikotarpiu šie tikslai gali susikirsti ir susikerta, ypač tais atvejais, kai žvejojimo apimtis turi būti laikinai sumažinta, kad būtų galima atkurti pereikvotus žuvų išteklius.

Visos šios temos įtrauktos į 2011 m. Komisijos pasiūlymą⁶⁰. Komisijos pasiūlymas grindžiamas tuo, kad BŽP turėtų būti užtikrinamas aplinkosauginis, ekonominis ir socialinis žuvininkystės išteklių naudojimo tvarumas. Pagal 2011 m. Komisijos pasiūlymą šie tikslai laikomi vienodai svarbiais teisiniu požiūriu ir nė vieno iš jų negalima pasiekti atskirai. Tačiau poveikio vertinime, atliktame siekiant paremti 2011 m. Komisijos pasiūlymą, patvirtinama, kad reikšmingai nepagerinus išteklių būklės, ekonominis ir socialinis tvarumas bus ribotas. Į pasiūlymą įtraukti konkretūs rodikliai, skirti stebėti, kaip įgyvendinamas socialinis tvarumas ir socialinis poveikis, susijęs su užimtumu (etato ekvivalentai) ir įgulos etato ekvivalento darbo užmokesčiu.

Mechanizavus žvejojimo veiklą sumažėjo darbo vietų jūroje skaičius⁶¹. Tai neišvengiamas žvejojimo laivų techninės pažangos, dėl kurios žvejojimas tampa efektyvesnė, rezultatas. Tačiau bendros žuvininkystės politikos socialinis aspektas apima daugiau nei tik užimtumą; į jį įeina keletas parametrų, nustatytų remiantis socialiniais duomenimis. Norint patikrinti, ar žvejojimo veikla valdoma laikantis socialinių ir užimtumo tikslų, ir užtikrinti, kad ji būtų valdoma laikantis šių tikslų, būtina, kad šie socialiniai duomenys būtų lengvai prieinami. Jau turima tam tikrų bendrųjų socialinių duomenų, pavyzdžiui, su bendru užimtumu susijusių rodiklių ir duomenų apie darbo užmokestį, kaip nurodyta metinėje ES žvejojimo laivyno ekonominėje ataskaitoje⁶².

2022 m. metinėje ekonominėje ataskaitoje pateikti naujausi duomenys, surinkti taikant duomenų rinkimo sistemą, rodo, kad užimtumas žvejojimo sektoriuje 2008–2020 m. sumažėjo 2,1 proc. Per tą patį laikotarpį etato ekvivalentų skaičius sumažėjo dar labiau – 10,8 proc. Tačiau realusis vidutinis etato ekvivalento darbo užmokestis padidėjo 23,8 proc. 2022 m. metinėje ekonominėje ataskaitoje taip pat pateikiami nuo 2020 m. surinkti socialiniai duomenys, pavyzdžiui, duomenys apie amžių, lytį, išsilavinimą, pilietybę ir užimtumo statusą. Šie duomenys pradėti rinkti 2019 m., pradėjus įgyvendinti ES daugiametę biologinių,

⁶⁰ COM(2011) 425 galutinis.

⁶¹ European Commission, Joint Research Centre, Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries. *The 2022 annual economic report on the EU fishing fleet (STECF 22-06)*, Virtanen, J.(editor), Guillen, J.(editor), Prelezo, R.(editor), Sabatella, E.(editor), Publications Office of the European Union, 2022.

⁶² European Commission, Joint Research Centre, Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries. *The 2022 annual economic report on the EU fishing fleet (STECF 22-06)*, Virtanen, J.(editor), Guillen, J.(editor), Prelezo, R.(editor), Sabatella, E.(editor), Publications Office of the European Union, 2022.

aplinkos, techninių ir socialinių bei ekonominių duomenų rinkimo ir tvarkymo žvejybos ir akvakultūros sektoriuose programą⁶³.

Po to ŽMTEK parengė pirmąją socialinių duomenų ES žuvininkystės sektoriuje ataskaitą⁶⁴. Ataskaitoje visų pirma aptarti ES laivyno darbuotojų profiliai pagal amžių, tautybę, išsilavinimą ir lytį. ŽMTEK ekspertų darbo grupei 20–14⁶⁵ buvo pavesta remtis 2019 m. išvadomis ir jos buvo paprašyta toliau plėtoti socialinių duomenų žuvininkystės sektoriuje rinkimo ir analizės metodikas. 2022 m. Komisija paprašė ŽMTEK tęsti šį darbą⁶⁶. Šis darbas suteiks galimybę toliau plėtoti priemones, kuriomis būtų geriau atsižvelgiama į socialinius aspektus siūlant žuvininkystės valdymo priemones. Be ŽMTEK atliekamo darbo, šioje srityje taip pat prisideda ICES, nagrinėdama, kaip socialinius aspektus būtų galima toliau integruoti į ekosisteminį metodą (taip pat žr. 2.1 skirsnį).

Žvejų (vyrų ir moterų) – tiek laivų savininkų, tiek įgulos narių – amžius yra svarbus žuvininkystės veiksnys. Dėl žvejybos veikla užsiimančių gyventojų trūkumo naujose kartose gali kilti pavojus sektoriaus ekonominiam ir socialiniam tvarumui. Žvejybos veikla užsiimančių gyventojų amžius taip pat naudojamas kaip rodiklis daugeliui sektoriaus charakteristikų, įskaitant sektoriaus patrauklumą, atskleisti. Be to, įtraukiant jaunimą ir užtikrinant kartų kaitą ne tik užtikrinamas žvejybos veiklos tęstinumas, bet ir pagerinamos sektoriaus atstovų žinios apie sunkumus, su kuriais jame susiduriama, įskaitant tvarumo klausimus, pavyzdžiui, klimato kaitą, taršą ir energetikos pertvarką.

ŽMTEK ekonominėje ES akvakultūros ataskaitoje pateikiami ES akvakultūros sektoriaus socialiniai duomenys⁶⁷. Remiantis šia ataskaita, akvakultūros sektoriuje daugiausia dirba vyrai (78 proc.). Akvakultūros sektoriuje 40–65 metų amžiaus asmenų grupė sudaro apie 46 proc. visų darbuotojų, o 25–39 metų amžiaus grupė – 27 proc. visų darbuotojų. Išsilavinimo lygis gana žemas – tik 8 proc. šio sektoriaus darbuotojų turi aukštąjį išsilavinimą ir 36 proc. turi vidurinį išsilavinimą. Didžioji dauguma (82 proc.) šiame sektoriuje dirbančių asmenų yra ES šalies, kurioje dirba, piliečiai, o kiti darbuotojai daugiausia yra kitų valstybių narių piliečiai.

Verta pabrėžti, kad, kalbant apie lytį, perdirbimo sektoriuje vyrų ir moterų santykis yra vienodas. Vyrų darbo jėgos dalis visose valstybėse narėse ir visose gamybos srityse neproporcingai didelė, tačiau vandens bestuburių pramonėje moteriškos giminės darbuotojų dalis yra didesnė.

Ispanijoje įsteigta asociacija, kurios tikslas – didinti moterų matomumą žvejybos ir akvakultūros sektoriuose ir pagerinti jų gebėjimą plėtoti verslo projektus, padedančius įvairinti sektorių.
[A network for seafaring women | FARNET \(europa.eu\)](https://farnet.europa.eu)

⁶³ 2019 m. kovo 13 d. Komisijos deleguotasis sprendimas (ES) 2019/910, kuriuo nustatoma Sąjungos daugiametė biologinių, aplinkos, techninių ir socialinių bei ekonominių duomenų rinkimo ir tvarkymo žvejybos ir akvakultūros sektoriuose programa, C/2019/1848.

⁶⁴ [EDG 19–03](#) ataskaitoje pateikta pagal ES žuvininkystės sektoriui skirtą ES daugiametį planą surinktų [socialinių duomenų apie darbo jėgos socialinius ir demografinius ypatumus 2017 m. tiek ES, tiek valstybių narių lygmeniu išsami apžvalga](#).

⁶⁵ Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (STECF) – Social dimension of the CFP (STECF-20-14), Doering, R., Fitzpatrick, M. and Guillen Garcia, J. editor(s), EUR 28359 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020, ISBN 978-92-76-27169-7, doi:10.2760/255978, JRC123058.

⁶⁶ STECF EWG 22-14 *Social data in EU fisheries*.

⁶⁷ *Economic Report on the EU aquaculture* (STECF-22-17).

Siekdama remti kartų kaitą ir išsaugoti kultūrinį žuvininkystės aspektą, Komisija vykdo keletą iniciatyvų, kuriomis siekiama didinti šios profesijos patrauklumą. Reikia įvykdyti penkias pagrindines sąlygas, kad žvejybos sektorius taptų patrauklesnis:

- žvejyba ir laivynai turi būti valdomi tvariai. Tokiu valdymu užtikrinamas didesnis ekonominis stabilumas, kuris sudaro pagrindą ilgalaikiam pelningumui;
- turi būti sumažintos žvejybos veiklos sąnaudos ir ji turi būti veiksmingesnė. Energijos vartojimo efektyvumas, priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas, žvejybos pastangų mažinimas ir žvejybos įrankių selektyvumas yra vieni iš pagrindinių būdų mažinti išlaidas;
- turi būti nustatyti aukšti saugos ir darbo sąlygų standartai. Žvejyba gali būti pavojingas darbas, todėl labai svarbu sudaryti geras sąlygas įgulai;
- turi būti užtikrinami įgūdžiai, nes nuo jų priklauso konkurencingumas. Tinkamai apmokyti darbuotojai dirba geriau ir dažniau atsižvelgia į tvarumo aspektus, yra sveikesni ir dažniau laikosi saugumo priemonių žvejodami, gauna konkurencingas pajamas ir ilgiau dirba vienoje darbo vietoje. Ypač svarbus privalumas – skaitmeninių priemonių valdymo įgūdžiai;
- turi būti pagerinta žuvininkystės sektoriaus ir jūrų gėrybių tiekimo grandinės saviorganizacija. Šiuo atveju labai svarbų vaidmenį atlieka gamintojų organizacijos ir tarpšakinės organizacijos.

Parama teikiama iš EJŖŽAF, kuriame socialinis aspektas jau užima svarbią vietą. Jo tikslas – skatinti žmogiškojo kapitalo ir įgūdžių vystymąsi, pritraukti jaunimą į žuvininkystės sektorių naudojant švietimo ir komunikacijos priemones, teikti paramą jauniems pradedantiejiems žvejams, gerinti saugą ir darbo sąlygas žvejybos laivuose, gerinti lyčių pusiausvyrą ir palengvinti su visais suinteresuotaisiais subjektais susijusius darbo santykius.

Pavyzdžiui, 2018 m. Ispanijoje vykdant bendruomenės inicijuotą vietos plėtrą, finansuojamą iš Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo (EJŖŽF)⁶⁸, sukurtas jūrininkų tinklas. Dviejų Katalonijos žuvininkystės vietos veiklos grupių⁶⁹ bendradarbiavimo projektu buvo remiamas asociacijos, kurios tikslas – didinti moterų matomumą žvejybos ir akvakultūros sektoriuose ir pagerinti jų gebėjimą plėtoti verslo projektus, padedančius įvairinti sektorių, sukūrimas. Tačiau tokia parama priklauso nuo to, ar valstybė narė į savo programavimą įtraukia socialinio aspekto komponentus.

Socialinis dialogas yra labai svarbus siekiant pagerinti gyvenimo ir darbo sąlygas bet kuriame sektoriuje. Juo didinamas socialinis teisingumas. ES lygmens jūrų žvejybos socialiniai partneriai atlieka svarbų vaidmenį kuriant sektoriaus socialinį modelį. Per pastaruosius dešimt metų derėtasi ir susitarta dėl beveik 40 bendrų rezultatų⁷⁰. Vienas jų – socialinių partnerių susitarimas, kuris yra pagrindas perkelti Konvenciją dėl darbo žvejybos sektoriuje Nr. C188 į nacionalinę teisę, integruoti žvejų sveikatos patikrinimų gaires⁷¹ ir kitus rezultatus į ES teisę.

⁶⁸ 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 508/2014 dėl Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo ir kuriuo panaikinami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 2328/2003, (EB) Nr. 861/2006, (EB) Nr. 1198/2006 bei (EB) Nr. 791/2007 ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1255/2011.

⁶⁹ Visoje Europoje steigiamos iš įvairių ESI fondų finansuojamos vietos veiklos grupės, kurioms pavesta rengti ir įgyvendinti vietos plėtros strategijas vykdant įvairių suinteresuotųjų subjektų, viešojo ir privačiojo sektorių bendradarbiavimą.

⁷⁰

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=521&langId=en&day=&month=&year=§orCode=SECT18&themeCode=&typeCode=&recipientCode=&mode=searchSubmit&search=Search>.

⁷¹

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=521&langId=en&agreementId=5739>.

Žuvininkystė yra darbui imlus sektorius, kuriame darbo vietos gali būti pavojingos sveikatai ir gyvybei ir kuriam būdingas ilgas darbo laikas. Deramo darbo skatinimui vis daugiau dėmesio skiriama tarptautiniu mastu; visų pirma tai pasakytina apie Tarptautinės darbo organizacijos (TDO), JT ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) darbą, taip pat apie G7 ir G20 šalių grupių veiklą. ES yra įsipareigojusi formuoti pasaulinę deramo darbo darbotvarkę ir skatinti į žmogų orientuotą ateities darbą. Laikydamosi JT darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m., ES siekia užtikrinti deramą darbą Europos Sąjungoje ir visame pasaulyje. Europos socialinių teisių ramstis ir jo 20 principų yra ES kelrodis kuriant teisingesnę Europą ir skatinant geresnes gyvenimo ir darbo sąlygas visiems, įskaitant socialinę apsaugą, deramą darbo užmokestį, darbuotojų ir žmogaus teisių užtikrinimą bei socialinį dialogą, bet tuo neapsiribojant. 2021 m. kovo 4 d. Komisija pateikė plataus užmojo veiksmų planą⁷², kuriuo siekiama visoje ES įgyvendinti socialinių teisių ramstį.

Pagrindinis tarptautinis dokumentas dėl darbo žvejyboje yra TDO Konvencija dėl darbo žvejybos sektoriuje Nr. C188. Konvencija Nr. C188 padedama užtikrinti deramas darbo sąlygas žvejybos laivuose ir suteikiamas pagrindas užtikrinti būtiniausių reikalavimų vykdymą naudojant užsienio uostų darbo inspekcijas. Remiantis ES socialinių partnerių susitarimu⁷³, 2017 m. Konvencija perkelta į ES teisę Tarybos direktyva 2017/159. Komisija atlieka atitikties vertinimą, kad patikrintų, ar valstybės narės teisingai perkėlė direktyvą į savo nacionalinę teisinę sistemą.

Žuvininkystės pramonė laikoma vienu iš darbuotojams pavojingiausių sektorių. Dėl nelaimingų atsitikimų darbe žvejybos ir akvakultūros sektoriuose žūstančių darbuotojų skaičius yra vienas didžiausių ES. 2018 m. 100 000 žvejybos ir akvakultūros sektoriaus (ekonomikos sektorius A03) darbuotojų teko apie 24 mirtini nelaimingų atsitikimų atvejai. Remiantis 2020 m. ekonominės veiklos statistiniu vertinimu (NACE 2 red.), tai didžiausias santykis iš visų ekonomikos sektorių (dviženklį ekonomikos sektorių kodų lygmeniu 27 ES valstybėse narėse) – beveik 14 kartų didesnis nei vidutinis lygis ES ekonomikoje⁷⁴.

Toremolinoso konvencija (1977 m.) dėl žvejybos laivų saugos buvo atnaujinta Toremolinoso protokolu (1993 m.), o vėliau – Keiptauno susitarimu (2012 m.). Toremolinoso protokolas į ES teisę perkeltas Direktyva 97/70/EB dėl jūrų saugumo. Šioje direktyvoje, kurioje daugiausia dėmesio skiriama saugiai žvejybos laivų konstrukcijai, įrangai ir tinkamumui plaukioti, taikomos Toremolinoso protokolo techninės nuostatos. Ji taikoma daugiau nei 20 metų ir nuo to laiko žvejybos sektorius iš esmės pasikeitė. Pagerėjo žvejybos laivai ir patobulėjo technologijos, o tai turėtų turėti teigiamą poveikį saugumui. Tačiau dar nėra informacijos apie tai, ar direktyva ekonomiškai efektyviai pasiekti jos pradiniai tikslai ir ar ja galima spręsti su dabartiniais poreikiais susijusius klausimus. Šiuo metu Komisija atlieka direktyvos vertinimą, kuris turėtų būti baigtas 2023 m. pradžioje.

Dvišaliai TDO vyriausiojo įgaliotinio ir Komisijos dialogai naudojami sprendžiant su žvejyba susijusias problemas, pavyzdžiui, priverčiamąjį darbą ir kitų formų darbą, kuriuo pažeidžiamos žmogaus teisės ir kenkiama sveikatai. 2022 m. rugsėjo mėn. Komisija pasiūlė, kad ES rinkoje būtų uždrausti produktai, pagaminti naudojant priverčiamąjį darbą. Pasiūlymas⁷⁵ taikomas visiems produktams, t. y. ES pagamintiems produktams, skirtiems

⁷² https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-action-plan_lt.

⁷³ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=LEGISSUM:social_partners.

⁷⁴ Eurostato Europos nelaimingų atsitikimų darbe statistikos duomenų bazė (ESAW), lentelė hsw_n2_02.

⁷⁵ Pasiūlymas dėl reglamento dėl produktų, pagamintų naudojant priverčiamąjį darbą, uždraudimo Sąjungos rinkoje, COM(2022) 453.

vidaus vartojimui ir eksportui, ir importuojamoms prekėms, o ne konkrečioms bendrovėms ar pramonės šakoms.

Susijęs teisės aktas, kuriuo reglamentuojama žvejybos laivų sauga, yra Direktyva 2009/18/EB dėl avarių jūroje tyrimo. Šioje direktyvoje nustatytos priemonės, taikomos avarių, susijusių su ilgesniais nei 15 metrų žvejybos laivais, atveju. Vienas iš apčiuopiamų rezultatų – į Europos jūrų saugumo agentūros rengiamą Jūrų laivų avarių ir incidentų metinę apžvalgą įtrauktas skirsnis apie su tais žvejybos laivais susijusias avarijas.

Komisija taip pat peržiūri Direktyvą dėl uosto valstybės kontrolės ir vertina, ar įtraukti TDO Konvencijos dėl darbo žvejybos sektoriuje Nr. C188 vykdymo užtikrinimo ir atitikties aspektus. Komisija vertina, ar į uosto valstybės kontrolės sistemą įtraukti didesnius (> 24 metrų) žvejybos laivus, įplaukiančius į ES uostus, kad patikrintų, ar jie atitinka taikomas tarptautines konvencijas. Tai galėtų būti savanoriška priemonė, įgyvendinama keliose suinteresuotose valstybėse narėse padedant Europos jūrų saugumo agentūrai.

Neteisingi žmonių veiksmai yra pagrindinė su žvejybos laivais susijusių rimtų incidentų priežastis. Dėl to kyla su mokymu ir įgūdžiais susijusių klausimų. Tarptautinės jūrų organizacijos (IMO) konvencija dėl žvejybos laivų personalo rengimo, atestavimo ir budėjimo normatyvų (STCW-F) yra tarptautinė priemonė, kuria reglamentuojami pagrindiniai žvejybos laivų personalo rengimo lygiai. Ši konvencija galioja nuo 2012 m. rugsėjo mėn. ir apima būtiniausius žvejų rengimo ir švietimo reikalavimus. Joje nustatyti kapitonų, mechanikų ir radijo operatorių mokymo ir sertifikavimo, taip pat žvejybos laivų personalo budėjimo ir pagrindinio mokymo standartai. Visoje ES taikant STCW-F ir užtikrinant bendrą būtiniausią žvejybos laivų personalo mokymą būtų padidinta sauga jūroje, sektoriaus patrauklumas ir būtų sudaromos palankesnės sąlygos laisvam darbuotojų judėjimui. Taip pat būtų sudarytos vienodos sąlygos ES ir konvenciją ratifikavusioms trečiosioms šalims. Šiuo metu IMO rengia peržiūrėtą Konvencijos redakciją. Tačiau peržiūra buvo atidėta dėl pandemijos ir mažai tikėtina, kad ji bus baigta 2022 m., kaip iš pradžių planuota.

Komisija negali ratifikuoti jokios konvencijos valstybių narių vardu, tačiau ji aktyviai ragina valstybes nares jas ratifikuoti. Pakrantės valstybių narių pagrindinių konvencijų ratifikavimo būklės sąrašas pateikiamas 3 priede.

2.3.3. Jūrų žuvininkystės socialinis aspektas pasauliniu lygmeniu

Komisijos, bendradarbiaujant su kai kuriomis trečiosiomis šalimis, vykdomas darbas, susijęs su kova su neteisėta, nedeklaruojama ir neregamentuojama (NNN) žvejyba parodė, kad žvejybos kontrolės gerinimas gali netiesiogiai padėti nustatyti galimą piktnaudžiavimą darbo jėga žuvininkystės sektoriuje. Šiuos klausimus galima tinkamai spręsti susijusiose darbo institucijose ir vykdant dvišalius dialogus darbo klausimais.

Darbo klausimai tampa vis svarbesni taip pat tarptautiniu lygmeniu. Į TŽPS protokolus įtraukiamos privalomos taisyklės, daugiausia susijusios su TDO standartais ir žmogaus teisių apsauga. Naujausiuose TŽPS numatyta griežtesnė socialinė sąlyga, pagal kurią laivų savininkai įpareigojami derėtis su žvejais dėl darbo sutarčių, siekiant užtikrinti, kad jiems būtų sudarytos geriausios įmanomos darbo sąlygos, įskaitant atlyginimus. Neseniai Tolimojo plaukiojimo patariamoji taryba paskelbė rekomendaciją dėl TŽPS vertinimų veiksmingumo⁷⁶, kurioje pabrėžiama, kad reikia išsamiau išnagrinėti TŽPS socialinės sąlygos įgyvendinimą ir

⁷⁶

<https://ldac.eu/en/publications>.

kitus klausimus. ES taip pat pritarė tam, kad būtų priimtos nuostatos dėl tolesnio TDO Konvencijos NR. C188 integravimo į kelias regionines žvejybos valdymo organizacijas (RŽVO), pavyzdžiui, į Tarptautinę Atlanto tunų apsaugos komisiją (ICCAT), Žvejybos vakarų ir vidurio Ramiajame vandenyne komisiją (WCPFC) ir Indijos vandenyno tunų komisiją (IOTC). Į Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos strategiją iki 2030 m. taip pat įeina socialiniai aspektai, kuriais siekiama propaguoti deramo darbo principą žvejybos Viduržemio jūroje ir Juodojoje jūroje sektoriuje, be kita ko, užtikrinant sąžiningas ir saugias darbo sąlygas ir galimybes naudotis socialine apsauga.

Kanada – pagrindinė tarptautinė ES partnerė vandenynų valdymo srityje, todėl bendradarbiavimas siekiant užtikrinti deramas ir saugias žvejų gyvenimo ir darbo sąlygas buvo įtrauktas į 2019 m. su Kanada pasirašytą vandenynų partnerystę.

2.3.4. Mažos apimties priekrantės žvejyba

Mažos apimties priekrantės žvejyba⁷⁷ atlieka svarbų socialinį ir ekonominį vaidmenį daugelyje pakrančių bendruomenių ir vietos rinkoms tiekia aukštos kokybės produktus. 2020 m. ES mažos apimties priekrantės žvejybą sudarė 42 582 laivai, kuriuose dirbo 62 196 žvejai⁷⁸. Tai reiškia, kad 76 proc. ES aktyvaus laivyno sudaro mažos apimties priekrantės žvejybos laivai, kuriuose dirba 50 proc. visos įgulos. Mažos apimties priekrantės žvejyba yra ypač svarbi Viduržemio jūroje, kur veikia daugiau kaip pusė sektoriaus ir kur mažos apimties priekrantės žvejyba ne vieną šimtmetį vaidino pagrindinį vaidmenį užtikrinant pakrančių bendruomenių pragyvenimo šaltinį. Paprastai šia mažos apimties priekrantės žvejyba užsiima šeimos įmonės, kurių savininkai patys dalyvauja žvejybos veikloje. 2009 m. žaliojoje knygoje nurodyta, kad daugelis laivų yra maži ir jų poveikis aplinkai nedidelis. Tačiau mažos apimties žvejyba gali kenkti pažeidžiamoms pakrančių buveinėms, o jos bendras poveikis išteklių būklei gali būti didelis. Kartais ir maži, ir dideli laivynai žvejoja tuos pačius žuvų išteklius. Reikalingas subalansuotas požiūris, kuriame būtų atsižvelgiama ir į mažus, ir į didelius laivynus. Jame turėtų būti numatyta diferencijuota tvarka mažos apimties laivynui, kuri turėtų būti kruopščiai parengta siekiant užtikrinti ekologinį išteklių, nuo kurių priklauso šios žvejų bendruomenės, tvarumą. Tai buvo padaryta vykdant 2013 m. BŽP reformą.

Siekiant užtikrinti atstovavimą mažos apimties žvejybos laivyno segmentui priimant regioninius ir nacionalinius sprendimus, Airijoje įsteigti šeši žuvininkystės forumai.
[Setting up Inshore Fisheries Forums | FARNET \(europa.eu\)](#)

Smulkieji priekrantės žvejai ir žuvų augintojai aktyviai dalyvauja rengiant Emilijos-Romanijos pakrantei skirtą pakrantės valdymo planą.
[Setting up Inshore Fisheries Forums | FARNET \(europa.eu\)](#)

⁷⁷ Pagal 2021 m. liepos 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2021/1139, kuriuo nustatomas Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondas ir iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2017/1004, mažos apimties priekrantės žvejyba – žvejybos veikla, vykdoma jūrų ir vidaus vandenų žvejybos laivais, kurių bendrasis ilgis mažesnis nei 12 metrų ir kurie nenaudoja velkamųjų įrankių, kaip apibrėžta Tarybos reglamento (EB) Nr. 1967/2006(28) 2 straipsnio 1 punkte, arba be laivo žvejojančių žvejų, įskaitant vandens bestuburių rinkėjus.

⁷⁸ European Commission, Joint Research Centre, Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries. *The 2022 annual economic report on the EU fishing fleet (STECF 22-06)*, Virtanen, J.(editor), Guillen, J.(editor), Prellezo, R.(editor), Sabatella, E.(editor), Publications Office of the European Union, 2022.

2013 m. BŽP reforma taip pat buvo svarbus žingsnis į priekį pripažįstant didelius mažos apimtys ir didelės apimtys žvejybos skirtumus ES lygmeniu. BŽP reglamente yra keletas nuostatų, skirtų mažos apimtys priekrantės žvejybai:

- pagal BŽP reglamento 5 straipsnio 2 dalį valstybės narės gali sudaryti lengvatines sąlygas mažos apimtys laivynui 12 jūrmylių pakrantės juostoje;
- mažos apimtys laivynui netaikomi tam tikri didesniems laivams taikomi įpareigojimai, pavyzdžiui, žvejybos leidimai, iškrovimo deklaracijos, pardavimo pažymos ir atskiras sukrovimo planas;
- kalbant apie valdymą, su patariamosiomis tarybomis susijusiomis taisyklėmis užtikrinama, kad mažos apimtys žvejybos atstovai galėtų dalyvauti jų posėdžiuose.

Finansinė parama mažos apimtys priekrantės žvejybai teikiama iš EJŖŽAF. Teikiant paramą iš šio fondo mažos apimtys priekrantės žvejybai skiriamas ypatingas dėmesys ir beveik visiems su mažos apimtys priekrantės žvejyba susijusiems projektams gali būti skiriama parama, taikant 100 proc. viešosios pagalbos normą. Valstybės narės, rengdamos savo EJŖŽAF programas, privalo atsižvelgti į konkrečius mažos apimtys priekrantės žvejybos poreikius ir aprašyti jiems patenkinti reikalingus veiksmus. Valstybės narės privalo dėti pastangas, kad būtų supaprastintos procedūros, taikomos mažos apimtys priekrantės žvejybos įmonėms, kurios kreipiasi dėl EJŖŽAF paramos.

BŽP reglamento 17 straipsnyje reikalaujama, kad valstybės narės taikytų skaidrius ir objektyvius žvejybos galimybių paskirstymo kriterijus⁷⁹, tačiau pagal jį jos neįpareigojamos dalį kvotų skirti mažos apimtys priekrantės žvejybai. Vis dėlto, jos gali taikyti su mažos apimtys priekrantės žvejyba susijusius paskirstymo kriterijus, pavyzdžiui, kriterijus dėl žvejybos poveikio aplinkai ir indėlio į vietos ekonomiką. Paskirstydamos žvejybos galimybes, valstybės narės turi siekti teikti paskatas žvejybos laivams, naudojančiams selektyvius žvejybos įrankius⁸⁰ arba žvejybos būdus, kuriais daromas mažesnis poveikis aplinkai, pavyzdžiui, sunaudojama mažiau energijos ar daroma mažesnė žala buveinėms (BŽP reglamento 17 straipsnis). Šios paskatos gali būti naudingos mažos apimtys priekrantės žvejybai, o Komisija stebi valstybių narių taikomus kriterijus, užtikrindama skaidrumą.

Mažos apimtys priekrantės žvejybos veiklos vykdytojams sunku pasinaudoti žvejybos galimybėmis ir užtikrinti, kad į jiems rūpimus klausimus būtų atsižvelgiama priimant sprendimus dėl žvejybos valdymo ir jūrinių teritorijų planavimo. Vienas iš sprendimo būdų – gerinti smulkiųjų žvejų kolektyvinę organizaciją, kad jų nuomonę išgirstų valstybės narės,

⁷⁹ Pažymėtina, kad 2018 m. liepos 12 d. Sprendime *Spika* (C-540/16, EU:C:2018:565) Teisingumo Teismas nurodė, kad valstybės narės gali nustatyti žvejybos galimybių paskirstymo metodą, kuris, nors ir grindžiamas skaidriu ir objektyviu paskirstymo kriterijumi, gali lemti skirtingą ūkio subjektų, valdančių su jos vėliava plaukiojančius žvejybos laivus, vertinimą, jei šiuo metodu siekiama vieno ar kelių Sąjungos pripažįstamų bendrojo intereso tikslų ir paisoma proporcingumo principo.

⁸⁰ 4 straipsnio 1 punkto 12 papunktyje selektyvioji žvejyba apibrėžiama kaip „žvejyba, vykdoma naudojant žvejybos metodus arba žvejybos įrankius, kuriais žvejybos operacijos metu siekiama sužvejoti tam tikro dydžio ar rūšies organizmus ir tokiu būdu organizmai sužvejojami, taip sudarant sąlygas vengti sužvejoti netikslinius organizmus arba juos paleisti nesužalotus“.

kurios yra pagrindinės sprendimus dėl žvejybos galimybių paskirstymo ir jūrinių teritorijų planavimo priimančios institucijos.

Mažos apimties priekrantės žvejyba užsiimančių žvejų nuomone, pagrindinis BŽP uždavinys tebėra sukurti vienodas sąlygas mažos apimties ir didelės apimties žvejybos veiklai ir jas išlaikyti bei spręsti mažos apimties žvejybos sektoriaus istoriškai patirtos neteisybės, susijusios su žvejybos galimybių paskirstymu, klausimą. Konsultacijų su suinteresuotaisiais subjektais metu smulkieji žvejai nurodė prastą 17 straipsnio įgyvendinimą ir tai, kad smulkiesiems žvejams trūksta kvotinių rūšių žvejojimo galimybių. Jie taip pat pabrėžė tvarkos, susijusios su galimybėmis naudotis vandenimis, svarbą, nes lengvatinės sąlygos priekrantės vandenyse labai palankios mažos apimties laivynui. Jie taip pat nurodė, kad reikia nustatyti priemones, kuriomis būtų siekiama ilgalaikių tikslų, susijusių su išteklių atkūrimu (pvz., laikinas žvejybos draudimas), parengti gamybos ir prekybos planus gamintojų organizacijoms, nustatant žvejybos veiklos apribojimus labiau atsižvelgti į mokslinius duomenis, skatinti informuotumą, kad būtų galima pasinaudoti vietos žvejų žiniomis, ypatingą dėmesį skirti jaunimo ir moterų rėmimo priemonėms ir didinti laivų ir įrankių energijos vartojimo efektyvumą.

2.3.5. Galimybės ir iššūkiai

Europos žaliojo kurso komunikate ypatingas dėmesys skiriamas žvejų vaidmeniui valdant perėjimą prie tvaresnės žuvininkystės ir stiprinant jų jūrų ūkvedžių vaidmenį. Žvejai šį vaidmenį atlieka kasdien savo darbe ir žvejybos praktikoje. Didindami žvejybos įrankių selektyvumą, energijos vartojimo efektyvumą ir gerindami atliekų tvarkymą, žvejai gali iš esmės pakeisti žvejybos tvarumą. Žr. šio dokumento teksto laukelius, kuriuose pateikiami tokių iniciatyvų geriausios patirties pavyzdžiai. Mokymas yra vienas pagrindinių veiksmų, sudarančių sąlygas atlikti šį jūrų ūkvedžių vaidmenį; mokymo klausimas taip pat buvo iškeltas konsultuojantis su suinteresuotaisiais subjektais. Jis taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį didinant žvejybos veiklos prisidėjimą prie gamtos apsaugos.

Bulgarijos žvejys gavo finansavimą savo žuvininkystės verslui plėsti ir COVID-19 padariniams įveikti.
[EC AV PORTAL \(europa.eu\)](https://ec-av-portal.europa.eu/)

Šiuo metu vykdomo EJŖŽF projekto „Catching the Potential“⁸¹ (liet. „Išnaudoti potencialą“) tikslas – parengti Europos tausios žuvininkystės mokymo standartą. Programa „Fishing for Litter“⁸² (liet. „Šiukšlių žvejyba“) yra geras pavyzdys, kaip žvejai gali prisidėti prie sveikesnės jūrų aplinkos neapsiribodami tik savo tradicine žvejybos veikla. Žvejų vaidmens tvaraus jūrų valdymo srityje stiprinimas taip pat gali būti laikomas galimybe gerinti sektoriaus įvaizdį ir didinti jo patrauklumą naujiems žvejams. Keli suinteresuotieji subjektai per konsultacijas dažnai nurodydavo, kad reikia didinti sektoriaus patrauklumą.

Vietos žvejai padeda įgyvendinti Paloso kyšulio (Ispanija) apsaugos priemones ir sustabdyti brakonieriavimą jame. Geresnė jo apsauga paskatino endeminių rūšių skaičiaus didėjimą.

[MPAs: under fishers' surveillance | FARNET \(europa.eu\)](https://mpas.farnet.europa.eu/)

<https://fishingforlitter.org/>.

81

82

Suinteresuotieji subjektai, profesinės sąjungos ir patariamiosios tarybos pabrėžė, kad reikia stiprinti moterų vaidmenį žuvininkystės sektoriuje. Vietos bendruomenėse moterys iš esmės prisideda prie gerovės kūrimo ir užimtumo, taip pat prie tausaus vandens išteklių naudojimo ir išsaugojimo. Nepaisant to, jų prisidėjimas prie žuvininkystės ir akvakultūros sektoriaus dažnai nepakankamai pripažįstamas, todėl jos negali visapusiškai ir subalansuotai dalyvauti šiame sektoriuje. Nors lyčių pusiausvyra akvakultūros sektoriuje užtikrinama geriau nei žuvininkystės sektoriuje, 78 proc. akvakultūros sektoriaus darbuotojų yra vyrai, o tai rodo, kad Europos akvakultūrai akivaizdžiai būdingas šališkumas lyčių atžvilgiu⁸³. Padėtis kitokia perdirbimo pramonėje, kuriai būdinga lyčių pusiausvyra. Nors vandens bestuburių segmente dirba daugiau moterų.

Vis dar nepakankamai moterų eina vadovaujamas ir su sprendimų priėmimu susijusias pareigas, dirba profesinėse organizacijose, profesinėse sąjungose ir darbuotojų tarybose. EJŖŽAF lėšomis remiami projektai, kuriais siekiama padėti ištaisyti šią padėtį, laikantis ES lyčių lygybės strategijos tikslų⁸⁴. Teikiant finansinę paramą iš EJŖŽAF atsižvelgiama į lyčių lygybės aspektą ir remiamasi projektais bei veiksmais, finansuotais iš ankstesnių ES žuvininkystės fondų, kuriais siekta didinti moterų indėlį į sektorių. Norėdama lyčių lygybę tvarioje mėlynojoje ekonomikoje skatinti bendresne prasme, Komisija paskelbė specialų kvietimą teikti paraiškas pagal EJŖŽAF, siekdama paremti ne daugiau kaip du projektus, kuriais skatinamas moterų vaidmuo mėlynojoje ekonomikoje⁸⁵. Šiuo kvietimu teikti paraiškas, pagal kurį teiktinas finansavimas sudaro 2,5 mln. EUR, siekiama padidinti moterų dalyvavimą įvairiuose mėlynosios ekonomikos sektoriuose ir prisidėti prie visuomenės, kurioje didesnė lyčių lygybė, kūrimo. Siekiant skatinti lyčių pusiausvyrą visų pirma žuvininkystės sektoriuje, būtina daugiau investuoti į duomenų, apie šiame sektoriuje dirbančias moteris, rinkimą, konsolidavimą ir analizę.

Valdymo požiūriu aktyvus žvejų dalyvavimas priimant sprendimus ir atsakomybė už patvirtintas priemones taip pat yra būtina sėkmės sąlyga. BŽP taikomas regionalizavimo metodas, gamintojų organizacijų įgalinimas pagal Bendro rinkos organizavimo reglamentą ir patariamosioms taryboms suteiktas vaidmuo yra būdai užtikrinti šį dalyvavimą ir atsakomybę. Kai kuriose patariamosiose tarybose yra narių, kurie yra socialiniai partneriai, ir kelerius metus aktyviai propagavo BŽP socialinį aspektą. 2016 m. Tolimojo plaukiojimo laivyno patariamoji taryba pateikė rekomendaciją, kurioje išreiškė susirūpinimą dėl pagrindinių teisių ir žmogaus teisių užtikrinimo žuvininkystės sektoriuje visame pasaulyje. 2020 m. Tolimojo plaukiojimo laivyno patariamoji taryba paskelbė rekomendaciją dėl moterų vaidmens žuvininkystėje ir tausios žvejybos partnerystės susitarimuose. Viduržemio jūros patariamoji taryba taip pat jau daug metų aktyviai dirba siekdama užtikrinti moterų vaidmenį žuvininkystės sektoriuje. 2021 m. gegužės mėn. EUROPECHE, Europos transporto darbuotojų federacija (ETF) ir Tolimojo plaukiojimo laivyno patariamoji taryba kartu parengė Komisijai skirtą dokumentą, kuriame prašo į nacionalinę teisę perkelti pagrindines tarptautines teisine priemones, skirtas jūrų saugai ir deramam darbui užtikrinti.

Pelaginių išteklių patariamoji taryba pareiškė remianti šią rekomendaciją ir socialinį žuvininkystės aspektą. Šiais klausimais Komisija glaudžiai bendradarbiauja su ES socialiniais partneriais jūrų žuvininkystės srityje.

⁸³ Pateikti galutinę nuorodą į STECF 22-17, kai bus paskelbta (2023 m. sausio mėn.).

⁸⁴ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Lygybės sąjunga. 2020–2025 m. lyčių lygybės strategija“, COM(2020) 152 final.

⁸⁵ https://cinea.ec.europa.eu/news-events/news/women-blue-economy-call-proposals-now-open-2022-05-17_en.

2.4. Tvari mėlynosji ekonomika

2.4.1. Įvadas

Tvaria mėlynąja ekonomika siekiama Europos žaliojo kurso komunikate nustatytų užmojų ir jai skirtas vaidmuo sudarant sąlygas ES pasiekti savo aplinkos ir klimato tikslus. Vandenynas yra pagrindinis planetos klimato reguliatorius. Iš jo gauname švarią energiją, deguonį, maisto ir daugybę svarbių ekosisteminių paslaugų. Biologinės įvairovės išsaugojimas ir apsauga yra pagrindiniai principai, kuriais grindžiama jūrų ekonominė veikla. Jūrų biologinė įvairovė yra būtina ekonominės veiklos sąlyga. Be to, ji suteikia ekonominių galimybių. Siekdama visapusiškai įtraukti mėlynąją ekonomiką į žaliąjį kursą ir ekonomikos gaivinimo strategiją, Komisija priėmė naują požiūrį ES tvariai mėlynajai ekonomikai užtikrinti⁸⁶.

2.4.2.

Siekiant atgaivinti senėjantį žuvininkystės sektorių Lapijoje, buvo finansuojamas žvejybos sektoriaus darbuotojų paieškos ir mokymo projektas. Dėl šio projekto žvejybos veiklos ėmėsi 14 jaunų abiejų lyčių žvejų.
[Recruiting young people to train with experienced fishers | FARNET \(europa.eu\)](https://emodnet.ec.europa.eu/en)

Pagrindiniai faktai

2012 m. Europos Komisija priėmė komunikatą „Mėlynasis augimas. Tvaraus jūrų ir jūrininkystės sektoriaus augimo galimybės“⁸⁷ (Mėlynosios augimo strategija). Šiame komunikate aprašomas mėlynosios ekonomikos potencialas užtikrinti darbo vietų kūrimą ir ekonomikos augimą ES ir nustatomos sritys, kuriose reikia toliau dirbti, kad šis potencialas būtų išnaudotas. 2014 m. Komisija tęsė šį darbą priimdama komunikatą „Inovacijos mėlynojoje ekonomikoje. Mūsų jūrų ir vandenynų potencialo panaudojimas darbo vietoms kurti ir ekonomikai kelti“⁸⁸, kuriame daugiausia dėmesio skiriama veiksams, kuriais siekiama plėtoti žinias, inovacijas ir įgūdžius. 2017 m. Komisija paskelbė Mėlynosios augimo strategijos įgyvendinimo ataskaitą, kurioje išsamiai aprašyti nuo šios strategijos priėmimo 2012 m. pasiekti rezultatai. Joje nagrinėtas jūrinių teritorijų planavimas (ES direktyva ir tarptautinis darbas), jūrų baseinų strategijos, jūrų duomenys ir žinios (Europos jūrų stebėjimo ir duomenų tinklas⁸⁹) ir jūrų saugumas.

2021 m. Komisija priėmė naują komunikatą „Tvari mėlynosji ekonomika“, kuriuo pradedamas perėjimas nuo mėlynosios augimo prie tvarios mėlynosios ekonomikos. Jame pateikiama išsami ir realistiška darbotvarkė, padėsianti mėlynajai ekonomikai svariai prisidėti siekiant Europos žaliojo kurso tikslų. 2022 m. Komisija įsteigė ES mėlynosios ekonomikos stebėjimo centrą, kad beveik tikruoju laiku būtų teikiama informacija ir pagrindiniai socialiniai ir ekonominiai rodikliai apie ES mėlynąją ekonomiką⁹⁰.

⁸⁶ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Naujas požiūris į tvarią ES mėlynąją ekonomiką. ES mėlynosios ekonomikos transformavimas siekiant tvarios ateities“, COM(2021) 240 *final*.

⁸⁷ COM(2012) 494 *final*.

⁸⁸ COM(2014) 254 *final*/2.

⁸⁹ <https://emodnet.ec.europa.eu/en>.

⁹⁰ https://blue-economy-observatory.ec.europa.eu/index_en.

2.4.3. Jūrinių teritorijų planavimas

Europos jūrose vykdoma įvairi veikla. Jūrų erdvėje nuolat vyksta procesai, susiję su žvejyba, akvakultūra, laivyba, atsinaujinančiųjų išteklių energija, gamtos išsaugojimu, turizmo veikla ir kitais jūros panaudojimo būdais. Įgyvendinant Europos žaliąjį kursą vykdomos įvairios iniciatyvos, kuriomis bus skatinami Europos jūrų ir vandenynų naudojimo pokyčiai, pavyzdžiui:

- ES jūrų atsinaujinančiųjų išteklių energijos strategija⁹¹;
- tvaresnės ir konkurencingesnės ES akvakultūros strateginės gairės⁹²;
- dumblių iniciatyva⁹³;
- 2030 m. ES biologinės įvairovės strategijoje⁹⁴ nustatyti tikslai, visų pirma saugomų jūrų teritorijų išplėtimas ir veiksmingas valdymas⁹⁵.

Jūrinių teritorijų planavimas gali būti labai naudingas planuojant tvarų ir integruotą žmogaus veiklos jūroje valdymą, kartu prisidedant prie to, kad dabartinės ir būsimos kartos tausiai naudotų jūrų prekes ir paslaugas. Todėl ES jūrinių teritorijų planavimo direktyvoje⁹⁶ išdėstytos nuostatos, kuriomis siekiama padidinti skaidrumą ir stabilumą. Ja skatinamos investicijos ir tarpvalstybinis bendradarbiavimas, be kita ko, susijęs su jūros vėjo energijos gamybos plėtra ir saugomomis jūrų teritorijomis. Joje nustatyti būtiniausi planavimo proceso ir nacionalinių jūrinių teritorijų planų reikalavimai, įskaitant konsultacijų su suinteresuotaisiais subjektais ir tarpvalstybinių konsultacijų reikalavimus.

Nacionalinių jūrinių teritorijų planų rengimo procesas yra konsultacinio ir kartotinio pobūdžio. Šiame procese turi dalyvauti pakrančių bendruomenės ir jame taip pat turėtų būti atsižvelgiama į jūroje vykdomos veiklos sąsajas. Jūrinių teritorijų planavimas turėtų būti grindžiamas ekosisteminiu metodu, kaip nurodyta Jūrų strategijos pagrindų direktyvos (2008/56/EB) 1 straipsnio 3 dalyje, siekiant užtikrinti, kad bendras visos veiklos poveikis būtų suderinamas su geros aplinkos būklės užtikrinimu.

Europos jūrinių teritorijų planavimo platforma⁹⁷, finansuojama iš EJŖŽAF, teikia informaciją apie esamą praktiką, procesus ir projektus, atlieka techninius tyrimus, teikia klausimų ir atsakymų paslaugas. Be to, Europos jūrų stebėjimo ir duomenų tinkle galima suteikia

⁹¹ https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/offshore-renewable-energy_en.

⁹² Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Tvaresnės ir konkurencingesnės ES akvakultūros 2021–2030 m. strateginės gairės“, COM(2021) 236 *final*.

⁹³ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Stipraus ir tvaraus ES dumblių sektoriaus kūrimas“, COM(2022) 592 *final*.

⁹⁴ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2030 m. ES biologinės įvairovės strategija. Gamtos grąžinimas į savo gyvenimą“, COM(2020) 380 *final*.

⁹⁵ <https://www.eea.europa.eu/themes/water/europes-seas-and-coasts/assessments/marine-protected-areas>.

⁹⁶ 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/89/ES, kuria nustatoma jūrinių teritorijų planavimo sistema.

⁹⁷ <https://maritime-spatial-planning.ec.europa.eu/>.

nemokamą ir lengvą prieigą prie nacionalinių jūrų teritorijų planuose teikiamų erdvinių duomenų. Kaip paskelbta naujame požiūryje į tvarią mėlynąją ekonomiką, įgyvendinant tokias iniciatyvas kaip Europos mėlynasis forumas galima sukurti įvairios žmogaus veiklos jūroje sinergiją.

Iš įrodymų⁹⁸ matyti, kad derinant akvakultūros veiklą ir atsinaujinančiųjų išteklių energiją, visų pirma Šiaurės jūroje, galima pasiekti teigiamų rezultatų. Tai teikia vilčių ne tik siekiant užtikrinti mėlynosios ekonomikos veiklos integraciją, bet ir veiksmingesnio jūrinių teritorijų planavimo ES. Tai galėtų turėti teigiamą poveikį akvakultūros gamybai, atsižvelgiant į tai, kad būtų turima daugiau galimybių ieškoti geresnės kokybės vandens gamybai.

2.4.4. Galimybės ir iššūkiai

Europos žaliojo kurso komunikate ir susijusioje ES vandenynų valdymo politikoje nustatytais užmojais teisėkūros lygmeniu skiriama daugiau dėmesio aplinkos apsaugai ir ES pakrančių ir jūrų teritorijoms, dėl kurių konkuruojama. Tai turės įtakos jūrų išteklių naudojimo administravimui ir valdymui artimiausioje ateityje. Dėl jūrų erdvės naudojimo, visų pirma atsižvelgiant į tolesnę saugomų jūrų teritorijų plėtrą ir didėjančią poreikį plėtoti jūrų atsinaujinančiųjų išteklių energiją, reikės toliau diskutuoti vykdant jūrinių teritorijų planavimą. Konsultacijų su suinteresuotaisiais subjektais procesas (1 priedas) parodė, kad daugeliui suinteresuotųjų subjektų susirūpinimą kelia žuvininkystės ir kitos jūrų veiklos sąveika. Išlaikyti vienodas sąlygas ir kurti skirtingų veiklų sinergiją yra esminiai uždaviniai, kuriuos reikia spręsti būsimose diskusijose. Kad būtų pasiekti nustatyti tikslai, šiame procese reikės struktūrinių dialogų.

Regionalizavimo tyrime⁹⁹ pabrėžiama, kad dabartinė suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo struktūra, sukurta įgyvendinant bendrą žuvininkystės politiką, daugeliu aspektų veikia gerai. Šia struktūra gali naudotis organizacijos, dalyvaujančios patariamosioms taryboms vykdant užduotis, apibrėžtas BŽP reglamento 44 straipsnyje, kad užtikrintų tarpvalstybinį bendradarbiavimą ir regioninių suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą jūrinių teritorijų planavimo procese, kuris šiuo atžvilgiu gali būti pagerintas. Norint, kad regioniniais jūrų rajonais dažniau naudotųsi ne tik žvejai (pvz., būtų kuriamos saugomos jūrų teritorijos ir gaminama atsinaujinančiųjų išteklių energija), būtina užtikrinti didesnę jūrinių teritorijų planavimo regioninį suderinimą, kuris šiuo metu daugiausia vykdomas valstybių narių lygmeniu.

Atokiausi regionai turi unikalų potencialą prisidėti prie mėlynosios ekonomikos, nes jų turtinga jūrų biologinė įvairovė ir didelės išskirtinės ekonominės zonos (IEZ), kurios sudaro daugiau kaip pusę ES IEZ. Žuvininkystė sudaro didelę jų ekonomikos dalį. Svarbu, kad atokiausi regionai parengtų tvarios mėlynosios ekonomikos strategijas, be kita ko, apimančias jų jūrų biologinės įvairovės apsaugą¹⁰⁰.

⁹⁸ STECF EWG 22-17 parengta STECF PLEN 2 ataskaita.

⁹⁹ European Commission, European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency study on Study on regionalisation of Common Fisheries Policy (CFP): final report, Publications Office, 2022. Prieiga per internetą: https://cinea.ec.europa.eu/publications/study-regionalisation-common-fisheries-policy-cfp_en

¹⁰⁰ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Pirmenybė žmonėms, tvaraus ir integracinio augimo užtikrinimas, ES atokiausių regionų potencialo atskleidimas“, COM(2022) 198 final.

2.5. Mėgėjų žvejyba

2.5.1. Įvadas

Pagal BŽP, visų pirma įgyvendinant tvarią mėlynąją ekonomiką ir žuvininkystės valdymą, ES pripažįsta žvejų mėgėjų vaidmenį skatinant (pakrančių) bendruomenių gerovę visoje Europoje. Mėgėjų žvejyba – tai ne tik laisvalaikio veikla, bet, dėl žvejų mėgėjų išlaidų, taip pat indėlis į kultūros ekosistemas individualios naudos lygmeniu. Ši veikla gali turėti didelės įtakos žuvų ištekliais, todėl valstybės narės turėtų užtikrinti, kad ji būtų vykdoma taip, kad būtų laikomasi BŽP tikslų¹⁰¹.

2.5.2. Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.

2009 m. žaliojoje knygoje pabrėžiama, kad labai svarbu užtikrinti pakrančių žvejų, smulkiųjų žvejų ir žvejų mėgėjų ateitį, visapusiškai atsižvelgiant į ypatingą mažųjų ir vidutinių įmonių padėtį. Mėgėjų žvejyba ES teisės aktuose apibrėžiama kaip „*nekomercinė jūrų gyvųjų vandens išteklių žvejybos veikla poilsio, turizmo arba sporto tikslais*“¹⁰².

BŽP reglamente pripažįstama, kad mėgėjų žvejyba daro poveikį žuvų ištekliais, ir pagal BŽP dėl tam tikrų žvejų mėgėjų sužvejotų rūšių taikomos valdymo priemonės. Mėgėjų žvejybai taikomos kvotos ir sezoniniai draudimai nustatyti Žvejybos galimybių reglamente. Techninių (išsaugojimo) priemonių atveju Techninių priemonių reglamente nustatyta¹⁰³, kad tam tikros nuostatos taikomos mėgėjų žvejybai¹⁰⁴, o tais atvejais, kai mėgėjų žvejyba daro didelį poveikį konkrečiam regionui, Komisijai suteikiami įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus, kuriais nustatomi mažiausi išteklių išsaugojimą užtikrinantys sugautini kiekiai konkrečiai mėgėjų žvejybai, remiantis valstybių narių, turinčių tiesioginių valdymo interesų, pateikta bendra rekomendacija.

Komisija ragina valstybes nares rinkti duomenis, kad būtų galima stebėti žvejų mėgėjų tam tikrų rūšių laimikį. Dabartiniame ES daugiamečiame duomenų rinkimo plane¹⁰⁵, kuris naudojamas ES žuvininkystės valdymo duomenims teikti, reikalaujama, kad valstybės narės įgyvendintų ėminių ėmimo planus, pagal kuriuos būtų galima apskaičiuoti sužvejotus ir paleidžiamus kiekius (bent jau programoje išvardytų rūšių) atliekant statistiškai pagrįstus įvairių rūšių tyrimus. Pagal ankstesnę, 2017–2021 m. programą valstybės narės atliko bandomuosius tyrimus, kad išbandytų mėgėjų žvejybos duomenų rinkimo sistemas,

¹⁰¹ BŽP reglamento 3 konstatuojamoji dalis.

¹⁰² Reglamento (EB) Nr. 1224/2009 4 straipsnio 24 dalis.

¹⁰³ 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/1241 dėl žuvininkystės išteklių išsaugojimo ir jūrų ekosistemų apsaugos taikant technines priemones, kuriuo iš dalies keičiami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 2019/2006, (EB) Nr. 1224/2009 ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1380/2013, (ES) 2016/1139, (ES) 2018/973, (ES) 2019/472 ir (ES) 2019/1022 ir panaikinami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 894/97, (EB) Nr. 850/98, (EB) Nr. 2549/2000, (EB) Nr. 254/2002, (EB) Nr. 812/2004 bei (EB) Nr. 2187/2005.

¹⁰⁴ Pagal reglamento 2 straipsnio 2 dalį mėgėjų žvejybai taikomos šios nuostatos: 7 straipsnis (Draudžiami žvejybos įrankiai ir jų naudojimo būdai), 10 straipsnis (Žuvų ir jūrinių bestuburių, kuriuos žvejoti draudžiama, rūšys), 11 straipsnis (Jūrų žinduolių, jūrų paukščių ir jūrų roplių laimikis) ir 12 straipsnis (Pažeidžiamų buveinių, įskaitant pažeidžiamas jūrų ekosistemas, apsauga).

¹⁰⁵ 2021 m. balandžio 27 d. Komisijos deleguotasis sprendimas (ES) 2021/1167, kuriuo nustatoma Sąjungos daugiametė biologinių, aplinkos, techninių ir socialinių bei ekonominių duomenų rinkimo ir tvarkymo žvejybos ir akvakultūros sektoriuose nuo 2022 m. programa, ir 2021 m. balandžio 27 d. Komisijos įgyvendinimo sprendimas (ES) 2021/1168, kuriuo nustatomas daugiametės Sąjungos duomenų rinkimo ir tvarkymo žvejybos ir akvakultūros sektoriuose programos privalomų mokslinių tyrimų jūroje sąrašas ir ribinės vertės, taikysimi nuo 2022 m.

optimizuotų ėminių ėmimo metodus ir nustatytų prioritetines rūšis. ŽMTEK¹⁰⁶ įvertino tyrimų, kuriais buvo grindžiamos įprasto mėgėjų žvejybos ėminių ėmimo programos pagal dabartinį ES daugiamečių planą, rezultatus. Tęsimas regioninis koordinavimas ir galutinių vartotojų dialogas, kad regioniniu lygmeniu būtų nustatytos prioritetinės rūšys ir būtų optimizuoti ėminių ėmimo planai.

2020 m. kovo 10 d. sprendime (T-251/18) Teismas nurodė, kad nustatydamas žvejybos galimybes Taryba turi teisę atsižvelgti į visą žvejybos veiklą, kuri gali turėti įtakos žuvų išteklių būklei, įskaitant mėgėjų žvejybos veiklą. Tai nurodyta šio sprendimo 72 punkte: „Todėl tam, kad būtų užtikrintas SESV 43 straipsnio 3 dalimi siekiamo tikslo įgyvendinimas, priimant ginčijamas nuostatas Tarybai galėjo būti leidžiama, naudinga ir net būtina atsižvelgti į bet kokią veiklą, galinčią turėti įtakos paprastųjų vilkešerių išteklių būklei ir jų atkūrimui, neatsižvelgiant į tai, ar ši veikla yra komercinio pobūdžio“. Tai patvirtino bendrą požiūrį, kad į BŽP taikymo sritį įeina mėgėjų žvejyba, kai ji daro poveikį jūrų biologinių išteklių išsaugojimui.

2018 m. Bendroji Viduržemio jūros žvejybos komisija priėmė regioninį veiksmų planą, skirtą smulkiesiems žvejams Viduržemio ir Juodojoje jūrose¹⁰⁷. Plane pripažįstama smulkiosios ir mėgėjų žvejybos veiklos sąveika, skatinama tinkamai bendradarbiauti, raginama gilinti žinias apie šių veiklų sąveiką ir gerinti stebėseną bei priežiūrą, kad būtų išvengta neteisėtos, nedeklaruojamos ir nereglamentuojamos žvejybos. Šis planas yra politinis įsipareigojimas, kuriame pateikiamos plataus užmojo veiksmų gairės iki 2028 m. Jame nustatytos konkrečios ir nuoseklios priemonės, skirtos su mažos apimties žvejyba susijusiems uždaviniams spręsti ir jos galimybėms didinti, be kita ko, suteikiant žvejams galimybę pareikšti nuomonę priimant sprendimus, kurie daro poveikį jų pragyvenimui, užtikrinant aplinkos atžvilgiu tvarią žvejybos praktiką ir teikiant naudą ekonominėje, socialinėje ir užimtumo srityse.

Be to, Bendroji Viduržemio jūros žvejybos komisija įsteigė mėgėjų žvejybos darbo grupę, kuri kasmet šaukia posėdžius, pavyzdžiui, siekdama suteikti svarbių duomenų mėgėjų žvejybos regioninei mokslinių tyrimų programai. Bendroji Viduržemio jūros žvejybos komisija taip pat paskelbė mėgėjų žvejybos Viduržemio ir Juodojoje jūrose duomenų rinkimo vadovą¹⁰⁸, kuriame pateikiama aiški metodinė sistema, kuria Viduržemio ir Juodosios jūros šalims sudaromos sąlygos įgyvendinti tinkamai suderintas mėgėjų žvejybos ėminių ėmimo ir tyrimų stebėsenos sistemas. 2022 m. Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos mokslinis patariamasis komitetas peržiūrėjo pasiūlymą dėl rekomendacijos dėl mėgėjų žvejybos, svarstytiną Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos keturiasdešimt ketvirtojoje sesijoje, ir patvirtino patikslintą mėgėjų žvejybai svarbių rūšių sąrašą.

Tęsdama šį darbą ir remdamasi ES pasiūlymu, Bendroji Viduržemio jūros žvejybos komisija 2022 m. lapkričio mėn. per savo metinę sesiją priėmė¹⁰⁹ būtiniausias regionines taisykles, kad būtų užtikrintas veiksmingas mėgėjų žvejybos veiklos Viduržemio jūroje valdymas, kontrolė ir stebėseną. Priimtose taisyklėse grindžiamos poreikiu toliau stebėti šią veiklą ir rasti sprendimus, kaip sumažinti mėgėjų žvejybos poveikį, kaip rekomenduoja mokslinis

¹⁰⁶ STECF 21-09 - Evaluation of AR and DTi.pdf - Data Collection Framework - European Commission (europa.eu).

¹⁰⁷ <https://www.fao.org/3/cb7838en/cb7838en.pdf>.

¹⁰⁸ Grati, F., Carlson, A., Carpentieri, P. & Cerri, J. 2021. *Handbook for data collection on recreational fisheries in the Mediterranean and the Black Sea*. FAO Fisheries and Aquaculture Technical Paper No 669. Rome, FAO.

¹⁰⁹ Rekomendacija GFCM/45/2022/12 dėl tausios mėgėjų žvejybos Viduržemio jūroje būtiniausių taisyklių nustatymo.

patariamasis komitetas. Tai turėtų būti bendra sistema, kurioje būtų nustatytos konkrečios su žuvininkyste susijusios nuostatos, kurios turi būti parengtos subregioniniu lygmeniu.

Kalbant konkrečiai apie stebėseną, iš Komisijos atlikto vertinimo¹¹⁰ dėl Kontrolės reglamento poveikio¹¹¹, kelių mokslinių tyrimų ir kitų ataskaitų matyti, kad daugumoje valstybių narių žinių apie mėgėjų žvejybą turima nedaug ir stebėseną ne visada yra pakankama. Dėl licencijų ir (arba) registracijos trūkumo kai kuriose šalyse ir ES lygmens nuostatų dėl išsamių ataskaitų apie mėgėjų žvejybą teikimo trūkumo neįmanoma surinkti kokybiškų duomenų apie sužvejotų žuvų kiekį ir kai kuriuose jūrų baseinuose įgyvendinti tinkamas išsaugojimo ir valdymo priemonės. Šios išvados paskatino kurti duomenų rinkimo sistemą, kurią taikant duomenys būtų renkami reguliariau, ir veiksmingesnes mėgėjų žvejybos kontrolės sistemas, įskaitant Kontrolės reglamento peržiūrą.

Todėl 2019 m. lapkričio mėn. Europos Parlamento prašymu Komisija pradėjo bandomąjį projektą „Žvejų mėgėjų sužvejojamo paprastųjų vilkešerių laimikio kontrolės sistema“. Šis 12 mėnesių trukmės bandomasis projektas visų pirma buvo sukurtas Atlanto vandenyno vilkešeriams, tačiau buvo išplėstas įtraukiant keturias kitas rūšis (Baltijos jūros lašišas ir menkes ir Viduržemio jūros raudonpelekius pagelus). Konsultuotasi su pagrindiniais suinteresuotaisiais subjektais ir jų apklausos rezultatai parodė, kad apskritai mėgėjų žvejyba užsiimančios žvejai Europoje sutiko, kad reikia teikti informaciją apie sužvejotą laimikį ir šią informaciją jie norėtų teikti naudodamiesi mobiliosiomis programėlėmis. Jie rekomendavo įdiegti integruotą stebėsenos ir kontrolės informacinę sistemą, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos dalytis su žuvininkyste susijusiais duomenimis ir būtų skatinamas visų suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimas valdant mėgėjų žvejybą jūroje.

Remiantis šiuo darbu sukurta naujoviška integruota informacijos apie žvejų mėgėjų laimikį teikimo sistema, kurią sudaro dvi pagrindinės dalys: internetinė platforma *RecFishing.eu*¹¹² (sudaryta iš administracinės svetainės ir viešosios svetainės žvejams) ir esama partnerių programėlė *FishFriender*¹¹³, skirta žvejams mėgėjams teikti informaciją apie laimikį. Sistema sėkmingai išbandyta jūroje (tikromis sąlygomis), padedant Europinio jūrų velnio federacijoms ir mėgėjų žvejybos federacijoms. Platforma *RecFishing.eu* kuriama siekiant įtraukti daugiau rūšių ir integruoti kitas programėles.

2.5.3. Galimybės ir iššūkiai

Platforma *RecFishing.eu* rodo, kad įmanoma taikyti žvejų mėgėjų licencijavimą ir (registravimą), taip pat informacijos teikimo sistemą ir juos įgyvendinti. Žuvininkystės stebėseną ir kontrolę galima modernizuoti pereinant prie visiškai skaitmeninės sistemos, kad būtų galima pagerinti duomenis apie mėgėjų žvejybos laimikį ir pagrindinių žuvų išteklių valdymą ir užkirsti kelią tam, kad priemonių būtų imamasi nepakankamų ir (arba) prastos kokybės duomenų pagrindu.

Atsižvelgiant į tai, kad mėgėjų žvejyba gali turėti didelės įtakos žuvų ištekliams, valstybės narės turėtų užtikrinti, kad ji būtų vykdoma taip, kad būtų laikomasi BŽP tikslų. Komisija atidžiai stebi padėtį ir siūlo mėgėjų žvejybai taikytinas priemones atsižvelgdama į kiekvieną

¹¹⁰ COM(2021) 316 *final*.

¹¹¹ Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1224/2009.

¹¹² <https://recfishing.eu/>.

¹¹³ https://www.fishfriender.com/?_locale=en.

konkretų atvejį, pavyzdžiui, žvejų mėgėjų paprastųjų vilkešerių ir europinių upinių ungurių laimikio atvejį. Mokslo bendruomenė, į kurią Komisija kreipiasi norėdama gauti rekomendacijų dėl išsaugojimo ir politikos valdymo, nurodė, kad pagrindinė problema yra susijusi su tuo, kad sunku tiksliai įvertinti tiek biologinį, tiek bendrą ekonominį mėgėjų žvejybos poveikį.

Suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas yra labai svarbus; mėgėjų žvejybos asociacijos veikia keliose patariamosiose tarybose. Per konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais patys žvejai mėgėjai nurodė norintys būti visapusiškai ir sąžiningai įtraukti į BŽP, kad galėtų siekti jos tikslų ir priimti informacija pagrįstus sprendimus dėl geriausio žuvų išteklių naudojimo visuomenėje.

Kaip aprašyta pirmiau, mėgėjų žvejyba jau įtraukta į daugelį BŽP aspektų. Todėl reikia tęsti darbą duomenų rinkimo, stebėsenos ir regioninio įgyvendinimo srityse ir jį tobulinti.

2.6. Švarus ir gyvybingas vandenynas

2.6.1. Įvadas

Vandenynai yra labai svarbūs klimato sistemai ir jiems būdinga ypač didelė biologinė įvairovė, kuriai šiuo metu kyla bendro poveikio pavojus. Dėl penkių pagrindinių biologinės įvairovės nykimo veiksnių¹¹⁴ – žemės ir jūros naudojimo pokyčių, pereikvojimo, klimato kaitos, taršos ir invazinių svetimų rūšių – žmonių sveikatai ir ekosistemų gyvybingumui, įskaitant vandenynus ir jūras, kyla daug skirtingų pavojų. Jie turi aplinkosauginių, socialinių ir ekonominių padarinių ir kelia pavojų mėlynosios ekonomikos sektorių atsparumui. Ypatingai didelį pavojų jūrų ekosistemoms kelia bet kokia tarša, o tai turi įtakos žuvininkystės sektoriaus atsparumui.

Švarus vandenynas – tai niekaip neužterštas vandenynas. Pagrindinės taršos formos yra šios:

- eutrofikacija (per didelę taršą maisto medžiagomis / nuotėkis žemės ūkyje);
- teršalai (cheminės medžiagos, pesticidai, sunkieji metalai, toksinai);
- povandeninis triukšmas (naftos gręžimas, laivyba);
- jūrą teršiančios šiukšlės (plastikas, mediena, metalas ir kt.)

2.6.2. Švarus ir gyvybingas vandenynas ES lygmeniu

Kad būtų atkurta gera vandenynų būklė, ES siekia atnaujinti ir atkurti Europos jūrų ekosistemas, imdamasi veiksmų, kuriais siekiama užtikrinti, kad jūrų vandenys būtų švaresni, atsparesni ir produktyvesni, būtų atkurta jų turtinga biologinė įvairovė ir kad mėlynoji ekonomika nekenktų klimatui. Į Europos žaliąjį kursą įtraukta 2030 m. biologinės įvairovės strategija ir pasiūlymas dėl ES gamtos atkūrimo teisės akto¹¹⁵ atlieka svarbų vaidmenį siekiant, kad tikslai taptų konkrečiais veiksmais.

Bulgarijos vietos bendruomenė buvo mokoma mažinti taršą ir užkirsti kelią brakonieriaavimui.

[Mobilising and training volunteers to prevent poaching | FARNET \(europa.eu\)](https://farnet.europa.eu/mobilising-and-training-volunteers-to-prevent-poaching)

¹¹⁴ IPBES (2019). *Summary for policymakers*, p. 17–19, B.10-B.14; European Environment Agency (2019). *The European environment – state and outlook 2020*.

¹¹⁵ https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/nature-restoration-law_en.

2021 m. gegužės 12 d. Europos Komisija priėmė **nulinės taršos viziją**, siekdama sumažinti oro, vandens ir dirvožemio taršą iki tokio lygio, kuris nėra laikomas kenksmingu sveikatai ir natūralioms ekosistemoms ir yra suderinamas su mūsų planetos išgalėmis, ir sukurti aplinką be toksinių medžiagų. Jos Nulinės taršos veiksmų plane¹¹⁶, kuris yra vienas iš svarbiausių Europos žaliojo kurso rezultatų, numatytas drąsus, bet įgyvendinamas užmojis iki 2030 m. atitinkamai 50 proc. ir 30 proc. sumažinti plastiko šiukšlių ir mikroplastiko kiekį. Juo taip pat siekiama nulinės taršos visose vandens ekosistemose.

Neseniai paskelbtame Tvarios mėlynosios ekonomikos komunikate¹¹⁷ taip pat pabrėžiama, kad jūrų tarša turi didelį poveikį jūrų ekosistemai ir kelia grėsmę jūrų aplinkos gyvybingumui bei turi atitinkamos įtakos komercinei ir mėgėjų veiklai.

2021 m. rugsėjo mėn. Europos Komisija pradėjo įgyvendinti penkias naujas ES misijas, skirtas dideliems uždaviniams, susijusiems su sveikata, klimatu ir aplinka, spręsti. Viena iš penkių misijų – misija „Atkurime mūsų vandenyną ir kitus vandenis iki 2030 m.“¹¹⁸ – bus grindžiama sisteminiu požiūriu, pagal kurį vandenynas ir visi kiti vandenys bus laikomi visuma, ir šis požiūris atliks svarbų vaidmenį neutralizuojant poveikį klimatui ir atkuriant gamtą. Pagal misiją bus finansuojami parodomieji projektai, kurie vėliau gali būti išplėsti, kad būtų paspartinta pažanga siekiant Europos žaliojo kurso tikslų:

- apsaugant 30 proc. ES jūros teritorijos,
- atkuriant jūrų ekosistemas ir 25 000 km laisvai tekančių upių,
- mažinant plastiko šiukšlių kiekį jūroje, maisto medžiagų praradimą ir cheminių pesticidų naudojimą ir
- neutralizuojant mėlynosios ekonomikos poveikį klimatui ir užtikrinant, kad ji būtų žiedinė, o grynasis jūroje išmetamų teršalų kiekis būtų nulinis.

ES ėmėsi konkrečių veiksmų, kad spręstų įvairių rūšių taršos problemą ir pagerintų žvejybos įrankių žiedinį projektavimą ir stebėseną. Pirmiausia siekta:

- priimti Vienkartinių plastikinių gaminių direktyvą¹¹⁹, kuria nustatomas priemonių, kuriomis užtikrinama, kad vienkartiniai plastikiniai gaminiai, kurių tvaresnės alternatyvos yra prieinamos ir įperkamos, negalėtų būti pateikiami rinkai, derinys, įpareigojantis žvejybos įrankių gamintojus ir importuotojus prisiimti atsakomybę už saugų eksploatuoti netinkamų žvejybos įrankių tvarkymą ir šalinimą, be kita ko, teikti informaciją apie rinkai teikiamus produktus ir surenkamas atliekas¹²⁰;

¹¹⁶ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kuriam sveiką planetą visiems. ES veiksmų planas „Siekiant nulinės oro, vandens ir dirvožemio taršos“, COM(2021) 400 *final*.

¹¹⁷ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Naujas požiūris į tvarią ES mėlynąją ekonomiką. ES mėlynosios ekonomikos transformavimas siekiant tvarios ateities“, COM(2021) 240 *final*.

¹¹⁸ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Europos misijų.

¹¹⁹ 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/904 dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo.

¹²⁰ 2021 m. gegužės 31 d. Komisijos įgyvendinimo sprendimas (ES) 2021/958, kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/904 13 straipsnio 1 dalies d punktą ir 2 dalį nustatomas duomenų ir informacijos

- įtraukti CEN, Europos standartizacijos komiteto organizacijas, kad būtų parengti žvejybos įrankių žiedinio projektavimo standartai, siekiant skatinti jų pakartotinį naudojimą ir palengvinti perdirbamumą gyvavimo ciklo pabaigoje;
- gerinti žvejybos įrankių žiedinį projektavimą, kad būtų skatinamas pakartotinis naudojimas ir perdirbimas gyvavimo ciklo pabaigoje, bendradarbiaujant su standartizacijos organizacijomis;
- skatinti laivų operatorius pristatyti visas atliekas į uostus pagal Uosto priėmimo įrenginių direktyvą¹²¹, įskaitant atliekas, surinktas tinklais vykdant įprastą žvejybos veiklą;
- toliau gerinti žvejybos įrankių ženklumą, pamestų įrankių paiešką ir pranešimą apie juos;
- spręsti į jūrą išmestos tradicinės, cheminės ir sprogiosios amunicijos problemą;
- parengti priemones, skirtas žmogaus veiklos akustiniam poveikiui jūros povandeniniam garsovaizdžiui nustatyti ir padėti valstybėms narėms remiantis Jūrų strategijos pagrindų direktyva nustatyti leistino povandeninio triukšmo, kuriam esant užtikrinama gera aplinkos būklė, deskriptorių¹²².

Bandomuoju projektu ORFISH (novatoriška, mažo poveikio žvejybos mažais laivais atviroje jūroje praktika atokiausiuose regionuose) buvo siekiama skatinti keitimąsi žiniomis apie ekologiškai efektyvius žvejybos metodus, kylančias problemas ir rastus sprendimus. Jį įgyvendinant didinamas atokiausių regionų ekonominis ir aplinkosauginis veiksmingumas, todėl padedama skatinti žvejybos atviroje jūroje plėtrą visuose atokiausiuose regionuose, taip sudarant palankesnes sąlygas mažinti žvejybos poveikį pakrančių žuvų ištekliais.

Kelios valstybės narės per nustatytą terminą, t. y. per dvejus metus nuo Vienkartinių plastikinių gaminių direktyvos įsigaliojimo 2019 m. liepos 3 d., šios direktyvos į savo nacionalinės teisės aktus neperkėlė tiksliai. Todėl 2022 m. rugsėjo mėn. Komisija ėmėsi teisinių veiksmų prieš 11 valstybių narių ir paragino jas paspartinti direktyvos įgyvendinimą, kad būtų sumažintas tam tikrų plastikinių gaminių poveikis aplinkai ir žmonių sveikatai.

2.6.3. Švarūs ir gyvybingi vandenynai tarptautiniu lygmeniu

Komisija aktyviai rėmė nuostatų, kuriomis siekiama sumažinti į jūrą išmetamų šiukšlių ir plastiko kiekį, priėmimą keliose regioninėse žvejybos valdymo organizacijose, pavyzdžiui, IOTC, WCPFC arba Konvencijoje dėl Antarkties jūrų gyvųjų išteklių apsaugos¹²³.

Viduržemio jūros regione Bendroji Viduržemio jūros žvejybos komisija priėmė savo 2030 m. strategiją¹²⁴, kurioje nustatyti penki konkretūs tikslai, kurių kiekvienu prisidedama prie visa apimančios tvarumo vizijos:

apie valstybėse narėse rinkai pateiktus žvejybos įrankius ir surinktas žvejybos įrankių atliekas teikimo formatus ir kokybės patikros ataskaitos formatus.

¹²¹ 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/883 dėl uosto priėmimo įrenginių, į kuriuos pristatomos laivų atliekos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2010/65/ES ir panaikinama Direktyva 2000/59/EB (Tekstas svarbus EEE) (OL L 151, 2019 6 7, p. 116–142).

¹²² 11 deskriptorius. Energijos, įskaitant povandeninį triukšmą, pateikimas yra tokio lygio, kad neturi neigiamo poveikio jūros aplinkai.

¹²³ <https://www.ccamlr.org/>.

- gyvybingos jūros ir produktyvi žvejyba,
- vienodos sąlygos visiems, kad būtų panaikinta NNN žvejyba,
- akvakultūros, kaip tvaraus ir atsparaus sektoriaus, augimas,
- parama užtikrinant pragyvenimo šaltinius ir
- gebėjimų ugdymo skatinimas.

Rengiant šią strategiją ES buvo varomoji jėga, įskaitant Viduržemio jūros patariamąsios tarybos ir NVO indėlį. Strategija yra parengta taip, kad ją taikant būtų galima spręsti daugelį būsimų uždavinių, t. y. nuolatinį peržvejojimą ir didėjančias grėsmes jūrų aplinkai, kurios kyla dėl žmogaus veiklos, taršos poveikio ir klimato kaitos poveikio (t. y. invazinių rūšių poveikio). Į naująją strategiją taip pat įtraukti naujausi su žaliaja pertvarka susiję tarptautinės ir ES politikos pokyčiai (Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 m., ES žaliasis kursas, strategija „Nuo ūkio iki stalo“ ir Biologinės įvairovės strategija).

Atsižvelgiant į konkrečius Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos regiono poreikius, į naująją strategiją įtraukiami įvairūs mėlynosios ekonomikos sektoriai ir skatinama laikytis įvairias sritis apimančio požiūrio. Tikslas – įgyvendinti žaliają pertvarką (pagal ES žaliąjį kursą) ir apsaugoti biologinę įvairovę (vadovaujantis ES biologinės įvairovės strategijoje nustatytais principais). Vienas iš tikėtinų strategijos įgyvendinimo rezultatų visų pirma yra mažesnė ir švelnesnė dėl žvejybos sektoriaus veiklos, visų pirma dėl apleistos, pamastos ar dėl kitų priežasčių į jūrą išmestos žvejybos įrangos, atsirandanti bet kokios rūšies tarša. Šiuo tikslu sektoriuje bus imamasi naujų technologijų, skirtų šiukšlėms (visų pirma plastikui) iš jūros aplinkos pašalinti, bandymų.

Komisija taip pat stiprina savo įsipareigojimą mažinti jūrą teršiančias šiukšles tarptautiniu lygmeniu, be kita ko, JT, G7, G20 ir kituose tarptautiniuose forumuose. Ji skatina bendradarbiavimą įgyvendinant regionines jūrų konvencijas. Pasiiekti visuotinį susitarimą dėl plastiko tebėra svarbus ES ir jos valstybių narių prioritetas ir ES yra tvirtai įsipareigojusi iki 2024 m. pabaigos užbaigti derybas dėl teisiškai privalomos priemonės, susijusios su plastikumi, be kita ko, jūrų aplinkoje.

2.6.4. Galimybės ir iššūkiai

Kad šiais tikslais būtų padedama užtikrinti švarų vandenyną, valstybės narės ir jūroje veikiantys ekonominės veiklos vykdytojai, įskaitant žvejus, laivų operatorius, perdirbimo veiklos vykdytojus ir jūrų gėrybių gamintojus, turi paspartinti BŽP įgyvendinimo veiksmus ir taip pat prisidėti prie kitų ES politikos sričių. Šie veiklos vykdytojai gali suteikti sprendimų ir padėti savo veiklai pereiti prie aplinkai nekenksmingos praktikos, atsižvelgdami į 2.6.2 skirsnyje išvardytas prioritетines sritis.

Komisija taip pat skatina mokslinius tyrimus, kad būtų kuriami novatoriški ir veiksmingi sprendimai švariam ir gyvybingam vandenynui užtikrinti. Tai, pavyzdžiui, darbas, susijęs su misijos „Atkurkime mūsų vandenynus ir kitus vandenius“ antruoju tikslu – užkirsti kelią taršai vykdant šios misijos kelrodžius projektus Viduržemio jūros baseine ir ją panaikinti. Teikiant finansavimą iš EJŖŽAF, pirmenybė taip pat teikiama tarptautinio vandenynų valdymo

¹²⁴ FAO, GFCM 2030 Strategy for sustainable fisheries and aquaculture in the Mediterranean and the Black Sea, Rome, 2021.

stiprinimui ir švarių ir tvariai valdomų jūrų bei vandenynų užtikrinimui. EJŖŽAF teikia paramą vandenynų gyvybingumo atkūrimo ir palaikymo bei jūrą teršiančių šiukšlių mažinimo sprendimams rengti. Iš fondo gali būti teikiamos kompensacijos žvejams, kurie tinkluose rastas atliekas atgabena į krantą, o ne išmeta atgal į jūrą, taip pat teikiama parama veiksams, kuriais siekiama gerinti akvakultūros aplinkosauginį veiksmingumą.

Švarūs ir gyvybingi vandenynai laikomi svarbiais visiems suinteresuotiesiems subjektams. Vandenynas – žvejų darbo vieta, todėl jie tikrai supranta, kad priklauso nuo jūrų ekosistemų gyvybingumo. Suinteresuotieji subjektai susirūpinę dėl to, kad į jūrą išmetamos šiukšlės kelia didelę grėsmę jūroje gyvenančioms rūšims ir aplinkai. Imtasi daug suinteresuotųjų subjektų nurodytų iniciatyvų, kuriomis siekiama užkirsti kelią taršai šiukšlėmis, įskaitant:

- įpareigojimą žvejams žymėti ir gebėti identifikuoti žvejybos įrankius, turėti įrangą, kurios reikia prarastiems įrankiams susigrąžinti, ir informuoti pakrantės valdžios institucijas apie prarastus žvejybos įrankius;
- skatinimą didinti biologiškai skaidžių lynų, tinklų ir įrankių sudedamųjų dalių naudojimą;
- savanorišką žvejų dalyvavimą jūrų šiukšlių rinkimo ir prevencijos veikloje (pvz., programoje „Šiukšlių žvejyba“).

2.7. Klimato kaita

2.7.1. Įvadas

Vandenynų ir klimato sąsaja yra labai svarbi ES veiksams. Ji yra neatskiriama ES politikos, visų pirma Europos žaliuojo kurso ir ES tarptautinio vandenynų valdymo darbotvarkės, dalis.

ES turi smarkiai sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir kartu imtis tvarių ir ryžtingų prisitaikymo prie klimato kaitos veiksmų. 2021 m. ES priėmė plataus užmojo Klimato teisės aktą¹²⁵, kuriame nustatyti privalomi tikslai žemynui, kad iki 2050 m. būtų pasiektas poveikio klimatui neutralumas. ES yra įsipareigojusi iki 2030 metų sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį bent 55 proc., palyginti su 1990 m. lygiu. ES taip pat priėmė prisitaikymo prie klimato kaitos strategiją, siekdama įveikti neišvengiamą klimato kaitos poveikį. Vandenynas yra svarbus anglies dioksido absorbentas, todėl yra labai svarbus įgyvendinant ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategiją¹²⁶, kuri apima žuvininkystę ir akvakultūrą.

Kalbant apie žuvininkystę ir akvakultūrą, klimato kaitos problemų sprendimas reiškia, kad reikia imtis veiksmų siekiant šių dviejų tikslų:

- pritaikyti žvejybos ir akvakultūros sektorių bei bendrą valdymo sistemą prie klimato ir aplinkos sąlygų pokyčių;
- mažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir žvejybos bei akvakultūros sektorių aplinkosauginį pėdsaką, kad būtų sumažintas klimato kaitos mastas.

¹²⁵ 2021 m. birželio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/1119, kuriuo nustatoma poveikio klimatui neutralumo pasiekimo sistema ir iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 401/2009 ir (ES) 2018/1999 (Europos klimato teisės aktas), PE/27/2021/REV/1.

¹²⁶ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Klimato kaitai atsparios Europos kūrimas. Naujoji ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategija“, COM(2021) 82 final.

Siekdama pritaikyti žuvininkystę prie klimato kaitos iššūkių, Komisija užsakė du tyrimus dėl klimato kaitos ir BŽP¹²⁷ bei dėl veiklos, vykdomos po išteklių surinkimo, vertės grandinės¹²⁸. Komisija taip pat įvertino suinteresuotųjų subjektų pateiktą grįžtamąją informaciją, pavyzdžiui, 2021 m. Šiaurės vakarų vandenų patariamiosios tarybos (NWWAC) atsiųstą rekomendaciją dėl klimato kaitos poveikio šiaurės vakarų vandenyse, iš kurios matyti, kad suinteresuotiesiems subjektams šis klausimas labai svarbus. 2021 m. Viduržemio jūros patariamoji taryba taip pat parengė nuomonę dėl klimato kaitos poveikio Viduržemio jūros baseinui, kurią buvo galima įtraukti į diskusijas dėl Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos 2030 m. strategijos.

Kalbant apie akvakultūrą, 2021 m. priimtose Komisijos strateginėse gairėse¹²⁹ numatyta parengti aplinkosauginio veiksmingumo (įskaitant akvakultūros veiklos anglies pėdsako mažinimą) ir klimato kaitos rekomendacinius dokumentus. Gairėse taip pat pažymima, kad akvakultūros veiklos, kurioje nenaudojami pašarai, anglies pėdsakas yra mažesnis nei kitų rūšių akvakultūros veiklos ir kad tam tikrų rūšių akvakultūra gali sušvelninti klimato kaitą. EJŖŽAF finansuojamų tyrimų¹³⁰, kuriais siekiama įvertinti vandens bestuburių ir dumblių auginimo veiklos potencialą perdirbti jų gamybos metu sukuriamas maistines medžiagas ir išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, rezultatai bus paskelbti 2023 m. pradžioje.

2.7.2. Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.

2009 m. žaliojoje knygoje aptariant 2013 m. reformą pripažįstama, kad klimato kaita turės didelį poveikį jūrų aplinkai. Joje teigiama, kad klimato kaita yra dar vienas jūrų ekosistemoms poveikį darantis veiksnys, dėl kurio jos tapo pažeidžiamesnės, ir dėl to sumažinti žvejybos poveikį tiek, kad būtų pasiektas tausios žvejybos lygis, yra dar svarbiau. Joje siūloma, kad reformuota BŽP atliktų tam tikrą vaidmenį palengvinant prisitaikymo prie klimato kaitos ir poveikio jūrų aplinkai veiksmus. 2013 m. reformoje nustatytais tikslais ir priemonėmis įtvirtintos aplinkos apsaugos ir išsaugojimo priemonės, kuriomis prisidedama prie jūrų ekosistemų atsparumo kintančiam klimatui didinimo ir užkertamas kelias peržvejojimui.

2020 m. strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ atvirai pripažįstama, kad „ūkiuose auginamų žuvų ir jūrų gėrybių anglies pėdsakas yra mažesnis nei sausumos gyvūninės produkcijos“, ir joje raginama toliau spartinti perėjimą prie tvarios žuvų ir jūrų gėrybių produktų gamybos spartinant BŽP įgyvendinimą¹³¹.

¹²⁷ European Commission, European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency, Bastardie, F., Feary, D., Kell, L., et al. *Climate change and the common fisheries policy: adaptation and building resilience to the effects of climate change on fisheries and reducing emissions of greenhouse gases from fishing: final report*, Publications Office of the European Union, 2022. Prieiga per internetą: <https://data.europa.eu/doi/10.2926/155626>.

¹²⁸ Žvejybos ir akvakultūros veiklos vertės grandinėje po išteklių surinkimo vykdomos veiklos pritaikymas prie klimato kaitos poveikio ir jos poveikio klimatui mažinimas mažinant išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį (ketinama paskelbti 2023 m. pradžioje).

¹²⁹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Tvaresnės ir konkurencingesnės ES akvakultūros 2021–2030 m. strateginės gairės“, COM(2021) 236 final.

¹³⁰ <https://webgate.ec.europa.eu/maritimeforum/en/node/7174>.

¹³¹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Sąžininga, sveika ir aplinkai palanki maisto sistema pagal strategiją „Nuo ūkio iki stalo“, COM(2020) 381 final.

2.7.3. Klimato kaitos poveikis Europos žuvininkystei ir akvakultūrai

Dėl klimato kaitos nulemtų aplinkos pokyčių yra daug su jūrų ekosistemomis ir žuvų ištekliais susijusio netikrumo. Galimas šių pokyčių poveikis – mažesnis ilgalaikis išteklių produktyvumas dėl ekosistemų būklės pokyčių. Dėl jų taip pat gali padidėti trumpalaikių sukrėtimų, pvz., deguonies išsekimo atvejų, jūrų vandens temperatūros šuolių, išteklių neatsinaujinimo ar toksiško dumblių žydėjimo, kurie gali pakenkti žuvų išteklių produktyvumui trumpuoju laikotarpiu ir turėti didelį poveikį akvakultūrai, tikimybė. Bendras poveikis ir aplinkos veiksniai, tokie kaip jūros paviršiaus temperatūros padidėjimas, druskingumo ir deguonies lygio pokyčiai ir susiję grobio pasiskirstymo ir gausos pokyčiai, jau turi įtakos vandenynų ekosistemoms ir biologinėms žuvų išteklių funkcijoms. Dėl tokių besikeičiančių aplinkybių gali kisti išteklių atsinaujinimas, neršto laikas, išteklių augimas, branda ir mirtingumas, o tai gali turėti įtakos išteklių ir apskritai vandenynų ekosistemų produktyvumui.

Padidėjusi jūros paviršiaus temperatūra taip pat turės įtakos žuvų populiacijų pasiskirstymui. Žuvų išteklių pasiskirstymas pasikeis, nes tam tikros rūšys ima judėti į šiaurę arba gilesnius vandenius. Šiaurės rytų Atlante šaltesnių vandenų žuvų, tokių kaip menkių ir silkių, produktyvumas jau mažėja¹³², o šiltesnių vandenų rūšių, pvz., europinių jūrinių lydekų Viduržemio jūroje ir galimai invazinių rūšių, pvz., zebbrinių sparnapelekių ir driežagalvių, produktyvumas didėja¹³³. Numatoma, kad vidutinėse platumose bendras žuvų išteklių produktyvumas mažės. Tiesioginį poveikį daro ne tik aukštesnė temperatūra, bet ir didesnis rūgštingumas bei mažesnis deguonies kiekis, kurie turi įtakos planktonui, kurio minta žuvis. Šie pokyčiai bus ryškesni iš dalies uždaroje jūroje, pavyzdžiui, Juodojoje jūroje, Baltijos jūroje ir Viduržemio jūroje^{134,135}.

Šie iššūkiai taip pat svarbūs žvejų bendruomenėms, suinteresuotiesiems subjektams ir valdžios institucijoms. Tai matyti iš daugybės atsakymų, gautų per tikslines konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais. Kadangi žuvisms reikia daugiau energijos, kad išgyventų šiltesniuose vandenyse, mažės jų augimo ir reprodukcijos lygis. Dėl mažesnio produktyvumo ir žuvų populiacijų pasiskirstymo pokyčių sumažės žvejų žvejybos galimybės, todėl po išteklių surinkimo vykdomos veiklos vertės grandinėje sumažės žaliavų. Taigi priemonės, kuriomis didinamas žuvų išteklių atsparumas pokyčiams ir prisitaikymas prie jų, taip pat yra naudingos siekiant užtikrinti tvarų ekonominį sektoriaus atsparumą visoje tiekimo grandinėje.

ES atokiausi regionai, kurių dauguma yra atokios salos, nuo klimato kaitos poveikio kenčia dar labiau. Kai kuriose iš šių vietų, pvz., Prancūzijos Gvianoje, mažos apimties priekrantės žvejybai didelį poveikį daro dumblių žydėjimas (pvz., sargasas).

¹³² ICES. Greater North Sea Ecoregion – Ecosystem overview, *ICES Advice: Ecosystem Overviews*, Report, Section 9.1, 2021. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.17895/ices.advice.9434>.

¹³³ EastMed. *Report of the Sub-Regional Technical meeting on the Lessepsian migration and its impact on Eastern Mediterranean fishery*, GCP/INT/041/EC – GRE – ITA/TD-04, 2010. Prieiga per internetą: <https://www.fao.org/3/ap961e/ap961e.pdf>.

¹³⁴ IPCC. *IPCC Special Report on the Ocean and Cryosphere in a Changing Climate* [Pörtner, H.-O., Roberts, D.C., Masson-Delmotte, V., Zhai, P., Tignor, M., Poloczanska, E., Mintenbeck, K., Alegría, A., Nicolai, M., Okem, A., Petzold, J., Rama, B., Weyer, N.M. (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA, 2019, pp. 755. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1017/9781009157964>.

¹³⁵ Peck, M.A., Catalán, I.A., Damalas, D., Elliott, M., Ferreira, J.G., Hamon, K.G., Kamermans, P., Kay, S., Kreiß, C.M., Pinnegar, J.K., Sailley, S.F., Taylor, N.G.H. *Climate Change and European Fisheries and Aquaculture: 'CERES' Project Synthesis Report*, Hamburg, 2020. Prieiga per internetą: https://ceresproject.eu/wp-content/uploads/2020/05/CERES-Synthesis-Report-18-05-2020_format.pdf.

Akvakultūros sektorių taip pat reikės pritaikyti prie gausių ir pavojingų klimato kaitos padarinių (pvz., ekstremalių meteorologinių reiškinių, dumblių žydėjimo) ir reikės didinti jo atsparumą¹³⁶. Taip pat reikia imtis veiksmų, kad būtų kuo labiau sumažintas bet koks galimas neigiamas akvakultūros indėlis į klimato kaitą. Gaminant, vežant ir perdirbant suvartojamos energijos ir išmetamo anglies dioksido kiekis turi būti kuo mažesnis. Taip pat reikia remti akvakultūros potencialą švelninti klimato kaitą. Kai tam tikrų tipų akvakultūra, pvz., jūros dumblių ir moliuskų auginimas, vykdoma taikant tinkamą sistemą, ji gali teikti klimato kaitos švelninimo (pvz., anglies dioksido sekvestracijos) ir prisitaikymo prie klimato kaitos (pvz., gamtos sprendimais pagrįstos pakrančių apsaugos) paslaugas. Tinkamai valdoma kitų tipų akvakultūra gali padėti išsaugoti ekosistemas, pvz., tvenkinius ar šlapynes. Šios ekosistemos apsaugo nuo klimato kaitos poveikio, pvz., jūros lygio kilimo ir potvynių, todėl reikėtų skatinti šių rūšių akvakultūrą.

2.7.4. Lanksti ir pritaikoma žuvininkystės valdymo sistema atsparumui klimato kaitai didinti

Siekiant pašalinti šį dėl klimato kaitos atsirasantį netikrumą ir iššūkius, labai svarbu didinti jūrų ekosistemų ir žvejybos sektoriaus atsparumą, kad būtų sudarytos sąlygos tiek švelninti klimato kaitą, tiek prie jos prisitaikyti. Perėjimas prie lanksčios ir pritaikomos žuvininkystės valdymo sistemos gali padėti siekti šio tikslo ir jis turi būti grindžiamas tvirta moksline ir įrodymų baze. BŽP – lanksti politika, todėl ji sudaro tokių pastangų pagrindą.

Pirma būtina sąlyga, kad ištekliai būtų atsparūs klimato kaitai tiek trumpuoju, tiek ilguoju laikotarpiu, yra tvarus jų valdymas, vykdomas remiantis patikimomis mokslinėmis rekomendacijomis. Tai reiškia, kad reikia daugiau mokslinių tyrimų, mokslinės veiklos ir duomenų, kuriais būtų sudaromos sąlygos kurti dinamiškus vertinimo modelius, kuriuos taikant būtų reguliariai atnaujinami biologiniai ir (arba) išteklių išsaugojimo lygio atskaitos taškai¹³⁷. Išsaugojimo priemonių pagal BŽP imamasi remiantis mokslinio vertinimo modeliais, grindžiamais atskaitos taškais, kurie nustatomi vis tiksliau. Turimais biomasės ir atsargų produktyvumo pokyčių duomenimis, kuriuose atsižvelgiama į daugiau aplinkos veiksnių, bus padedama gerinti vertinimų patikimumą ir tikslumą kintančiomis aplinkybėmis. Kadangi žuvų populiacijos nesikeičia vienos ir priklauso ekosistemai, kuri taip pat turi būti atspari, būtina dar geriau integruoti klimato ir ekosistemų rodiklius į išteklių vertinimus, laikantis ekosisteminių žuvininkystės valdymo metodų. Tai reiškia, kad reikia atsižvelgti į poreikį numatyti ir nustatyti klimato sukrėtimus ir pažeidžiamumą įvairiose su mityba susijusiose sąveikose.

Mokslo įstaigos, pavyzdžiui, ICES, į savo vertinimus vis dažniau įtraukia ekosistemų elementus ir atliekami reguliarius penkerių metų ciklo laikotarpio lyginamieji vertinimai, kad būtų galima peržiūrėti atskaitos taškus. Taikant tokius ciklus taip pat galima išvengti nepastovių pokyčių įtraukimo vertinant tam tikro laikotarpio atsargas. Komisija palankiai vertina tokių platesnio masto ekosistemų sąveikos parametrų įtraukimą į mokslinius vertinimus. Tai visų pirma pasakytina apie ICES Airijos jūroje atliktą darbą, kurio pagrindu

¹³⁶ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Tvaresnės ir konkurencingesnės ES akvakultūros 2021–2030 m. strateginės gairės“, COM(2021) 236 final.

¹³⁷ Kaip apibrėžiama BŽP reglamento 4 straipsnio 1 dalies 18 punkte, išteklių išsaugojimo lygio atskaitos taškas – tai „žuvų išteklių populiacijos parametrų (pavyzdžiui, biomasės arba mirtingumo dėl žvejybos koeficiento) vertė, naudojama žuvininkystės valdymo srityje, pavyzdžiui, nustatant priimtina biologinės rizikos lygį arba pageidaujamą laimikio dydį“.

pateikiami F_{eco} ¹³⁸ pagrįsti laimikio scenarijai; šis darbas yra sveikintinas mokslinio proceso, kuriuo siekiama į vieno ištekliaus vertinimą integruoti ekosistemos veiksniai, raidos pavyzdys.

Gyvybingi ir tinkamai įvertinti ištekliai yra atsparesni klimato poveikiui, o prastos būklės ištekliai nuo klimato kaitos nukentės labiau. Siekiant didinti atsparumą, pirmiausia būtina valdyti išteklius atsižvelgiant į didžiausią galimą tausios žvejybos laimikį, vadovautis mokslinėmis rekomendacijomis, užtikrinti kontrolę, stebėseną ir vykdymą ir žuvininkystės valdymui taikyti atsargumo principą. Pereinant prie pritaikomo žvejybos valdymo, grindžiamo patikimomis mokslinėmis rekomendacijomis, į kurias įtraukiami ekosistemų rodikliai, taip pat reikės pritaikyti išsaugojimo priemones prie išteklių vertinimo ir jų suvokimo pokyčių, siekiant užtikrinti, kad bendras leidžiamas sužvejoti kiekis atitiktų faktinį išteklių produktyvumo lygį.

Bendroje žuvininkystės politikoje taip pat numatyta galimybė valdyti išteklius taip, kad būtų sumažintas mirtingumo dėl žvejybos lygis, pvz., $F_{MSY\ lower}$ ¹³⁹, jei įvykdomos taikomos biologinės ir teisinės sąlygos ir laikomasi mokslinių rekomendacijų. Taip pat yra galimybių imtis papildomų valdymo priemonių, kuriomis būtų sumažintas mirtingumo dėl žvejybos lygis, jei jų taikymas pagrįstas moksliniais vertinimais ir dėl jo susitarta valdymo planuose bei tinkamai konsultuojantis. Remiantis pavyzdžiu, susijusiu su trumpalaikiu meteorologiniu reiškiniu, buvo įrodyta, kad taikant tokias priemones sumažėja meteorologinio sukrėtimo poveikio mastas ištekliams, todėl jie būna atsparesni¹⁴⁰ ir greičiau atsigauna.

Pagal dabartinę valdymo sistemą vykdomas lankstus ir pritaikomas žuvininkystės valdymas suteikia priemonių švelninti klimato kaitos poveikį žuvininkystei, įskaitant klimato sukeltą žuvų populiacijų persikėlimą ir rūšinės sudėties pokyčius. Atskaitos taškų pakeitimai paskatins atsaką žuvininkystės valdymo lygmeniu¹⁴¹. Šie pokyčiai taip pat turėtų būti vertinami atsižvelgiant į su trečiosiomis šalimis sudarytus tarptautinius dalijimosi susitarimus, pagal kuriuos dauguma ES išteklių dabar dalijamasi dvišalių ir daugiašalių susitarimų pagrindu. Siekiant sušvelninti tam tikrus kvotų apribojimus, nuo 1983 m. leidžiama taikyti kvotų mainų mechanizmus vykdant mainus tarp valstybių narių ir tarp valstybių narių ir trečiųjų šalių, o tam tikrai žvejybai suteiktas papildomas lankstumas, kuris pasiteisino.

Taip pat taikomi mechanizmai, skirti valstybėms narėms, neturinčioms tam tikrų mišriosios žvejybos išteklių kvotų, sutelkti, siekiant reaguoti į žvejybą stabdančių rūšių padėtį¹⁴², 2019 m. įsigaliojus įpareigojimui iškrauti visą laimikį (žr. 3.3 skirsnį). 2019 m. valstybių narių regioninės grupės sėkmingai pritaikė Komisijos ir kitų suinteresuotųjų subjektų pasiūlytus sprendimus, kad išvengtų žvejybą stabdančių rūšių padėties. Pavyzdžiui, kai kurios valstybės narės susitarė sukurti keitimosi kvotomis sutelkimo mechanizmą, pagal kurį jos galėtų pakeisti kvotas į neišvengiamą priegaudą, kai valstybei narei trūksta tą priegaudą sudarančių rūšių kvotos. Sutelkimo mechanizmas iki šiol sėkmingai naudojamas.

¹³⁸ F_{eco} yra metodas, kurį taikant sudaromos sąlygos naudoti ekosistemų informaciją arba ekosistemų modelių rezultatus siekiant suderinti metodą F_{target} , kad jame būtų atsižvelgiama į vidutinės trukmės nuo ekosistemos priklausantį produktyvumo kintamumą.

¹³⁹ $F_{MSY\ lower}$ yra žemiausia F_{MSY} intervalo vertė.

¹⁴⁰ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/74753858-3fab-11ed-92ed-01aa75ed71a1/language-en>.

¹⁴¹ Atsakas valdymo lygmeniu – tai išsaugojimo priemonių pritaikymas pasikeitus mokslinėms rekomendacijoms.

¹⁴² Tai jau išnaudotos kvotos žuvų rūšis, kurios kvota išnaudojama daug anksčiau nei kitų rūšių, gaudomų kartu užsiimant (mišriąja) žvejyba (Zimmermann, C., Kraak, S., Krumme, U., Santos, J., Stotera, S., Nordheim, L. Research for PECH Committee – *Options of handling choke species in the view of the EU landing obligation – the Baltic plaice example*, European Parliament (p. 100), 2015. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.2861/808965>).

Tais pačiais metais atskirai patvirtinti neišvengiamos priegaudos bendri leidžiami sužvejoti kiekiai, siekiant išvengti galimos žvejybą stabdančių rūšių padėties, kartu taikant priegaudos mažinimo priemones. Tačiau, ŽMTEK vertinimu, kai kurie priegaudos mažinimo planai nebuvo pakankamai veiksmingi. Todėl 2020 m. Taryba į savo žvejybos galimybes reglamentuojančius reglamentus įtraukė keletą papildomų, glaudžiai susijusių taisomųjų priemonių. Nuo 2019 m. atskirai tvirtinami neišvengiamos priegaudos bendri leidžiami sužvejoti kiekiai, siekiant išvengti galimos žvejybą stabdančių rūšių padėties, o Teismo sprendimu (byla C-259/21) neseniai patvirtinta, kad Taryba tokias priemones gali įtraukti į reglamentus dėl metinių žvejybos galimybių, su sąlyga, kad jos taikomos laikinai, kol Komisija deleguotuoju aktu priims tokias priemones. Bus svarbu toliau taikyti tokius mechanizmus ir didinti jų skaidrumą, kad ir toliau būtų vengiama žvejybą stabdančių rūšių padėties, nes tikėtina, kad dėl klimato kaitos sukulto žuvų išteklių persikėlimo ir rūšinės sudėties pokyčių tokia padėtis taps dažnesnė. Tai taip pat padės išvengti padėties, kurioje tam tikra žvejybos veikla nutraukiama per anksti.

Tarptautiniu lygmeniu Komisija aktyviai skatina įtraukti klimato kaitos aspektus į regioninių žvejybos valdymo organizacijų teikiamas mokslines rekomendacijas ir jų valdymo politiką. Konvencijoje dėl Antarkties jūrų gyvųjų išteklių apsaugos¹⁴³ siūloma nustatyti dvi naujas saugomas jūrų teritorijas Pietų vandenyne (Rytų Antarktidoje ir Vedelio jūroje). Šiomis saugomomis jūrų teritorijomis taip pat siekiama didinti jūrų atsparumą klimato kaitai. Tikimasi, kad įgyvendinant Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos 2030 m. strategiją bus stiprinamas su klimato kaita ir svetimomis rūšimis susijęs darbas, gerinant pradinį šių grėsmių vertinimą ir mažinant galimą jų poveikį sektoriui, stiprinant stebėsenos programas ir integruojant prisitaikymo priemones į valdymo planus. Planuojama taikyti prisitaikymo strategiją, kuria siekiama spręsti galimo klimato kaitos ir svetimų rūšių poveikio žuvininkystei ir jūrų aplinkai bei ekosistemoms klausimą, į valdymo planus įtraukiant tinkamas klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos priemones. 2022 m. Bendroji Viduržemio jūros žvejybos komisija nusprendė pradėti bandomąjį tyrimą dėl svetimų rūšių rytinėje Viduržemio jūros dalyje ir įsteigti svetimų rūšių observatoriją, kuri būtų regioninis diskusijų geriausios šių rūšių valdymo praktikos klausimais forumas.

Vykdam tikslines konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais nustatyta daug aiškių prisitaikymo prie kintančios aplinkos sprendimų. Tai sprendimai, kuriais siekiama didinti pažeidžiamų ekosistemų atsparumą, pereiti prie produktų, kurių mažesnis anglies pėdsakas, ir užtikrinti žuvininkystės valdymo lankstumą ir gebėjimą reaguoti, kad būtų galima prisitaikyti prie kintančių sąlygų.

Taigi dėl klimato kaitos atsirandantis netikrumas ir sunkumai turės būti atidžiai, reguliariai ir nuosekliai stebimi mokslininkų, kartu užtikrinant tinkamą ir pritaikomą atsaką valdymo lygmeniu, kad būtų užtikrinamas ilgalaikis išteklių atsparumas ir tausi žvejyba.

2.7.5. Kuro naudojamo efektyvumo žvejyboje didinimas ir laivyno išmetamo anglies dioksido kiekio mažinimas

Šiuo metu beveik visi ES žvejybos laivyno laivai savo veikloje naudoja jūrinį dyzeliną, o maži laivai gali naudoti benziną. Ši priklausomybė nuo iškastinio kuro kelia didelę grėsmę

¹⁴³ <https://www.ccamlr.org/>.

laivyno socialiniams ir ekonominiams rezultatams ir jo atsparumui kuro kainų didėjimui. Siekiant gerinti žuvininkystės produktų aplinkosauginį tvarumą¹⁴⁴, priklausomybė nuo iškastinio kuro yra vienas iš aspektų, kurį gerinant galima pasiekti didžiausią poveikį.

Šios priklausomybės nuo iškastinio kuro ekonominės pasekmės tapo labai aiškios, kai 2021 m. pradėjo didėti jūrinio dyzelino kainos ir 2022 m. jos pasiekė rekordines aukštumas¹⁴⁵. Kadangi kuro išlaidos yra vienos iš pagrindinių ES žuvininkystės sektoriaus išlaidų¹⁴⁶, tai padarė didelį neigiamą poveikį laivyno socialiniams ir ekonominiams rezultatams, nes daugelis žvejų negalėjo padengti savo veiklos išlaidų. Apskaičiuota, kad nesikeičiant kuro suvartojimui, kuro kainai padidėjus 10 euro centų bus prarandama iš viso apie 185 mln. EUR bendrojo pelno¹⁴⁷. Tai reiškia, kad atsargų atkūrimo ekonominė nauda bus galimai panaikinama dėl didesnių sąnaudų net nedaug padidėjus kuro kainoms.

Atsižvelgiant į šias sąnaudas ir į šiuo metu sudėtingas geopolitines aplinkybes, kurias vertinant manoma, kad energijos kainos išliks didelės ir nepastovios, akivaizdu, kad svarbu sumažinti sektoriaus priklausomybę nuo iškastinio kuro didinant kuro vartojimo efektyvumą ir pereinant prie švarių ir alternatyvių energijos šaltinių. Siekdama padidinti socialinį ir ekonominį atsparumą ir sumažinti šiame sektoriuje išmetamą anglies dioksido kiekį, Komisija priėmė komunikatą¹⁴⁸ ir veiksmų planą, kuriais siekiama paspartinti energetikos pertvarką ES žuvininkystės ir akvakultūros sektoriuje.

2.8. Tarptautinio vandenynų valdymo darbotvarkė

2.8.1. Įvadas

Kai kuriais pagrindiniais tarptautinės vandenynų valdymo darbotvarkės komponentais siekiama stiprinti vandenynų valdymo sistemą pasauliniu, regioniniu ir dvišaliu lygmenimis, skatinti tausią žuvininkystę už ES jurisdikcijos ribų tarptautiniuose forumuose ir organizacijose bei palaikant dvišalius santykius ir užkirsti kelią NNN žvejybai. Tarptautinis valdymas grindžiamas tarptautinėmis taisyklėmis ir įsipareigojimais, BŽP principais ir tikslais, taip pat kai kuriais konkrečiais tikslais, pavyzdžiui, politikos nuoseklumu ir skatinimu užtikrinti vienodas sąlygas.

¹⁴⁴ Gephart, J.A., Henriksson, P.J.G., Parker, R.W.R. *et al.* Environmental performance of blue foods. *Nature* 597, 360-365, 2021. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1038/s41586-021-03889-2>.

¹⁴⁵ 2020–2021 m. jūrinio kuro kainos padidėjo 48 proc., o 2022 m. jos pasiekė rekordiškai aukštą lygį ir kartais būdavo gerokai didesnės nei 1,00 EUR/l. Pirmuosius devynis 2022 m. mėnesius vidutinė jūrinio kuro kaina siekė apie 1,00 EUR/l, o tai dvigubai didesnė vidutinė kaina, palyginti su vidutine kaina 2021 m. (remiantis 2022 m. EUMOFA duomenimis).

¹⁴⁶ 2019 m. energijos sąnaudos sudarė apie 15 proc. ES žuvininkystės sektoriaus pajamų ir priklausomai nuo laivyno segmento jų dydis labai skyrėsi. Kai kurių segmentų ir laivų, pavyzdžiui, tralerių, energijos sąnaudos 2019 m. sudarė daugiau kaip ketvirtadalį pajamų, o 2022 m. padidėjo iki daugiau kaip pusės pajamų.

¹⁴⁷ Remiantis ekonominių duomenų, surinktų pagal ES duomenų rinkimo sistemą (Reglamentas (ES) 2017/1004), analize.

¹⁴⁸ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Dėl ES žvejybos ir akvakultūros sektoriaus energetikos pertvarkos“, COM(2023) 100 final.

2.8.2. Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.

Tiek 2009 m. žaliojoje knygoje, tiek 2011 m. Komisijos pasiūlyme pabrėžiama, kad svarbu, jog ES toliau aktyviai dalyvautų tarptautiniuose forumuose, pavyzdžiui, JT Generalinėje Asamblėjoje ir Maisto ir žemės ūkio organizacijoje (FAO).

ES toliau įgyvendina savo tarptautinio vandenynų valdymo darbotvarę, skirtą vandenynų ir jūrų išsaugojimui ir tausiam naudojimui. ES taip pat aktyviai dalyvauja įgyvendinant 2021 m. įsigaliojusį Susitarimą, kuriuo siekiama užkirsti kelią nereglamentuojamai žvejybai atvirojoje jūroje, vykdomai Arkties vandenyno centrinėje dalyje. Dėl aktyvaus ES dalyvavimo sudarytos sąlygos Pasaulio prekybos organizacijoje pasiekti susitarimą dėl subsidijų netvariai žuvininkystei panaikinimo ir pasiekti svarbios pažangos aplinkos tvarumo ir Atvirosios jūros biologinės įvairovės sutarties srityse.

2022 m. birželio 24 d. Europos Komisija ir Europos Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai pristatė naują ES tarptautinio vandenynų valdymo darbotvarę¹⁴⁹. Joje siūlomi **veiksmai, kuriais siekiama užtikrinti saugų, švarų ir tvarią valdomą vandenyną**. Vykdydama šią darbotvarę ES patvirtina, kad imasi aktyvaus vaidmens tarptautinio vandenynų valdymo srityje ir yra įsipareigojusi užtikrinti griežtesnį JT darbotvarkės iki 2030 m. ir jos 14-ojo darna vystymosi tikslo dėl gyvybės vandenynuose¹⁵⁰ įgyvendinimą. Naujoji darbotvarkė atlieka svarbų vaidmenį siekiant Europos žaliojo kurso mėlynosios politikos tikslų ir ją atnaujinama 2016 m. bendras komunikatas¹⁵¹. Joje taip pat atsižvelgiama į 2018 m. Tolimojo plaukiojimo laivyno patariamąją tarybą pateiktas rekomendacijas dėl Europos Sąjungos vaidmens tarptautiniame žuvininkystės valdyme.

Naujoji darbotvarkė **atspindi keletą svarbių pasaulinio masto pokyčių** nuo 2016 m., pavyzdžiui:

- poreikį skubiai imtis veiksmų trejopai – klimato kaitos, biologinės įvairovės nykimo ir taršos – krizei įveikti,
- vis labiau pripažįstamą vandenynų vaidmenį mūsų gyvenime ir esminius vandenynų pokyčius dėl klimato kaitos ir netvarios žmogaus veiklos jūroje,
- poreikį geriau apsaugoti vandenynus kaip vieną iš didžiausių gyvybės ir biologinės įvairovės šaltinių Žemėje,
- didesnę dėmesį aprūpinimo maistu saugumui ir
- jūrų saugumą, kuris tapo prioritetu dėl neišprovokuotos Rusijos agresijos prieš Ukrainą.

Naujojoje darbotvarkėje nustatyti **keli pagrindiniai ES prioritetai**, kuriais siekiama:

- užkirsti kelią jūrų biologinės įvairovės nykimui ir šią tendenciją pakreipti priešinga linkme;
- imtis klimato kaitos ir jūrų taršos mažinimo veiksmų, siekiant užtikrinti gyvybingą vandenyną;
- apsaugoti jūros dugną nuo žalingos praktikos;
- užtikrinti tvarią mėlynąją ekonomiką;

¹⁴⁹ JOIN(2022) 28 *final*.

¹⁵⁰ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/oceans/>.

¹⁵¹ https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/ocean/international-ocean-governance_en.

- kaupti žinias apie vandenynus;
- užtikrinti saugumą ir saugą jūroje ir
- užtikrinti, kad būtų laikomasi tarptautinių taisyklių ir standartų.

2.8.3. *Galimybės ir iššūkiai*

Iššūkiu ir galimybe laikomas tolesnis žuvininkystės ir kitų jūrų naudojimo būdų tvarumo gerinimas, atsižvelgiant į tai, kad skirtingi sektoriai vis labiau konkuruoja dėl jūrų erdvės. Ypač svarbu apsaugoti labai pažeidžiamas ekosistemas, pavyzdžiui, atvirą jūrą, giliavandenės ekosistemas arba Arktį. Kalbant apie Arktį, Susitarimo, kuriuo siekiama užkirsti kelią neregamentuojamai žvejybai atvirojoje jūroje, vykdomai Arkties vandenyno centrinėje dalyje įsigaliojimas yra svarbus žingsnis siekiant užtikrinti, kad bet kokia būsima žvejyba Arkties vandenyno centrinėje dalyje būtų vykdoma tausiai. ES taip pat primygtinai ragina 2023 m. sudaryti susitarimą dėl nacionalinei jurisdikcijai nepriklausančių rajonų jūrų biologinės įvairovės, nes tai galimybė pagerinti įvairių sektorių darną.

3. **BŽP REGLAMENTO TAIKYMAS**

3.1. **Žuvininkystės valdymo priemonės jūrų biologiniams ištekliams išsaugoti ir tausiai naudoti**

Siekdama BŽP reglamento 2 straipsnyje nustatytų tikslų, susijusių su jūrų biologinių išteklių išsaugojimu ir tausiu naudojimu, ES turi patvirtinti 7 straipsnyje nustatytas išsaugojimo priemones. Komisija turi konsultuotis su atitinkamomis patariamosiomis įstaigomis ir mokslo įstaigomis. Patvirtintomis išsaugojimo priemonėmis turi būti atsižvelgiama į turimas mokslines, technines ir ekonomines rekomendacijas, įskaitant, kai tinkama, ŽMTEK ir kitų patariamųjų įstaigų ataskaitas, patariamųjų tarybų pateiktas rekomendacijas ir valstybių narių bendras rekomendacijas¹⁵². Tai taip pat pabrėžiama gero valdymo principuose¹⁵³, kuriais grindžiama BŽP.

3.2. **Daugiamečiai planai**

3.2.1. *Įvadas*

Tausiam išteklių valdymui reikalingas ilgalaikis metodas, pagrįstas mokslinėmis, techninėmis ir ekonominėmis rekomendacijomis. BŽP reglamente pabrėžiama, kad svarbu rengti daugiamečius planus, kuriuose parodomi skirtingų regionų žuvų išteklių ypatumai, ir pripažįstama, kad tausaus jūrų biologinių išteklių naudojimo tikslas veiksmingiau pasiekiamas taikant daugiametį žvejybos valdymo metodą.

3.2.2. *Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.*

2009 m. žaliojoje knygoje rekomenduojama parengti ir įgyvendinti papildomus ilgalaikius valdymo planus, siekiant sumažinti žvejybos poveikį pereikvojamiems ištekliams ir atkurti juos iki didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio lygio. 2011 m. Komisijos pasiūlyme pabrėžiama, kad siekiant valdyti išteklius taip, kad būtų užtikrinamas didžiausias galimo tausios žvejybos laimikio lygis, taip siekiant geriau išsaugoti jūrų biologinius išteklius,

¹⁵² BŽP reglamento 6 straipsnis.

¹⁵³ BŽP reglamento 3 straipsnis.

reikalingi daugiamečiai planai, į kuriuos būtų įtraukiama, jei įmanoma, kuo daugiau išteklių rūšių.

Priėmus 2013 m. BŽP reglamentą, 2014 m. Tarpinstitucinėje darbo grupėje dėl daugiamečių planų sudarytas Europos Parlamento ir Tarybos susitarimas¹⁵⁴, kuriuo sudarytos sąlygos 2016 m. priimti pirmąjį daugiamečių Baltijos jūros valdymo planą¹⁵⁵. Po to 2018 m. buvo parengtas Šiaurės jūros planas¹⁵⁶, o 2019 m. – vakarų vandenų planas¹⁵⁷ ir vakarų Viduržemio jūros planas¹⁵⁸. 2017 m. Komisijos pasiūlymas dėl Adrijos jūros mažų pelaginių žuvų išteklių¹⁵⁹ priimtas nebuvo ir 2020 m. rugsėjo 29 d. buvo atsiimtas.

BŽP reglamento 9 ir 10 straipsniuose nustatyti tokių planų principai, tikslai ir turinys. Daugiamečių planų tikslai yra šie:

- įgyvendinti išsaugojimo priemonės, kuriomis būtų atkurtas ir išsaugotas toks žuvų išteklių lygis, kad būtų užtikrinamas didžiausias galimas tausios žvejybos laimikis;
- prisidėti prie žuvų išmetimo į jūrą panaikinimo vengiant nepageidaujamos priegaudos ir ją mažinant;
- prisidėti prie įpareigojimo iškrauti atitinkamų rūšių laimikį įgyvendinimo;
- įgyvendinti ekosisteminį metodą, kad būtų kuo labiau sumažintas neigiamas žvejybos veiklos poveikis aplinkai.

Teisėkūros institucijos nusprendė, kad į daugiamečius planus įtrauktas tikslinio mirtingumo dėl žvejybos koeficientas turėtų būti nustatytas kaip verčių intervalas (su viršutine ir apatine riba), į kurį patenkančiais dydžiais būtų užtikrinamas didžiausias galimas tausios žvejybos laimikis (MSY). Tie intervalai, pagrįsti mokslinėmis rekomendacijomis, reikalingi tam, kad būtų galima lanksčiai prisitaikyti prie pasikeitusių mokslinių rekomendacijų, būtų padedama įvykdyti įpareigojimą iškrauti laimikį ir būtų atsižvelgiama į mišriosios žvejybos ypatumus. Pavyzdžiui, dėl į vieno ištekliaus vertinimus įtrauktų F_{MSY} intervalų vykdant žuvininkystės valdymą sudaromos sąlygos atsižvelgti į prastos būklės išteklių padėtį, kai jie žvejojami kartu su gyvybingesniais ištekliais užsiimant mišriąja žvejyba. Siekiant kuo labiau sumažinti žvejybos veikla prastos būklės ištekliais daromą spaudimą ir neigiamą poveikį, gyvybingesniems ištekliais galima taikyti mažesnę mirtingumo dėl žvejybos koeficientą.

F_{MSY} intervalus apskaičiuoja ICES, remdamasi keletu principų. Intervalai nustatomi taip, kad juos taikant ilgalaikis laimikis nebūtų mažesnis daugiau kaip 5 proc., palyginti su MSY,

¹⁵⁴ 2014 m. balandžio 3 d. Europos Sąjungos Tarybos dokumentas Nr. 8529/14, *Limité Pêche 117*, Codec 1004.

¹⁵⁵ 2016 m. liepos 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/1139, kuriuo nustatomas daugiamečių Baltijos jūros menkių, silkų ir šprotų išteklių valdymo ir tų išteklių žvejybos planas ir iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2187/2005 bei panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1098/2007.

¹⁵⁶ 2018 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/973, kuriuo nustatomas Šiaurės jūros demersinių išteklių ir tų išteklių žvejybos daugiamečių planas ir Šiaurės jūroje taikomo įpareigojimo iškrauti laimikį įgyvendinimo nuostatos ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 676/2007 ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1342/2008 (OL L 179, 2018 7 16, p. 1).

¹⁵⁷ 2019 m. kovo 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/472, kuriuo nustatomas daugiamečių vakarų vandenyse ir gretimuose vandenyse žvejojamų išteklių ir tų išteklių žvejybos planas, iš dalies keičiami reglamentai (ES) 2016/1139 ir (ES) 2018/973 ir panaikinami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 811/2004, (EB) Nr. 2166/2005, (EB) Nr. 388/2006, (EB) Nr. 509/2007 ir (EB) Nr. 1300/2008.

¹⁵⁸ 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/1022, kuriuo nustatomas daugiamečių vakarų Viduržemio jūros demersinių išteklių žvejybos valdymo planas ir iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 508/2014.

¹⁵⁹ Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomas Adrijos jūros mažų pelaginių žuvų išteklių valdymo ir tų išteklių žvejybos daugiamečių planas, COM(2017) 0097 *final*.

Viršutinė intervalo ribinė reikšmė nustatoma tokia, kad tikimybė, jog išteklių dydis pasidarys mažesnis už ribinį tam tikrų išteklių neršiančių žuvų biomasės atskaitos tašką, būtų ne didesnė kaip 5 proc. Ta viršutinė ribinė reikšmė taip pat atitinka ICES rekomendacijų taisyklę, pagal kurią tokiais atvejais, kai išteklių neršiančių žuvų biomasė mažesnė už minimalų išteklių neršiančių žuvų biomasės atskaitos tašką, mirtingumo dėl žvejybos koeficientas turi būti sumažinamas iki tokios reikšmės, kuri neviršija viršutinės ribinės reikšmės, lygios F_{MSY} vertei, padauginčiai iš išteklių neršiančių žuvų biomasės BLSK metais ir padalintai iš $MSY_{trigger}$.

Šiuos skaičiavimus ir rekomendacijų taisyklę ICES taiko teikdama mokslines rekomendacijas dėl mirtingumo dėl žvejybos koeficiento ir laimikio galimybių. Daugiamečiuose planuose nustatytos skaidrios žuvų išteklių žvejybos galimybių nustatymo taisyklės ir vertinimas, kuriuo remiantis galima pasiekti didžiausią galimą tausios žvejybos laimikį. Kai kuriais daugiamečiais planais Komisijai taip pat suteikiami įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus dėl tam tikrų priegaudos išteklių, įpareigojimo iškrauti laimikį išimčių ir techninių priemonių. ŽMTEK ir ICES visuose jūrų baseinuose, kuriems taikomi daugiamečiai planai, kasmet atlieka išteklių vertinimus, kad valdymo sprendimai būtų pritaikyti prie geriausių turimų mokslo žinių.

3.2.3. *Baltijos daugiamečio planas*

Baltijos daugiamečio planas apima žuvų rūšis, kurios sudaro 95 proc. viso Baltijos jūroje sužvejojamo kiekio. Žvejybos valdybas Baltijos jūroje užėmė vieną iš pirmaujančių pozicijų siekiant šių išteklių didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio. Tačiau daugelio žuvų išteklių būklė nuo 2019 m. labai pablogėjo ir atitinkamiems žvejybos segmentams padarytas neigiamas poveikis. Mokslininkai dar nenustatė visų žuvų išteklių mažėjimo priežasčių.

Kai kurie suinteresuotieji subjektai mano, kad to priežastis yra Baltijos šalių daugiamečio planas ir jo įgyvendinimas. Kaip nurodyta Baltijos daugiamečio plano įgyvendinimo ataskaitoje¹⁶⁰, įvairių suinteresuotųjų subjektų nuomonės dėl Baltijos daugiamečio plano privalumų labai skiriasi. Žvejybos sektorius ir kitos interesų grupės jį labai kritikavo, tačiau dėl viena kitai prieštaraujančių priežasčių – žvejybos sektorius kritikavo, jų teigimu, lankstumo trūkumą nustatant didesnius BLSK, o kitos interesų grupės kritikavo, jų teigimu, pernelyg didelį lankstumą. Ataskaita valstybėms narėms pateikta per anksti, nes konsultacijos vykdytos vos po trijų žvejybos sezonų, kuriais buvo įgyvendinamas Baltijos daugiamečio planas. Komisijai iš esmės paaiškėjo, kad daugiamečio planas yra labai naudinga BŽP įgyvendinimo priemonė. Juo suteikiama stabili, ilgalaikė, skaidri ir konkrečiam regionui pritaikyta teisinė sistema, kuria prastos būklės ištekliams užtikrinama apsauga, o gyvybingų išteklių atveju užtikrinamas lankstumas. Išteklių, kuriems daromas poveikis, atveju valdytojai turi sumažinti BLSK ir imtis papildomų taisomųjų priemonių. Dėl šios sistemos Taryboje buvo galima priimti sudėtingus sprendimus. Kita vertus, tam tikromis sąlygomis galėtų būti nustatomas didesnis gyvybingų ir gerai valdomų išteklių BLSK. Reikėtų pripažinti, kad, nepaisant veiksmų, kurių imtasi nuo 2019 m., prastos būklės ištekliai dar neatkurti.

Atsižvelgdama į neseniai Baltijos valstybėse narėse atliktus auditus, Komisija laikosi nuomonės, kad nukrypti leidžiančia nuostata, taikoma Baltijos daugiamečiame plane numatytam leistinam nuokrypiui, labai prisidėta sudarant palankesnes sąlygas teikti klaidingą

¹⁶⁰ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai „Pirmoji daugiamečio Baltijos jūros menkių, silkių ir šprotų išteklių valdymo ir tų išteklių žvejybos plano įgyvendinimo ataskaita“, COM(2020) 494 final.

informaciją apie rūšis, kurioms taikomas daugiametis planas ir tai prisidėjo prie dabartinės išteklių būklės. Savo pasiūlyme peržiūrėti kontrolės sistemą¹⁶¹ Komisija pasiūlė iš dalies pakeisti Baltijos daugiametį planą, pagal kurį šiuo metu leistinas nuokrypis nuo apskaičiuoto visų laive esančių rūšių laimikio yra 10 proc. Ji taip pat pasiūlė vėl nustatyti standartinę 10 proc. leistino nuokrypio taisyklę visoms laive esančioms rūšims, kaip nustatyta Reglamento (EB) Nr. 1224/2009 14 straipsnio 3 dalyje.

3.2.4. Šiaurės jūros daugiametis planas ir vakarų vandenų daugiametis planas

Šiaurės jūros demersinių¹⁶² žuvų išteklių daugiametis planas taikomas nuo 2018 m. Jame reikalaujama, kad Komisija informaciją apie plano rezultatus ir poveikį pateiktų ne vėliau kaip 2023 m. rugpjūčio 6 d., o vėliau – kas penkerius metus. Vakarų vandenų daugiametis planas apima tiek šiaurės vakarų vandenį, tiek pietvakarių vandenį, taip pat Madeiros ir Kanarų salų vandenį. Jis įsigaliojo 2019 m. ir jame reikalaujama, kad Komisija informaciją apie plano rezultatus ir poveikį pateiktų ne vėliau kaip 2024 m. kovo 27 d., o vėliau – kas penkerius metus.

Išstojusi iš ES, Jungtinė Karalystė šiuo metu toliau taiko Šiaurės jūros ir vakarų vandenų daugiamečių planų nuostatas. Tačiau Jungtinė Karalystė pradėjo rengti savo vidaus žvejybos valdymo planus, kuriais ketina visiškai pakeisti daugiamečius planus. 2021 m. Jungtinės Karalystės žuvininkystės įstatymu panaikinti BŽP reglamento 9 ir 10 straipsniai, kurie yra pagrindiniai daugiamečių planų įgyvendinimo straipsniai. Todėl Jungtinė Karalystė jau taiko kitokius metodus nustatydamą bendrų išteklių bendrą leidžiamą sužvejoti kiekį ir nustatydamą būtinas taisomąsias priemones, visų pirma mišriosios žvejybos ir pažeidžiamų (nulinio laimikio) išteklių valdymo srityse. Nepaisant to, Šiaurės jūros ir vakarų vandenų daugiamečiai planai vis dar yra pagrindinės priemonės, kuriomis ES vadovaujasi valdydama bendrus išteklius, bendradarbiaudama su Jungtine Karalyste ir ji toliau jais vadovaujasi valdydama tik ES išteklius ES vandenyse.

Atsižvelgdama į labai formalų bendradarbiavimą pagal ES ir JK prekybos ir bendradarbiavimo susitarimą, Komisija (ES vardu) ES poziciją grindė daugeliu daugiamečiuose planuose išdėstytų principų ir nuostatų. Tai apima F_{MSY} intervalų ir BLSK apribojimų naudojimą (vengiant pernelyg didelių svyravimų tarp vienas po kitų einančių metų), taip pat metodų, kuriais atsižvelgiama į mišriosios žvejybos sudėtingumą, naudojimą.

3.2.5. Vakarų Viduržemio jūros daugiametis planas

Pirmasis ES daugiametis Viduržemio jūros planas¹⁶³ įsigaliojo 2019 m. liepos 16 d. Juo reglamentuojama žvejybos tralais veikla, susijusi su pagrindiniais demersiniais ištekliais ir jų priegauda vakarinėje Viduržemio jūros dalyje, nustatant žvejybos pastangų sistemą ir imantis papildomų valdymo priemonių. Plane numatyta 40 proc. sumažinti didžiausias žvejybos tralais pastangas per pirmuosius penkerius įgyvendinimo metus. Daugiamečiu planu taip pat nustatyta nuo taisyklės, pagal kurią didžiausias galimas tausios žvejybos laimikis turi būti

¹⁶¹ COM(2018) 368 final.

¹⁶² Rūšys, kurios gyvena ir maitinasi netoli jūros dugno.

¹⁶³ 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/1022, kuriuo nustatomas daugiametis vakarų Viduržemio jūros demersinių išteklių žvejybos valdymo planas ir iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 508/2014.

pasiektas iki 2020 m., nukrypti leidžianti nuostata, pagal kurią dėl konkrečių socialinių ir ekonominių Viduržemio jūros ypatumų ir dėl to, kad neįmanoma pasiekti visų išteklių, kuriems taikomas šis planas, didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio iki BŽP teisės aktais nustatyto termino, terminas atitinkamų išteklių didžiausiam galimam tausios žvejybos laimikiui pasiekti pratęsiamas dar penkeriems metams. Taryba kiekvienais metais priima žvejybos galimybes remdama daugiamečiu planu.

Per pirmuosius dvejus daugiamečio plano įgyvendinimo metus žvejybos pastangos iš viso sumažėjo 17,5 proc. (2020 m. – 10 proc., o 2021 m. – dar 7,5 proc.). 2022 m. įgyvendinant daugiamečių planą buvo dar 6 proc. sumažintos tralerių žvejybos pastangos, kartu taikant atlygio mechanizmą, pagal kurį laivams, kurie padidino savo selektyvumą arba nežvejojo žvejybos draudimo rajonuose, suteikiamos papildomos žvejybos dienos. Nuo tada, kai pradėtas įgyvendinti daugiamečių planas, žvejybos tralais pastangos sumažėjo 23,5 proc., iš dalies pasiekiant plane nustatytą 40 proc. rodiklį. Be to, 2022 m. Žvejybos galimybių reglamente nustatyti didžiausi leidžiami sužvejoti giliavandenių krevečių išteklių kiekiai ir žvejybos pastangų riba ūdomis žvejojantiems laivams. Komisija sėkmingai propagavo visuotinį požiūrį ir pasinaudojo visomis daugiamečio plano priemonėmis, kad būtų patobulinta žuvų išteklių valdymo sistema, užtikrinant didesnę tikimybę atkurti išteklius.

Nuo 2020 m. Vakarų Viduržemio jūros daugiamečiame plane nustatytas sezoninis žvejybos tralais priekrantėse draudimas, taikomas 6 jūrmylių atstumu nuo kranto arba 100 m gylyje tris mėnesius per metus Ispanijos, Prancūzijos ir Italijos pakrančių zonose. Tam tikromis sąlygomis ir remdamosi ŽMTEK rekomendacijomis, valstybės narės gali nustatyti kitus žvejybos draudimo rajonus, jei dėl jų kiekviename geografiniame parajonyje bent 20 proc. sumažinamas europinių jūrinių lydekų jaunikių laimikis. Valstybės narės buvo įpareigosios iki 2021 m. liepos 17 d. nustatyti kitus žvejybos draudimo rajonus, kuriuose nustatyta didelė žuvų jaunikių, nesiekiančių mažiausio išteklių išsaugojimą užtikrinančio orientacinio dydžio, koncentracija ir demersinių išteklių neršto vietos. 2022 m. kovo mėn. ŽMTEK įvertino esamus Ispanijos, Prancūzijos ir Italijos žvejybos draudimo rajonus. Įrodyta, kad tik žvejybos draudimo rajonais Liono įlankoje, kur žvejoja Prancūzijos laivai ir kai kurie Ispanijos laivai, veiksmingai apsaugomos europinių jūrinių lydekų jaunikliai ir neršiančios europinės jūrinės lydekos.

Kalbant apie valdymo priemonių Vakarų Viduržemio jūroje vertinimą, daugiamečiame plane numatyta, kad:

- bus atliekamas nuolatinis ŽMTEK vertinimas. Nuo 2018 m. kasmet sudaromos trys ekspertų darbo grupės, kurių užduotis – įvertinti padėtį ir valdymo priemones, kuriomis siekiama pagerinti išteklių būklę ir kartu kuo labiau sumažinti socialinę ir ekonominę poveikį. ŽMTEK ataskaitos skelbiamos internete, o jas rengiant gali dalyvauti stebėtojai, taip užtikrinant visišką ekspertų atliekamo darbo skaidrumą;
- Komisija iki 2024 m. liepos 17 d. turi paskelbti daugiamečio plano rezultatų ir poveikio ataskaitą.

3.2.6. Taikant Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos sistemą įgyvendinami daugiamečiai Viduržemio ir Juodosios jūros planai

Viduržemio jūroje dauguma žuvų išteklių dalijamasi su trečiosiomis šalimis. Todėl, siekdama priimti visoms susijusioms šalims bendras priemones, užtikrinti išteklių atkūrimą ir vienodas

sąlygas visoms valstybėms, ES teikia pasiūlymus dėl daugiamečių valdymo planų, įgyvendinamų taikant Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos sistemą, remdamasi BŽP 33 straipsniu ir Tarybos priimta ES pozicija.

Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos sistemoje daugiamečiai valdymo planai yra esminės žuvininkystės valdymo priemonės. Į juos įeina keletas valdymo priemonių (pvz., su laiku ir teritorija susiję apribojimai, žvejybos pastangų ir laimikio apribojimai, techninės priemonės) ir juose nustatyti prisitaikymo mechanizmai, kurie turi būti įgyvendinti, kad per nustatytą laikotarpį būtų pasiekti konkretūs tikslai ir šie rezultatai būtų išlaikyti. Šie mechanizmus galima pritaikyti taip, kad būtų galima atsižvelgti į su ištekliais, žuvininkyste ir aplinka susijusius pokyčius ir progresą. Kartu su valdymo priemonėmis planuose taip pat nustatytos kontrolės priemonės, visų pirma sustiprintas bendradarbiavimas įgyvendinant penkias inspektavimo schemas, nustatytas remiant Europos žuvininkystės kontrolės agentūrai (EŽKA).

Nuo tada, kai buvo parengtas pirmasis išsamus Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos daugiamečių valdymo planas, t. y. 2013 m. planas dėl mažų pelaginių žuvų išteklių žvejybos Adrijos jūroje, Bendroji Viduržemio jūros žvejybos komisija priėmė 10 pritaikomų daugiamečių valdymo planų (dėl paprastųjų otų Juodojoje jūroje, giliavandenių krevečių Levanto jūroje, giliavandenių krevečių Sicilijoje, europinių jūrinių lydekų ir krevečių Sicilijos sąsiauryje, giliavandenių krevečių Jonijos jūroje, demersinių išteklių Adrijos jūroje, mažų pelaginių žuvų Adrijos jūroje, ungurių, raudonųjų koralų ir raudonpelekių pagelų). Kai kurie iš šių planų yra aiškos struktūros ir juose pateikiamos konkrečios ilgalaikės priemonės, o kiti planai vis dar rengiami ir juose pateikiamos preliminarios pereinamojo laikotarpio priemonės, kol bus surinkti nauji moksliniai duomenys, kuriais būtų galima pagrįsti ilgalaikes priemonės.

3.3. Įpareigojimas iškrauti laimikį

3.3.1. Įvadas

Šiuo nauju BŽP reglamento elementu prisidedama prie BŽP tikslo panaikinti išmetimo į jūrą praktiką, skatinant žvejus žvejoti selektyviau ir, visų pirma, vengti nepageidaujamo laimikio ir kiek įmanoma jį mažinti, įpareigojant juos iškrauti viską, ką sužvejoja. „Žuvų išmetimas į jūrą“ yra terminas, vartojamas tik rūšių, kurių žuvis yra ne laikomos laive ir iškraunamos, o išmetamos į jūrą, laimikiui apibūdinti. Selektvioji žvejyba – žvejyba, vykdoma naudojant žvejybos metodus arba žvejybos įrankius, kuriais žvejybos operacijos metu siekiama sužvejoti tam tikro dydžio ar rūšies organizmus ir tokie organizmai sužvejojami, taip sudarant sąlygas žvejams vengti sužvejoti netikslinius organizmus arba juos paleisti nesužalotus. Selektvioji žvejyba gali būti pagerinta žvejybos įrankiais ir metodais. Pavyzdžiui, atrenkant žvejybos rajonus, kuriuose nepageidaujamas laimikis, kaip antai saugomų, nykstančių rūšių ir rūšių, kurioms gresia išnykimas, rūšių, kurių atveju nepasiektas mažiausias išteklių išsaugojimą užtikrinantis orientacinis dydis, komercinės vertės neturinčių žuvų arba rūšių, kurių kvotos žvejys neturi, turėtų būti arba, kaip manoma, bus mažas atitinkamu metų laiku.

Rengiantis 2013 m. reformai apskaičiuota¹⁶⁴, kad Europos žuvininkystės sektoriuje kasmet išmetama 1,7 mln. tonų (visų rūšių) žuvų, t. y. 23 proc. viso laimikio. Tai daro didelį neigiamą poveikį aplinkai – ne tik tikslinėms rūšims, bet ir priegaudai, kurią sudaro

¹⁶⁴ Remiantis SEC(2011) 891 galutinis, Eurostato duomenys.

netikslinės rūšys. Daugelis suinteresuotųjų subjektų mano, kad žuvų išmetimas į jūrą yra netvari praktika, kurią reikia pakeisti.

Vienas iš Europos žaliojo kurso tikslų, konkrečiai įtrauktas į strategiją „Nuo ūkio iki stalo“ tikslas, – užtikrinti, kad maisto sistemos būtų sąžiningos, gyvybingos ir tausojančios aplinką. Maisto sistemos negali būti atsparios krizėms, jei jos nėra tvarios. Sparčiai augant gyventojų skaičiui didėja pasaulinė maisto produktų paklausa, todėl reikia tvariai didinti maisto gamybą ir taip pat užtikrinti atsakingą jo vartojimą, kuo labiau mažinti maisto švaistymą ir užtikrinti, kad užsiimant žuvininkystės veikla žuvys nebebūtų išmetamos į jūrą.

Atsisakant žuvų išmetimo į jūrą praktikos siekiama užtikrinti tausę žvejybą skatinant atsakingesnę praktiką, pavyzdžiui, selektyvesnių žvejybos įrankių ir metodų kūrimą ir naudojimą. Mažinant nepageidaujamą laimikį, nebeišmetant žuvų į jūrą ir kuo labiau mažinant neigiamą poveikį jūrų ekosistemoms, kartu taikant atsargumo principą ir ekosisteminį metodą, bus prisidedama prie geros jūrų aplinkos būklės pagal Jūrų strategijos pagrindų direktyvą.

3.3.2. Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.

Kaip pabrėžta 2009 m. žaliojoje knygoje, įrodyta, kad ankstesnė iškrovimo kvotų valdymo sistema buvo neoptimali keliais atžvilgiais. Vykdamas mišriąją žvejybą su nepageidaujama prieigą susiduriama, kai vienos iš tikslinių žuvų rūšių kvota yra išnaudojama, o kitų rūšių žuvų kvotos dar neišnaudotos; tokiu atveju žvejai neturi kito pasirinkimo, kaip išmesti žuvis, kurių jiems neleidžiama iškrauti. Išmetimas į jūrą yra ne tik vertingo ištekliaus švaistymas – dėl šios praktikos nebuvo įmanoma atkurti kelių kitų išteklių, nepaisant mažų jų kvotų. Todėl išmetimo į jūrą panaikinimu prisidedama prie tausios žvejybos ir įsipareigojimo laikytis didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio.

Pagal 2011 m. Komisijos pasiūlymą pagrindinis išsaugojimo veiklos elementas – nutraukti išmetimo į jūrą praktiką ir sumažinti nepageidaujamą laimikį. Pasiūlyme nustatytas įpareigojimas iškrauti visą sužvejotą konkrečių išteklių laimikį, nurodant tikslų šio įpareigojimo įgyvendinimo tvarkaraštį ir nustatant paramos priemones. Siekdama užtikrinti naujojo įpareigojimo iškrauti laimikį vykdymą, kad būtų vengiama nepageidaujamo laimikio ir žuvų išmetimo į jūrą, Komisija pasiūlė stebėsenos ir kontrolės įpareigojimus. Visų pirma jie apėmė visapusišką žvejybos duomenų dokumentavimą ir bandomųjų projektų, susijusių su naujomis žuvininkystės kontrolės technologijomis, kuriomis skatinama tausi žvejyba, vykdymą.

Kad būtų užtikrintas įpareigojimo iškrauti laimikį, pradėto taikyti kaip priemonė, kuria siekiama vengti išmetimo į jūrą, įgyvendinimas, pradėjus įgyvendinti 2013 m. reformą reikėjo imtis svarbių veiksmų. Kaip matyti iš konsultacijų, tai visiems suinteresuotiesiems subjektams labai svarbus klausimas. Prieigą, išmetimą į jūrą ir įpareigojimo iškrauti laimikį laikymąsi prioritetinėmis sritimis laiko NVO, žuvininkystės sektorius, valdžios institucijos ir akademinės bei mokslinių tyrimų institucijos ir dėl jų teikė daugiausiai pastabų.

Siekiu vengti žuvų išmetimo į jūrą siekiama sumažinti ypač didelį smulkių žuvų ir žuvų, kurių kvotos viršijamos, išmetimą į jūrą. Taip turėtų būti padidintas ES žuvų išteklių atkūrimo tempas ir gerokai pagerintas daugelio išteklių F_{MSY} rodiklis, kaip pabrėžta prie 2011 m. Komisijos pasiūlymo pridėtame poveikio vertinime¹⁶⁵. Kitas konkretus pokytis – tinklo akių

¹⁶⁵ SEC(2011) 891 galutinis.

dydžio pakeitimas, dėl kurio pereinama prie selektyvumo praktikos, kurią taikant žvejojamos brandesnio amžiaus grupių žuvis. Šio pokyčio poveikis didesnis už poveikį, pasiektą paprasčiausiai mažinant į jūrą išmetamų žuvų kiekį, ir dėl jo didėja mirtingumo dėl tausios žvejybos koeficientas (t. y. didesnis F_{MSY}). Nustačius didesnę mirtingumą dėl tausios žvejybos koeficientą, taip pat netaikant mažiausio leidžiamo iškrauti dydžio (kad nebūtų į jūrą išmetamų žuvų), laive laikomas laimikis padidėja ir kartu skatinamas išteklių atkūrimas.

Šis 2011 m. Komisijos atliktas poveikio vertinimas parodė, kad nustačius veiksmingesnėmis techninėmis priemonėmis grindžiamą kovos su žuvų išmetimu į jūrą politiką ir pašalinus neveiksmingas technines priemones, kuriomis skatinama išmesti žuvis į jūrą, trumpuoju laikotarpiu bus patiriama ekonominių nuostolių, tačiau vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu bus gaunama papildomos naudos, visų pirma aplinkos ir ekonominiu požiūriu.

3.3.3. *Glaudesnis bendradarbiavimas įgyvendinant įpareigojimą iškrauti laimikį ir žinios apie jo įgyvendinimą*

Siekiant pagerinti žinias apie politikos priemonę, suinteresuotieji subjektai ir mokslininkai vis glaudžiau bendradarbiauja. Visi suinteresuotieji subjektai dėjo daug pastangų, kad palengvintų įpareigojimo iškrauti laimikį įgyvendinimą, visų pirma dėl strategijų, kuriomis siekiama išvengti nepageidaujamo laimikio ir žuvų išmetimo į jūrą. Tokių pastangų pavyzdžiai yra du pagal programą „Horizontas 2020“ įgyvendinami mokslinių tyrimų projektai „DiscardLess“¹⁶⁶ ir MINOUW¹⁶⁷. Įgyvendinant šiuos projektus buvo sukurtos konkrečios priemonės, kaip antai:

- internetinis atlasas, kuriame susiejami ir kartografuojami sintetiniai ŽMTEK, ICES ir Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos duomenys apie tam tikrą Europos žvejybą;
- selektyvumo priemonių katalogas;
- žvejų siūlomi sprendimai, suskirstyti į techninius sprendimus (žvejybos įrankių pakeitimus), taktinius sprendimus (žvejybos elgsenos pokyčius) ir valdymo sprendimus;
- daugiau informacijos apie nepageidaujamo ir neišvengiamo laimikio tvarkymą laive ir apie tai, kaip neišvengiamas, nepageidaujamas laimikis galėtų būti panaudojamas jį iškrovus, laikantis įpareigojimo iškrauti laimikį.

Pagal BŽP reglamento 14 straipsnio 2 dalį valstybės narės ir mokslininkai parengė „išmetimo atlasą“, kuriame pateikiami duomenys apie skirtingų žvejybos laivynų duomenys išmetimo į jūrą modelius. Atlasą 2014 m. parengė Scheveningeno grupė (Šiaurės jūra), Šiaurės vakarų vandenų grupė ir pietvakarių vandenų grupė. Ši informacija padėjo regionų vadovams nustatyti, kuriai žvejybai reikia skirti daugiau dėmesio, ir nustatyti priemones išmetimo į jūrą planuose ir daugiamečiuose planuose.

Patariamąsios tarybos buvo labai naudingos nustatant galimą žvejybą stabdančių rūšių padėtį, jos sprendimus ir geriausias turimas priemones, pvz., didesnę mainų sandorių skaičių, su skirtingais regionais ir rūšimis susijusį lankstumą. Jie padėjo sukurti žvejybą stabdančių rūšių

¹⁶⁶ <http://www.discardless.eu/www.discardless.eu/deliverables.html>.

¹⁶⁷ <https://minouw-project.eu/>.

padėties švelninimo priemonės (NSAC¹⁶⁸ ir NWWAC¹⁶⁹), kad būtų galima nustatyti žvejybą stabdančias žuvų rūšis, skirtingas žvejybą stabdančių rūšių padėties rūšis ir tokios padėties priežastis bei dėl jos tenkančią atsakomybę.

Europos žuvininkystės kontrolės agentūra, glaudžiai bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis, taip pat ėmėsi darbo, kad pagerintų kontrolę ir vykdymo užtikrinimą. Pavyzdžiui, 2019 m. jos paskelbė nuotolinės elektroninės stebėsenos tam tikruose žvejybos rajonuose technines gaires ir specifikacijas¹⁷⁰.

Šie mokslinių tyrimų projektai ir bendradarbiavimas davė vertingos patirties, susijusios su išmetimo į jūrą valdymu įgyvendinant įpareigojimą iškrauti laimikį ir bendradarbiavimu su suinteresuotaisiais subjektais, valstybių narių bendradarbiavimu ir išmetimo į jūrą mažinimo strategijų rengimu ir įgyvendinimu. Jos kaupė žinias pasauliniu lygmeniu atlikdamos lyginamuosius tyrimus dėl išmetimo į jūrą draudimų įgyvendinimo ir apskritai priegaudos valdymo praktikos. Pavyzdžiui, toks lyginamasis tyrimas yra išsamiai aprašytas knygoje, parengtoje vykdant projektą „DiscardLess“¹⁷¹. Tyrime daroma išvada, kad Jungtinės Amerikos Valstijos, Norvegija, Islandija, Argentina, Čilė ir Naujoji Zelandija nustatė skirtingus metodus, taikytinus siekiant išvengti žuvų išmetimo į jūrą. Šių metodų veiksmingumas priklauso nuo daugelio veiksnių ir visiems jiems taikyti reikia veiksmingo tarpsektorinio bendradarbiavimo. Taip pat reikalinga išsami stebėsenos ir kontrolės sistema, kuria būtų užtikrinama atitiktis teisės aktams ir tinkamų duomenų rinkimas, kad būtų galima patenkinti mokslinės ir valdymo informacijos poreikius. Atlikdami pasauliniu lygmeniu atrinktos žvejybos atvejų tyrimus, kuriuose lyginamos skirtingos šalys, mokslininkai stengiasi rasti pusiausvyrą tarp procesų „iš viršaus į apačią“ ir „iš apačios į viršų“, nuosekliai atsižvelgti į skirtingas turimas politikos ir valdymo priemones, veiksnius, skatinančius inovacijas arba atgrasančius nuo jų, ir bendradarbiavimu grindžiamą problemų sprendimą, stebėseną ir atskaitomybę. Dėl įvairių projektų ir bendradarbiavimo taip pat įgyta daugiau žinių apie (švelninimo) priemones, laimikio padėtį įvairiuose žvejybos rajonuose ir jūrų baseinuose ir apie tai, kaip išvengti nepageidaujamo laimikio naudojantis selektyvesniais žvejybos įrankiais ar metodais, taikant konkrečiam rajonui ar laikotarpiui skirtas priemones arba žvejybos draudimą tikruoju laiku.

Siekiant įgalinti kuo geresnę žvejybos galimybių naudojimą vykdant mišriąją žvejybą ir prisitaikyti prie klimato kaitos sukeltų pokyčių, laikoma, kad tikslinga nustatyti kvotų mainų rezervą valstybėms narėms, kurios neturi kvotų neišvengiamai priegaudai padengti¹⁷². 2019 m. ŽMTEK išnagrinėjo valstybių narių priegaudos mažinimo planą¹⁷³ ir padarė išvadą, kad priemonės nebuvo pakankamai veiksmingos siekiant padidinti selektyvumą ir taip

¹⁶⁸ <https://www.nsrac.org/wp-content/uploads/2021/12/02-2122-NSAC-Advice-on-Choke-Identification-Tool.pdf>.

¹⁶⁹ <https://www.nwwac.org/publications/north-western-waters-choke-species-analysis.2365.html>.

¹⁷⁰ <https://www.efca.europa.eu/sites/default/files/Technical%20guidelines%20and%20specifications%20for%20the%20implementation%20of%20Remote%20Electronic%20Monitoring%20%28REM%29%20in%20EU%20fisheries.pdf>.

¹⁷¹ *The European Landing Obligation, reducing discards in complex, multi-species and multi-jurisdictional fisheries*. Prieiga per internetą: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-03308-8>

¹⁷² 2022 m. sausio 27 d. Tarybos reglamento (ES) 2022/109, kuriuo 2022 metams nustatomos tam tikrų žuvų ištekliai ir žuvų išteklių grupių žvejybos galimybės, taikomos Sąjungos vandenyse žvejojantiems laivams ir kai kuriuose Sąjungai nepriklausančiuose vandenyse žvejojantiems Sąjungos žvejybos laivams, 7 konstatuojamoji dalis ir 9 straipsnis.

¹⁷³ <https://stecf.jrc.ec.europa.eu/reports/plenary>.

sumažinti priegaudą. Todėl vėlesniais metais Komisija žvejybos galimybių reglamentuose siekė priegaudos kvotų rezervą susieti taisomosiomis ir kontrolės priemonėmis.

3.3.4. *Įpareigojimo iškrauti laimikį įgyvendinimas ir socialinis ir ekonominis poveikis*

Neseniai atliktame tyrime¹⁷⁴ padaryta išvada, kad nėra jokių įrodymų, jog žuvų išmetimo į jūrą praktika pasikeitė, ir kad žuvų išmetimas į jūrą ir toliau vykdomas. Tyrime dalyvavę suinteresuotieji subjektai nustatė pagrindines tokios padėties priežastis: sudėtingi teisės aktai, daugybė išimčių įvairiuose Komisijos deleguotuosiuose reglamentuose ir dėl įpareigojimo iškrauti laimikį daug laive atliktino darbo. Į tyrimo rezultatus įtraukti pasiūlymai, pagrįsti tuo, kad tobulinant žvejybos žurnalus ir rengiant mokymus galėtų būti padedama išspręsti šią problemą. Visi suinteresuotieji subjektai tai įgyvendino pereinamuoju etapu, bet šie veiksmai dar galėtų būti tobulinami. Tyrimo metu apklaustų suinteresuotųjų subjektų teigimu, e. žurnalai yra veiksminga priemonė įpareigojimo iškrauti laimikį įgyvendinimui palengvinti. Siekiant palengvinti įpareigojimo iškrauti laimikį įgyvendinimą, reikia visiškai pritaikyti e. žurnalo programinę įrangą, visų pirma kiek tai susiję su informacijos apie išimtis teikimu. Remiantis tyrimo rezultatais, nuo to laiko, kai buvo pradėtas taikyti įpareigojimas iškrauti laimikį, padaryta pažanga, tačiau šias technologijas vis dar galima tobulinti. Suinteresuotųjų subjektų teigimu, žvejų dalyvavimas toliau plėtojant šias priemones yra labai svarbus. Tyrimo respondentai teigiamai įvertino informacijos, naudojamos informuoti apie valstybių narių įpareigojimo iškrauti laimikį įgyvendinimo ypatumus ir žvejybos veiklos vykdytojų kontrolės institucijas, kiekį ir informavimo priemones. Buvo įgyvendinama daug regioninių ir nacionalinių iniciatyvų, skirtų nacionaliniams inspektoriams. Tokia išvada padaryta ir kitame tyrime¹⁷⁵, apimančiame Viduržemio jūrą ir Juodąją jūrą. Akivaizdu, kad reikia toliau skatinti komunikaciją ir informuotumo didinimą šiame sektoriuje, įtraukiant įvairius suinteresuotuosius subjektus ir įstaigas, taip pat mokslininkus, administracijas, vartotojus, pramonę ir rinkos organizacijas.

Įpareigojimo iškrauti laimikį įgyvendinimas ir su juo susiję uždaviniai taip pat įtraukti į neseniai paskelbtą Europos Parlamento pranešimą savo iniciatyva¹⁷⁶. Šiame pranešime pabrėžiamas įpareigojimo iškrauti laimikį socialinis ir ekonominis poveikis pramonei ir būtinybė Komisijai įvertinti šį poveikį. Šį konkretų aspektą išsamiai išnagrinėjo ŽMTEK ekspertų darbo grupė 22–05 – ekspertai jo atžvilgiu pateikė labai išsamią turimos mokslinės informacijos apžvalgą, taip pat įpareigojimo iškrauti laimikį socialinio ir ekonominio poveikio vertinimus. Daugumoje peržiūrėtų literatūros pateikiamas galimo socialinio ir ekonominio poveikio *ex ante* vertinimas, pagrįstas modeliavimu naudojant bioekonominis modelius, apklausas ir literatūrą. Vienas iš pagrindinių valstybėms narėms ir žvejybos pramonei susirūpinimą keliančių klausimų yra žvejybą stabdančių žuvų rūšių poveikis. Daugumoje *ex ante* modeliavimo veiksmų, kuriais siekiama įvertinti socialinį ir ekonominį poveikį, daroma prielaida, kad įpareigojimas iškrauti laimikį visiškai įgyvendinamas ir jo laikomasi, o tai rodo, kad pagrindinė problema, su kuria susiduriama laikantis įpareigojimo iškrauti laimikį, šiose analizėse ir susijusioje literatūroje yra žvejybą stabdančių žuvų rūšių poveikis. Remiantis dabartiniais tyrimais, pagrįstais praktiniu įgyvendinimu, o ne modeliavimu, galima manyti, kad įpareigojimo iškrauti laimikį socialinis ir ekonominis poveikis gana nedidelis.

¹⁷⁴ https://cinea.ec.europa.eu/publications/synthesis-landing-obligation-measures-and-discard-rates_en.

¹⁷⁵ https://cinea.ec.europa.eu/publications/synthesis-landing-obligation-measures-and-discard-rates-mediterranean-and-black-sea_en.

¹⁷⁶ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0227_LT.html.

BŽP reglamente pripažįstama, kad sunku įgyvendinti laimikio iškrovimo įpareigojimą vykdant mišriąją žvejybą, kuri apima daugiau nei vieną rūšį ir kurią vykdant tos pačios žvejybos operacijos metu tikėtina, kad bus sužvejotos skirtingos rūšys. Skirtingi suinteresuotieji subjektai, priklausantys pramonei, profesinėms sąjungoms ir valdžios institucijoms, per Jūrų reikalų ir žuvininkystės GD surengtas konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais nurodė, kad su ypatingais sunkumais susiduriama dėl žvejybą stabdančių rūšių padėties. Su didžiausiu galimu tausios žvejybos laimikiu mišriosios žvejybos atveju susijusiuose sprendimuose dėl valdymo turėtų būti atsižvelgiama į tai, kad mišriosios žvejybos rajone sunku tuo pačiu metu žvejoti visų rūšių išteklius laikantis didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio principo, visų pirma, kai mokslinėse rekomendacijose nurodoma, kad didinant naudojamų žvejybos įrankių ir metodų selektyvumą yra labai sunku išvengti žvejybą stabdančių rūšių reiškinio.

Tais atvejais, kai nepageidaujamas laimikis yra neišvengiamas, net jei taikomos visos jo mažinimo priemonės, ir kai labai sunku padidinti selektyvumą, BŽP reglamente numatytos tam tikros įpareigojimo iškrauti laimikį *de minimis* išimtys. *De minimis* išimtys taip pat gali būti taikomos tais atvejais, kai siekiama išvengti neproporcingų nepageidaujamo laimikio tvarkymo išlaidų. Antroji išimtis, kurią BŽP reglamentu leidžiama taikyti įpareigojimui iškrauti laimikį, taikoma rūšims, kurių atveju moksliniai įrodymai rodo aukštą išgyvenimo koeficientą. Trečiojo ir ketvirtojo tipo išimtys yra susijusios su rūšimis, kurių žvejyba draudžiama ir rūšimis, kurios yra pažeistos plėšrūnų.

BŽP reglamento 15 straipsnio 4 ir 5 dalyse nustatytos šių išimčių taikymo sąlygos, kurias Komisija gali priimti kaip deleguotuosius aktus, remdamasi bendromis valstybių narių regioninės grupės, konsultuojantis su patariamosiomis tarybomis, parengtomis rekomendacijomis¹⁷⁷. Šios išimtys visų pirma nustatytos daugiamečiuose planuose. Tais atvejais, kai dėl tam tikros rūšies žvejybos nėra priimtas daugiametis planas, pagal BŽP 15 straipsnio 6 dalį Komisijai suteikiami įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus, kuriais išmetimo į jūrą planuose būtų nustatytos laikinos įpareigojimo iškrauti laimikį išimtys, remiantis bendromis valstybių narių regioninių grupių rekomendacijomis, parengtomis pasikonsultavus su patariamosiomis tarybomis, ir remiantis ŽMTEK atliktu mokslinių įrodymų vertinimu. Siekiant palengvinti įpareigojimo iškrauti laimikį laipsnišką įgyvendinimą, šie išmetimo į jūrą planai parengti trejiems metams. Kadangi ne visi daugiamečiai planai buvo parengti išmetimo į jūrą planams baigiant galioti, 2017 m. buvo iš dalies pakeista 15 straipsnio 6 dalis¹⁷⁸, nustatant galimybę išmetimo į jūrą planus pratęsti dar trejiems metams.

Šiuo metu įpareigojimas iškrauti visą laimikį teisiškai galioja nuo 2019 m., o dėl daugelio vandenų priimti daugiamečiai planai¹⁷⁹. Tai reiškia, kad nuo įpareigojimo iškrauti laimikį išimčių nustatymo pagal BŽP parengiant laikinus išmetimo į jūrą planus¹⁸⁰ pereinama prie stabilesnio požiūrio, kurio teisinis pagrindas yra daugiamečiai planai. Šis perėjimas užbaigtas

¹⁷⁷ Atsižvelgiant į BŽP reglamento 18 straipsnyje nustatytą regionalizavimo procesą, žr. 3.11 skirsnį dėl regionalizavimo.

¹⁷⁸ 2017 m. lapkričio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/2092, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1380/2013 dėl bendros žuvininkystės politikos.

¹⁷⁹ Vakarų Viduržemio jūros daugiametis planas, vakarų vandenų daugiametis planas, Šiaurės jūros daugiametis planas ir Baltijos daugiametis planas, žr. 3.2 skirsnį apie daugiamečius planus.

¹⁸⁰ BŽP reglamento 15 straipsnio 6 dalis.

2020–2021 m. priėmus aštuonis deleguotuosius aktus¹⁸¹, kurie šiuo metu taikomi jūrų baseinams¹⁸², kuriems parengti daugiamečiai planai¹⁸³. Dauguma išimčių taikoma mišriajai žvejybai, nes BŽP reglamente atsižvelgiama į valdymo sprendimus, kuriais siekiama spręsti sunkumus, su kuriais susiduriama vykstant šią žvejybą. Daugiamečiuose planuose gali būti numatytos konkrečios priemonės konkrečioms problemoms, su kuriomis susiduriama vykstant mišriąją žvejybą, spręsti.

Nuo 2014 m. valstybių narių regioninės grupės bendradarbiauja su mokslo institucijomis ir patariamosiomis tarybomis, teikdamos bendras rekomendacijas dėl moksliniais įrodymais pagrįstų išimčių. Dėl to taikomi laikini žuvų išmetimo į jūrą planai ir laikinos tam tikrų sąlygų išimtys, kol bus surinkta daugiau mokslinių įrodymų. Atsižvelgiant į šias sąlygas ir palaipsniui atsirandančius naujus mokslinių tyrimų rezultatus, reikėjo kasmet iš dalies keisti deleguotuosius reglamentus, kad ŽMTEK galėtų iš naujo įvertinti bendras rekomendacijas, kuriose pateikiami nauji moksliniai įrodymai. Lėtai, bet užtikrintai kaupiama daugiau žinių, kad būtų galima pagrįstai taikyti reikiamas išimtis. Šio darbo ir šios srities žinių kaupimo pavyzdys yra veiksmų planas, susijęs su išimtimi, taikoma dėl aukšto rombinių rajožuvių išgyvenimo šiaurės rytų Atlante koeficiento, kurį įgyvendinant siekiama rinkti į jūrą išmetamų rombinių rajožuvių išgyvenimo įrodymus ir padidinti selektyvumą ir rombinių rajožuvių išgyvenimą¹⁸⁴.

Žvejybos ir akvakultūros stebėsenos ir vertinimo rezultatai¹⁸⁵, susiję su 2021 m. EJŖŽF ataskaita ir įpareigojimu iškrauti laimikį, rodo, kad nors EJŖŽF remiamų selektyvumo projektų skaičius ir toliau didėja, taip pat vykdoma daugiau mokslinių projektų, kuriais remiamos išimtys. Valstybės narės ir pramonės atstovai siekia taikyti išimtis, o ne imtis priemonių selektyvumui didinti ne dėl to, kad trūksta praktinių ir techninių novatoriškų sprendimų. Atrodo, kad įpareigojimo iškrauti laimikį išimčių poreikis labiau susijęs su trumpalaikių nuostolių padariniais, faktinio diegimo stoka, sunkumais dėl to, jog sunku užtikrinti, kad ištirtus naujoviškus įrankius naudotų didelė žvejų grupė, ir reikalingais veiklos pokyčiais (įskaitant teisės aktų sistemos pakeitimus¹⁸⁶).

3.3.5. Uždaviniai ir galimybės

3.3.5.1. Reikalavimų laikymasis ir susirūpinimas dėl kontrolės ir vykdymo užtikrinimo

Įpareigojimo iškrauti laimikį kontrolė ir vykdymo užtikrinimas tebėra rimta problema. Apskritai valstybės narės nepriėmė priemonių, reikalingų užtikrinti tinkamą kontrolę ir vykdymą.

¹⁸¹ Žr. apžvalgą, pateiktą 5 priede.

¹⁸² Išskyrus deleguotuosius reglamentus dėl išimčių, nustatytų pagal BŽP 15 straipsnio 2 dalį, siekiant įtraukti tarptautinius įsipareigojimus į ES teisę, įskaitant visų pirma iškrovimo įsipareigojimo išimtis.

¹⁸³ Išskyrus *de minimis* išimtį Adrijos jūroje ir Viduržemio jūros pietrytinėje dalyje, nes tiems rajonams nėra parengtų daugiamečių planų, todėl ji yra priimta pagal BŽP 15 straipsnio 7 dalį, ir išimtį, susijusią su aukštu paprastųjų otų išgyvenimo Juodojoje jūroje koeficientu, priimtą pagal BŽP 15 straipsnio 6 dalį ir pratęstą vieniems metams iki 2023 m.

¹⁸⁴ Įgyvendina Scheveningeno grupė ir Šiaurės vakarų vandenų grupė, taip pat NSAC ir NWWAC.

¹⁸⁵ https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/funding/fisheries-and-aquaculture-monitoring-and-evaluation-fame_en.

¹⁸⁶ Žr. 3.5 skyrių dėl techninių priemonių.

Toliau susiduriama su problema, susijusia su veiklos vykdytojų neregistruojamu į jūrą išmetamu laimikiu. Komisijos auditų ir EŽKA iniciatyvų rezultatai¹⁸⁷ rodo, kad reikalavimų laikomasi prastai. Reaguodama į šias išvadas, 2021 m. Komisija pradėjo pažeidimo nagrinėjimo procedūrą prieš kelias valstybes nares dėl to, kad jos nesilaikė Kontrolės reglamento¹⁸⁸. Nustatyta, kad šios valstybės narės nekontroliavo veiklos, kuria buvo pažeistas įpareigojimas iškrauti visą laimikį, ir neužkirto jai kelio bei nepateikė išsamių bei tikslių visų žvejybos reisų dokumentų ir susijusių duomenų.

Kol kas veiksmingiausiu ir ekonomiškai efektyviausiu įpareigojimo iškrauti laimikį stebėsenos būdu laikomos nuotolinės elektroninės stebėsenos priemonės, kaip patvirtina valstybių narių bandymai ir tai, kad nuotolinės elektroninės stebėsenos priemonės taikomos daugelyje pasaulio šalių. Nuotolinė elektroninė stebėseną, apimanti apsaugines vaizdo stebėjimo sistemas, jutiklius ir automatinio atpažinimo programinės įrangos peržiūros technologijas, yra dar viena priemonė, kuri vis dažniau naudojama, nes yra laikoma patikima reikalavimų laikymosi stebėsenos ir tikslaus laimikio registravimo užtikrinimo sistema. Savo pasiūlyme dėl peržiūrėtos žuvininkystės kontrolės sistemos¹⁸⁹ Komisija pritarė šiuolaikiškų kontrolės priemonių naudojimui ir toliau bendradarbiaus su Europos Parlamentu ir Taryba, kad būtų pasiektas susitarimas.

Kaip matyti iš konsultacijų su suinteresuotaisiais subjektais, nuomonės dėl kontrolės ir vykdymo užtikrinimo skiriasi. Žuvininkystės sektoriui galimybė kontrolės tikslais įdiegti apsauginę vaizdo stebėjimo sistemą kelia susirūpinimą, o NVO šią galimybę palaiko kaip tinkamą patikimai kontrolės sistemai sukurti.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau, labai svarbu, kad valstybės narės vykdytų savo įsipareigojimus pagal ES teisės aktus ir užtikrintų, kad laimikis ir į jūrą išmetama žuvis (atsižvelgiant į taikomas išimtis) būtų dokumentuojami ir kad įpareigojimas iškrauti laimikį būtų tinkamai kontroliuojamas ir vykdomas. Matyti, kad netaikant reikalingų priemonių, pvz., nuotolinės elektroninės stebėsenos sistemos, kuriomis būtų galima kontroliuoti įpareigojimą iškrauti laimikį ir užtikrinti jo vykdymą, laimikis ir toliau neteisėtai išmetamas į jūrą. Kaip pabrėžė ŽMTEK, valstybėms narėms sunku gauti išsamius ir tikslius visų reisų laimikio (ir į jūrą išmestų žuvų) dokumentus. Labai svarbu toliau rinkti duomenis apie laimikį (iškrovimą, nepageidaujamą laimikį ir į jūrą išmetamą žuvį) ir teikti informaciją apie juos bei šiuos procesus gerinti. Kai pateikti duomenys neatspindi faktinio laimikio, labai kenkiama mokslinių rekomendacijų kokybei ir gali būti trukdoma siekti didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio tikslo.

3.3.5.2. Galimybės ir poreikis toliau tobulėti

Igyvendinant įpareigojimą iškrauti laimikį pirmiausia turėtų būti siekiama išvengti nepageidaujamo laimikio gerinant selektyvumą arba imantis kitų išsaugojimo ir valdymo priemonių. Pripažįstama, kad padidinus selektyvumą gali šiek tiek sumažėti pajamos, tačiau

¹⁸⁷ <https://www.efca.europa.eu/en/content/compliance-evaluation>.

¹⁸⁸ Dėl procedūrų prieš Prancūziją ir Ispaniją žr. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/inf_21_4681. Dėl procedūrų prieš Airiją, Belgiją ir Nyderlandus žr. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/inf_21_5342.

¹⁸⁹ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1224/2009 ir Tarybos reglamentų (EB) Nr. 768/2005, (EB) Nr. 1967/2006, (EB) Nr. 1005/2008 bei Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/1139 nuostatos dėl žuvininkystės kontrolės, COM(2018) 368 *final*.

šiuos trumpalaikius nuostolius turėtų kompensuoti didesnis išteklių prieaugis vidutinės trukmės laikotarpiu, kurio tikimasi dėl didesnio selektyvumo, sumažėjusios žvejybą stabdančių rūšių padėties rizikos ir geresnio kvotų panaudojimo, siekiant didesnės vertingės laimikio dalies.

2023 m. Komisija kartu su valstybėmis narėmis, patariamosiomis tarybomis ir ŽMTEK atliks visapusišką išimčių, kurias taikyti prašo valstybės narės, peržiūrą.

Remdamasi tyrimo, kurį Jūrų reikalų ir žuvininkystės GD vardu užsakė Europos klimato, infrastruktūros ir aplinkos vykdomoji įstaiga, rezultatais Komisija galėjo įvertinti, ar įgyvendinus įpareigojimą iškrauti laimikį įvyko pokyčių, susijusių su žuvų išmetimu į jūrą, t. y. ar jis sumažėjo. Siekiant įvertinti įpareigojimo iškrauti laimikį sėkmę, šiam tyrimui buvo sukurtos priemonės ir metodai, kuriuos taikant būtų galima išvalyti, atrinkti ir pateikti duomenis apie į jūrą išmetamą žuvį ŽMTEK su žvejyba susijusios informacijos duomenų bazėje. Tai apėmė interaktyvią mobiliąją programėlę („**ShinyApp**“), skirtą bendroms žuvų išmetimo į jūrą tendencijoms. Atlikus tyrimą daroma išvada, kad nenustatyta aiškių į jūrą išmetamos žuvies tendencijų ar modelių, susijusių su visiškai įgyvendintu įpareigojimu iškrauti laimikį. Taip gali būti dėl trumpos turimos informacijos sekos.

Apibendrinant, labai išaugo suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimas ir žinios apie įpareigojimą iškrauti laimikį. Dabar svarbu, kad, remdamiesi visomis surinktomis žiniomis, suinteresuotieji subjektai nustatytų skirtingų praktikų, kurias taikant būtų praktiškai įgyvendinamos išvados. Visų pirma, valstybės narės turi užtikrinti tinkamą kontrolę ir vykdymą, nes tai būtina siekiant kurti įpareigojimo iškrauti laimikį laikymosi ir bendradarbiavimo kultūrą, kuriai priklausytų visi veiklos vykdytojai ir žvejai. Visų antra, turėtų būti gerinama laimikio duomenų kokybė ir nuoseklumas (siekiant pagrįsti išimtis). Kad šis tikslas būtų pasiektas, reikalingas valstybių narių ir pramonės įsipareigojimas ir Komisijos parama.

Kelios išimtys suteiktos remiantis patikimiausiomis turimomis mokslinėmis rekomendacijomis, įtvirtintomis deleguotuosiuose reglamentuose, kuriuose išsamiai nurodoma, kaip vykdyti įpareigojimą iškrauti laimikį. Šių išimčių skaičius ir įvairovė apsunkina kontrolę ir vykdymą, nes dėl jų sunku suprasti, kuo skiriasi teisėtas ir neteisėtas išmetimas į jūrą. Tai visų pirma pasakytina apie atvejus, kai valstybės narės taiko įprastas kontrolės priemones, pavyzdžiui, patikrinimus jūroje ir stebėjimą iš oro. Reikia, kad valstybės narės ir pramonės atstovai dėtų pastangas siekdamas pagerinti padėtį ir remtų dėl Kontrolės reglamento vykstančias derybas, atsižvelgdamos į Komisijos pasiūlymą, kuriuo pritariama šiuolaikinių kontrolės priemonių naudojimui¹⁹⁰.

Toliau įgyvendinant įpareigojimą iškrauti laimikį taip pat turi būti atsižvelgiama į galimus pokyčius, susijusius su bendrais ES ir Jungtinės Karalystės ištekliais, jei yra požymių, kad Jungtinė Karalystė gali taikyti kitokius metodus. Tokius pokyčius svarbu stebėti ne tik vertinant galimą jų įtaką gebėjimui pasiekti konkrečius BŽP tikslus, bet ir praktinį taikymą pramonėje, jei dėl bendrų išteklių taikomi žuvų išmetimo į jūrą metodai skirtųsi.

¹⁹⁰ COM(2018) 368 *final*.

3.4. Mokslinės rekomendacijos

3.4.1. Įvadas

Pagrindiniai BŽP valdymo principai apima sprendimų priėmimą, grindžiamą patikimiausiomis turimomis mokslinėmis rekomendacijomis¹⁹¹. Tam reikia nepriklausomų aukštos kokybės struktūrų, kurios teiktų rekomendacijas ir patikimus bei išsamius duomenis, kuriais grindžiamas mokslinis darbas.

Kaip nurodyta BŽP reglamento 49 konstatuojamojoje dalyje, į politiką orientuotas žuvininkystės mokslas turėtų būti remiamas naudojantis:

- nacionaliniu lygmeniu priimtomis ir regioniniu lygmeniu koordinuojamomis mokslinių duomenų rinkimo programomis, palaikant dialogą su galutiniais mokslinių duomenų naudotojais,
- mokslinių tyrimų ir inovacijų programomis, įgyvendintomis derinant su kitomis valstybėmis narėmis ir vykdant ES mokslinių tyrimų bei inovacijų bendrąsias programas.

3.4.2. Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.

2009 m. žaliojoje knygoje pabrėžiama, kad formuojant BŽP, mokslinės žinios ir duomenys yra labai svarbūs, nes politiniai sprendimai turi būti grindžiami patikimomis ir išsamiomis žiniomis apie išteklių naudojimą jų neišsekinant, žvejybos poveikį jūrų ekosistemoms ir pokyčių, tokių kaip klimato kaita, poveikį. Žaliojoje knygoje paminėti keli trūkumai, įskaitant ribotus žmogiškuosius ir institucinius išteklius, kuriuos būtų galima naudoti šioms rekomendacijoms teikti, ir tai, kad padaugėjo klausimų, kuriuos reikia spręsti, ir jie tapo sudėtingesni.

Ilgalaikėmis į BŽP orientuotomis mokslinių tyrimų programomis visų pirma turėjo būti sprendžiamos naujos problemos, pavyzdžiui, poreikis skatinti sinergiją ES, nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis, į žuvininkystės politiką integruoti kitus su jūra susijusius klausimus (ypač ekosisteminių metodą ir klimato kaitos aspektus) ir toliau plėtoti politikos priemones ir valdymą. 2011 m. Komisijos pasiūlyme nurodyta, kad reikia gerinti duomenų rinkimą ir mokslines rekomendacijas, siekiant kurti žinių bazę, kuria grindžiama išsaugojimo politika.

Šiuo metu siūlydama naujas arba peržiūrėdama esamas žuvininkystės taisykles ir reglamentus, Komisija siekia patikimiausias turimas mokslines rekomendacijas gauti iš kelių mokslo įstaigų. Tai apima ŽMTEK, Komisijos ekspertų grupę, kurios darbą taip pat remia Komisijos Jungtinis tyrimų centras ir ICES, tarpvyriausybinė įstaiga, teikianti mokslines rekomendacijas dėl tausaus žuvininkystės ir jūrų išteklių valdymo, daugiausia šiaurės rytų Atlante. Mokslines rekomendacijas ir valdymo rekomendacijas taip pat teikia regioninėms žvejybos valdymo organizacijoms ir regioninėms žuvininkystės įstaigoms priklausančios mokslo įstaigos, pavyzdžiui, Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos ir ICCAT mokslinis patariamasis komitetas, kurio susitariančioji šalis yra ES, ir dėl įvairių rūšių sudarytų tausios žvejybos partnerystės susitarimų moksliniai komitetai.

¹⁹¹ BŽP reglamento 14 konstatuojamoji dalis ir 3 straipsnio c punktas.

ES šalys duomenis renka pagal duomenų rinkimo sistemą¹⁹², kurioje apibrėžiami valstybių narių įsipareigojimai rinkti, tvarkyti ir teikti įvairius žvejybos ir akvakultūros duomenis, kurių reikia mokslinėms rekomendacijoms ir kurie yra šių rekomendacijų teikėjų darbo pagrindas. Surinkti duomenys apima biologinius, aplinkos, ekonominius ir socialinius duomenis, kurių rinkimą ES finansuoja iš EJŖŽF ir EJŖŽAF. Duomenų rinkimo sistemos įgyvendinimo ir veikimo ataskaitoje¹⁹³ daroma išvada, kad tai yra nusistovėjusi reguliavimo tvarka. Joje daroma išvada, kad taikant duomenų rinkimo sistemą suteikiama tinkama struktūra, priemonės ir lankstumas, kad valstybės narės galėtų rinkti žuvininkystės ir akvakultūros sektorių duomenis, taip remdamos mokslą ir mokslines rekomendacijas. Joje taip pat daroma išvada, kad reikia spręsti klausimus, susijusius su duomenų apie saugomas, nykstančias ir gresiančias išnykti rūšis rinkimu arba bendresnio pobūdžio ekosisteminiėmis žiniomis.

Trumpalaikius papildomų žinių poreikius galima patenkinti EJŖŽF ir EJŖŽAF finansuojamais mokslinių rekomendacijų tyrimais¹⁹⁴. Ilgalaikiams mokslinių tyrimų projektams, susijusiems su žvejybos valdymu, teikiama parama pagal ES mokslinių tyrimų bendrąsias programas. Į naująją finansavimo programą „Europos horizontas“¹⁹⁵ įtrauktas naujas požiūris – misija iki 2030 m. atkurti mūsų vandenynus ir vandenį. Misijos tikslas – apsaugoti ir atkurti jūrų ir gėlo vandens biologinę įvairovę ir ekosistemas, panaikinti taršą ir užtikrinti, kad mėlynoji ekonomika būtų neutralaus anglies dioksido poveikio ir žiedinė. Šiems tikslams pasiekti reikalingos dvi sąlygos sudarančios sąlygos – žinių apie vandenynus ir vandenį sistema (sukurta įgyvendinant Europos skaitmeninio vandenyno dvynio projektą) ir visuomenės mobilizavimas bei dalyvavimas. Komisija taip pat tvarko ir valdo duomenis, kad padėtų priimti žiniomis grindžiamus sprendimus (Europos jūrų stebėjimo ir duomenų tinklas (EMODnet)¹⁹⁶ ir Jūrų atlasas¹⁹⁷).

3.4.3. Tolesnė mokslinių rekomendacijų ir duomenų rinkimo raida

Nustatyti įvairūs vystymosi poreikiai, kad šiuo metu teikiamos mokslinės rekomendacijos būtų pritaikytos veiksams pagal BŽP remti. Jomis, be kita ko, turi būti galima tinkamai reaguoti į būsimus iššūkius, pavyzdžiui, klimato ir vandenynų pokyčių poveikį, geriau atsižvelgti į ekosistemas ir stiprinti raginimus užtikrinti didesnę skaidrumą ir suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą žuvininkystės mokslo ir valdymo srityje.

3.4.4. Aktyvesnio suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo skatinimas

Neseniai vykusiose konsultacijose su suinteresuotaisiais subjektais, kurios surengtos siekiant parengti BŽP veikimo ataskaitą (žr. 1 priedą), ir neseniai vykusiame Jūrų reikalų ir

¹⁹² 2017 m. gegužės 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/1004 dėl Sąjungos sistemos, skirtos duomenų rinkimui, tvarkymui ir naudojimui žuvininkystės sektoriuje bei paramai mokslinėms rekomendacijoms dėl bendros žuvininkystės politikos, sukūrimo.

¹⁹³ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai „2017 m. gegužės 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2017/1004 dėl Sąjungos sistemos, skirtos duomenų rinkimui, tvarkymui ir naudojimui žuvininkystės sektoriuje bei paramai mokslinėms rekomendacijoms dėl bendros žuvininkystės politikos, sukūrimo, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 199/2008 (nauja redakcija), įgyvendinimo ir veikimo ataskaita“, COM(2020) 664 final.

¹⁹⁴ Commission Staff Working Document *Evaluation Interim Evaluation of direct management component of the European Maritime and Fisheries Fund* (SWD(2020) 222 final).

¹⁹⁵ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en.

¹⁹⁶ <https://emodnet.ec.europa.eu/en>.

¹⁹⁷ https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/atlas/maritime_atlas/#lang=EN;p=w;bkgd=1;theme=2:0.75;c=617910.14225499056661522.512668013;z=4.

žuvininkystės GD mokslo seminare dėl ekosisteminio žuvininkystės valdymo metodo¹⁹⁸ išryškėjo tvirta ir dažnai išreikšta pozicija. Ši pozicija – tai prašymas užtikrinti aktyvesnį suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą sprendimų priėmimo procese, įskaitant dėl duomenų rinkimo, nes tai galėtų padėti pagerinti BŽP įgyvendinimą. Be to, žvejai atlieka svarbų vaidmenį gerinant aplinkos apsaugą ir todėl taip pat turėtų dalyvauti, nes šis vaidmuo dažnai yra nepakankamai išnaudojamas.

Vienas iš suinteresuotųjų subjektų prašymų yra suteikti jiems galimybę prisidėti prie mokslinio proceso, visų pirma teikiant informaciją. Be kita ko, atsižvelgti į žvejų, kurie turi unikalią galimybę dokumentuoti pokyčius jūrų aplinkoje, tiesiogiai pateiktas pastabas. Žvejai vis dažniau teigia, kad jie turi daug informacijos, kurią mokslininkai retai naudoja savo veikloje. Dėl žvejų vis dažniau naudojamų duomenų rinkimo jutiklių turima daug galimybių pagerinti mokslininkams prieinamus duomenis. Keli teigiami tokios abipusės naudos pavyzdžiai tai atvejis, kai pelaginių žuvų sektorius pateikė mokslininkams duomenis, kad pagerintų pelaginių žuvų išteklių vertinimą, taip pat atvejis, kai dėl akustinių duomenų, kuriuos žvejai naudoja, kad įvertintų tropinių tunų kiekį po žuvų suburiamaisiais įtaisais, mokslininkams ir valdytojams sudarytos sąlygos geriau suprasti didžiausių ir gelsvauodegių tunų dinamiką Atlanto vandenyne. Šios rūšies informacija dažnai tinkamai nepasinaudojama, nepaisant to, kad jos teikiama nauda gali būti labai įvairi. Ji gali suteikti mokslininkams trūkstamų duomenų arba papildomų kontekstinių duomenų, be kita ko, apie ekosistemas. Tai gali padėti pagerinti duomenų, reikalingų moksliniam žuvų išteklių vertinimui atlikti, kokybę ir sumažinti rekomendacijų netikslumą. Be to, suinteresuotųjų subjektų įtraukimas į mokslinį procesą padėtų didinti paramą priimant sprendimus ir pasitikėjimą sprendimų priėmimo procesu.

Siekiant pažangos šioje srityje reikės bendradarbiauti tiek su mokslininkais, tiek su suinteresuotaisiais subjektais, kad būtų nustatyti pagrindiniai duomenų kokybės kriterijai (naudingų duomenų tipas, ėminių ėmimo ir duomenų perdavimo protokolai bei patogios naudoti elektroninės duomenų teikimo platformos). Tai turėtų tapti pagrindu plėtoti platesnę strategiją, kurią taikant būtų išnaudojamas skaitmeninės pertvarkos (įskaitant dirbtinį intelektą) ir piliečių mokslo potencialas, kad būtų remiamas mokslinis procesas.

Kitas aspektas, kurį reikia plėtoti siekiant užtikrinti aktyvesnį suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą, yra didesnis mokslinių rekomendacijų rengimo ir teikimo proceso skaidrumas. Nors suinteresuotieji subjektai jau dalyvauja moksliniame procese, pavyzdžiui, kaip stebėtojai ICES ir ŽMTEK veikloje, yra galimybių įtraukti suinteresuotųjų subjektų atstovus į mokslinius susitikimus, kad jie aktyviai pareikštų savo nuomonę ir pasidalintų žiniomis apie konkrečius atitinkamų išteklių biologinius aspektus, apie kuriuos gali būti turima nepakankamai informacijos (pvz., pasiskirstymą pagal vietą ir laiką, plėšrūnų ir grobio santykį). Šį procesą galima palengvinti rengiant mokymus suinteresuotiesiems subjektams apie mokslinius procesus (siekiant stiprinti gebėjimus, pavyzdžiui, susijusius su įvairių išteklių vertinimo metodų nauda ir apribojimais, taip pat su ekosisteminio metodo įgyvendinimo bruožais ir pagrindiniais procesais).

Būtų galima sukurti veiksmingesnį suinteresuotųjų subjektų, mokslininkų ir vadovų dialogą sukuriant forumą, kuriame būtų reguliariai aptariami mokslo ir valdymo tikslai, ir šiomis diskusijomis būtų galima pasinaudoti tiek moksliniame procese, tiek sprendimų priėmimo procese. Suinteresuotiesiems subjektams, mokslininkams ir vadovams kartu rengiant bendrą

¹⁹⁸ 2022 m. Jūrų reikalų ir žuvininkystės GD žuvininkystės mokslo seminaras (internetinis seminaras) „Ekosisteminio žuvininkystės valdymo metodo įgyvendinimas“, <https://www.fisheriesscienceseminar.eu/>.

mokslinių tyrimų darbotvarkę turėtų būti sustiprintas jų dialogas ir suteikiama galimybė sukurti grįžtamojo ryšio mechanizmus, kuriais būtų užtikrinami nuoširdžiu ir veiksmingu dialogu (ne lygiagrečiais monologais) grindžiami santykiai.

Reguliarus dialogas buvo vienas iš pagrindinių veiksmų, nulėmusių sėkmingą tarptautiniu mastu valdomų išteklių žvejybos strategiją ir bendrą BŽP įgyvendinimą. Įvairių suinteresuotųjų subjektų ir mokslininkų dialogo kanalai nėra nauji. Pavyzdžiui, 2020 m. birželio 26 d. Komisija surengė apskritojo stalo diskusiją dėl delfinų ir jūrų kiaulių priegaudos prevencijos vykdant žvejybą (Baltijos jūroje ir Biskajos įlankoje). Susitikimo tikslas buvo surinkti ir pateikti mokslines rekomendacijas, išklausti NVO ir žuvininkystės sektorių nuomones ir pateikti politinę ir administracinę Parlamento ir Komisijos nuomonę. Tai padėjo visiems geriau suprasti problemas ir aptarti jų sprendimo galimybes. Panašus dialogas buvo surengtas 2022 m. vasarą dėl pažeidžiamų jūrų ekosistemų apsaugos ir šioms ekosistemoms poveikį darančių žuvininkystės priemonių.

3.4.5. Ekosisteminio žuvininkystės valdymo metodo įgyvendinimo skatinimas

2022 m. Jūrų reikalų ir žuvininkystės GD seminare žuvininkystės mokslo tema buvo pabrėžta, kad svarbu geriau suprasti bendras ekosistemų tendencijas ir patobulinti arba patikslinti mokslines rekomendacijas, kad būtų galima reaguoti į pasaulinius klimato ir vandenynų pokyčius. Kaip jau minėta, vertingu informacijos šaltiniu galėtų būti aktyviau dalyvaujantys suinteresuotieji subjektai (žvejų žinios) ir plačioji visuomenė (piliečių mokslas).

Kitas prioritetas šiomis aplinkybėmis yra poreikis mokslinėmis rekomendacijomis remti pažangą, susijusią su žuvininkystės poveikio jūrų ekosistemoms, visų pirma pažeidžiamoms rūšims ir buveinėms, mažinimu. Jūrų veiksmų plane¹⁹⁹ nustatyti įvairūs tiksliniai veiksmai, kuriais visų pirma siekiama stiprinti žinių bazę ir didinti paramą moksliniams tyrimams ir inovacijoms, kad būtų padidintas žuvininkystės tvarumas. Duomenų rinkimo sistemoje nustatomos duomenų rinkimo taisyklės, *inter alia*, duomenų apie aplinką²⁰⁰ rinkimo nustatant daugiametę Sąjungos programą taisyklės, ir ją taikydamos valstybės narės turi parengti nacionalinį darbo planą, kuriame būtų išsamiai aprašyti duomenys, kurie turi būti renkami pagal daugiametę Sąjungos programą.

Siekdamos užtikrinti galimybę naudotis tinkamais duomenimis, Komisija ir valstybės narės savo pastangas sutelks į tai, kad pagal duomenų rinkimo sistemą renkami duomenys būtų tinkami šiam uždaviniui spręsti. Šios pastangos – tai:

- bendradarbiavimas su valstybėmis narėmis ir per regionines koordinavimo grupes, siekiant peržiūrėti, kaip suinteresuotieji subjektai ir visų pirma žvejai jau prisideda prie mokslinių duomenų rinkimo pagal duomenų rinkimo sistemą ir kaip šį procesą galima patobulinti;
- bendradarbiavimas su galutiniais duomenų naudotojais ir valstybėmis narėmis, siekiant peržiūrėti ekosistemų duomenų integravimą į ekosistemų rodiklius ir tai, kokią

¹⁹⁹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES veiksmų planas: jūrų ekosistemų apsauga ir atkūrimas siekiant darnios ir atsparios žuvininkystės“, COM(2023) 102 final.

²⁰⁰ 5 straipsnio 2 dalies b punktas: *daugiametę Sąjungos programą nustatomi duomenys, kurių reikia siekiant įvertinti Sąjungos žuvininkystės veiklos poveikį jūrų ekosistemai Sąjungos ir ne Sąjungos vandenyse, įskaitant duomenis apie netikslinių rūšių, visų pirma pagal Sąjungos arba tarptautinę teisę saugomų rūšių, išteklių priegaudą, taip pat duomenis apie žuvininkystės poveikį jūrų buveinėms, įskaitant pažeidžiamus jūrų rajonus, ir duomenis apie žuvininkystės poveikį mitybos tinklams.*

vaidmenį šiame procese gali atlikti duomenų rinkimo sistema. Tai gali apimti kuo didesnę jau surinktų duomenų naudojimą (rinkti vieną kartą, naudoti kelis kartus) ir palengvinti papildomų ekosisteminių duomenų rinkimą, pavyzdžiui, atliekant duomenų rinkimo sistemos tyrimus. Tai taip pat apima duomenų, skirtų klimato kaitos poveikiui vertinti, poreikio vertinimą ir vertinimą, kaip pagal duomenų rinkimo sistemą surinkti duomenys galėtų padėti tobulinti mokslines rekomendacijas dėl klimato kaitos poveikio žuvininkystei;

- glaudus bendradarbiavimas su mokslinėmis patariamosiomis įstaigomis, siekiant peržiūrėti duomenų, reikalingų socialinei ir ekonominei analizei, poreikius, nustatyti spragas ir siūlyti patobulinimus, kad būtų užtikrinamas teisingas žuvininkystės valdymo sprendimų socialinio ir ekonominio poveikio vertinimas.

3.5. Techninės priemonės

3.5.1. Įvadas

Žvejų priimti sprendimai dėl to, kur, kaip ir kada žvejoti daro poveikį sugaunamoms rūšims, tačiau jie taip pat turi įtakos sąveikai su platesne ekosistema.

2013 m. BŽP reglamente ypatingas dėmesys skiriamas techninėms priemonėms, naudojamoms kaip išsaugojimo priemonė. Šios priemonės kaip neatskiriama BŽP reglamento dalis įtvirtintos 7 straipsnyje, kuriame išvardijamos esamų išsaugojimo priemonių rūšys²⁰¹. Techninės priemonės taip pat labai svarbios užtikrinant BŽP indėlį į ES aplinkos teisės aktus. Jos yra BŽP priemonės ir atlieka svarbų vaidmenį siekiant jos tikslų. Užtikrinus tokią mirtingumą dėl žvejybos, kuris neviršytų didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio lygio arba jį sumažinus, žuvų populiacijos taps gyvybingesnės. Prie šio tikslo bus prisidedama užtikrinant, kad žvejybos veikla būtų labai selektyvi, kad būtų žvejojamos tik tikslinės rūšys, tam tikras žuvų kiekis, atitinkamo amžiaus ir dydžio žuvis. Galiausiai, siekiant užtikrinti, kad žvejybos veikla būtų vykdoma atsižvelgiant į bendresnio pobūdžio ekologinius aspektus, reikia imtis priemonių, kuriomis būtų kuo labiau sumažintas žvejybos įrankių poveikis ekosistemai (pvz., poveikio mažinimo priemonės arba draudimas žvejoti rajone).

Kad būtų pasiekti nustatyti tikslai, reikia derinti veiksmingas technines išsaugojimo priemones (t. y. priemones, kuriomis reglamentuojamas žvejybos įrankių naudojimas ir konstrukcija, mažiausi išteklių išsaugojimą užtikrinantys orientaciniai dydžiai ir žvejybos draudimas tam tikroje teritorijoje ir (arba) tam tikru laikotarpiu) ir didesnę žvejybos laivo kapitono įsipareigojimą įgyvendinti šias priemones, nes žvejų priimti sprendimai turės tiesioginį poveikį ilgalaikiam išteklių tvarumui.

3.5.2. Pagrindiniai faktai. Nuo ankstesnės sistemos iki padėties 2022 m.

Techninės priemonės tradiciškai kuriamos siekiant bendro tikslo padidinti žvejybos įrankių selektyvumą. Todėl nuo 1980 m. Europos žvejai turi laikytis daugiau kaip 90 skirtingų reglamentų, kuriais bandoma įvesti pernelyg detalią kontrolę. Suinteresuotieji subjektai pranešė, kad vienas iš ankstesnės teisinės sistemos privalumų buvo tas, kad visos ES žuvininkystės taisyklės buvo suderintos (pvz., taisyklės, kuriomis nustatomi panašūs mažiausi

²⁰¹ Žuvų išteklių atkūrimo rajonai, skirti jaunikliams ir neršiančioms santalkoms apsaugoti (8 straipsnis), mažiausi išteklių išsaugojimą užtikrinantys orientaciniai dydžiai (7 straipsnio 1 dalies g punktas) ir techninės priemonės, į kurias daroma nuoroda 7 straipsnio 1 dalies j punkte ir 7 straipsnio 2 dalyje.

išteklių išsaugojimą užtikrinantys orientaciniai dydžiai). Vis dėlto iš įrodymų (įskaitant poveikio vertinime pateiktą retrospektyvinį vertinimą)²⁰² matyti, kad taikoma techninių priemonių rengimo forma nėra veiksmingai prisidedama prie BŽP tikslų ir nustatyta keletas problemų.

Priimant 2013 m. reformą, techninių priemonių sistema buvo nustatyta Tarybos reglamente Nr. 850/98 ir taip pat kituose reglamentuose, todėl taikyti ir suprasti visas taisykles buvo sunku. Siekdamą supaprastinti taisykles ir išspręsti esamas problemas, 2008 m. Komisija pateikė pasiūlymą²⁰³ Tarybos reglamentą Nr. 850/98 pakeisti nuoseklesne sistema. Tačiau 2009 m. pabaigoje Taryba nepasiekė galutinio susitarimo ir atmetė pasiūlymą.

Įsigaliojus BŽP reglamentui ir pradėjus taikyti regioninį požiūrį pagal BŽP, pakeisti techninių priemonių teisinę sistemą tapo dar svarbiau. 2016 m. pasiūlyme atsižvelgta į visus pirmiau nurodytus aspektus. Juo buvo siekiama supaprastinti esamą sistemą, pereinant nuo principo „iš viršaus į apačią“ prie rezultatais grindžiamo požiūrio, atsižvelgiant į ŽMTEK atliktų parengiamųjų darbų išvadas²⁰⁴.

Naujasis reglamentas įsigaliojo 2019 m. rugpjūčio mėn. Juo siekta nustatyti tik bazines priemones, kad būtų nustatyti minimalūs apsaugos standartai ir vienodos sąlygos. Juo užtikrinamas rezultatais grindžiamas valdymas, kartu atsižvelgiant į poreikį daryti pažangą siekiant tikslų, ir suinteresuotiesiems subjektams suteikiama laisvė nuspręsti, kaip jų siekti naudojant vieną iš svarbiausių priemonių – regionalizaciją. Tačiau, atsižvelgiant į šį lankstumą, reglamente pateikiamas dar vienas esminis aspektas – Komisijos pareiga pranešti apie pažangą, padarytą siekiant tikslų. Siekiant patikrinti, ar taikomos priemonės yra tinkamos ir atitinka paskirtį, labai svarbu vertinti pažangą. Vertinant pažangą nustatomi aiškūs ir tikslūs uždaviniai, susiję su kiekvieno tikslo specifika, ir kai kurie iš jų yra konkretūs (pavyzdžiui, užtikrinti didžiausią galimą tausios žvejybos laimikį). Šie uždaviniai apima jaunikių ir neršiančių santalkų apsaugą, atsitiktinio pažeidžiamų rūšių laimikio mažinimą, neigiamo žvejybos poveikio jūrų buveinėms mažinimą ir prisidėjimą prie Jūrų strategijos pagrindų direktyvos laikymosi, visų pirma siekiant geros aplinkos būklės.

3.5.3. Galimybės ir iššūkiai

2021 m. rugsėjo mėn. Komisija patvirtino pirmąją techninių priemonių reglamento įgyvendinimo ataskaitą²⁰⁵. Atsižvelgiant į tai, kad laikotarpis nuo reglamento priėmimo iki pirmojo įpareigojimo pateikti ataskaitą įvykdymo datos yra trumpas, ataskaitoje daugiausia dėmesio skiriama ankstesnių priemonių poveikiui, esamos padėties vertinimui, pažangos įvertinimo metodams ir artimiausiu metu planuojamiems su jūrų veiksmų planu susijusiems reglamento įgyvendinimo veiksmais (kaip aptariama 3.8 skirsnyje). Ataskaitoje išdėstyta, kaip BŽP bus prisidedama prie jūrų veiksmų plano, pabrėžiant sritis, kuriose reikia imtis daugiau veiksmų. Tai galimybė suderinti žuvininkystę su platesnio masto ES politikos aplinkybėmis (aplinkos, socialinės ir ekonominės politikos aplinkybėmis).

²⁰² Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl žuvininkystės išteklių išsaugojimo ir jūrų ekosistemų apsaugos taikant technines priemones, COM(2016) 0134 *final*, 2016/074 (COD).

²⁰³ Pasiūlymas dėl Tarybos reglamento dėl žuvininkystės išteklių apsaugos taikant technines priemones, COM(2008) 0324 galutinis.

²⁰⁴ STECF EWG 12-12, 13-01.

²⁰⁵ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai „Techninių priemonių reglamento įgyvendinimas (Reglamento (ES) 2019/1241 31 straipsnis)“, COM(2021) 583 *final*.

Kaip nurodyta ataskaitos išvadose, Techninių priemonių reglamentas ir dabartinė valdymo sistema yra tinkami šiame reglamente nustatytiems tikslams ir uždaviniams pasiekti. Kaip nurodyta 3.11 skirsnyje, regionalizavimo metodu suinteresuotųjų subjektų dalyvavimui rengiant priemones, kurias jie turės taikyti, suteiktas kiekybinis ir kokybinis postūmis. Ataskaitoje taip pat parodytas suinteresuotųjų subjektų įsipareigojimas vykdyti mokslinius tyrimus ir inovacijas, pasinaudojant reglamento nuostatomis, skirtomis sektoriaus dalyvavimui skatinti.

Tačiau problemų ir toliau kyla ir jas reikia spręsti, kaip nurodyta jūrų veiksmų plane. Kalbant apie pažangą, padarytą siekiant apsaugoti jaunikius ir optimizuoti išteklių naudojimo būdus, labai svarbu, kad žvejybos pramonė atliktų aktyvų vaidmenį ir įsipareigotų vykdyti selektyvesnę žvejybą. Reikia paspartinti priemonių priėmimą. Siekiant į tai atsižvelgti ir remiantis moksliniu darbu, būtina parodyti, kad dėl žvejybos modelių optimizavimo, veikiančio kaip teigiamų pokyčių varomoji jėga, tikimasi didesnio laimikio ir dalijimosi atsakomybe už būsimas įgyvendintinas priemones. Remiantis kartu su ŽMTEK vykdomu moksliniu darbu, pradėta gauti įrodymų, kad kelių išteklių atveju gaunama didelė nauda²⁰⁶, kuri bus gaunama ir ateityje.

Nustatyta ir įgyvendinimo trūkumų, susijusių su pažeidžiamų rūšių ir buveinių apsauga, dėl kurių reikia imtis daugiau veiksmų. Pirmą kartą rengiant naujas technines apsaugos priemones turi būti atsižvelgiama į veiksmus, kuriais siekiama kuo labiau sumažinti neigiamą poveikį pažeidžiamoms rūšims ir pažeidžiamoms buveinėms. Techninių priemonių reglamente ne tik nustatytos priemonės, skirtos skatinti žvejybos praktiką, kuria padedama atkurti išteklius ir kuo labiau sumažinti jos neigiamą poveikį, juo taip pat palengvinami moksliniai tyrimai. Svarbiausia yra tai, kad juo suteikiamos paskatos įtraukti pramonę į mokslinius tyrimus, kad būtų pasiekti rezultatai, kurie taip pat bus naudingi pramonei. Į reglamentą įtrauktos nuostatos, kuriomis siekiama skatinti mokslinius tyrimus, visų pirma bandomuosius projektus, ir sudaryti jiems palankesnes sąlygas, taip pat nuostatos dėl mokslinių tyrimų ir novatoriškų įrankių, kaip aprašyta tolesniuose skirsniuose.

Kalbant apie Viduržemio jūrą, Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos 2030 m. strategijos tikslas – skatinti naudoti priegaudą ir poveikio mažinimo technines priemones, pavyzdžiui, skirtas žvejybos selektyvumui gerinti, žalos atvejų skaičiui mažinti ir atsitiktinai sužvejojamų pažeidžiamų rūšių mirtingumui mažinti.

Jungtinė Karalystė pradėjo kurti savo techninių priemonių sistemą, taikytiną Jungtinės Karalystės vandenyse, kuri taip pat bus taikoma tuose vandenyse žvejojantiems ES žvejams. Šiuo metu Specialiajame žuvininkystės komitete, įsteigtame Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimu, siekiama nustatyti bendras naujas ir suderintas priemones, taikytinas Keltų jūroje, ir parengti daugiameses strategijas dėl bendrų nekvtinių išteklių. Šiomis priemonėmis turėtų būti siekiama kuo labiau padidinti susitarimo šalių taikomų metodų, susijusių su konkrečia žvejyba ir jūrų baseiniais, sąveiką ir suderinamumą. Tikėtina, kad toks darbas bus tęsiamas vykdant dvišalį bendradarbiavimą, nes siekiant užtikrinti išsaugojimą bendros priemonės yra veiksmingesnės nei skirtingos priemonės ir jomis mažiau apsunkinami žvejai.

Pagal Techninių priemonių reglamento 31 straipsnį 2024 m. Komisija planuoja paskelbti antrąjį Techninių priemonių reglamento įgyvendinimo ataskaitą.

²⁰⁶ STECF 20-02 ir daugiausia STECF 21-07.

3.6. Žveijbos galimybės

3.6.1. Įvadas

Pagal SESV 43 straipsnio 3 dalį „Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu, patvirtina priemones dėl kainų, rinkliavų, pagalbos ir kiekybinių apribojimų nustatymo bei žveijbos galimybių nustatymo ir skyrimo“. Šios galimybės nustatomos atsižvelgiant į BŽP tikslus. Prireikus daugiamečiuose planuose nustatomi konkretūs tikslai ir uždaviniai. Patariamąsios tarybos aktyviai dalyvauja šiame darbe, teikdamos rekomendacijas, susijusias su Komisijos komunikatu dėl kitų metų žveijbos galimybių, ir teikdamos daug rekomendacijų dėl konkrečių išteklių.

Kiekvienais metais nustatomos žveijbos ES vandenyse galimybės, kurios taikomos ES žveijbos laivams, žvejojantiems tam tikruose ne ES vandenyse, tam tikriems žuvų ištekliams ir žuvų išteklių grupėms. Tai apima sužvejojamo kiekio apribojimus²⁰⁷ ir žveijbos pastangų apribojimus. Bendras leidžiamas sužvejoti kiekis – tai kiekvienų išteklių žuvų kiekis, kurį galima sužvejoti kiekvienais metais, o žveijbos, kuriai taikoma įpareigojimo iškrauti laimikį išimtis, atveju – tai žuvų kiekis, kurį galima iškrauti kiekvienais metais²⁰⁸. Bendri leidžiami sužvejoti kiekiai nustatomi susijusiuose metiniuose reglamentuose. Toks vėliausiai priimtas reglamentas yra Tarybos reglamentas (ES) 2022/109. Valstybei narei skirta laimikio dalis vadinama kvota.

3.6.2. Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.

Kaip nurodyta 2009 m. žaliojoje knygoje, iki 2013 m. reformos BŽP trūko aiškių rodiklių ir kriterijų, kuriais remiantis būtų galima nustatyti konkretesnes gaires siekiant jos tikslų. Siekiant padėti įvertinti politikos pasiekimus, į 2013 m. BŽP įtraukti konkretesni tikslai ir uždaviniai. Jame nurodoma, kad didžiausio galimo tausios žveijbos laimikio užtikrinimas yra konkretus politikos tikslas ir tikslas nustatant žveijbos galimybes. 2002 m. pasaulio aukščiausio lygio susitikime darnaus vystymosi klausimais visos valstybės narės pritarė, kad didžiausias galimas tausios žveijbos laimikis būtų laikomas tikslu, kurį reikia pasiekti iki 2015 m. Jis taip pat įtrauktas į 1995 m. JT susitarimą dėl žuvų išteklių. Nuo 2013 m. šis tarptautinis įsipareigojimas įtvirtintas kaip BŽP išteklių valdymo principas, kuriuo vadovaujasi sprendimus priimančys asmenys, ypač nustatydami žveijbos galimybes.

Pagal BŽP reglamento 50 straipsnį Komisija kasmet teikia ataskaitą dėl pažangos siekiant tausios žveijbos ES. Kaip išsamiau nurodyta naujausiame metiniame komunikate²⁰⁹, padėtis tikrai pagerėjo. Visų pirma, šiaurės rytų Atlante, kur visų išteklių, kuriems taikomos rekomendacijos dėl didžiausio galimo tausios žveijbos laimikio, F_{MSY} rodiklis pirmą kartą sumažėjo iki žemiau 1. Tai reiškia, kad vidutiniškai bendras išteklių naudojimo lygis atitinka didžiausią galimą tausios žveijbos laimikį arba yra už jį mažesnis. Tai yra visų sektoriaus pastangų pastaraisiais metais rezultatas. Pažanga padaryta ir Viduržemio jūroje, kurios

²⁰⁷ Pagal BŽP reglamento 4 straipsnio 1 dalies 15 punktą sužvejojamo kiekio apribojimas – tai „atitinkamai žuvų išteklių ar žuvų išteklių grupių sužvejojamo kiekio apribojimas konkrečiu laikotarpiu, jei tokiems žuvų ištekliams ar žuvų išteklių grupėms taikomas įpareigojimas iškrauti laimikį, arba iškraunamo laimikio kiekio apribojimas konkrečiu laikotarpiu, kurį netaikomas įpareigojimas iškrauti laimikį“.

²⁰⁸ Kaip apibrėžta 2022 m. sausio 27 d. Tarybos reglamento (ES) 2022/109, kuriuo 2022 metams nustatomos tam tikrų žuvų išteklių ir žuvų išteklių grupių žveijbos galimybės, taikomos Sąjungos vandenyse žvejojantiems laivams ir kai kuriuose Sąjungai nepriklausančiuose vandenyse žvejojantiems Sąjungos žveijbos laivams, 3 straipsnio d punkte.

²⁰⁹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Tausesnės žveijbos Europos Sąjungoje siekis: dabartinė padėtis ir 2023 m. orientyrai“, COM(2022) 253 final.

rodiklis dabar yra mažesnis nei 2. Reikėtų pripažinti šią pažangą ir imtis tolesnių veiksmų, kad iki 2025 m. būtų pasiektas didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio tikslas pagal Vakarų Viduržemio jūros daugiametį planą ir dėl kitų Viduržemio ir Juodosios jūros išteklių, kurie nereglamentuojami pagal šį daugiametį planą. Padėtis Baltijos jūroje taip pat kelia susirūpinimą. Todėl siekiant spręsti prastėjančios aplinkos būklės šiame jūros baseine problemą, reikia įvairių politikos sričių sinergijos.

3.6.3. Žvejybos galimybių paskirstymas

BŽP reglamento 16 ir 17 straipsniuose nustatytos valstybių narių žvejybos galimybių paskirstymo taisyklės. Visų pirma 16 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad kiekviena valstybė narė turi nuspręsti, kaip su jos vėliava plaukiojantiems laivams gali būti paskirstomos jai skirtos žvejybos galimybės, kurioms netaikoma perleidžiamųjų žvejybos teisių sistema²¹⁰. 17 straipsnyje nustatyta, kad skirstydamos turimas žvejybos galimybes valstybės narės turi taikyti skaidrius ir objektyvius kriterijus, įskaitant aplinkosauginio, socialinio ir ekonominio pobūdžio kriterijus.

2009 m. žaliwoje knygoje nustatyta, kad pagrindinis ankstesnės BŽP struktūrinis trūkumas – neaiškūs ir prieštaringi tikslai. Šiems tikslams nebuvo nustatyta jokių prioritetų ir, nors joje tiesiogiai nurodomas atsargumo principo ir ekosisteminio metodo taikymas, neaišku, kaip jais atsižvelgiama į ekonomines ir socialines sąlygas. Joje nėra nustatytų aiškių rodiklių ir kriterijų, kuriuos būtų galima naudoti kaip konkretnes gaires arba kuriais būtų padedama įvertinti politikos pasiekimus.

Žaliwoje knygoje taip pat pabrėžiama, kad vienas iš politikos trūkumų yra pajėgumų perteklius. Joje siūloma, kad „veiksmingesnis ir pigesnis būdas sumažinti laivynų pajėgumą galėtų būti rinkos priemonių, pavyzdžiui, perleidžiamųjų žvejybos teisių, naudojimas“. 2011 m. Komisija pasiūlė visoms rūšims, kurioms taikomi kvotos arba žvejybos pastangų apribojimai, nacionaliniu lygmeniu nustatyti perleidžiamųjų žvejybos teisių sistemą. Pasiūlymo dėl perleidžiamųjų žvejybos teisių atsisakyta ir pasirinkta alternatyva – grįžti prie tradicinės sistemos, pagal kurią valstybės narės gali paskirstyti nacionalines kvotas taip, kaip jos mano esant tinkama. Aplinkosaugos NVO ir smulkieji žvejai pritarė privalomam socialinių ir aplinkos apsaugos kriterijų taikymui skirstant žvejybos galimybes, kaip priemonei BŽP politikos tikslams pasiekti. Dėl to 2013 m. BŽP reformoje numatytas kompromisas – valstybės narės ir toliau gali paskirstyti kvotas taip, kaip jos mano esant tinkama, tačiau laikydamosi kai kurių bendrųjų principų ir įsipareigodamos užtikrinti skaidrumą.

2016, 2020 ir 2022 m. Komisija paprašė valstybių narių pateikti informaciją apie taikomus žvejybos galimybių paskirstymo pagal BŽP 16 straipsnio 6 dalį ir 17 straipsnį metodus. 2022 m. konsultuotasi su 22 valstybėmis narėmis, kuriose vykdoma verslinė jūrų žvejybos veikla ir jos visos atsakė į klausimą, tačiau pateiktos informacijos rūšis, kiekis ir išsamumo lygis labai skyrėsi. Iš valstybių narių atsakymų matyti, kad taikomi labai įvairūs žvejybos galimybių paskirstymo metodai: kai kurios valstybės narės taiko tik perleidžiamųjų žvejybos teisių sistemą, kitos valstybės narės įgyvendina mišrią sistemą, kurią taikant nustatomos perleidžiamosios žvejybos teisės ir vykdomas kriterijais grindžiamas paskirstymas. Kelios valstybės narės (pvz., Danija, Estija, Latvija ir Švedija) pranešė, kad jos taip pat taiko kriterijus perleidžiamosioms žvejybos teisėms.

²¹⁰

Kaip apibrėžta BŽP reglamento 4 straipsnio 1 dalies 23 punkte, perleidžiamoji žvejybos teisė – tai atšaukiama teisė į tam tikrą valstybei narei paskirtą arba pagal Tarybos reglamento (EB) Nr. 1967/2006 19 straipsnį valstybės narės priimtuose valdymo planuose nustatytą žvejybos galimybių dalį, kuri gali būti panaikinta ir kurią jos turėtojas gali perduoti.

Maždaug pusė valstybių narių žvejybos galimybes skiria remdamosi kriterijais. Skirtingose valstybėse narėse taikomi skirtingi paskirstymo metodai. Dažniausiai pranešta, kad taikomas kriterijus yra ankstesniais laikotarpiais sužvejoti kiekiai. Daugelyje paskirstymo sistemų taikomas kriterijus, susijęs su laivo dydžiu (arba keli kriterijai), siekiant paskirstyti žvejybos galimybes didelės apimties ir mažos apimties laivynams. Kelios valstybės narės taiko aplinkosaugos kriterijus, daugiausia susijusius su žvejybos įrankių tipu (pvz., Danija, Prancūzija, Graikija, Airija, Malta ir Švedija), kvotos dalį skiria netyčiniam laimikiui (pvz., Kroatija, Kipras, Danija, Graikija, Malta ir Ispanija) arba naudoja aktyviuosius akustinius prietaisus banginių būrio gyvūnams atbaidyti (pvz., Bulgarija). Kelios valstybės narės taiko socialinius kriterijus, skirdamos galimybes jauniems žvejams (pvz., Bulgarija, Danija ir Graikija) ir remdamos naujus žvejybos sektoriaus dalyvius (pvz., Vokietija ir Malta). Kai kurios valstybės narės pranešė taikančios ekonominius kriterijus, pavyzdžiui, padėtį rinkoje (pvz., Prancūzija, Vokietija ir Airija) ir kvotų panaudojimą (pvz., Bulgarija ir Rumunija).

Kai kurios valstybės narės nurodė, kad konkrečius kriterijus taikė atsižvelgdamos į laivyno segmentą, rūšis ir (arba) žvejybos būdus (pvz., Kroatija, Graikija, Airija ir Švedija). Kai kuriais atvejais pateiktoje informacijoje nebuvo aiškiai nurodyta, ar kriterijai buvo taikomi visoms rūšims, kurioms nustatyta kvota, ar tik pavyzdyje nurodytoms rūšims. Dauguma valstybių narių neaprašė, kaip kiekvienam kriterijui taikomas svartinis koeficientas (t. y. kuriam kriterijui teikiama pirmenybė ir (arba) kokia eilės tvarka kriterijams teikiama pirmenybė). Kelios valstybės narės nurodė, kad žvejybos galimybes skyrė remdamosi kriterijų, kuriems jos taikė taškų sistemą, vertinimu (pvz., Bulgarija ir Graikija).

3.6.4. *Galimybės ir iššūkiai*

Socialinių kriterijų taikymas paskirstant žvejybos galimybes buvo įvertintas ŽMTEK ataskaitoje dėl BŽP socialinio aspekto²¹¹. Ataskaitoje pateikiama daug pavyzdžių, kaip valstybės narės taiko socialinius kriterijus skirdamos žvejybos galimybes. Atlikus vertinimą paaiškėjo, kad socialinių kriterijų taikymas neturi aiškių tendencijų, susijusių su geografija, žvejybos galimybių tipu ar politine kultūra. Ataskaitoje pabrėžiama didelė valstybių narių naudojamų žvejybos galimybių paskirstymo sistemų įvairovė ir sudėtingumas, nurodant, kad nėra dviejų valstybių narių, kurios naudotųsi tokia pačia žvejybos galimybių paskirstymo sistema. Tyrime pabrėžiama, kad socialinių kriterijų taikymas ES žuvininkystėje yra nauja tyrimo sritis, todėl jo vertinimas yra sudėtingas, nes tam reikalingas geras kiekvienos nacionalinės sistemos supratimas ir pasitikėjimas jomis. Kita problema, kurią ŽMTEK nustatė analizuodama kriterijus, buvo ta, kad nei ES žuvininkystės teisės aktuose, nei literatūroje nepateikiama socialinių kriterijų apibrėžtis.

Suinteresuotųjų subjektų analizė parodė, kad du trečdaliai visų suinteresuotųjų subjektų grupių respondentų mano, kad BŽP reglamento 16 ir 17 straipsnių reikalavimai nėra tinkamai įgyvendinami. Suinteresuotieji subjektai mano, kad paskirstymo metodai nėra skaidrūs ir kad skirstant žvejybos galimybes nepakankamai atsižvelgiama į aplinkosaugos, ekonominius ir socialinius kriterijus. Šiuo metu taikomais paskirstymo metodais, grindžiamais, pavyzdžiui, ankstesnių laikotarpių sužvejotais kiekiais, valstybės narės neišnaudoja visų 17 straipsnio galimybių skatinti tvaresnę, mažo poveikio ir mažos apimties žvejybą. Akivaizdu, kad skaidrumas, susijęs su veiksniais, į kuriuos atsižvelgiama skirstant žvejybos galimybes, ir jas skirstant taikomais kriterijais, gali būti toliau didinamas visose valstybėse narėse.

²¹¹ STECF 20-14, – *Social dimension of the CFP (STECF-20-14)*.

3.7. Neatidėliotinos priemonės

3.7.1. Įvadas

Atsižvelgiant į išimtinę kompetenciją ir bendro išteklių pobūdį, BŽP numatytos priemonės, skirtos skubiai ir veiksmingai reaguoti nepaprastosios padėties atveju.

3.7.2. Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.

Vykdam 2013 m. reformą buvo paliktos nuostatos dėl neatidėliotinių priemonių, taikytinų kilus grėsmei jūrų biologinių išteklių išsaugojimui valstybės narės prašymu arba Komisijos iniciatyva. Be to, į reformą įtraukta nauja nuostata dėl žuvininkystės priemonių, susijusių su Sąjungos aplinkos teisės įsipareigojimais.

Šių priemonių naudojimas yra griežtai ribojamas ir jos gali būti taikomos tik tuo atveju, jei yra tinkamai pagrįstų, neišvengiamų skubos priežasčių, susijusių su didele grėsme jūrų biologinių išteklių išsaugojimui. Tokiais atvejais, siekdama sumažinti tą grėsmę, Komisija pagrįstu valstybės narės prašymu arba savo iniciatyva gali tokias neatidėliotinas priemones priimti nedelsiant taikytiniais įgyvendinimo aktais, galiojančiais ne ilgesnį kaip šešių mėnesių laikotarpį.

Nuo BŽP reglamento įsigaliojimo Komisija neatidėliotinas priemones naudojo du kartus: 2015 m., siekdama sumažinti didelę grėsmę, iškilusią Keltų jūros, Lamanšo sąsiaurio, Airijos jūros ir pietinės Šiaurės jūros dalies paprastųjų vilkešerių (*Dicentrarchus labrax*) ištekliais²¹², ir 2019 m. dėl rytinėje Baltijos jūros dalies menkių²¹³.

3.7.3. Galimybės ir iššūkiai

Galimybė patvirtinti neatidėliotinas priemones tebėra labai svarbi, ir Komisija prireikus ir pagrįstais atvejais tokių priemonių imsis. Atsižvelgiant į tai, kad tokios priemonės taip pat gali turėti didelį poveikį veiklos vykdytojams, reikia griežtai laikytis teisės aktų leidėjų nustatytų reikalavimų.

3.8. Išsaugojimo priemonės, būtinos siekiant laikytis įsipareigojimų pagal ES aplinkosaugos srities teisės aktus

3.8.1. Įvadas

Vykdydama BŽP, ES remiasi tvirta teisės aktų sistema, kuria įtvirtinami aplinkos apsaugos tikslai ir papildomi ES aplinkos teisės aktai. Visų pirma BŽP 2 straipsnio 5 dalies j punkte nustatyta, kad vykdam BŽP laikomasi *Sąjungos aplinkosaugos srities teisės aktų, visų pirma tikslo iki 2020 m. pasiekti gerą aplinkos būklę, kaip išdėstyta Direktyvos 2008/56/EB (Jūrų*

²¹² 2015 m. sausio 26 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2015/111, kuriuo nustatomos priemonės, skirtos didelei grėsmei, iškilusiai Keltų jūros, Lamanšo sąsiaurio, Airijos jūros ir pietinės Šiaurės jūros dalies paprastųjų vilkešerių (*Dicentrarchus labrax*) ištekliais, sumažinti.

²¹³ 2019 m. liepos 22 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2019/1248, kuriuo nustatomos priemonės didelei grėsmei, kilusiai rytinės Baltijos jūros dalies menkių (*Gadus morhua*) išteklių išsaugojimui, sumažinti.

strategijos pagrindų direktyvos) *1 straipsnio 1 dalyje*. Kaip nurodyta jūrų veiksmų plane, pastaraisiais metais imtasi svarbių veiksmų siekiant geriau įgyvendinti aplinkos teisės aktus ir geriau prisidėti prie jų įgyvendinimo vykdant BŽP.

Valstybės narės turi aiškią atsakomybę ir pareigas pagal ES aplinkos teisės aktus. Priėmus 2013 m. reformą BŽP paaiškinamos valstybių narių pareigos prisidėti prie šių įsipareigojimų vykdymo ir numatytos žvejybos priemonių, reikalingų padėti juos įvykdyti, įgyvendinimo priemonės. Visų pirma dėl BŽP nustatyto regionalizavimo metodo visiems suinteresuotiesiems subjektams suteikiamas pagrindas bendradarbiauti siekiant nustatyti ir susitarti dėl žvejybos priemonių, pritaikytų prie vietos ar regionų aplinkybių.

3.8.2. Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.

Vienas iš pagrindinių 2002 m. BŽP pakeitimų buvo didesnis įsipareigojimas į žuvininkystės valdymą įtraukti aplinkosaugos aspektus. Nepaisant pažangos, padarytos pradėjus įgyvendinti 2002 m. reformą, politika ir jos įgyvendinimu nepasiektas tikslas, susijęs su tvarios žuvininkystės aplinkosauginiu aspektu, ir žaliajoje knygoje nustatyti keli struktūriniai trūkumai. Joje pripažįstama, kad ekologinis tvarumas yra pagrindinė Europos žuvininkystės ekonominės ir socialinės ateities prielaida. Žaliajoje knygoje taip pat pripažįstama, kad jūrų ekosistemoms ir biologinei įvairovei daromas poveikis dėl taršos ir peržvejojimo, ir joms taip pat darys poveikį klimato kaita. Todėl joje raginama reformuoti BŽP taip, kad būtų pasiekti šie tikslai:

- i. žuvininkystės valdymui būtų taikomas atsargumo principas ir ekosisteminis metodas;
- ii. būtų sudaromos palankesnės sąlygos dėti prisitaikymo prie klimato kaitos pastangas, susijusias su poveikiu jūrų aplinkai;
- iii. būtų užtikrinamas suderinamumas su kitomis ES politikos sritimis, įskaitant ES aplinkos politiką.

Žuvininkystės nebeįmanoma vertinti atskirai nuo platesnės jūrų aplinkos ir nuo kitų politikos sričių, kurios apima jūroje vykdomą veiklą. Todėl 2009 m. žaliajoje knygoje siūloma į integruotą jūrų politiką integruoti ir būsimą BŽP reformą ir ją vykdant, be kita ko, teikti paramą Jūrų strategijos pagrindų direktyvai įgyvendinti, siekiant užtikrinti jūrų ekosistemų aplinkos apsaugą. Joje pažymima, kad mažos apimties žvejyba taip pat gali pakenkti pažeidžiamoms pakrančių buveinėms, o bendras jos poveikis gali būti didelis. Todėl joje pasiūlyta diferencijuoti mažiems ir dideliems laivynams taikomą žvejybos tvarką, kad būtų apsaugotas ekologinis žuvų išteklių tvarumas.

Taigi, 2011 m. Komisijos pasiūlymu siekta ištaisyti tai, kad politikos tikslams, susijusiems su aplinkos tvarumo užtikrinimu atsižvelgiant į peržvejojimą ir nepakankamą aplinkos apsaugos aspektų įtraukimą į politiką, skirta nepakankamai dėmesio. Bendras tikslas buvo užtikrinti, kad vykdant žvejybos ir akvakultūros veiklą būtų laikomasi ilguoju laikotarpiu tvarios aplinkos sąlygų ir būtų užtikrinamas aprūpinimas maistu. Į pasiūlymą įtrauktas aplinkosauginis tvarumas, kaip būtina sąlyga siekiant bendro tvarumo, daugiausia dėmesio skiriant aplinkos tvarumui, kartu suteikiant pakankamai lankstumo, kad žvejybos sektorius galėtų prisitaikyti prie plataus užmojo aplinkosaugos tikslų. Mažinant neigiamą poveikį jūrų ekosistemoms ir kartu žuvininkystės valdyje taikant atsargumo principą ir ekosisteminį

metodą, būtų padedama pasiekti gerą jūrų aplinkos būklę²¹⁴ pagal Jūrų strategijos pagrindų direktyvą.

Į pasiūlymą įtrauktos naujos nuostatos dėl žuvininkystės priemonių, skirtų jūrų biologiniams ištekliams išsaugoti ir jūrų aplinkai apsaugoti. Šios nuostatos reikalingos siekiant laikytis ES aplinkos apsaugos įsipareigojimų pagal Paukščių direktyvą, Buveinių direktyvą ir Jūrų strategijos pagrindų direktyvą, kad būtų sumažintas žvejybos veiklos poveikis saugomose teritorijose. Šios nuostatos reikalingos tam, kad valstybės narės turėtų priemonių, kurias taikydamos galėtų patvirtinti žuvininkystės priemones, reikalingas užtikrinti, kad jos laikytųsi Paukščių direktyvoje, Buveinių direktyvoje ir Jūrų strategijos pagrindų direktyvoje nustatytų įpareigojimų atitinkamai dėl specialių apsaugos teritorijų, specialių saugomų teritorijų ir saugomų jūrų teritorijų. Todėl į BŽP nuo šiol įtraukta galimybė valstybėms narėms dėl vandenų, į kuriuos jos turi suverenias teises arba kurie priklauso jų jurisdikcijai, patvirtinti išsaugojimo priemones, būtinas jų įsipareigojimams vykdyti. Reglamente nustatyta, kad tais atvejais, kai tokios priemonės gali turėti įtakos kitų valstybių narių žvejybos interesams, priemonės turi patvirtinti Komisija, remdamasi bendromis valstybių narių regioninių grupių rekomendacijomis.

Valstybės narės atsižvelgė į žuvininkystės valdymo priemones, kuriomis ne vieną dešimtmetį padedama siekti aplinkosaugos tikslų, tačiau 2013 m. BŽP reformoje numatyti nauji mechanizmai, pavyzdžiui, regionalizavimo metodas ir naujos priemonės, pavyzdžiui, BŽP reglamento 11 straipsnis. 11 straipsnyje, kuriuo papildomos konkrečios valstybių narių galimybės pagal 19 ir 20 straipsnius priimti priemonės dėl savo vandenų ar savo žvejybos laivų, nustatytas aiškus pagrindas valstybėms narėms imtis veiksmų pagal BŽP, kad jos prisidėtų prie tam tikrų savo įsipareigojimų pagal aplinkos apsaugos teisę vykdymo. Ši taikymo sritis 2019 m. buvo išplėsta ir patikslinta naujuoju Techninių priemonių reglamentu.

2018 m., siekdama palengvinti valstybių narių darbą, Komisija paskelbė gaires²¹⁵ dėl BŽP reglamento 11 straipsnio taikymo priimant priemones dėl „Natura 2000“ teritorijų apsaugos ir įgyvendinant Jūrų strategijos sistemos direktyvą. Į gaires įtraukta geroji patirtis, į kurią reikia atsižvelgti.

Įsitikinta, kad regionalizavimas yra gera priemonė konkrečioms regionams skirtoms priemonėms priimti. Paaiškėjo, kad regioninės grupės ir bendradarbiavimas regioniniuose jūrų baseinuose yra veiksmingiausias būdas užtikrinti perėjimą nuo politinių užmojų prie realaus įgyvendinimo vietoje. Vykdamas regionalizavimo tyrimą padaryta išvada, kad regionalizavimas padeda pasiekti BŽP reglamento 2 straipsnio 5 dalies j punkte nustatytą tikslą, t. y. vykdamas BŽP laikytis kitų sričių ES politikos. Valstybės narės yra įgaliotos imtis daugiau iniciatyvos rengiant priemones, skirtas su žuvininkyste ir vandenimis susijusiems tikslams pasiekti. Taikant BŽP reglamento 18 straipsnį kartu su 11 straipsniu gali būti palengvintas tarpvalstybinis valstybių narių bendradarbiavimas ir skatinamas suderinamumas su ES aplinkos politika.

Nors iš pradžių regioninis požiūris daugiausia buvo sutelktas į įpareigojimo iškrauti laimikį įgyvendinimą, įsitikinta, kad jis taip pat veiksmingas priimant apsaugos priemones,

²¹⁴ Vienuolika kokybinių deskriptorių apibūdinama, kokia būna aplinka pasiekus gerą jos būklę. Konkrečiai 1, 3, 4 ir 6 deskriptoriais prisidedama prie BŽP tikslų įgyvendinimo.

²¹⁵ Commission staff working document on the establishment of conservation measures under the Common Fisheries Policy for Natura 2000 sites and for Marine Strategy Framework Directive purposes staff working document (2018)288.

reikalingas siekiant laikytis įsipareigojimų pagal ES aplinkos teisės aktus, visų pirma pagal Jūrų strategijos pagrindų direktyvos 13 straipsnio 4 dalį, Paukščių direktyvos 4 straipsnį ir Buveinių direktyvos 6 straipsnį. Priėmus pirmąsias bendras rekomendacijas buvo sudarytos sąlygos glaudesniai administracijų ir suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimui konkrečioje valstybėje narėje ir su kitomis valstybėmis narėmis, turinčiomis tiesioginių valdymo interesų. Visų pirma 2019 m. priėmus Techninių priemonių reglamentą ir pradėjus jį įgyvendinti, regioninės grupės nustatė įvairių priemonių arba dėl jų diskutuoja (1 paveikslas).

Iki šiol iš viso priimti septyni su 11 straipsniu susiję deleguotieji reglamentai (vieną iš jų Parlamentas atmetė patikrinimo laikotarpiu, todėl jis niekada neįsigaliojo, o kitas jau nebegalioja)²¹⁶. Pagal Techninių priemonių reglamentą priimta 14 deleguotųjų reglamentų²¹⁷, kurie parengti remiantis iš viso 29 bendromis rekomendacijomis, grindžiamomis 14 valstybių narių darbu²¹⁸. Tai apima konkrečioms teritorijoms Baltijos jūroje, Šiaurės jūroje, pietvakarių vandenyse, Lamanšo sąsiauryje, Keltų jūroje, Airijos jūroje, vandenyse į vakarus nuo Škotijos ir Skagerako sąsiauryje skirtas priemonės. Jos apėmė, pavyzdžiui, visos arba tam tikros žvejybos veiklos draudimą (pvz., dugną liečiančių įrankių naudojimą) ir papildomus tam tikrų žvejybos įrankių naudojimo apribojimus. Valstybių narių veiksmai papildyti priemonėmis, dėl kurių susitarta ES lygmeniu, pavyzdžiui, 2016 m. priimtu reglamentu dėl prieigos prie giliavandenių išteklių²¹⁹, siekiant ES vandenyse įgyvendinti JT rezoliucijas, kuriomis siekiama apsaugoti pažeidžiamas giliavandenių jūrų ekosistemas nuo dugniniais žvejybos įrankiais daromo neigiamo poveikio²²⁰, kurios įgyvendintos 2022 m. pagal specialų įgyvendinimo reglamentą²²¹.

²¹⁶ Šios priemonės šiuo metu įtrauktos į deleguotuosius aktus (ES) 2017/117, kuriuo nustatomos žuvininkystės išteklių išsaugojimo priemonės, skirtos Baltijos jūros aplinkai saugoti, ir (ES) 2017/118, kuriuo nustatomos žuvininkystės išteklių išsaugojimo priemonės, skirtos Šiaurės jūros aplinkai saugoti.

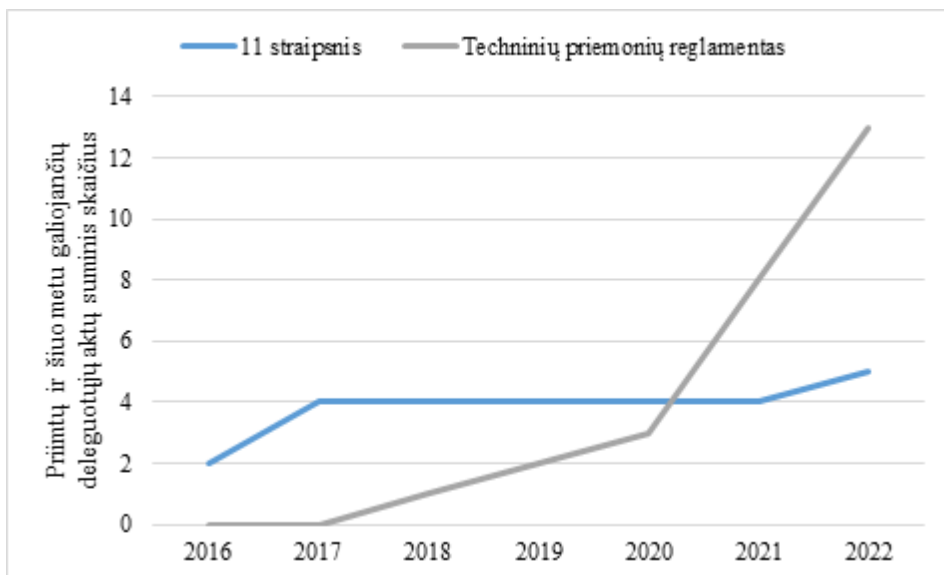
²¹⁷ Šios priemonės šiuo metu įtrauktos į Komisijos deleguotąjį reglamentą (ES) 2022/1357, Komisijos deleguotąjį reglamentą (ES) 2022/826, Komisijos deleguotąjį reglamentą (ES) 2022/303, Komisijos deleguotąjį reglamentą (ES) 2022/199, Komisijos deleguotąjį reglamentą (ES) 2022/200, Komisijos deleguotąjį reglamentą (ES) 2021/2324, Komisijos deleguotąjį reglamentą (ES) 2021/1160, Komisijos deleguotąjį reglamentą (ES) 2020/2013, Komisijos deleguotąjį reglamentą (ES) 2019/2201 ir Komisijos deleguotąjį reglamentą (ES) 2018/47.

²¹⁸ Airijos, Belgijos, Danijos, Estijos, Ispanijos, Lenkijos, Latvijos, Lietuvos, Nyderlandų, Prancūzijos, Portugalijos, Suomijos, Švedijos ir Vokietijos.

²¹⁹ 2016 m. gruodžio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/2336, kuriuo nustatomos specialios giliavandenių žuvų išteklių žvejybos šiaurės rytų Atlante sąlygos bei žvejybos šiaurės rytų Atlanto tarptautiniuose vandenyse nuostatos ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2347/2002.

²²⁰ Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos priimtos rezoliucijos, visų pirma Rezoliucijos 61/105 ir 64/72.

²²¹ 2022 m. rugsėjo 15 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2022/1614, kuriuo nustatomi esami gelminės žvejybos rajonai ir sudaromas rajonų, kuriuose, kaip žinoma, yra arba gali atsirasti pažeidžiamų jūrų ekosistemų, sąrašas.

1 paveikslas. Šiuo metu galiojančių deleguotųjų aktų suminio skaičiaus grafikas.

Viduržemio jūroje padaryta pažanga, susijusi su pažeidžiamų buveinių ir jauniklių auginimo zonų apsaugos lygiu. Viduržemio jūros reglamentas priimtas iki 2013 m. reformos ir yra unikalus tuo, kad jį priėmus jis buvo vienintelė BŽP priemonė, kurioje buvo numatyti žvejybos apribojimai pakrančių rajonuose (draudimas žvejoti tralais 3 jūrmylių atstumu nuo pakrantės / 50 m izobatos gylyje) ir virš tam tikrų saugomų buveinių (pvz., jūrų žolių sąžalynų (*Posidonia*), karbonatingųjų jūrinių dumblių (*Maërl*), koralinės kilmės buveinių). Į kai kurias įgyvendinant Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos sistemą priimtas rekomendacijas įeina pažeidžiamų buveinių ir pažeidžiamų jūrų ekosistemų apsaugos priemonės, taikomos ES ir jos valstybėms narėms, kurios yra Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos susitariančiosios šalys. Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos 2030 m. strategijoje šiuo klausimu taip pat matoma pažanga, nes ja siekiama nustatyti veiksmingas su teritorija susijusias priemones, kuriomis siekiama kuo labiau sumažinti ir švelninti poveikį pažeidžiamoms rūšims, pažeidžiamoms buveinėms ir pagrindinėms žuvų buveinėms, kad būtų pasiekti tarptautiniai teritorijos išsaugojimo tikslai. Ja taip pat siekiama apskaičiuoti žvejybos, kurioje naudojami dugną liečiantys įrankiai, žvejybos pėdsaką ir galimą jos sąveiką su pagrindinėmis žuvų buveinėmis, pažeidžiamomis buveinėmis ir pažeidžiamomis jūrų ekosistemomis.

Be to, valstybėms narėms suteikiami įgaliojimai 12 jūrmylių zonoje imtis priemonių žuvų ištekliais išsaugoti ir valdyti bei jūrų ekosistemų apsaugos būklei išlaikyti arba gerinti. Valstybės narės tokias priemones priėmė pagal BŽP reglamento 19 ir 20 straipsnius. Kartu su priemonėmis pagal Techninių priemonių reglamento 11 straipsnį, kitos šiame skyriuje nurodytos priemonės ir neatidėliotinos priemonės pagal BŽP reglamento 12 ir 13 straipsnius, kuriomis siekiama sumažinti didelę grėsmę jūrų biologinių išteklių arba jūrų ekosistemų išsaugojimui, sudaro išsamų su žuvininkyste susijusių priemonių rinkinį, skirtą padėti siekti ES aplinkos tikslų.

3.8.3. Galimybės ir iššūkiai

Sprendžiant trigubos planetos krizės ir spartėjančio jūrų biologinės įvairovės ir ekosistemų vientisumo nykimo problemas, reikia gerokai paspartinti regionalizavimą ir didinti jo užmojį, kaip nurodyta jūrų veiksmų plane. Taip pat labai svarbu toliau teikti pasiūlymus ir, jei reikia arba tinkama, priimti reglamentus atsižvelgiant į ES aplinkosaugos įsipareigojimus.

Igyvendindama Europos žaliąjį kursą ir biologinės įvairovės strategiją, Komisija neseniai paskelbė jūrų veiksmų planą ir pasiūlymą dėl gamtos atkūrimo teisės akto, kuriais siekiama padidinti ir sustiprinti pastangas siekti nuoseklesnio ir labiau suderinto ES aplinkos politikos ir teisės aktų įgyvendinimo. Tikslas – užtikrinti didesnę BŽP ir trijų tvarumo ramsčių suderinamumą ir pateikti perspektyvią strategiją dėl geresnio ekosisteminio žuvininkystės valdymo metodo taikymo.

3.9. Žveijos pajėgumų valdymas

3.9.1. Įvadas

Žveijos pajėgumų valdymas yra viena iš BŽP reglamento 7 straipsnyje išvardytų išsaugojimo priemonių. Pagal BŽP kiekvieno nacionalinio laivyno bendras žveijos pajėgumas yra ribojamas, o pagal 22 straipsnį valstybės narės turi pritaikyti savo laivyno žveijos pajėgumus²²² prie turimų žveijos galimybių. Taip turėtų būti užtikrinama, kad žveijos veikla būtų aplinkosauginiu požiūriu tvari ilguoju laikotarpiu ir būtų valdoma tokiu būdu, kuris dera su tikslais užtikrinti naudą ekonominėje, socialinėje ir užimtumo srityse ir padėti užtikrinti ilgalaikį maisto tiekimą.

3.9.2. Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.

Žveiojamų išteklių neatitinkantys laivyno pajėgumai yra svarbus veiksnys, lėmęs istorinį išteklių pereikvojimą Europos vandenyse. Jau daugelį metų Europos žveijos laivynas susiduria su pajėgumų pertekliaus problema, kuri buvo pabrėžta 2009 m. žaliojoje knygoje. Dėl šio struktūrinio pajėgumų pertekliaus pakenkta žuvų išteklių tvarumui ir ilgalaikiam žveijos sektoriaus gyvybingumui ir padarytas didelis poveikis jūrų ekosistemoms ir buveinėms. Žveijos pajėgumų pertekliaus mažinimas ir apskritai žveijos pajėgumų valdymas yra nuolat į BŽP reformas įtraukiama tema.

Į 2011 m. Komisijos pasiūlymą įtrauktas bendras valstybių narių įpareigojimas pritaikyti laivyno pajėgumus prie žveijos galimybių ir nustatyta perleidžiamųjų žveijos teisių sistema. Manoma, kad šios teisės yra pagrindinis veiksnys, padedantis koreguoti laivyno pajėgumus, išvengti pajėgumų pertekliaus ir gerinti ekonominius žveijos sektoriaus rezultatus. Pasiūlyme pabrėžiama, kad būtina toliau taikyti bazinę laivyno valdymo politiką, o Komisija turi kiekvienai valstybei narei nustatyti bendrą žveijos pajėgumų viršutinę ribą. Taikant perleidžiamųjų žveijos teisių sistemą būtų paspartintas laivyno pajėgumų mažinimo procesas ir valstybėms narėms būtų suteikiamas pagrindas apskaičiuojant pajėgumų viršutinę ribą neįtraukti tokių teisių turinčių laivų.

Į 2013 m. reformą įtraukta konkreti laivyno politika. Pagal BŽP reglamento 22 straipsnio 1 dalį valstybės narės ilgainiui turi nustatyti „*priemonės savo laivynų žveijos pajėgumui reguliuoti pagal jų žveijos galimybes, atsižvelgdamos į tendencijas ir remdamosi patikimiausiomis mokslinėmis rekomendacijomis, kad būtų pasiekta stabili ir tvari jų pusiausvyra*“. Pagal reglamento 22 straipsnio 2 dalį valstybės narės iki kiekvienų metų gegužės 31 d. turi nusiųsti Komisijai „*ataskaitą apie pusiausvyrą tarp jų laivynų žveijos*

²²² Žveijos pajėgumas – tai bendroji laivo talpa ir jo galia, išreiškiama kilovatais (kW), kaip apibrėžta Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2930/86 4 ir 5 straipsniuose. Bendroji talpa – tai laivo tūris, o kilovatais išreiškiama didžiausia variklio galia, kuria galima varyti laivą.

pajėgumų ir jų žvejybos galimybių, [kurioje] pateikiamas metinis kiekvienos valstybės narės nacionalinio laivyno ir visų jos laivyno segmentų pajėgumų įvertinimas“.

Šis įvertinimas turi būti atliekamas remiantis Komisijos gairėse nurodytais biologiniais, ekonominiais ir techniniais rodikliais. 22 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad tais atvejais, kai „atlikus įvertinimą aiškiai matyti, kad žvejybos pajėgumai nėra veiksmingai subalansuoti su žvejybos galimybėmis, valstybė narė parengia laivyno segmentams, kuriuose nustatytas struktūrinių pajėgumų perteklius, skirtą veiksmų planą ir jį įtraukia į savo ataskaitą. Veiksmų plane nurodomi reguliavimo tikslai ir priemonės pusiausvyrai pasiekti, taip pat aiškus jo įgyvendinimo tvarkaraštis“.

Valstybės narės laivyno įvertinimus Komisijai pateikia metinėse laivyno ataskaitose, siunčiamose kasmet iki gegužės 31 d. Ataskaitos skelbiamos interneto svetainėje „Europa“²²³, o jas vertina ŽMTEK.

Siekdama užtikrinti, kad visose metinėse nacionalinėse laivyno ataskaitose būtų laikomasi bendro požiūrio, 2014 m. Komisija paskelbė valstybėms narėms skirtas žvejybos pajėgumų ir žvejybos galimybių pusiausvyros analizės gaires²²⁴. Šios gairės²²⁵ yra apibrėžtos geriausioje įmanomoje mokslinėje, ekonominėje ir techninėje praktikoje ir yra šia praktika grindžiamos. Jomis užtikrinamas suderinamumas su standartiniais biologiniais, ekonominiais ir socialiniais vertinimais, kad būtų galima įvertinti kiekvieno laivyno segmento ir išteklių, kuriuos jie žvejoja, disbalansą.

Šie rodikliai skirti naudoti kartu, siekiant nustatyti, ar kiekviename atskirame laivyne nėra pajėgumų disbalanso. Paprastai laivynų segmentai, žvejojantys gyvybingus išteklius, taip pat yra tiek trumpuoju, tiek ilguoju laikotarpiu pelningi ir jų pajėgumai greičiausiai bus subalansuoti. BŽP reglamente nurodoma ilginiui atsirandanti pusiausvyra (ir disbalansas), todėl tikslinga vertinti keletą metų, o ne tik vienus metus.

Remdamasi BŽP reglamento 26 straipsniu, Komisija, peržiūrėdama valstybių narių metines laivyno ataskaitas, konsultuojasi su ŽMTEK. ŽMTEK prašoma kasmet atlikti žvejybos pajėgumų ir ES laivyno segmentų žvejybos galimybių pusiausvyros vertinimą, taip pat peržiūrėti valstybių narių pateiktas metines laivyno ataskaitas ir susijusius veiksmų planus (žr. toliau). Galutinis vertinimas skelbiamas ŽMTEK interneto svetainėje kiekvienų metų lapkričio mėn. Kai metinėje laivyno ataskaitoje pateikiamas vertinimas rodo pajėgumų disbalansą, valstybei narei primenama, kad ji privalo parengti laivyno segmentų, kuriuose nustatytas struktūrinis pajėgumų perteklius, veiksmų planą pagal BŽP reglamento 22 straipsnio 4 dalį. Šiame plane nurodomi reguliavimo tikslai ir priemonės pusiausvyrai pasiekti, taip pat aiškus jo įgyvendinimo tvarkaraštis.

Komisija kiekvienais metais, pradėdama konsultacijas dėl žvejybos galimybių, pateikia ataskaitą dėl valstybių narių laivynų žvejybos pajėgumų ir žvejybos galimybių pusiausvyros. Ši ataskaita skelbiama kiekvienų metų birželio mėn.

²²³ 2020 m. laivyno pajėgumų ataskaitos: https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/fisheries/rules/fishing-fleet-capacities/fleet-capacity-reports-2020_en.

²²⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32019R1022>.

²²⁵ Kaip apibrėžta COM(2014) 545.

Nuo 1996 m. ES laivyno dydis nuolat mažėjo. Šiuo metu visų valstybių narių bendras žvejybos laivyno pajėgumas, apie kurį jos praneša, visiškai atitinka BŽP reglamente nustatytas viršutines pajėgumų ribas.

3.9.3. Viršutinės žvejybos pajėgumų ribos

ES žvejybos laivynas gerokai pasikeitė nuo tada, kai buvo sukurta bendra žuvininkystės politika. Jo nominalus pajėgumas sumažėjo, tačiau tyrimai²²⁶ rodo, kad dėl technologinės pažangos padidėjo jo efektyvumas. Svarbus būdas užkirsti kelią žvejybos pajėgumų augimui yra įtraukimo į laivyną / pasitraukimo iš laivyno programa (23 straipsnis). Įtraukimo į laivyną / pasitraukimo iš laivyno programoje nustatyta, kad naujų pajėgumų įtraukimas į laivyną negaunant viešosios pagalbos turi būti kompensuojamas prieš tai atliktu bent tokios pat apimties pajėgumų pašalinimu iš laivyno be viešosios pagalbos.

Siekiant užtikrinti, kad Europos laivynas nedidėtų ir išliktų tvarus bei pelningas, valstybėms narėms nuo 2013 m. taikoma prievolė užtikrinti, kad jų laivynas niekada neviršytų BŽP reglamente iš pradžių nustatytų viršutinių žvejybos pajėgumų ribų (atsižvelgiant į bendrąją talpą ir galią). Jos taip pat turi užtikrinti, kad žvejybos pajėgumai, atitinkantys iš laivyno gaunant viešąją pagalbą pasitraukusių žvejybos laivų pajėgumus, nebūtų pakeičiami kitais pajėgumais. Dėl to tiek bendrosios talpos, tiek galios atžvilgiu sumažėja žvejybos pajėgumų viršutinės ribos. Atnaujintas viršutinių žvejybos pajėgumų ribų sąrašas pateikiamas šio dokumento 4 priede. Dabartinės viršutinės žvejybos pajėgumų ribos yra daugiausia didesnės nei aktyvaus laivyno pajėgumai, todėl valstybės narės turi palyginti patogią maržą savo laivynui valdyti.

3.9.4. Žvejybos laivynų registras

Siekdamos padėti stebėti žvejybos pajėgumų valdymą ir teikti kontrolei bei inspektavimui atlikti reikalingą informaciją, valstybės narės ES žvejybos laivyno registre²²⁷ privalo registruoti informaciją apie su jų vėliava plaukiojančių žvejybos laivų charakteristikas ir veiklą. Duomenys iš nacionalinių registrų atnaujinami beveik tikruoju laiku.

2019 m. Komisija, įvertinusi įtraukimo į laivyną / pasitraukimo iš laivyno programą²²⁸, padarė išvadą, kad ši programa yra tinkama priemonė, siekiant užkirsti kelią žvejybos pajėgumų augimui. Nustatyta, kad įtraukimo į laivyną / pasitraukimo iš laivyno programa yra veiksminga tais atvejais, kai taikant tik kitas išteklių išsaugojimo ir valdymo priemones neįmanoma reguliuoti žvejybos pajėgumų naudojimo, pvz., taikant vykdymo užtikrinimo priemones (pvz., licencijas) ir su laimikiu susijusias priemones (pvz., kvotas). Komisijai atlikus variklio galios tikrinimo tyrimą²²⁹ susirūpinata dėl valstybių narių vykdomos kontrolės

²²⁶ Pavyzdžiui, Villasante, S. and U.S. Sumaila (2010). *Estimating the effects of technological efficiency on the European fishing fleet*, Marine Policy (2010) 720-722.

²²⁷ https://webgate.ec.europa.eu/fleet-europa/index_en.

²²⁸ Commission staff working document *Executive summary of the evaluation of the Entry/Exit scheme in accordance with Article 23(3) of Regulation (EU) 1380/2013 of the European Parliament and of the Council on the Common Fisheries Policy*. Komisijos tarnybų darbinis dokumentas (2019) 312 final.

²²⁹ European Commission, Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries, *Study on engine power verification by Member States: final report*, Publications Office, 2019. Prieiga per internetą: <https://data.europa.eu/doi/10.2771/945320>.

ir vykdymo užtikrinimo. Jame atkreipiamas dėmesys, kad kai kurių valstybių narių duomenys rodo variklio galios priartėjimą prie pajėgumų viršutinės ribos. 2022 m. Komisija įsteigė techninę variklio galios darbo grupę, kurios tikslas – padėti valstybėms narėms rengti bendrus darniuosius standartus ir technines gaires dėl variklio galios stebėsenos, sertifikavimo ir tikrinimo. Techninėje darbo grupėje dalyvauja valstybių narių ekspertai ir suinteresuotieji subjektai, veikiantys variklio galios kontrolės srityje (pvz., sertifikuojantys subjektai, klasifikacinės bendrovės, variklių gamintojai).

Kadangi laivyno registre esančią informaciją apie laivą įkelia pačios valstybės narės, ši informacija kartais gali būti nevisiškai tiksli arba nevisiškai atnaujinta. Komisija atliko kokybės patikras ir prireikus valstybių narių paprašyta patikrinti padėtį ir atnaujinti registrą. Kadangi informacija registruojama ES laivyno registre, bus galima patvirtinti valstybių narių įrašytą ankstesnę informaciją apie kiekvieną laivą.

3.9.5. Žvejybos laivynai atokiausiuose regionuose

Dėl laivyno būklės kai kuriuose atokiausiuose regionuose kyla iššūkis norint užtikrinti žvejybos sektoriaus ateitį; kartais reikia investuoti į naujus laivus. Remiantis BŽP reglamente nustatytais taisyklėmis, statyti naujus žvejybos laivus leidžiama naudojant privačias lėšas ir taikant apsaugos priemones, kuriomis užkertamas kelias laivyno žvejybos pajėgumų didėjimui.

Atsižvelgiant į ypatingą atokiausių regionų statusą pagal Sutarties 349 straipsnį ir su jų socialiniu ir ekonominiu vystymusi susijusius sunkumus dėl tame straipsnyje nurodytų konkrečių veiksnių, 2018 m. lapkričio mėn. buvo iš dalies pakeistos Valstybės pagalbos žvejybos ir akvakultūros sektoriui tikrinimo gairės (toliau – Valstybės pagalbos gairės)²³⁰, kad būtų numatyta galimybė teikti valstybės pagalbą atokiausių regionų žvejybos laivynams atnaujinti. Toks pokytis susijęs su 2017 m. spalio mėn. Komisijos komunikatu dėl sustiprintos ir atnaujintos strateginės partnerystės su ES atokiausiais regionais²³¹. Tokios pagalbos teikimui taikomos specialios sąlygos, įskaitant žvejybos pajėgumų ir žvejybos galimybių pusiausvyros atokiausio regiono, kuriam priklausys naujasis laivas, laivyno segmente užtikrinimą. Laikantis valstybės pagalbos žuvininkystės ir akvakultūros sektoriui gairių²³² ir BŽP reglamento, ši pusiausvyra turi būti įrodyta naujausioje metinėje laivyno ataskaitoje, kurią valstybė narė rengia pagal Reglamento (ES) Nr. 1380/2013 22 straipsnio 2 ir 3 dalis, atsižvelgdama į laivyno rodiklių gairėse nustatytus biologinius, ekonominius ir laivų naudojimo rodiklius²³³.

²³⁰ Komisijos komunikatas, kuriuo iš dalies keičiamos Valstybės pagalbos žvejybos ir akvakultūros sektoriui tikrinimo gairės, OL C 422, 2018 11 22, p. 1.

²³¹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui „Sustiprinta ir atnaujinta strateginė partnerystė su ES atokiausiais regionais“, COM(2017) 0623 *final*.

²³² Komunikatu, paskelbtu OL C 422 (2018 11 22, p. 1), iš dalies pakeistas Komisijos komunikatas „Valstybės pagalbos žvejybos ir akvakultūros sektoriui tikrinimo gairės“, OL C 217, 2015 7 2, p. 1. Komisijos patvirtintas naujas valstybės pagalbos gaires galima rasti https://competition-policy.ec.europa.eu/sectors/agriculture/legislation_en.

²³³ „Žvejybos pajėgumų ir žvejybos galimybių pusiausvyros analizės gairės pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1380/2013 dėl bendros žuvininkystės politikos 22 straipsnį“, COM(2014) 545 *final*.

Kadangi ši nuostata buvo įtraukta į valstybės pagalbos gaires, valstybės narės pradėjo nagrinėti galimybę teikti pagalbą laivams atnaujinti kai kuriuose atokiausiuose regionuose. Pagrindinis uždavinys – užtikrinti, kad valstybės narės pagerintų savo nacionalinėse ataskaitose naudojamus duomenis, kuriais grindžiamas pusiausvyros vertinimas.

Siekdama paaiškinti duomenų poreikius ir padėti valstybėms narėms, 2022 m. Komisija kreipėsi ekspertinės pagalbos į ŽMTEK, sudarydama *ad hoc* sutartį. Sutarties tikslas – pateikti atitinkamoms valstybėms narėms (Ispanijai, Prancūzijai ir Portugalijai) mokslinę nuomonę apie veiksmus, kurių jos galėtų imtis artimiausiu metu, kad pagerintų duomenų rinkimą ir ataskaitų, kurias jos teikia apie jų tam tikruose segmentuose turimų žvejybos pajėgumų ir žvejybos galimybių pusiausvyrą, kokybę.

3.9.6. Galimybės ir iššūkiai

Šiuo metu ES žvejybos laivynas yra kryžkelėje: susiduriama su klimato kaita, technologiniu nukrypimu²³⁴, ekonominiam tvarumui grėsmę kelia gamtos išteklių (įskaitant žuvų išteklius) išsekvojimas, taip pat didėjančios kuro kainos, būtina užtikrinti saugesnes sąlygas laive ir tai tik keletas poveikį darančių veiksnių pavyzdžių.

Valstybės narės raginamos užtikrinti, kad remiantis gairėmis būtų renkami duomenys, reikalingi metinei laivyno ataskaitai parengti²³⁵.

Labai svarbu visapusiškai taikyti esamas taisykles, kad būtų užtikrintos vienodos sąlygos. Komisija kartu su valstybėmis narėmis toliau imasi veiksmų, kad spręstų susirūpinimą keliančius klausimus ir, kai tinkama, parengtų veiksmų planus, kuriais siekiama ištaisyti bet kokią disbalansą ir užtikrinti tinkamą įtraukimo į laivyną / pasitraukimo iš laivyno taisyklių ir registracijos žvejybos laivyno registre įgyvendinimą, kontrolę ir vykdymo užtikrinimą. ES žvejybos pajėgumų valdymo taisyklėmis valstybėms narėms taip pat suteikiama lankstumo valdyti turimų žvejybos pajėgumų paskirstymą neviršijant viršutinės ribos ir taikant įtraukimo į laivyną / pasitraukimo iš laivyno programą, o kelios valstybės narės turi neaktyvių žvejybos pajėgumų, kuriuos galima paskirstyti laivynui.

Komisija toliau skatina valstybes nares didinti skaidrumą, visapusiškai pasinaudoti reglamento teikiamomis galimybėmis valdyti savo laivyną taip, kad būtų veiksmingai sprendžiamos esamos problemos ir skatinamos inovacijos. Be to, Komisija tęs diskusijas su valstybėmis narėmis dėl atokiausių regionų laivynų ir padės joms užpildyti duomenų spragas, pagerinti jų ataskaitų kokybę ir suderinti laivynų pajėgumus su turimomis žvejybos galimybėmis.

²³⁴ Technologinis nukrypimas (angl. *technological creep*) – terminas, vartojamas padėčiai, kurioje dėl technologijų naudojimo didėja žvejybos pajėgumai, apibūdinti.

²³⁵ COM(2014) 545.

3.10. Akvakultūra

3.10.1. Įvadas

Akvakultūra, kitaip nei žuvininkystė, išimtinai ES kompetencijai priklauso tik tiek, kiek tai susiję su rinkoms skirtomis priemonėmis ir finansinėmis priemonėmis²³⁶. Kiti jos aspektai priskiriami pasidalijamajai ES ir valstybių narių kompetencijai²³⁷, tokiomis pačiomis sąlygomis, kurios taikomos žemės ūkio politikai. Akvakultūros produktai įtraukiami į platesnę žemės ūkio produktų taikymo sritį.

Akvakultūrai taip pat taikoma kita horizontalioji ES politika, pavyzdžiui, aplinkos apsaugos arba žmonių ir gyvūnų sveikatos užtikrinimo priemonės. Išskyrus kelias išimtis (visų pirma vandens gyvūnų ligų kontrolės politiką), pagal daugumą šių horizontaliosios politikos sričių sukurta ES reglamentavimo sistema nėra skirta konkrečioms ekonomikos sektoriams, pvz., akvakultūrai. Nepaisant to, ši sistema gali turėti tiesioginį ir reikšmingą poveikį šios rūšies veiklos plėtojimui ir raidai ES.

Vietos žvejų, priekrančių žvejų, jūrų paveldo ir aplinkos apsaugos entuziastų asociacija bendradarbiauja, kad apribotų peržvejojimą, vandens taršą ir buveinių naikinimą, skatindama vietos vandens bestuburių ūkių produkcijos vartojimą.

[Cuan Beo, a living bay in West Ireland | FARNET \(europa.eu\)](#)

3.10.2. Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.

2009 m. žaliojoje knygoje pabrėžiamas poreikis parengti naują akvakultūros strategiją, kuria būtų sprendžiamos kliūtys, trukdančios sektoriui vystytis, o 2009 m. Europos Komisija priėmė Komunikatą dėl akvakultūros²³⁸. Šioje naujoje strategijoje taip pat pabrėžiama, kad į šį poreikį svarbu atsižvelgti vykdant 2013 m. BŽP reformą. Ankstesniame BŽP reglamente (Reglamentas Nr. 2371/2002) tik 1 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „*bendroji žuvininkystės politika turi numatyti aiškias priemones, susijusias su: <...> akvakultūra*“. Tačiau praktiškai ES žuvininkystės politikos intervencija, susijusi su akvakultūros sektoriumi, daugiausia buvo parama pagal struktūrinį ramstį (t. y. Europos žuvininkystės fondą)²³⁹. Už visus paramos teikimo ir prioritetų nustatymo aspektus atsakingos liko nacionalinės ar net regioninės valdžios institucijos. Akvakultūros produktams taip pat iš dalies buvo taikomos kai kurios BŽP rinkos ramsčio priemonės, pavyzdžiui, ženklinimo reikalavimai.

2011 m. Komisijos pasiūlyme pabrėžiama ši problema ir pagrindžiama būtinybė vykdyti akvakultūros plėtrą skatinančią reformą. Į 2013 m. BŽP reformą pirmą kartą kaip vienas iš BŽP ramsčių įtraukta tvari akvakultūros plėtra, „*kad būtų skatinamas tvarumas ir padedama užtikrinti apsirūpinimo maistu saugumą ir maisto tiekimą, ekonomikos augimą ir užimtumą*“ (34 straipsnio 1 dalis). Kadangi valstybės narės turi kompetenciją spręsti daugumą su akvakultūra susijusių klausimų, 34 straipsnyje nustatyta strateginio koordinavimo sistema, kad šis tikslas būtų pasiektas visose valstybėse narėse.

²³⁶ BŽP reglamento 1 straipsnio 1 dalies b punktas.

²³⁷ Sutarties dėl ES veikimo 4 straipsnio d punktas.

²³⁸ „Darnios akvakultūros ateities kūrimas. Naujas postūmis įgyvendinti Europos akvakultūros darnios plėtros strategiją“, COM(2009) 162.

²³⁹ 2007 m. kovo 26 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 498/2007, nustatantis išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 1198/2006 dėl Europos žuvininkystės fondo įgyvendinimo taisykles.

Siekiant sudaryti palankesnes sąlygas akvakultūros plėtrai ES, 34 straipsniu Komisija buvo įgaliota priimti neprivalomas ES strategines gaires dėl bendrų prioritetų ir tikslų siekiant plėtoti tvarią akvakultūros veiklą ES²⁴⁰. Šios gairės buvo priimtos 2013 m.²⁴¹ 34 straipsniu valstybės narės taip pat įpareigosios parengti daugiamečius nacionalinius strateginius planus, skirtus akvakultūros plėtrai jų teritorijose, remiantis strateginėmis gairėmis²⁴². Visos valstybės narės, išskyrus Liuksemburgą, iki 2015 m. priėmė planus.

Be šių dviejų pagrindinių strateginio koordinavimo priemonių, 34 straipsnyje nustatyta, kad valstybės narės turi keistis informacija ir geriausios praktikos pavyzdžiais taikydamos daugiamečiuose nacionaliniuose strateginiuose planuose numatytų nacionalinių priemonių atvirąjį koordinavimo metodą. Šie mainai daugiausia vyko Europos Komisijos surengtuose valstybių narių akvakultūros ekspertų techniniuose seminaruose.

Komisija atliko atvirojo koordinavimo metodo, skirto užtikrinti tvarią ES akvakultūros plėtrą, tarpinį vertinimą, grindžiamą nepriklausomų konsultantų parengta vertinimo ataskaita²⁴³. Atsižvelgdama į šio vertinimo išvadas, Komisija, glaudžiai konsultuodamasi su valstybėmis narėmis ir suinteresuotaisiais subjektais, nusprendė parengti naujas strategines ES akvakultūros gaires.

2021 m. Komisija, po glaudžių konsultacijų su valstybėmis narėmis ir suinteresuotaisiais subjektais, į kurias aktyviai įsitraukė ir Akvakultūros patariamoji taryba, priėmė strategines gaires dėl tvaresnės ir konkurencingesnės ES akvakultūros²⁴⁴. Gairėse pripažįstama, kad padaryta pažanga siekiant įveikti kliūtis ir išnaudoti tvarios akvakultūros potencialą ES taikant BŽP reglamento 34 straipsnį, taip pat ES finansavimo parama. Nepaisant to, toli gražu neišnaudojamas visas ES akvakultūros sektoriaus augimo potencialas ir nepatenkinama didėjanti tvarių jūrų gėrybių paklausa. Šio potencialo išnaudojimas tapo dar svarbesnis atsižvelgiant į Europos žaliojo kurso darbotvarkę, strategiją „Nuo ūkio iki stalo“ ir poreikį užtikrinti aprūpinimo maistu saugumą, atsižvelgiant į pastarojo meto krizes.

3.10.3. Galimybės ir iššūkiai

Valstybės narės, atsižvelgdamos į naujas sektoriaus gaires ir tendencijas, peržiūrėjo savo daugiamečius strateginius akvakultūros planus. Jos taip pat numatė paramą akvakultūrai savo EJŖŽAF programose. Komisija ne vėliau kaip 2025 m. įvertins pagal naujas strategines gaires

²⁴⁰ Šiame straipsnyje nurodomi tokių gairių tikslai (t. y. padidinti akvakultūros sektoriaus konkurencingumą ir remti jo plėtojimą bei inovacijas, mažinti administracinę naštą ir siekti, kad Sąjungos teisė būtų veiksmingiau įgyvendinama ir ja būtų geriau atsižvelgiama į suinteresuotųjų subjektų poreikius, skatinti ekonominę veiklą, įvairinti ir gerinti gyvenimo kokybę pakrantės regionuose ir krašto gilumos vietovėse ir integruoti akvakultūros veiklą į teritorijų planavimą).

²⁴¹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Tvarios ES akvakultūros plėtros strateginės gairės“, COM(2013) 0229 *final*.

²⁴² 34 straipsnyje nustatyta, kad šiuose planuose turi būti nustatomi valstybės narės tikslai ir priemonės bei tvarkaraščiai jiems pasiekti. 34 straipsnio 4 dalyje išvardyti šių planų tikslai.

²⁴³ <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/83f2aed6-b33c-11e9-9d01-01aa75ed71a1/language-en>, SWD(2020) 7 *final*.

²⁴⁴ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Tvaresnės ir konkurencingesnės ES akvakultūros 2021–2030 m. strateginės gairės“, COM(2021) 236 *final*.

padarytą pažangą²⁴⁵. Tai taip pat suteiks galimybę įvertinti pažangą įgyvendinant naujus daugiamečius strateginius akvakultūros planus ir BŽP reglamento 34 straipsnį.

Strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ ir naujose ES akvakultūros strateginėse gairėse pripažįstamas didžiulis dumblių potencialas prisidėti prie daugelio Europos žaliojo kurso tikslų įgyvendinimo. Komisija priėmė specialų komunikatą, kuriuo siekiama remti tvarią dumblių ir dumblių produktų gamybą, saugų vartojimą ir novatorišką jų naudojimą²⁴⁶. Šia iniciatyva bus sprendžiamos į su dumblių auginimu susijusios problemos ir išnaudojamos su juo susijusios galimybės ir joje bus siūlomi konkretūs veiksmai.

Viduržemio jūros regione Bendroji Viduržemio jūros žvejybos komisija įtvirtino tikslą plėtoti tvarią akvakultūros veiklą priimdama gaires dėl įvairių akvakultūros aspektų, kurios yra 2017 m. tvarios Viduržemio ir Juodosios jūros akvakultūros plėtros strategijos dalis. Naujojoje 2030 m. strategijoje nustatytas konkretus akvakultūros sektoriaus augimo tikslas, kuriuo užtikrinamas jo tvarumas ir atsparumas. Akvakultūra yra svarbus šio regiono sektorius, nes ji atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant aprūpinimo maistu saugumą, užimtumą ir ekonominę vystymąsi, atsižvelgiant į didėjančią jūrų gėrybių paklausą, kartu teikiant socialinę ir ekonominę naudą, įskaitant pakrančių bendruomenėms skirtus veiklos įvairinimo sprendimus.

Komunikatu dėl ES žvejybos ir akvakultūros sektoriaus energetikos pertvarkos²⁴⁷ Komisija siekia didinti sektorių ekonominį atsparumą ir išnaudoti vandens gyvūnų ir augalų kilmės maisto, kaip tvaraus maisto šaltinio, potencialą.

3.11. Regioninis bendradarbiavimas išteklių išsaugojimo priemonių srityje. Regionalizavimas

3.11.1. Įvadas

Regionalizavimo tikslas – sudaryti sąlygas vykdant žuvininkystės valdymą taikyti principą „iš apačios į viršų“, sudarant sąlygas žemesnio lygio valdžios institucijoms ir suinteresuotiesiems subjektams įsitraukti į žuvininkystės valdymo procesą ir užtikrinti specialiai pritaikytą valdymą regioniniu mastu²⁴⁸. Tai taip pat turėtų paskatinti suinteresuotuosius subjektus aktyviau dalyvauti žuvininkystės valdymo procese. BŽP reglamente pripažįstama, kad dialogas su suinteresuotaisiais subjektais parodė, kad jis yra itin svarbus siekiant BŽP tikslų²⁴⁹.

²⁴⁵ „Ne vėliau kaip per ketverius metus nuo šio komunikato paskelbimo Komisija įvertins: i) kokia pažanga padaryta vykdant priede rekomenduojamus veiksmus ir ii) kiek veiksmingai šie veiksmai padėjo siekti šiose naujose strateginėse gairėse nustatytų tikslų (numatant galimybę veiksmus atitinkamai pakoreguoti). Iki 2029 m. bus atliktas naujų strateginių gairių vertinimas: siekiant sukaupti įrodymų bazę ir padėti priimti sprendimą dėl tolesnių veiksmų, kurių reikės imtis po 2030 m., bus įvertintas gairių veiksmingumas, efektyvumas, nuoseklumas, aktualumas ir ES pridėtinė vertė.“

²⁴⁶ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Stipraus ir tvaraus ES dumblių sektoriaus kūrimas“, COM(2022) 592 *final*.

²⁴⁷ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Dėl ES žvejybos ir akvakultūros sektoriaus energetikos pertvarkos“, COM(2023) 100 *final*.

²⁴⁸ BŽP reglamento 39 konstatuojamoji dalis: „valstybės narės turėtų bendradarbiauti regionų lygiu, kad priimtų bendras rekomendacijas ir kitus dokumentus išsaugojimo priemonėms ir priemonėms, kurios daro poveikį žvejybos veiklai pagal aplinkos teisę saugomose teritorijose, rengti ir įgyvendinti“.

²⁴⁹ BŽP reglamento 65 konstatuojamoji dalis.

3.11.2. Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.

2009 m. žaliojoje knygoje aptariama galimybė įgyvendinant BŽP taikyti regioninį požiūrį, taip atsižvelgiant į skundus dėl Briuselio mikrovaldymą ir griežto principo „iš viršaus į apačią“ taikymą ES žuvininkystės valdymo srityje, dėl kurio trūksta lankstumo ir atsižvelgimo į vietos ir regionų sąlygas. 2013 m. BŽP reformoje nustatytas regioninis požiūris į valdymą. Atsižvelgiant į skirtingas sąlygas ES vandenyse ir tai, kad įgyvendinant BŽP vis dažniau taikomas regioninis požiūris, patariamąsios tarybos buvo sukurtos taip, kad vykdant BŽP būtų galima pasinaudoti visų suinteresuotųjų subjektų žiniomis ir patirtimi²⁵⁰. Tai taip pat pabrėžiama gero valdymo principuose²⁵¹, kuriais grindžiama BŽP.

Pagrindiniai regionalizavimo aspektai²⁵²:

- i) priimti aktus dėl išsaugojimo priemonių, kurių reikia, kad valstybės narės galėtų laikytis tam tikrų įsipareigojimų aplinkosaugos srityje;
- ii) pritaikyti įpareigojimą iškrauti laimikį, kad būtų laikomasi ES tarptautinių įsipareigojimų;
- iii) išplėsti įpareigojimą iškrauti laimikį įtraukiant kitas rūšis;
- iii) priimti konkrečius laikinus išmetimų į jūrą planus ir patvirtinti išsamią informaciją apie įpareigojimo iškrauti laimikį įgyvendinimą daugiamečiuose planuose;
- iv) priimti įpareigojimo iškrauti laimikį *de minimis* išimtis, jei nėra patvirtinta jokia kita šio įpareigojimo įgyvendinimo priemonė;
- v) nustatyti patariamųjų tarybų veikimo priemonės ir taisyklės ir
- vi) priimti naujas technines priemones, kad būtų gerinamas selektyvumas, nustatyti žvejybos draudimo rajonus arba mažiausius išteklių išsaugojimą užtikrinančius orientacinius dydžius.

Kiekviename jūrų baseine valstybės narės rengdamos žvejybos išsaugojimo priemones bendradarbiauja valstybių narių regioninėse grupėse. Sudarytos septynios grupės²⁵³:

1. BALTFISH forumas, apimantis Baltijos jūrą (Estija, Latvija, Lietuva, Lenkija, Vokietija, Danija, Švedija ir Suomija),
2. šiaurės vakarų vandenų grupė, apimanti šiaurės vakarų vandenį (Airija, Prancūzija, Ispanija, Belgija ir Nyderlandai),
3. Scheveningeno grupė, apimanti Šiaurės jūrą (Belgija, Danija, Vokietija, Prancūzija, Nyderlandai ir Švedija),
4. pietvakarių vandenų grupė, apimanti pietvakarių vandenį (Belgija, Prancūzija, Portugalija ir Ispanija),
5. grupė „Pescamed“, apimanti vakarinę Viduržemio jūros dalį (Prancūzija, Italija ir Ispanija),
6. grupė „Adriatica“, apimanti Adrijos jūrą (Kroatija, Italija ir Slovėnija) ir
7. grupė „Sudestmed“, apimanti pietrytinę Viduržemio jūrą (Kipras, Graikija, Italija ir Malta).

²⁵⁰ BŽP reglamento 65 konstatuojamoji dalis.

²⁵¹ BŽP reglamento 3 straipsnis.

²⁵² BŽP reglamento 67 konstatuojamoji dalis.

²⁵³ Dėl Juodosios jūros, kurios vandenimis naudojasi tik dvi valstybės narės, oficiali regioninė grupė nesudaryta, bet joje laikomasi tos pačios BŽP reglamento 18 straipsnio procedūros.

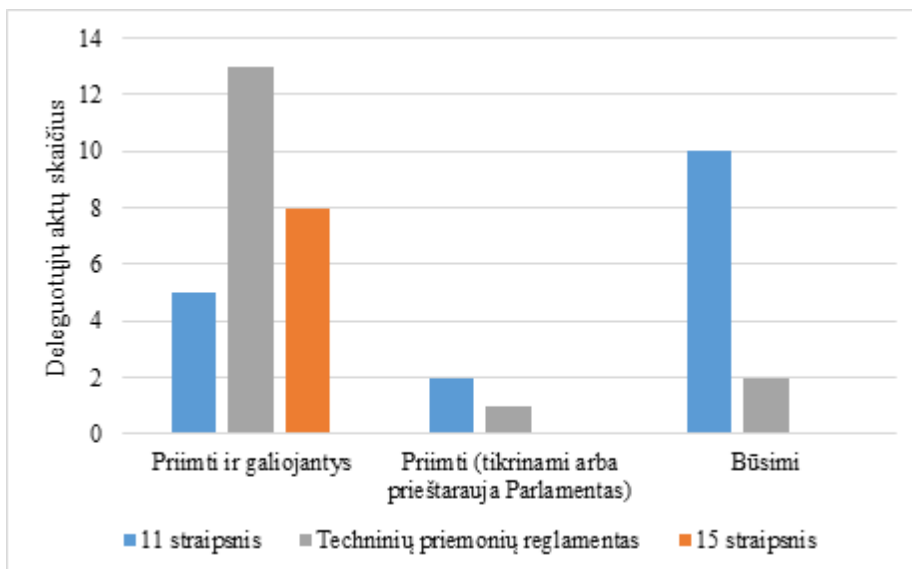
Šios grupės nėra nuolatinės įstaigos, jos neturi sekretoriato ir joms nėra teisiškai suteiktas oficialus vaidmuo. Paprastai jos veikia atitinkamų valstybių narių sudaryto susitarimo memorandumu pagrindu. Daugumą regioninių grupių sudaro trys pogrupiai: techninė grupė, kontrolės ekspertų grupė (nepaisant to, kad kontrolei regionalizavimo požiūris netaikomas) ir aukšto lygio grupė.

BŽP reglamento 18 straipsnyje nustatytos regionalizavimo procesą reglamentuojančios taisyklės. Šis procesas apima valstybių narių regioninių grupių, patariamųjų tarybų ir Europos Komisijos, kurios turi bendradarbiauti, kad šis procesas pradėtų veikti, darbą. Šis požiūris suteikia galimybę valdymo interesų turinčioms valstybėms narėms, pasikonsultavus su patariamosiomis tarybomis, bendrose rekomendacijose pasiūlyti išsamias išsaugojimo (įskaitant technines) priemones. Šias priemones Komisija gali deleguotaisiais arba įgyvendinimo aktais perkelti į ES teisę, remdamasi mokslinėmis, techninėmis ir ekonominėmis rekomendacijomis, kurias teikia patariamosios įstaigos, pavyzdžiui, ŽMTEK. Komisijai priėmus deleguotąjį aktą, jis perduodamas Parlamentui (per atsakingą komitetą) ir Tarybai (per atitinkamą darbo grupę). Jei Europos Parlamentas arba Taryba per du mėnesius pareiškia prieštaravimų dėl deleguotojo akto, šis aktas neįsigalioja. Teisėkūros institucijos gali prašyti pratęsti šį laikotarpį dviem mėnesiais.

Dėl naujojo įpareigojimo iškrauti laimikį, kuris pradėtas taikyti 2015 m., nuo 2016 m. labai padaugėjo priemonių, susijusių su išmetimų planais. Pirma, kadangi šios priemonės turėjo tiesioginį poveikį žvejybos praktikai, jos yra labai svarbios žvejybos pramonei ir valstybėms narėms, todėl per pastaruosius kelerius metus joms skirta daug dėmesio. Antra, dėl taip pat didelio dėmesio įpareigojimui iškrauti laimikį galėjo būti padarytas poveikis įgyvendinimo ir pajėgumų aspektams kitose srityse. Ankstyvuju pereinamuoju etapu priimtos su įpareigojimu iškrauti laimikį susijusios priemonės nebegalioja, nes buvo laikino pobūdžio, ir, įgyvendinant įpareigojimą iškrauti laimikį, jos buvo panaikintos arba iš dalies pakeistos deleguotaisiais reglamentais. Viena iš priežasčių yra ta, kad pirmaisiais įpareigojimo iškrauti laimikį taikymo metais ne dėl visų rūšių, rajonų ir (arba) žvejybos įrankių buvo turima mokslinių įrodymų, kuriais remiantis būtų galima patvirtinti aukštą išgyvenimo koeficientą arba įvertinti *de minimis* reglamentų reikalavimus. Todėl vėliau suinteresuotieji subjektai turėjo pateikti naujas bendras rekomendacijas, pagrįstas naujomis mokslinėmis, techninėmis ir ekonominėmis rekomendacijomis, kurias Komisija priėmė kaip deleguotuosius aktus, kuriuose išsamiai išdėstomas įpareigojimo iškrauti laimikį įgyvendinimas.

Valstybių narių ir patariamųjų tarybų pateiktos bendros rekomendacijos buvo grindžiamos palaipsniui renkama moksliniais įrodymais. Tada bendras rekomendacijas vertino ŽMTEK ir, Komisijai nusprendus, kad jos yra pakankamai pagrįstos, jos buvo įtrauktos į teisės aktus. Pastaruoju metu padaugėjo deleguotųjų aktų, kuriais prisidedama prie aplinkos apsaugos tikslų pagal BŽP reglamento 11 straipsnį (išsaugojimo priemonės, būtinos, kad būtų laikomasi įsipareigojimų pagal ES aplinkos teisės aktus) ir pagal Techninių priemonių reglamentą.

Nuo 2014 m. Komisija iš viso priėmė 82 deleguotuosius aktus (įskaitant priimtus ir galiojančius aktus, priimtus ir tikrinamus aktus, nebegaliojančius aktus, priimtus aktus, kuriems prieštaravo Parlamentas; 2 paveikslas). 41 iš šių deleguotųjų aktų nebegalioja. Be to, rengiami dar 12 deleguotųjų aktų, tačiau jie dar nepriimti (taigi, laikomi būsimais aktais). Daugiausia iki šiol priimtų deleguotųjų aktų yra susiję su Šiaurės jūra.

2 paveikslas. Galiojančių deleguotųjų aktų ir būsimų deleguotųjų aktų, susijusių su BŽP reglamento 11 ir 15 straipsniais ir Techninių priemonių reglamentu, skaičius. 15 straipsnis susijęs su įpareigojimu iškrauti laimikį, o 11 straipsnis – su išipareigojimais aplinkosaugos srityje, kuriuos valstybės narės privalo vykdyti savo suvereniuose vandenyse pagal Buveinių direktyvą (Direktyvos 92/43/EB 6 straipsnis), Paukščių direktyvą (Direktyvos 2009/147/EB 4 straipsnis) ir Jūrų strategijos pagrindų direktyvą (Direktyvos 2008/56/EB 13 straipsnio 4 dalis).

Tačiau regionalizavimas naudingas ne tik dėl parengtų ar priimtų teisės aktų. Neseniai atliktame tyrime²⁵⁴ konsultuotasi su patariamosiomis tarybomis ir valstybių narių regioninėmis grupėmis, siekiant išsamiai apžvelgti, kaip veikia pagal BŽP įgyvendinamas regionalizavimo procesas. Tyrime padaryta išvada, kad apskritai regionalizavimas atitiko lūkesčius, nors ir ne visose srityse. Nors manoma, kad iki 2004 m. taikyta sistema patobulinta, suinteresuotieji subjektai sutinka, kad reikia toliau dėti pastangas, kad regionalizavimą būtų galima taikyti praktiškai. Kalbant apie gero valdymo principo tikslą didinti suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą, tyrimas rodo, kad suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo BŽP struktūra, procedūros ir patirtis jau sukurti, tačiau juos dar reikėtų gerinti. Tai būtų galima pasiekti stiprinant jų gebėjimus ir tobulinant bendradarbiavimo protokolus, visų pirma tarp patariamųjų tarybų ir valstybių narių regioninių grupių. Tyrime taip pat nustatyta, kad labai skiriasi valstybių narių regioninių grupių veikla; kai kurios iš jų turi oficialias darbo procedūras, o kitos jų neturi. Patariamosios tarybos taiko aiškas darbo procedūras, turi interneto svetaines ir iš esmės jų darbas yra skaidrus. Tačiau to negalima pasakyti apie valstybių narių regionines grupes – didelė dalis informacijos, susijusios su jų struktūra, darbo procedūromis ir posėdžių rezultatais, nėra viešai prieinama.

Apskritai suinteresuotieji subjektai mano, kad regionalizavimas pagerino BŽP įgyvendinimą, kiek tai susiję su duomenų rinkimu, techninių priemonių įgyvendinimu ir įpareigojimu iškrauti laimikį. Tai naudingas kanalas, kuriuo naudodamiesi asmenys gali dalytis savo nuomone ir aptarti ją su įvairesniais suinteresuotaisiais subjektais, ir jis yra veiksmingesnis už pozicijos dokumentų rengimą ar lobistinę veiklą. Jų nuomone, patariamųjų tarybų ir valstybių narių regioninių grupių pasiskirstymas įvairiuose jūrų baseinuose pagerėjo, nes galima naudotis ES masto forumais žuvininkystės valdymo klausimams aptarti. Tiesioginis ir glaudus įvairių institucijų (Europos Komisijos, patariamųjų tarybų, mokslininkų, valstybių narių regioninių grupių) bendradarbiavimas taip pat laikomas regionalizavimo nuopelnu. Tačiau

²⁵⁴

European Commission, European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency, Van Bogaert, N., Lemey, L., De Peuter, S., et al., *CFP regionalisation: final report*, Hintzen, N.(editor), Wakeford, R.(editor), Publications Office of the European Union, 2022.

suinteresuotieji subjektai taip pat mano, kad daug numanomos regionalizavimo proceso naudos dar nepasiekta. Tyrimė padaryta išvada, kad kai kurie suinteresuotieji subjektai mano, jog dėl regionalizavimo sumažėjo BŽP valdymo tikslai. Kai kurie suinteresuotieji subjektai išreiškė bendrą nepasitenkinimą tuo, kad į jų rekomendacijas nėra pakankamai atsižvelgiama, ir manė, kad jų dalyvavimas yra nuostolingas (švaistomi ištekliai). 2 straipsnio tikslais grindžiamas vertinimas rodo, kad nuo 2013 m. patariamųjų tarybų ir valstybių narių regioninių grupių steigimu taikant regionalizavimo struktūrą (BŽP 18 straipsnis) ir valdymo priemonėmis, kurių imtasi šiomis aplinkybėmis, prisidedama prie įvairių BŽP politikos tikslų įgyvendinimo.

Apibendrinant, sustiprinus patariamųjų tarybų vaidmenį ir įsteigus regionines grupes, dalyvaujančias regionalizavimo (proceso) ir valdymo priemonių, kurių imtasi, veikloje, nuo 2013 m. buvo prisidedama prie BŽP reglamento 2 straipsnyje išvardytų politikos tikslų.

3.11.3. Regioninis koordinavimas pagal duomenų rinkimo sistemą

Tam pačiam jūros baseinui priklausančios valstybės narės arba valstybės narės, užsiimančios tokia pačia žuvininkyste, koordinuoja duomenų rinkimą regioninėse koordinavimo grupėse²⁵⁵. Šios grupės susitaria dėl bendrų duomenų rinkimo metodikų ir reagavimo į prašymus teikti duomenis metodų, yra sutarusios dalytis valstybių narių atliekamų mokslinių tyrimų užduotimis ir išlaidomis, koordinuoti ėminių ėmimo veiklą, spręsti duomenų kokybės klausimus ir koordinuoti darbą regioninių duomenų bazių srityje. Jų sprendimai ir veiksmai išdėstyti su mokslo bendruomene ir Komisija suderintose rekomendacijose.

Dėl regioninio ėminių ėmimo sistemų ir mokslinių tyrimų koordinavimo gali būti sumažintos bendros išlaidos ir gali būti padedama išvengti dubliavimo ar nereikalingo duomenų rinkimo. Regioninių koordinavimo grupių susitarimai įtraukiami į nacionalinius duomenų rinkimo darbo planus. Vėliau jais remiantis bus rengiami regioniniai darbo planai, vykdomas suderintas duomenų rinkimas ir imamasi veiksmų, kuriais sprendžiami konkretūs regioninio lygmens klausimai.

Regioninės koordinavimo grupės taip pat yra forumas, kuriame galima vykdyti dialogą su pagrindiniais galutiniais duomenų naudotojais, įskaitant regionines žvejybos valdymo organizacijas, dėl klausimų, susijusių su jų duomenų poreikiais, prašymais pateikti duomenis ir duomenų kokybe.

3.11.4. Galimybės ir iššūkiai

Dėl regionalizavimo sudarytos sąlygos aiškiai atskirti principų nustatymą ir įgyvendinimą. Taryba dabar gali bendradarbiauti su Europos Komisija ir Europos Parlamentu, kad nustatytų ilgalaikius principus, o regioninės institucijos (valstybių narių grupės, kuriose dalyvauja patariamąsios tarybos) gali dėti pastangas, kad juos įgyvendintų teisėkūros institucijoms dėl jų sutarus. Todėl, kaip pažymėta 2009 m. žaliojoje knygoje, regionalizavimas padeda spręsti vieną iš penkių struktūrinių BŽP trūkumų – susitelkimą į trumpalaikius politinius tikslus. Juo padedama sutelkti dėmesį į ilgalaikius tikslus, susijusius su aplinkos, ekonominiu ir socialiniu tvarumu.

²⁵⁵ Yra šešios regioninės koordinavimo grupės: Baltijos jūros grupė (RCG BAL), Šiaurės Atlanto, Šiaurės jūros ir Arkties rytinės dalies grupė (RCG NANSEA), Viduržemio ir Juodosios jūros grupė (RCG MED&BS), stambiųjų pelaginių žuvų žvejybos grupė (RCG LP), tolimojo plaukiojimo žvejybos grupė (RCG LDF) ir ekonomikos klausimų grupė (RCG ECON).

Šiuo pagal BŽP nustatyto rezultatais grindžiamu regioniniu požiūriu siekiama, kad sprendimų priėmimo procesas būtų prieinamesnis žvejams. Juo taip pat suteikiama paskata valstybėms narėms ir žvejybos sektoriui aktyviai dalyvauti priimant ir įgyvendinant sprendimus. Iš jau pateiktų įvairių bendrų rekomendacijų matyti, kad regionalizavimas gali būti veiksmingas ir tinkamas numatant tikslines ir specialiai pritaikytas technines priemones. Valstybės narės įrodė, kad regioninis bendradarbiavimas gali būti greitas ir efektyvus. Tačiau reikia didinti tempą ir užmojų rengiant bendras rekomendacijas dėl priemonių selektyvumui gerinti arba žuvininkystei reguliuoti ir dėl jų susitariant, kad valstybės narės galėtų laikytis savo įsipareigojimų pagal ES aplinkos teisės aktus.

BŽP regionalizavimo metodas taikomas formuojant ir tobulinant ES regionines priemones šiame sprendimų priėmimo procese, tačiau jis neapima trečiųjų šalių (pvz., Norvegijos ar Jungtinės Karalystės). Tai gali kelti sunkumų Komisijai, kuri atstovauja ES tarptautinėse konsultacijose ir derybose dėl žvejybos, tiek laiko, tiek turinio požiūriu. Kadangi dauguma žuvų išteklių dabar valdomi kartu su trečiosiomis šalimis, taikant pasidalijamojo valdymo principą, į tai reikia atsižvelgti.

Kalbant apie bendradarbiavimą su Jungtine Karalyste, Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimu kiekviena šalis įpareigojama pranešti kitai šaliai apie priemones, kurių ji ketina imtis, ir prieš įgyvendinimą suteikti pakankamai laiko kitai šaliai pateikti pastabas ir paprašyti paaiškinimų. Tokios priemonės turi atitikti Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo 494 straipsnyje nustatytus principus ir tikslus, kurie panašūs į pagrindinius pačios BŽP principus.

Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimu taip pat įsteigtas Specialusis žuvininkystės komitetas, veikiantis kaip susitarimo šalių bendradarbiavimo, be kita ko, žuvininkystės valdymo ir išsaugojimo priemonių klausimais, forumas. Kintant bendrų ES ir Jungtinės Karalystės išteklių padėčiai kils klausimų dėl to, kaip veikia tiek regioninės valstybių narių grupės, tiek patariamiosios tarybos ir ar jomis veiksmingai prisidedama prie sprendimų priėmimo procesų. Tikėtina, kad bendradarbiaujant su trečiąja šalimi reikės iš esmės prisitaikyti tiek taikant formalius procesus, tiek kuriant naujus metodus.

3.12. Patariamiosios tarybos

3.12.1. Įvadas

Patariamiosios tarybos²⁵⁶ yra suinteresuotųjų subjektų organizacijos, kurias sudaro žvejybos ir akvakultūros sektoriaus veiklos vykdytojai ir kitos interesų grupės, susijusios su BŽP. Jos sukurtos vykdant 2002 m. BŽP reformą, t. y. gerokai anksčiau, nei pradėtas taikyti BŽP įgyvendinimo regionalizavimas (2013 m.). Jų tikslas – teikti Komisijai ir valstybėms narėms konsultacijas ir informaciją su BŽP įgyvendinimu susijusiais klausimais. 2004 m. Tarybos sprendimu įsteigtos septynios regioninės patariamiosios tarybos, atsižvelgiant į atitinkamas kompetencijos sritis²⁵⁷ (3 paveikslas).

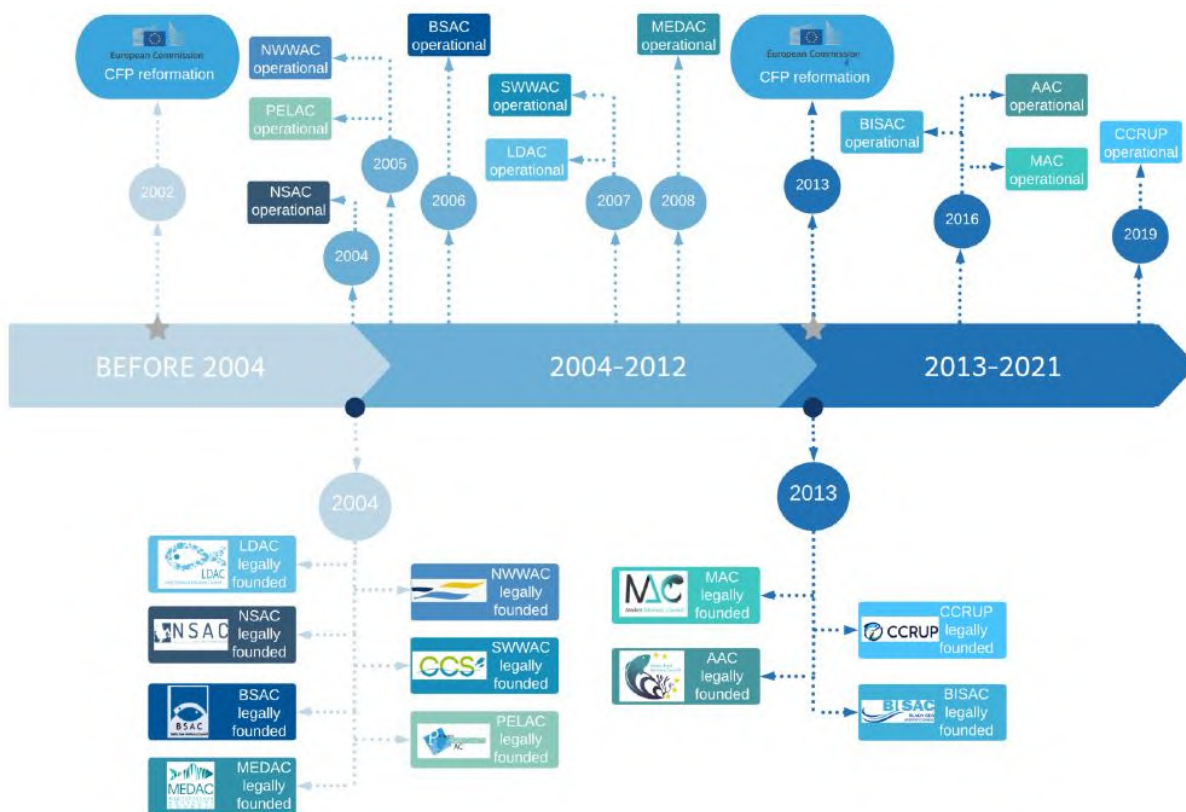
²⁵⁶ https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/fisheries/scientific-input/advisory-councils_en.

²⁵⁷ 2004 m. liepos 19 d. Tarybos sprendimas 2004/585/EB (OL L 256, 2004 8 3, p. 17).

3.12.2. Pagrindiniai faktai. Nuo 2011 m. iki padėties 2022 m.

2011 m. Komisija pasiūlė įgyvendinant BŽP įtvirtinti ir, jei įmanoma, išplėsti patirtį, susijusią su regioninėmis patariamosiomis tarybomis. Komisija rekomendavo pervadinti regionines patariamąsias tarybas patariamosiomis tarybomis, kad būtų atsisakyta jų regioninio aspekto. Ji taip pat rekomendavo įsteigti akvakultūros patariamąją tarybą ir Juodosios jūros patariamąją tarybą. Galiausiai Komisija pripažino, kad regioninės patariamąsios tarybos atlieka svarbų vaidmenį skatinant suinteresuotųjų subjektų dialogą ir konsensusą, taip pat suteikiant informacijos Komisijai, jai priimant sprendimus dėl politikos. Manoma, kad dialogas su suinteresuotaisiais subjektais yra labai svarbus siekiant pasinaudoti jų žiniomis ir patirtimi rengiant politiką ir vėliau gauti jų paramą. Principu „iš apačios į viršų“ grindžiamas suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas, t. y. nuo BŽP priemonių rengimo iki jų įgyvendinimo, laikomas tinkamesniu tikslams pasiekti. Vis dėlto, kadangi kai kurios regioninės patariamąsios tarybos 2012 m. dar neveikė visu pajėgumu, susirūpinimą kėlė tai, kad suinteresuotųjų subjektų atstovavimas yra per mažas.

Įgyvendinant 2013 m. BŽP reformą septynios regioninės patariamąsios tarybos tapo patariamosiomis tarybomis ir į jų įgaliojimus įtraukta akvakultūra. Kaip siūlė Komisija, sukurta akvakultūros patariamoji taryba, kurioje atsižvelgiama į specifinį akvakultūros pobūdį ir poreikį konsultuotis su suinteresuotaisiais subjektais dėl ES politikos aspektų, kurie galėtų turėti įtakos akvakultūrai. Juodosios jūros patariamoji taryba sukurta siekiant teikti konsultacijas išsaugojimo pastangų Juodojoje jūroje politikos klausimais ir skatinti Rumunijos, Bulgarijos ir jų jūrų baseinui priklausančių kaimyninių šalių bendradarbiavimą. Be to, įgyvendinant 2013 m. BŽP reformą įsteigta rinkų patariamoji taryba ir atokiausių regionų patariamoji taryba, kurių tikslas – sutelkti dėmesį į šiuos konkrečius klausimus.

3 paveikslas. Patariamųjų tarybų steigimo (teisinio ir operatyvinio) tvarkaraštis; paveikslėlis: BŽP regionalizavimo tyrimas²⁵⁸.

3.12.3. Patariamųjų tarybų vaidmuo

Patariamųjų tarybų vaidmuo padidėjo dėl įgyvendinant BŽP taikomo labiau regionalizuoto požiūrio. Nuo 2013 m. valstybių narių regioninės grupės privalo konsultuotis su patariamosiomis tarybomis dėl bendrų rekomendacijų, rengiamų regioniniu lygmeniu. Patariamosios tarybos taip pat gali teikti rekomendacijas BŽP klausimais ir informuoti Komisiją ir valstybes nares apie problemas, susijusias su jų kompetencija²⁵⁹. Patariamosios tarybos reguliariai kviečiamos dalyvauti Komisijos vykdomose viešose konsultacijose, visų pirma viešose konsultacijose dėl naujų pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų.

2020 m. visapusiškai veikė 11 patariamųjų tarybų ir per pastaruosius kelerius metus rekomendacijų skaičius nuolat didėjo. Nuo 2018 m. kasmet pateikiama daugiau kaip 100 rekomendacijų. Šios rekomendacijos apima labai platų temų spektrą ir yra labai svarbios BŽP, nes dėl jų Komisija įgyja reikiamos patirties ir žinių. Komisijos atsakymai skelbiami patariamųjų tarybų interneto svetainėse.

Siekiant didinti skaidrumą ir suteikti suinteresuotiesiems subjektams grįžtamosios informacijos dėl jų pateiktų rekomendacijų, būtų galima suteikti daugiau matomumo

²⁵⁸ European Commission, European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency, Van Bogaert, N., Lemey, L., De Peuter, S., et al., *CFP regionalisation: final report*, Hintzen, N.(editor), Wakeford, R.(editor), Publications Office of the European Union, 2022.

²⁵⁹ Komisija ir valstybės narės privalo per du mėnesius atsakyti į visas gautas rekomendacijas ir atsižvelgti į patariamųjų tarybų rekomendacijas. Kai galutinės priemonės skiriasi nuo gautų rekomendacijų, Komisija ir, atitinkamai atvejais, atitinkama valstybė narė turi nurodyti skirtumų priežastis.

patariamųjų tarybų darbui į naujai priimtas priemones sistemingai įtraukiant nuorodas į vykusias diskusijas arba gautas rekomendacijas. Komisija taip pat turėtų, kai įmanoma, toliau teikti grįžtamąją informaciją dėl patariamųjų tarybų vaidmens, kaip tai šiuo metu daroma Komisijos tarnybų darbiname dokumente, pridedamame prie metinio komunikato dėl žvejybos galimybių.

Rekomendacijos rengiamos darbo grupėse ir dėl jų balsuojama vykdomuosiuose komitetuose. Komisija dažnai kviečiama į tokius posėdžius ir, kai reikia ir įmanoma, juose dalyvauja. Didėjant posėdžių skaičiui, Komisijai dalyvauti pavyksta ne visada. Siekdama, kad dalyvautų visos patariamąsios tarybos ir taip gautų tą pačią informaciją bei bendromis jėgomis prisidėtų prie diskusijų, nuo 2021 m. Komisija rengia du arba tris patariamąsios tarybos posėdžius per metus. Šiuose posėdžiuose daugiausia dėmesio skiriama su politika susijusioms diskusijoms, keitimuisi geriausios patirties pavyzdžiais ir visų suinteresuotųjų subjektų informavimui apie politikos dokumentus ar naujausius pokyčius, kuriais remiamasi jų svarstymuose ir rekomendacijose. Taip pat rengiami reguliarūs posėdžiai su sekretoriais, kuriuose sprendžiami finansiniai ir organizaciniai klausimai. Siekiant palengvinti Komisijos dalyvavimą posėdžiuose, nuo 2021 m. patariamąsios tarybos raginamos iš anksto planuoti savo posėdžius ir kreiptis į Komisiją dėl jos dalyvavimo. Dėl visų šių pastangų, taip pat dėl posėdžių internetu teikiamos naudos, užtikrintas tolesnis ir racionalesnis Komisijos dalyvavimas, laikantis Komisijos žalinimo politikos.

3.12.4. Patariamųjų tarybų veikimas

Patariamųjų tarybų veikimą reglamentuojančios taisyklės taryboms dažnai kelia sunkumų. Pirmasis sunkumas – konsensuso taisyklė. Nuo regioninių patariamųjų tarybų įsteigimo 2004 m. patariamųjų tarybų rekomendacijas priima vykdomojo komiteto nariai bendru sutarimu. Jei nepavyksta pasiekti bendro sutarimo, į rekomendacijas, kurias priima dalyvaujančių ir balsuojančių narių dauguma, turi būti įrašytos skirtingos nuomonės.

Nors teikti konsultacijas bendro sutarimo pagrindu yra vienas iš patariamųjų tarybų ramsčių, bendro sutarimo siekimo procesas turi trūkumų. Siekiant bendro sutarimo, kyla pavojus, kad rekomendacijos taps bendro pobūdžio ir neišsamios. Jos taip pat gali būti pateikiamos per vėlai, kad būtų galima į jas atsižvelgti, arba visai nepateikiamos, nes nepasiektas bendras sutarimas. Siekdama išvengti šios rizikos, Komisija patariamąsias tarybas apie jų darbo programą informuoja labai iš anksto, kad patariamąsios tarybos galėtų pradėti rengti savo rekomendacijas ar patarimus. Komisija taip pat stengiasi įtraukti skirtingas nuomones tuo atveju, kai bendro sutarimo pasiekti nepavyksta, kad būtų galima atsižvelgti į visas nuomones.

Kita problema kyla dėl nevienodo kiekvienos suinteresuotųjų subjektų grupės svorio taryboje, kaip nurodyta BŽP reglamente. Siekiant skatinti proporcingą atstovavimą visiems suinteresuotiesiems subjektams, įgyvendinant 2013 m. BŽP reformą kitų interesų grupių svoris²⁶⁰ patariamąsiose tarybose padidėjo nuo trečdalio iki 40 proc. balsų. 60 proc. balsų turi

²⁶⁰ Organizacija priskiriama kitoms interesų grupėms, jei ji neatitinka nė vieno iš 1 dalyje nustatytų kriterijų ir: a) visų pirma vykdo veiklą aplinkos, vartotojų ir žmogaus teisių apsaugos, sveikatos, lygybės skatinimo, gyvūnų sveikatos ar gerovės, mėgėjų ar sportinės žvejybos srityse arba b) atstovauja jūrų aplinką ar jūrų erdvę naudojančioms sektoriams arba turi su tokiu naudojimu susijusių tiesioginių ar netiesioginių ekonominių interesų, išskyrus jūrų gėrybių verslinę žvejybą, akvakultūrą arba perdirbimą, rinkodarą, platinimą ir mažmeninę prekybą. Remiantis 2021 m. gruodžio 8 d. Komisijos deleguotuoju reglamentu (ES) 2022/204, kuriuo iš dalies keičiamas Deleguotasis reglamentas (ES) 2015/242, kuriuo nustatomos išsamios patariamųjų tarybų veiklos taisyklės pagal bendrą žuvininkystės politiką, C(2021)8734.

būti skiriama sektoriaus organizacijoms²⁶¹. Tačiau tai reiškia, kad jei dėl rekomendacijos balsuojama, nes nepavyko pasiekti bendro sutarimo, pramonė balsavimą laimės, nes ji visada sudarys didžiausią dalyvaujančią ir balsuojančią grupę. Paaiškėjo, kad ši BŽP reforma nustatyta priemonė nėra labai veiksminga, nes kitų interesų grupių organizacijos, pvz., aplinkosaugos NVO, negali išnaudoti šių balsavimo teisių. Šios problemos nustatytos 2019 m. lapkričio mėn. atliktame tyrime dėl pilietinio dialogo grupių bendros žemės ūkio politikos srityje, kurio atvejo tyrimas²⁶² susijęs su patariamosiomis tarybomis. Šiame tyrime pasiūlyti sprendimai buvo arba suteikti didesnes balsavimo teises kitų interesų grupių nariams, kad jos sudarytų 40 proc., arba šalia pramonės ir kitų interesų grupių įtraukti trečią grupę.

Komisija taip pat atlieka tam tikrą vaidmenį patariamųjų tarybų veikloje, nes 2013 m. BŽP reforma jai suteikti įgaliojimai nustatyti išsamias patariamųjų tarybų veiklos taisykles. 2014 m. ji priėmė pirmąjį deleguotąjį reglamentą²⁶³, kuriuo nustatomos šios taisyklės ir į kurį iš esmės buvo įtrauktos jau galiojančios taisyklės ir papildomos taisyklės dėl mažos apimties laivyno atstovavimo ir dėl trečiųjų šalių dalyvavimo posėdžiuose. Šis reglamentas buvo iš dalies pakeistas 2017 m. ir 2022 m., siekiant pritaikyti taisykles remiantis gerąja patirtimi, sukaupia kai kuriose patariamosiose tarybose, ir pagerinti patariamųjų tarybų veikimą.

2017 m. pakeitimo²⁶⁴ tikslas buvo suteikti kiekvienos kategorijos suinteresuotiesiems subjektams teisę savarankiškai nuspręsti dėl to, kas jiems atstovaus vykdomajame komitete, ir skatinti mažos apimties laivyno dalyvavimą šiuose komitetuose. 2022 m. pakeitimo²⁶⁵ tikslas buvo padidinti skaidrumą, užtikrinti proporcingą atstovavimą visiems suinteresuotiesiems subjektams ir atsižvelgti į visas nuomones. Narių skirstymo į dvi suinteresuotųjų subjektų kategorijas kriterijai, reikalavimas turėti pirmininko pavaduotoją iš kitos interesų grupės ir įpareigojimas atlikti veiklos rezultatų peržiūrą yra praktika, kurios kai kurios patariamosios tarybos jau laikėsi. Tai naujos bendros taisyklės, kuriomis siekiama palengvinti patariamųjų tarybų veikimą ir suteikti kiekvienam suinteresuotajam subjektui patikinimą, kad į jų nuomonę tinkamai atsižvelgiama. Tačiau Komisija niekada nepritarė idėjai nustatyti visoms patariamosioms taryboms bendras darbo tvarkos taisykles ir įstatus, nes kiekviena taryba turi savo konkrečius poreikius.

²⁶¹ Organizacija priskiriama sektoriaus organizacijoms, jeigu ji atitinka bent vieną iš šių kriterijų: a) organizacija atstovauja jūrų gėrybių verslinės žvejybos, akvakultūros, perdirbimo, rinkodaros, platinimo ar mažmeninės prekybos sektoriams arba turi su jais susijusių tiesioginių ar netiesioginių ekonominių interesų; b) dauguma organizacijos narių, fizinių ar juridinių asmenų, atstovauja jūrų gėrybių verslinės žvejybos, akvakultūros, perdirbimo, rinkodaros, platinimo ar mažmeninės prekybos sektoriams arba turi su jais susijusių tiesioginių ar netiesioginių ekonominių interesų; c) organizacija atstovauja su jūrų gėrybių versline žvejyba, akvakultūra, perdirbimu, rinkodara, platinimu ar mažmenine prekyba susijusių sektorių darbuotojams; d) ne mažiau kaip 50 proc. organizacijos finansavimo skiria jūrų gėrybių verslinės žvejybos, akvakultūros, perdirbimo, rinkodaros, platinimo ar mažmeninės prekybos srityje veiklą vykdančios įmonės; e) organizacija atitinka bent vieną iš 1 dalies a–d punktuose išvardytų kriterijų ir vykdo veiklą aplinkos, vartotojų ir žmogaus teisių apsaugos, sveikatos, lygybės skatinimo, gyvūnų sveikatos ar gerovės srityse. Remiantis 2021 m. gruodžio 8 d. Komisijos deleguotuoju reglamentu (ES) 2022/204, kuriuo iš dalies keičiamas Deleguotasis reglamentas (ES) 2015/242, kuriuo nustatomos išsamios patariamųjų tarybų veiklos taisyklės pagal bendrą žuvininkystės politiką, C(2021)8734.

²⁶² <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/42188fa9-5464-11ea-aece-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>.

²⁶³ 2014 m. spalio 9 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2015/242, kuriuo nustatomos išsamios patariamųjų tarybų veiklos taisyklės pagal bendrą žuvininkystės politiką.

²⁶⁴ 2017 m. birželio 23 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2017/1575, kuriuo iš dalies keičiamas Deleguotasis reglamentas (ES) 2015/242, kuriuo nustatomos išsamios patariamųjų tarybų veiklos taisyklės pagal bendrą žuvininkystės politiką, C(2017)4238.

²⁶⁵ 2021 m. gruodžio 8 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2022/204, kuriuo iš dalies keičiamas Deleguotasis reglamentas (ES) 2015/242, kuriuo nustatomos išsamios patariamųjų tarybų veiklos taisyklės pagal bendrą žuvininkystės politiką, C(2021)8734.

3.12.5. Galimybės ir iššūkiai

Patariamiosios tarybos nuo jų įsteigimo 2004 m. gauna ES dotaciją, skirtą daliai jų veiklos išlaidų, kurias tiesiogiai valdo Komisija, padengti. Daugelį metų išlaidos kompensuojamos remiantis realiomis patirtomis išlaidomis. Kiekviena patariamoji taryba turi parengti išsamų biudžetą, kurį prieš siunčiant Komisijai turi patvirtinti generalinė asamblėja. Prieš atlikdama galutinį mokėjimą Komisija turi patikrinti, ar išlaidos atitinka reikalavimus ir finansines taisykles.

Siekdama daugiau dėmesio skirti atliktiems darbams, o ne patirtoms išlaidoms, ir pereiti nuo kiekybinio prie kokybinio požiūrio, 2022 m. Komisija nusprendė patariamųjų tarybų patirtoms išlaidoms kompensuoti naudoti fiksuotąsias sumas. Tai reiškia, kad kompensavimas suteikiant dotaciją grindžiamas rezultatais ir atliktais darbais, o ne faktinėmis išlaidomis. Naujoji metodika palaipsniui taikoma kiekvienai patariamajai tarybai ir jos turi iš anksto nustatyti planuojamų posėdžių ir rekomendacijų skaičių (siektinus rezultatus) bei kitų metų biudžeto poreikius. Galutinis mokėjimas atliekamas remiantis pasiektais rezultatais. Atliekant mokėjimą fiksuotoji suma gali būti sumažinta tik tuo atveju, jei bendras rekomendacijų ir posėdžių skaičius labai skiriasi nuo patvirtinto jų skaičiaus. Dėl šios metodikos patariamiosiose tarybose vykstančios diskusijos dėl biudžeto yra daug paprastesnės, todėl patariamiosios tarybos nariams lieka daugiau laiko spręsti BŽP politikos klausimus, rengti rekomendacijas ir pasiekti bendrą sutarimą. Be to, taip išvengiama palyginti didelių išlaidų, susijusių su veiklos dotacijomis kompensuojamų išlaidų, kurių reikalavimų nesilaikymo rizika nedidelė, stebėseną.

Igyvendinant 2013 m. BŽP reformą sustiprėjus patariamųjų tarybų vaidmeniui ir atsižvelgiant į tai, kad jos visos veikia visu pajėgumu, jų vaidmuo ir svarba per pastaruosius kelerius metus nuolat didėjo. Nepaisant to, kad nuo 2020 m. sąlygos tapo sudėtingos, jos ir toliau veikė kaip pagrindiniai konsultacijų su suinteresuotaisiais subjektais organai ir prisidėjo prie visų BŽP aspektų, įskaitant rinkos ramstį, socialinius aspektus, maisto tiekimą ir apsirūpinimo maistu saugumą ir klimato kaitos poveikį išteklių būklei. Kai kuriose gautose rekomendacijose dėl Europos žaliojo kurso, Biologinės įvairovės strategijos arba strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ įgyvendinimo iškelta labai svarbių susirūpinimą keliančių klausimų arba problemų. Į šias rekomendacijas visada atsižvelgiama rengiant naujus teisės aktus ar formuojant politiką. Pastaraisiais metais patariamiosios tarybos vis aktyviau bendradarbiavo rengdamos rekomendacijas horizontaliaisiais klausimais, pavyzdžiui, klimato kaitos, mėlynosios ekonomikos ir jūrų teritorijų planavimo klausimais, nors dėl jų valstybės narės nepateikė jokių bendrų rekomendacijų.

Komisija visada vertino patariamųjų tarybų darbą ir yra pasirengusi jas remti praktiškai, pavyzdžiui, atsižvelgdama į gautas rekomendacijas, joms pritardama, dalyvaudama posėdžiuose ir organizuodama patariamiosios tarybos posėdžius. Komisija taip pat pasirengusi prireikus imtis veiksmų, kad būtų didinamas skaidrumas ir stiprinamas dialogas.

Atsižvelgiant į tai, kad žuvininkystės ir jūrų srityje rengiama daug dokumentų, patariamosioms taryboms ateityje teks atidžiai įvertinti savo užduotis ir nustatyti prioritetus. Kitas iššūkis gali būti susijęs su poreikiu bendradarbiauti su suinteresuotaisiais subjektais, konkuruojančiais dėl įvairių jūrų naudojimo būdų, įskaitant energijos gamybą, gavybą, turizmą ar išsaugojimą, ir siekiančiais prisijungti prie patariamųjų tarybų kaip kitos interesų grupės, kad galėtų įsitraukti į jų veiklą.

3.13. Išorės aspektas

3.13.1. Įvadas

Tarptautinis BŽP reglamento aspektas sutelktas į tris sritis:

- neteisėtos, nedeklaruojamos ir nereglamentuojamos žvejybos prevencija, atgrasymas nuo jos ir jos panaikinimas (NNN reglamentas)²⁶⁶, ES aktyviai remiant šalių partnerių vykdomas žuvininkystės kontrolės reformas, kad būtų veiksmingai kovojama su NNN žvejyba, laikantis jų tarptautinių įsipareigojimų užtikrinti, kad būtų laikomasi išsaugojimo ir valdymo priemonių;
- ES tausios žvejybos partnerystės susitarimai su trečiosiomis šalimis, kad ES laivynams būtų užtikrinama galimybė gauti atitinkamą pertekliaus dalį šių trečiųjų šalių išskirtinėje ekonominėje zonoje. Mainais ES turi skirti teisingą finansinį įnašą, įskaitant konkrečią paramą trečiosios šalies tausios žuvininkystės politikai. Šie susitarimai turėtų duoti abipusės naudos ir kartu stiprinti žuvininkystės valdymą;
- aktyvus ES, atstovaujamos Komisijos, dalyvavimas regioninių žvejybos valdymo organizacijų ir regioninių žuvininkystės institucijų veikloje. Šios organizacijos skatina ilgalaikį jų kompetencijai priklausančių išteklių, daugiausia atviroje jūroje, tvarumą.

Be dalyvavimo regioninių žvejybos valdymo organizacijų veikloje ir tausios žvejybos partnerystės susitarimų sudarymo, pagal BŽP reglamento 33 straipsnį ES taip pat įpareigojama bendradarbiauti su trečiosiomis šalimis dėl bendro intereso išteklių, siekiant užtikrinti, kad šie ištekliai būtų valdomi tvariai. Visų pirma ES siekia sudaryti dvišalius arba daugiašalius susitarimus su trečiosiomis šalimis dėl bendro išteklių valdymo, kuriais būtų, be kita ko, tam tikrais atvejais, reglamentuojama:

- galimybė naudotis vandenimis ir ištekliais bei tokios galimybės sąlygos;
- išteklių išsaugojimo priemonių suderinimas;
- keitimasis žvejybos galimybėmis.

Komisija kasmet ES vardu dalyvauja dvišalėse arba daugiašalėse derybose su ES nepriklausančiomis šalimis, pavyzdžiui, Norvegija, Jungtine Karalyste, Farerų Salomis ir kitomis pakrančių šalimis.

3.13.2. Pagrindiniai faktai. Nuo 2009 m. iki padėties 2022 m.

2009 m. žaliajoje knygoje pabrėžiamas poreikis stiprinti BŽP išorės aspektą. Joje pabrėžiama, kad svarbu tarptautiniu lygmeniu išplėsti pagrindinio BŽP tikslo (t. y. skatinti atsakingą ir tvarią žuvininkystę) principų taikymą ir remti geresnį pasaulinį jūrų, ypač žuvininkystės, valdymą. Žaliajoje knygoje nustatytos kelios tobulintinos sritys, įskaitant poreikį imtis veiksmų, kuriais būtų užtikrinamas nuoseklesnis išorės aspekto įtraukimas į skirtingas politikos sritis. Atsižvelgiant į sunkumus, su kuriais susiduriama siekiant priimti išsaugojimo priemones, kuriomis užtikrinamas tvaresnis jūrų naudojimas, 2009 m. žaliajoje knygoje rekomenduojama didinti regioninių žvejybos valdymo organizacijų įsipareigojimus ir bendrus veiklos rezultatus ir toliau bendradarbiauti su tarptautiniais partneriais.

²⁶⁶

<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2008/1005/oj>.

Daugelis šalių pranešė apie žvejybos partnerystės susitarimų įgyvendinimo sunkumus, susijusius su politiniais neramumais arba neryžtingu naudojimusi politikos rengimo pagalba. Žaliojoje knygoje rekomenduojama imtis veiksmų, susijusių su moksline analize ir mokslinių tyrimų pajėgumais. Žaliojoje knygoje taip pat teigiama, kad vykdant išorės žuvininkystės politiką turėtų būti labiau atsižvelgiama į apsirūpinimo maistu saugumo strategijas trečiosiose šalyse. Joje siūloma peržiūrėti susitarimų struktūrą, siekiant įvertinti susitarimų su trečiosiomis šalimis formų alternatyvas, kurios galėtų geriau atitikti pramonės ir partnerių poreikius.

2011 m. Komisija pasiūlė visapusiškai integruoti išorės politiką į BŽP reglamentą ir užtikrinti, kad ES remtų patikimiausiomis turimomis mokslinėmis rekomendacijomis pagrįstas pozicijas, prisidėtų prie mokslinių žinių plėtojimo ir bendradarbiavimų siekiant stiprinti reikalavimų laikymąsi tarptautiniu mastu. Į Komisijos pasiūlymą taip pat įtrauktos kelios rekomendacijos dėl bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis sudarant tausios žvejybos susitarimus, siekiant tarptautiniu lygmeniu propaguoti BŽP principus ir tikslus. 2017 m. įsigaliojo naujas reglamentas dėl tvaraus išorės žvejybos laivynų valdymo²⁶⁷. Siekiama, kad ES laivai, žvejojantys ne ES vandenyse (10 proc. viso ES laivų laimikio), laikytųsi tų pačių kontrolės taisyklių ir tvarumo standartų, kurių laikosi žvejojantys ES vandenyse, net jei jie neįtraukti į žuvininkystės susitarimus ir į regioninių žvejybos valdymo organizacijų taikymo sritį.

3.13.3. Neteisėta, nedeklaruojama ir nereglamentuojama žvejyba

2008 m. ES parengė išsamią kovos su NNN žvejyba sistemą, į kurią įeina laimikio sertifikavimo sistema, kuria siekiama užtikrinti, kad žuvininkystės produktai, gauti vykdant NNN žvejybą bet kurioje pasaulio vietoje, nepatektų į ES rinką. 2018 m. Komisija pasiūlė persvarstant Kontrolės reglamentą įtraukti prievolę valdant laimikio sertifikavimo sistemą naudoti IT priemones. IT priemonių naudojimas laikomas esminiu siekiant kovoti su fiziniiais dokumentais grindžiamam laimikio sertifikatų tvarkymui būdinga rizika. Tai taip pat galimybė padėti valstybėms narėms nuosekliau ir vienodžiau įgyvendinti patikras. ES įgyvendina susitarimą dėl uosto valstybių priemonių, siekdama užtikrinti, kad jos uostai nebūtų naudojami NNN žvejybai remti, ir aktyviai bendradarbiauja su trečiosiomis šalimis, kad visame pasaulyje skatintų visiško NNN žvejybos netoleravimo požiūrį.

3.13.4. Tausios žvejybos partnerystės susitarimai

2013 m. BŽP reglamente daroma nuoroda į tausios žuvininkystės partnerystės susitarimus, nes jais užtikrinama, kad ES žvejybos veikla trečiųjų šalių vandenyse būtų grindžiama geriausiomis turimomis mokslinėmis rekomendacijomis ir keitimusi atitinkama informacija užtikrinant tausų jūrų biologinių išteklių naudojimą, skaidrumą nustatant paviršį ir, tokiu būdu, išteklių valdymą, atitinkantį BŽP tikslus. Šiais susitarimais suteikiama galimybė naudotis ištekliais, atitinkančiais ES laivyno interesus, mainais į Sąjungos finansinį įnašą, ir prisidedama prie aukštos kokybės valdymo sistemos.

Iki 2022 m. pabaigos buvo sudaryta 13 tausios žvejybos partnerystės susitarimų, su galiojančiais jį įgyvendinančiais protokolais, įskaitant keturis daugiarūšius tausios žvejybos

²⁶⁷ 2017 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/2403 dėl tvaraus išorės žvejybos laivynų valdymo, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1006/2008.

partnerystės susitarimus²⁶⁸ ir devynis tausios žvejybos partnerystės susitarimus dėl tunų²⁶⁹. Be to, buvo sudaryti septyni tausios žvejybos partnerystės susitarimai, neturintys galiojančių juos įgyvendinančių protokolų, kurie vadinami neaktyviais tausios žvejybos susitarimais²⁷⁰. Trečiosios šalys dėl ES žvejybos laivų veiklos gavo didelės papildomos ekonominės naudos, nes ES žvejybos laivams tiekė prekes ir teikė paslaugas, laivuose įdarbino darbo jėgą ir perdirbo sugautas žuvis. 2015–2020 m. tausios žvejybos partnerystės susitarimais grindžiama žvejyba per metus užsiimdavo daugiau kaip 200 ES laivų, kurie per metus sužvejodavo beveik 300 000 tonų žuvis. Trečiosioms šalims, su kuriomis sudaryti tausios žvejybos partnerystės susitarimai, teikiama sektorine finansine parama didinamas trečiųjų šalių valdžios institucijų gebėjimas stebėti, kontroliuoti ir prižiūrėti žvejybos veiklą, gerinti mokslinius tyrimus ir teikti bendrą paramą žuvininkystės ir jūrų valdymo politikai.

3.13.5. Regioninės žvejybos valdymo organizacijos

ES dalyvavimas regioninių žvejybos valdymo organizacijų posėdžiuose labai svarbus. ES pateikė pasiūlymų, kuriais siekiama užtikrinti arba remti priemonių priėmimą regioninėse žvejybos valdymo organizacijose. Konkrečiau šiais pasiūlymais, be kita ko, siekiama:

- skatinti žuvų išteklių tvarumą;
- užtikrinti rėmimąsi moksline informacija;
- užtikrinti stebėjimo, kontrolės ir priežiūros priemonių patvirtinimą;
- užtikrinti aktyvesnį darbą kovojant su NNN žvejyba ir
- stiprinti šių organizacijų valdymą, atsižvelgiant į Komisijos ir BŽP tikslus.

ES ir jos valstybės narės kartu su Viduržemio jūros patariamąja taryba ir Juodosios jūros patariamąja taryba yra Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos varomoji jėga siekiant užtikrinti tvarų bendrą išteklių valdymą. Valdymo požiūriu Viduržemio jūra jau seniai laikoma ypatingu BŽP reglamento atveju, nes jos valdymas tradiciškai buvo decentralizuotas iki vietos lygmens. Viduržemio jūros baseinas ir didelė jo išteklių dalis yra bendri su trečiosiomis šalimis. Pastaraisiais metais padėtis pagerėjo dėl ES įsipareigojimo gerinti valdymą Viduržemio jūroje ir Juodojoje jūroje ir saugoti jų biologinę įvairovę.

ES iniciatyva 2017 ir 2018 m. buvo priimtos „MedFish4Ever“ ir Sofijos ministrų deklaracijos. Tai suteikė naują politinį postūmį pagerinti žvejybos valdymą abiejuose jūrų baseinuose. Deklaracijos taip pat buvo pagrindas, kuriuo remiantis Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos lygmeniu buvo priimtos konkretiems sektoriams skirtos strategijos, t. y. regioninis kovos su NNN žvejyba veiksmų planas, regioninis mažos apimties žvejybos veiksmų planas ir akvakultūros strategija. Šiais penkiais dokumentais sukurama ES ateinančių metų veiksmų struktūra.

Šis valdymo procesas sustiprintas ankstesne Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos laikotarpio vidurio strategija (2017–2020 m.) ir naująja Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos strategija (2021–2030 m.). Strategijomis sukurta nauja Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos veikimo dinamika, ji tapo modernesnė ir sustiprėjo jos sekretoriato vaidmuo, taip pat imtas taikyti subregioninis požiūris į Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos subregioninius vienetus. Paskatinta ES, Bendroji Viduržemio jūros

²⁶⁸ Susitarimai su Grenlandija, Mauritanija, Marokas ir Bisau Gvinėja.

²⁶⁹ Susitarimai su Žaliuoju Kyšuliu, Kuko Salomis, Dramblio Kaulo Krantu, Gambija, Gabonu, Mauricijumi, San Tomė ir Prinsipe, Senegalu ir Seišeliais.

²⁷⁰ Susitarimai su Pusiaujo Gvinėja, Liberija, Kiribačiu, Mikronezijos Federacinėmis Valstijomis, Madagaskaru, Mozambiku ir Saliamono Salomis.

žvejybos komisija per pastaruosius penkerius metus priėmė 75 išsaugojimo ir kontrolės priemones (vien 2021 m. priimtose 35 priemonės), kuriomis siekiama spręsti kai kurių pagrindinių išteklių klausimus, taip pat svarbius aplinkos ir ekosistemų klausimus, susijusius tiek su Viduržemio jūra, tiek su Juodąja jūra. Vertinant padėtį platesniame regione, naujausioje Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisijos ataskaitoje dėl žvejybos Viduržemio jūroje ir Juodojoje jūroje būklės²⁷¹ patvirtinami pirmieji teigiami visų šių pastangų rezultatai. Iš ataskaitos matyti, kad dėl naujų valdymo priemonių atsiranda teigiamų pokyčių ir ima keistis poreikio tendencija regione.

Taip pat Atlanto vandenyne ES vadovavimas buvo labai svarbus siekiant:

- užtikrinti sėkmingą paprastųjų tunų išteklių atkūrimą ir tausų valdymą;
- priimti išsamų šiaurinių ilgapelekių tunų išteklių valdymo planą;
- priimti Viduržemio jūros ilgapelekių tunų išteklių atkūrimo planą;
- Tarptautinėje Atlanto tunų apsaugos komisijoje patvirtinti melsvųjų ryklių ir atlantinių pilkšvųjų ryklių išteklių valdymo priemones ir
- Žvejybos šiaurės vakarų Atlante organizacijoje patvirtinti priemones dėl arktinių ryklių.

Ramiojo vandenyno regione ES parėmė pirmąją regioninės žvejybos valdymo organizacijos priimtą priemonę, kuria Regioninės žvejybos pietų Ramiajame vandenyne valdymo organizacija reglamentuoja kalmarų žvejybą ir stauridžių išteklių atkūrimo planą. Atlanto vandenyne, Ramiajame vandenyne ir Indijos vandenyne ES ragino griežčiau reglamentuoti ir geriau stebėti žuvų suburiamųjų įrenginių naudojimą ir aktyviai rėmė žvejybos kontrolės priemonių ir prieigos mažinimo priemonių priėmimą, pažeidžiamų jūrų ekosistemų apsaugą ir draudimą šalinti ryklių pelekus. Kelios ES vadovaujant priimtose priemonės daugeliu atžvilgių buvo svarbus etapas užtikrinant tinkamą žuvininkystės valdymą, o vėliau panašios priemonės buvo priimtose ir kitose organizacijose.

3.13.6. Dvišaliai ir daugiašaliai susitarimai

„Brexit“as“ pakeitė su žuvininkyste susijusius santykius regione. Po Jungtinės Karalystės išstojimo didžioji dauguma išteklių šiaurės rytų Atlante valdomi kartu su trečiosiomis šalimis. Bendrą ES ir Jungtinės Karalystės išteklių atveju bendro valdymo nustatymo sistema, įskaitant žvejybos galimybių nustatymą ir nuolatinį bendradarbiavimą Specialiajame žuvininkystės komitete, įgyvendinama pagal prekybos ir bendradarbiavimo susitarimą. Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimu abi susitarimo šalys įpareigojamos laikytis 494 ir 496 straipsniuose nustatytų tikslų ir principų, visų pirma skatinti ilgalaikį tvarumą (aplinkos, socialinį ir ekonominį) ir optimalų bendrų išteklių naudojimą, ir iki tikslinimo laikotarpio pabaigos (2026 m.) suteikti automatinę prieigą prie viena kitos vandenų. Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo principai ir tikslai atitinka BŽP principus ir tikslus ir yra mūsų bendradarbiavimo pagrindas.

Kita Jungtinės Karalystės išstojimo pasekmė yra ta, kad dvišalis ES ir Norvegijos bendradarbiavimas dėl bendrai valdomų išteklių Šiaurės jūroje dabar tapo trišaliu klausimu, o daugiašalėse derybose Jungtinė Karalystė veikia kaip nepriklausoma pakrantės valstybė. Komisija turėtų ir toliau sudaryti sąlygas BŽP principais grindžiamam regioniniam ir

²⁷¹ FAO. *The State of Mediterranean and Black Sea Fisheries 2020*, General Fisheries Commission for the Mediterranean, Rome, 2020, p. 172. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.4060/cb2429en>.

dvišaliam bendradarbiavimui su trečiosiomis šalimis, siekiant užtikrinti tausią žuvininkystę ir žvejų pajamas bei stabilias darbo vietas.

Kalbant apie tam tikras kitas trečiąsias šalis, galimybė naudotis ES vandenimis atokiausiame Majoto regione suteikiama Seišeliams (suderėtu susitarimu), o Prancūzijos Gvianos vandenyse – Venesuelai (vienašaliu Tarybos sprendimu). Naudojantis šiomis galimybėmis turi būti laikomasi tų pačių tvarumo principų ir taisyklių, kurių laikomasi vykdant visą žvejybą ES vandenyse.

3.13.7. Galimybės ir iššūkiai

Siekiant nutraukti neteisėtą, nereguliuojamą ir nedeklaruojamą (NNN) žvejybą, toli nuo prirašymo uostų bet kuriame vandenyne plaukiojančių tolimosios žvejybos laivynų kontrolė tebėra iššūkis, susijęs su didėjančia žuvų paklausa ir laivynų konkurencija. Labai svarbu tęsti dialogą dėl NNN žvejybos su trečiosiomis šalimis, kad būtų pagerinta pagal tarptautinius įsipareigojimus vykdoma vėliavos (taip pat pakrantės ir uosto) valstybės kontrolė, siekiant padidinti žvejybos reikalavimų laikymąsi visame pasaulyje ir sukurti vienodas sąlygas, kurios būtų prasmingos.

Priėmus FAO neprivalomas perkrovimo gaires, vėliavos, pakrantės ir uosto valstybės turėtų daugiau dėmesio skirti perkrovimo jūroje ir uoste operacijoms, kurioms reikia taikyti stebėsenos, kontrolės ir priežiūros priemones, kad būtų laikomasi taikomų išsaugojimo ir valdymo priemonių. Veiksmingas susitarimo dėl uosto valstybių priemonių įgyvendinimas – tai galimybė uždaryti rinkas žuvininkystės produktams, gautiems vykdant NNN žvejybą. Susitarimo įgyvendinimo problemos turėtų būti sprendžiamos toliau stiprinant pajėgumus dvišaliu, regioniniu ir tarptautiniu lygmenimis, pastaruoju atveju ES prisidedant prie FAO susitarimo dėl uosto valstybių priemonių visuotinio pajėgumų plėtojimo bendros programos. NNN žvejybos laimikio sertifikavimo sistemoje turėtų būti naudojamos IT priemonės, kad importo kontrolė būtų veiksminga, vienoda ir susieta su rizika. Šiuo tikslu būtų labai veiksminga priimti teisinį pagrindą dėl privalomo priemonės IT CATCH naudojimo.

Tausios žvejybos partnerystės susitarimai suteikia ES galimybę sukurti tinklą ir užtikrinti, kad ES laivyno prieiga prie išteklių būtų stabili ir nuspėjama, ir taip palengvinti investicijas. Tačiau užtikrinti, kad įgyvendinant tausios žvejybos partnerystės susitarimus būtų siekiama tvarumo, – ne tik ES įsipareigojimas, bet ir pakrančių šalių, kurios susiduria su daugybe rimtų iššūkių siekdamas kontroliuoti savo išskirtines ekonomines zonas arba uostus ir remti mokslinį išteklių vertinimą ir jų valdymą, įsipareigojimas. Pilietinė visuomenė paprastai tikisi, kad ES remia tokią veiklą, ypač kai ji susijusi su ištekliais, kuriais ji dalijasi su kaimyninėmis šalimis ir kurie paprastai yra labai svarbūs apsirūpinimo maistu saugumui, neatsižvelgiant į tai, ar ES laivynai šiuos išteklius žvejoja. Todėl uždavinys šiuo atveju yra sukurti tausios žvejybos partnerystės susitarimų ir kitų vystymosi politikos sričių sinergiją, kaip raginama BŽP, ir užtikrinti tikrą pakrantės šalių įsipareigojimą naudoti savo ribotus išteklius tam, kad būtų sukurtos jų vandenims taikomos patikimos vertinimo ir valdymo sistemos.

Taip pat vis dažniau vertinama, ar tausios žvejybos partnerystės susitarimai naudingi vietos gyventojams, pvz., ES laivų žvejams, kurie žvejybos veiklą daugiausia vykdo Afrikos šalių išskirtinėse ekonominėse zonose ir atviroje jūroje šalia šių šalių zonų. Susiduriama su sunkumais įgyvendinant tarptautines darbo konvencijas, kuriomis siekiama užtikrinti, kad visų ES laivuose dirbančių žvejų darbo sąlygos būtų teisingos.

Dvišalių derybų uždavinys – laiku atnaujinti tausios žvejybos partnerystės susitarimus įgyvendinančius protokolus, kad būtų išvengta laikotarpių, kuriais jie yra neaktyvūs, ir dėl to nevykdoma veikla. Tai ne visada pavyksta, ypač kai šalys partnerės turi labai didelių lūkesčių dėl ES finansavimo arba laivų savininkų įnašų. Šie lūkesčiai kartais nepatenkinami, nes nepatenka į finansavimo iš ES biudžeto taikymo sritį arba dėl to, kad ES laivyno operatoriai neturi intereso skirti įnašą.

ES tikslai, susiję su regioninėmis žuvininkystės valdymo organizacijomis, grindžiami BŽP ir jos išorės aspekto principais²⁷², tarptautinio vandenynų valdymo darbotvarke ir šių organizacijų įgaliojimais. Vis dėlto, kadangi dauguma regioninių žuvininkystės valdymo organizacijų sprendimus priima bendru sutarimu su kitomis susijusiomis šalimis, ne visada įmanoma pasiekti su šiomis organizacijomis susijusius ES tikslus. Kai kuriomis pozicijomis, kurių laikosi kitos regioninių žuvininkystės valdymo organizacijų šalys, ne visada visapusiškai pritariama ES pasiūlymams, pavyzdžiui, pasiūlymams patvirtinti saugomas jūrų teritorijas Pietų vandenynėse arba skatinti tvariau valdyti tropinių tunų išteklius Atlanto arba Indijos vandenynuose. Ši padėtis susiklosto nepaisant ES pastangų stiprinti tas organizacijas ir remti mokslą ir mokslu grindžiamus valdymo sprendimus, be kita ko, teikiant finansinius įnašus.

Nepaisant to, ES ir kitos įstaigos (valstybių narių nacionalinės ir vietos administracijos, atsakinga žuvininkystės pramonė, pilietinė visuomenė ir kt.) ir toliau ryžtingai siekia tvarumo. Dėl ES aljansų su tarptautiniais partneriais, planuojamų ir vykdomų regioninių žuvininkystės valdymo organizacijų veiklos peržiūros mechanizmų ir tarptautinių pokyčių (susijusių su įgyvendinimo susitarimu pagal Jungtinių Tautų jūrų teisės konvenciją dėl jūrų biologinės įvairovės išsaugojimo ir tausaus naudojimo nacionalinei jurisdikcijai nepriklausančiuose rajonuose, FAO ir kt.) regioninėms žuvininkystės valdymo organizacijoms turėtų būti suteikta naujų galimybių skatinti tausų jų kompetencijai priklausančių išteklių ir ekosistemų valdymą.

3.14. Rinka ir prekyba (bendras rinkų organizavimas)

Bendro rinkos organizavimo reglamentas²⁷³ (BRO reglamentas) apima penkias pagrindines sritis:

- 1) sektoriaus organizacinę struktūrą;
- 2) prekybos standartus;
- 3) vartotojams skirtą informaciją;
- 4) konkurencijos taisykles;
- 5) informacijos apie rinką rinkimą.

Bendras žuvininkystės ir akvakultūros produktų rinkų organizavimas vykdomas nuo 1970 m. Tai seniausias BŽP reglamento ramstis ir 2013 m. jis buvo reformuotas kartu su BŽP. BRO reglamento tikslas – padėti siekti BŽP tikslų. Reforma įgyvendinami keli esminiai pokyčiai, svarbūs valstybėms narėms ir pramonei. Joje numatytas didesnis gamintojų organizacijų vaidmuo suteikiant galių ūkio subjektams ir rengiant gamybos ir prekybos planus. Gamintojų

²⁷² VI dalis. BŽP reglamento išorės politika.

²⁷³ 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1379/2013 dėl bendro žvejybos ir akvakultūros produktų rinkų organizavimo, kuriuo iš dalies keičiami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1184/2006 ir (EB) Nr. 1224/2009 ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 104/2000.

organizacijos yra labai svarbios įgyvendinant BŽP praktiškai. Vykdam 2013 m. reformą taip pat nustatytos naujos iš EJŖŽF ir EJŖŽAF remiamos priemonės, kurias taikydamos gamintojų organizacijos gali skatinti perspektyvią ir tvarią savo narių žvejybos veiklą, vengti nepageidaujamo laimikio, prisidėti prie žuvininkystės produktų atsekamumo ir aiškos ir išsamios informacijos teikimo vartotojams ir nutraukti neteisėtą, nedeklaruojamą ir nereglamentuojamą žvejybą. Reforma sustiprino tarpšakinių organizacijų vaidmenį gerinant žuvininkystės ir akvakultūros produktų tiekimo rinkai sąlygas.

BRO sudaro visų ES parduodamų produktų sąžiningos konkurencijos pagrindą ir juo užtikrinama, kad rinkai būtų tiekama daugiau tvarių produktų, nustatant bendrus prekybos standartus. Kitas tikslas – skatinti tvaresnius vartojimo įpročius nustatant konkrečias vartotojų informavimo nuostatas, kuriomis papildomos bendrosios maisto produktų ženklinimo taisyklės²⁷⁴. Kaip paskelbta strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“, svarbu tęsti darbą, susijusį su tvarios maisto sistemos iniciatyva, kurią Komisija planuoja pasiūlyti 2023 m., ją įtraukdama į suderintą ES požiūrį į tvarią maisto gamybą.

Pasinaudojęs EJŖŽAF finansavimu, Ispanijos aštuonkojų žvejybos sektorius tapo Jūrų saugumo komiteto sertifikuota veikla, todėl vietos laivynui atsivėrė naujos rinkos galimybės.

[Certified octopus fishery | FARNET \(europa.eu\)](https://www.eumofa.eu/)

Kalbant apie informacijos apie rinką rinkimą, Komisija įsteigė ES žvejybos ir akvakultūros produktų rinkų stebėsenos centrą²⁷⁵, kad būtų padidintas rinkos skaidrumas ir informacija apie rinką būtų teikiama visiems sektoriaus subjektams, įskaitant politikos formuotojus. Rinkos patariamoji taryba labai aktyviai teikia rekomendacijas su rinka susijusiais klausimais. Komisija glaudžiai bendradarbiauja su rinkos patariamąja taryba, kad geriau suprastų rinkos pokyčius, patenkintų savo informacijos apie rinką poreikius ir pasauliniu mastu pagerintų BRO tikslų įgyvendinimą. Paaiškėjo, kad šie glaudūs ir reguliarūs mainai su suinteresuotaisiais subjektais yra itin svarbūs krizės metu, visų pirma siekiant nustatyti poreikius ir parengti reagavimo į krizes gaires.

Komisija iki 2022 m. gruodžio 31 d. turi pateikti BRO reglamento taikymo rezultatų ataskaitą. Ji parengs atskirą ataskaitą apie šiuos rezultatus.

3.15. Struktūrinė politika ir parama. ES finansavimas

Iki 2024 m. pabaigos Komisija taip pat turi įvertinti EJŖŽF²⁷⁶. Kadangi jis yra vienas iš Europos struktūrinių ir investicijų fondų, didžiausią EJŖŽF biudžeto dalį vykdydamos veiksmų programas valdo valstybės narės. EJŖŽF visų pirma siekiama padėti pakrančių gyventojams ir žvejybos bei akvakultūros sektoriuose dirbantiems žmonėms prisitaikyti prie

²⁷⁴ 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1169/2011 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1924/2006 ir (EB) Nr. 1925/2006 bei kuriuo panaikinami Komisijos direktyva 87/250/EEB, Tarybos direktyva 90/496/EEB, Komisijos direktyva 1999/10/EB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/13/EB, Komisijos direktyvos 2002/67/EB ir 2008/5/EB bei Komisijos reglamentas (EB) Nr. 608/2004.

²⁷⁵ <https://www.eumofa.eu/>.

²⁷⁶ 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 508/2014 dėl Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo ir kuriuo panaikinami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 2328/2003, (EB) Nr. 861/2006, (EB) Nr. 1198/2006 bei (EB) Nr. 791/2007 ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1255/2011.

reformuotos ES BŽP 2014–2020 m. laikotarpiu. 1 lentelėje parodytas apskaičiuotas EJŖF įnašas²⁷⁷ siekiant kiekvieno BŽP tikslo, nurodyto BŽP reglamento 2 straipsnyje.

1 lentelė. EJŖF įnašas siekiant BŽP tikslų.

BŽP tikslas	Iš viso EJŖF lėšų, dėl kurių vadovaujančioji institucija įsipareigojo (EUR) („Infosys“ duomenimis, 2021 12 31)	Bendros pagal EJŖF finansuoti tinkamos išlaidos, kurias paramos gavėjai deklaruavo vadovaujančiajai institucijai (EUR)	Operacijų skaičius
BŽP 2 straipsnio 2 ir 3 dalys	801 527 129	467 883 987	6 911
BŽP 2 straipsnio 4 dalis	548 730 152	463 039 596	260
BŽP 2 straipsnio 5 dalies a ir b punktai	97 215 842	68 764 075	3 804
BŽP 2 straipsnio 5 dalies c punktas	1 519 861 652	787 930 348	18 320
BŽP 2 straipsnio 5 dalies d punktas	297 051 386	259 863 751	33 724
BŽP 2 straipsnio 5 dalies e punktas	919 192 634	522 180 022	11 960
BŽP 2 straipsnio 5 dalies f punktas	232 583 846	205 650 188	8 869
BŽP 2 straipsnio 5 dalies g punktas	154 339 934	112 900 114	1 825
BŽP 2 straipsnio 5 dalies h punktas	61 977 405	40 128 630	803
Iš viso	4 632 479 980	2 928 340 712	87 476

Reglamentu (ES) 2020/560 iš dalies pakeistas EJŖF reglamentas ir nustatytos konkrečios priemonės COVID-19 pandemijos poveikiui švelninti. Dėl pandemijos labai sumažėjo žvejybos ir akvakultūros produktų paklausa, o tai turėjo rimtų socialinių ir ekonominių pasekmių bendruomenėms, kuriose žvejyba ir akvakultūra atlieka svarbų vaidmenį. Pagal iš dalies pakeistą reglamentą parama iš EJŖF gali būti teikiama:

- laikino žvejybos veiklos, įskaitant žvejybą vidaus vandenyse ir be laivo žvejojantčius žvejus nutraukimo atvejais;
- siekiant kompensuoti ekonominius nuostolius, kuriuos dėl pandemijos patyrė akvakultūros gamintojai, perdirbimo įmonės ir atokiausi regionai.

Taip pat atsižvelgiant į Rusijos agresiją prieš Ukrainą, 2022 m. liepos mėn. įsigaliojo EJŖF reglamento teisės akto pakeitimas, siekiant nustatyti papildomas krizės priemones, kad

²⁷⁷

https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/system/files/2022-11/EMFF-Implementation-report-2021_en.pdf

valstybės narės galėtų remti nuo pandemijos nukentėjusius ES žuvininkystės ir akvakultūros sektorius. Šiuo pakeitimu visų pirma buvo sudarytos palankios sąlygos:

- kompensuoti žvejybos ir akvakultūros sektorių veiklos vykdytojų papildomas išlaidas, prarastas pajamas ir produktų saugojimą;
- teikti finansavimą žvejybos operatoriams, siekiant kompensuoti laikiną žvejybos veiklos nutraukimą dėl saugos priežasčių ir ekonominių suvaržymų.

Šiuo metu 2021–2027 m. EJŖŽAF yra pagrindinė BŽP įgyvendinimo ir jos tikslų siekimo priemonė. Siekiant apsaugoti jūrų biologinę įvairovę, pasiekti ES klimato kaitos švelninimo tikslus ir užtikrinti maisto tiekimą, EJŖŽAF nustatyti keturi prioritetai:

- 1) skatinti tausią žvejybą, atkurti ir išsaugoti vandens biologinius išteklius;
- 2) skatinti tvarią akvakultūros veiklą, perdirbti ir tiekti rinkai žvejybos bei akvakultūros produktus, taip prisidedant prie aprūpinimo maistu saugumo ES;
- 3) sudaryti sąlygas tvariai mėlynajai ekonomikai pakrantės, salų ir krašto gilumos vietovėse ir skatinti žvejybos bei akvakultūros bendruomenių vystymąsi;
- 4) stiprinti tarptautinį vandenynų valdymą ir užtikrinti jūrų bei vandenynų saugą, saugumą, švarą ir darnų valdymą.

Teikiant finansavimą iš EJŖŽAF taikoma paprastesnė struktūra, kuria sudaromos sąlygos vykdyti rezultatais grindžiamą politiką ir suteikti valstybėms narėms lankstumo aiškius politikos uždavinius paverčiant tiksliniais veiksmais. Jo įgyvendinimas taip pat supaprastintas ir yra stebimas taikant nuoseklų veiklos rezultatų planą, į kurį įtraukti veiklos produkto rezultatai ir veiklos rodikliai. Teikiant finansavimą pagal EJŖŽAF daug dėmesio skiriama regioniniam aspektui, nes dėl programavimo etapu pateiktos regioninės jūrų baseinų analizės²⁷⁸ valstybėms narėms suteikiama galimybė taikyti konkrečiam jūrų baseinui skirtą požiūrį sprendžiant pagrindinius BŽP uždavinius, spręstinus naudojant būsimą EJŖŽAF finansavimą.

EJŖŽAF ypatingas dėmesys skiriamas mažos apimties priekrantės žvejybos tvarumui ir pelningumui ir tvariam jūrinės veiklos atokiausiuose regionuose vystymui. Dėl ypatingos ES atokiausių regionų padėties, jų pažeidžiamumo dėl klimato kaitos ir gaivalinių nelaimių bei jų unikalių išteklių, susijusių su biologine įvairove ir atsinaujinančiais energijos ištekliais, Europos lygmeniu reikėjo priimti specialias priemones. Todėl veiksams, kuriuos įgyvendinant teikiama EJŖŽAF parama atokiausiuose regionuose, paprastai skiriama didelė viešoji pagalba (85 proc., palyginti su 50 proc. veiksams žemyninėje ES dalyje). Valstybės narės, kurioms tai aktualu (Prancūzija, Portugalija ir Ispanija), kiekvienam savo atokiausių regionų parengia veiksmų planą. Planuose nustatoma tvarios mėlynosios ekonomikos sektorių, įskaitant žvejybą ir akvakultūrą, vystymo strategija. Siekiant padėti įgyvendinti tuos veiksmų planus, skiriami finansiniai ištekliai.

EJŖŽAF ir EJŖŽAF reglamentuose taip pat numatytos finansinės kompensacijos atokiausių regionų veiklos vykdytojams, siekiant kompensuoti papildomas išlaidas, kurias jie patiria vykdydami žvejybos, auginimo, perdirbimo ar prekybos veiklą, kuria kuriami žuvininkystės ir

²⁷⁸

Commission Staff Working Document *Regional sea basin analyses regional challenges in achieving the objectives of the common fisheries policy – a sea basin perspective to guide EUMFF programming*, SWD(2020) 206.

akvakultūros produktai, dėl ypatingos šių regionų padėties. Taip prisidedama prie žuvininkystės ir akvakultūros ekonominio ir socialinio tvarumo atokiausiuose regionuose ir padedama sudaryti sąlygas aplinkos tvarumui.

Kalbant apie su klimatu ir biologine įvairove susijusį EJRŽAF indėlį, teikiant finansavimą iš EJRŽAF remiami Europos žaliajo kurso ir ES klimato ir biologinės įvairovės tikslai, nustatyti 2021–2027 m. daugiametėje finansinėje programoje, net nenustatant konkrečių privalomų tikslų. Visų pirma finansavimu iš EJRŽAF remiami BŽP tikslai, susiję su tausia žvejyba ir gera jūrų aplinkos būkle, kaip numatyta Jūrų strategijos pagrindų direktyvoje. Taip suteikiamas plataus užmojo paramos paketas, skirtas tvariai žuvininkystei ir akvakultūrai užtikrinti, kuris yra glaudžiai susijęs su Biologinės įvairovės strategijos ir strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ tikslais.

Atsižvelgdamos į EJRŽAF biudžeto dydį ir susijusias nacionalines programas, valstybės narės turi strategiškai pasinaudoti fondo teikiama viešąja parama, naudodami ją veiksams, kurie gali būti išplečiami, kuriais užtikrinama sinergija su kitais fondais ir priemonėmis ir taip pat skatinamos privačios investicijos. Todėl EJRŽAF yra ideali finansinė priemonė valstybėms narėms siekiant didinti žuvininkystės ir akvakultūros sektorių atsparumą, gerinant jų pasirengimą būsimiems sukrėtimams ir stiprinant jų gebėjimą atlaikyti ir įveikti krizes.

Siekiant skatinti ilgalaikį atsparumą ir didinti sektoriaus gebėjimą valdyti krizes, į EJRŽAF reglamentą įtrauktos konkrečios priemonės ir specialios sąlygos bei apsaugos priemonės, kad būtų užtikrinama optimali investicijų grąža ir didinamas viešojo finansavimo svertas poveikis.

4. 1 PRIEDAS. KONSULTACIJŲ APIBENDRINIMAS

4.1. Įvadas

Šioje santraukoje pateikiama visa informacija apie 2021 ir 2022 m. vykusias konsultacijas dėl Europos Komisijos vykdomos bendros žuvininkystės politikos veikimo peržiūros (BŽP reglamentas)²⁷⁹.

Vykdam BŽP sudaromos sąlygos tausiai naudoti jūrų biologinius išteklius, kad būtų tiekiamos gyvybingos ir įperkamos jūrų gėrybės. Ją vykdam taip pat padedama užtikrinti deramą nuo žvejybos veiklos priklausomų asmenų gyvenimo lygį. Pagal BŽP reglamento 49 straipsnį Europos Komisija ne vėliau kaip 2022 m. gruodžio 31 d. turi pateikti BŽP veikimo ataskaitą. Komunikate ir tarnybų darbiniam dokumente plačiau ir išsamiau nagrinėjami žuvininkystės valdymo pasiekimai ir toliau šioje srityje spęstini uždaviniai, jų pagrindinės priežastys ir su jais susijusios galimybės.

Komunikate ir su juo susijusiame tarnybų darbiniam dokumente vertinama, ar po 2013 m. reformos vykdam BŽP vis dar siekiama tikslo sudaryti sąlygas tvariam ir įtraukiam jūrų biologinių išteklių naudojimui ir prisidėti prie maisto tiekimo saugumo.

Šioje santraukoje apžvelgiama vykdyta konsultacijų veikla ir su suinteresuotųjų subjektų rekomendacijomis susijusi analizė.

4.2. Konsultacijos

Konsultacijų strategija apima įvairių suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo veiklą, surengtą 2021 ir 2022 m. Ši veikla apima tikslines konsultacijas internetu, išsamias diskusijas su valstybių narių regioninėmis grupėmis, 2022 m. BŽP suinteresuotųjų subjektų renginį ir konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais dėl 2022 m. rudenį Komisijos paskelbto kvietimo teikti informaciją dokumento. Tikslas buvo į peržiūros procesą įtraukti visus suinteresuotuosius subjektus ir sudaryti sąlygas visiems suinteresuotiesiems subjektams pareikšti savo nuomonę. Diskusijos šia tema taip pat vyko Taryboje (per 2022 m. gegužės mėn. vykusį neoficialų generalinių direktoratų posėdį) ir Europos Parlamente²⁸⁰ (2022 m. kovo 17 d. klausymas).

2021 m. gruodžio mėn. Komisija pradėjo tikslines konsultacijas internetu²⁸¹, vykdytas iki 2022 m. kovo 14 d. Šių konsultacijų, surengtų naudojantis internetiniu klausimynu, tikslas buvo gauti BŽP suinteresuotųjų subjektų nuomonę apie BŽP veikimo peržiūrą. Konsultacijomis siekta nustatyti:

²⁷⁹ 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1380/2013 dėl bendros žuvininkystės politikos, kuriuo iš dalies keičiami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1954/2003 ir (EB) Nr. 1224/2009 bei panaikinami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 2371/2002 ir (EB) Nr. 639/2004 bei Tarybos sprendimas 2004/585/EB.

²⁸⁰ Klausymas tema „BŽP įgyvendinimo dabartinė padėtis ir perspektyvos“: <https://www.europarl.europa.eu/committees/en/hearing-on-state-of-play-in-the-implement/product-details/20220304CHE09987>.

²⁸¹ 2022 m. bendros žuvininkystės politikos ir bendro rinkos organizavimo ataskaitos. Jūsų nuomonė mums svarbi – dalyvaukite tikslinėse konsultacijose, https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/news/2022-common-fisheries-policy-and-common-market-organisation-reports-your-opinion-counts-take-part-2021-12-17_en.

- 1) BŽP pasiekimus ir (arba) trūkumus,
- 2) visus mokslinius įrodymus ar patvirtinamuosius dokumentus, naudotus šiems pasiekimams ir (arba) trūkumams įrodyti, ir
- 3) gerą patirtį, novatoriškas priemones ar procesus, kuriuos įgyvendina suinteresuotieji subjektai arba valstybės narės.

Į internetinį klausimyną buvo įtraukti klausimai, susiję su visais BŽP reglamento skyriais. Jo pabaigoje pateikti įgaliojamajame rašte²⁸² Komisijos nariui Virginijui Sinkevičiui iškelti klausimai, t. y. klausimai, susiję su žuvininkystės politikos socialiniu aspektu, prisitaikymu prie klimato kaitos ir švariais vandenynais. Į tikslinį internetinį klausimyną atsakyti galėjo visi suinteresuotieji subjektai Europoje ir už jos ribų.

Internetinio klausimyno rezultatai buvo pagrindas surengti išsamesnes diskusijas regioniniu lygmeniu su valstybių narių regioninėmis grupėmis, kurios vyko 2022 m. gegužės 20 ir 30 d.

2022 m. birželio 10 d. Europos Komisijos surengtas 2022 m. renginys suinteresuotiesiems subjektams dėl BŽP ataskaitos²⁸³ buvo svarbus žingsnis vykdant konsultacijas dėl komunikato dėl BŽP veikimo. Renginys buvo unikali galimybė aptarti iššūkius ir gerą patirtį su įvairiais suinteresuotaisiais subjektais, dirbančiais žuvininkystės ir akvakultūros sektoriuje. Renginyje buvo trumpai pristatytos žuvininkystės ir akvakultūros valdymo ir politikos temos, po to buvo vykdomas suinteresuotųjų subjektų dialogas ir diskusijos. Temų pristatymus galima rasti interneto svetainėje²⁸⁴.

Laikydamosi geresnio reglamentavimo taisyklių, Komisija paskelbė kvietimą teikti informaciją²⁸⁵ dėl komunikato dėl bendros žuvininkystės politikos veikimo. Jo tikslas buvo informuoti visuomenę ir suinteresuotuosius subjektus apie BŽP veikimo peržiūrą ir suteikti jiems galimybę pateikti grįžtamąją informaciją ir veiksmingai dalyvauti. Teikti informaciją buvo galima nuo 2022 m. rugpjūčio 26 d. iki rugsėjo 23 d. Europos Komisijos portale „Išsakykite savo nuomonę“.

4.3. Per konsultacijas gauti atsakymai

Vykdant tikslines konsultacijas internetu siekiant peržiūrėti BŽP veikimą gauti 195 atsakymai iš 22 šalių (4 paveikslas). Atsakymus pateikė įvairūs suinteresuotieji subjektai, pavyzdžiui, nevyriausybinių organizacijų (NVO), valdžios institucijos, žuvininkystės sektorius, akademinė bendruomenė, mažos apimties priekrantės žvejybos atstovai, prekybos asociacijos, patariamiosios tarybos ir akvakultūros sektorius (5 paveikslas). Tikslinių konsultacijų internetu rezultatai pateikiami FAMENET BŽP tyrimo ataskaitoje²⁸⁶.

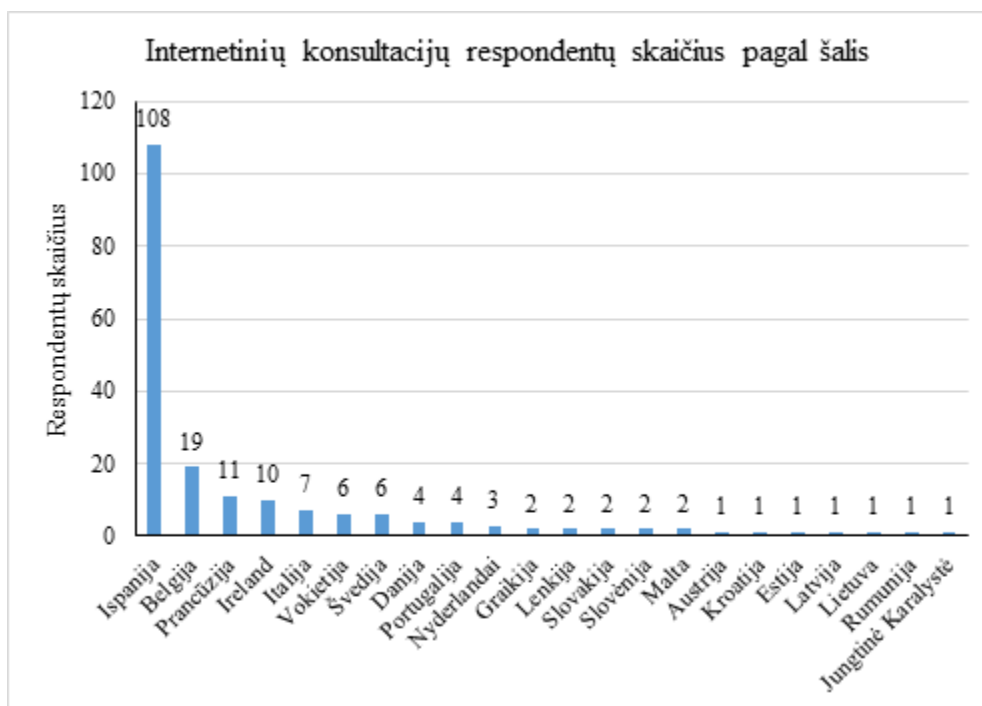
²⁸² https://ec.europa.eu/commission/commissioners/sites/default/files/commissioner_mission_letters/mission-letter-sinkevicius-2019-2024_en.pdf.

²⁸³ <https://cfpreportevent2022.b2match.io/home>.

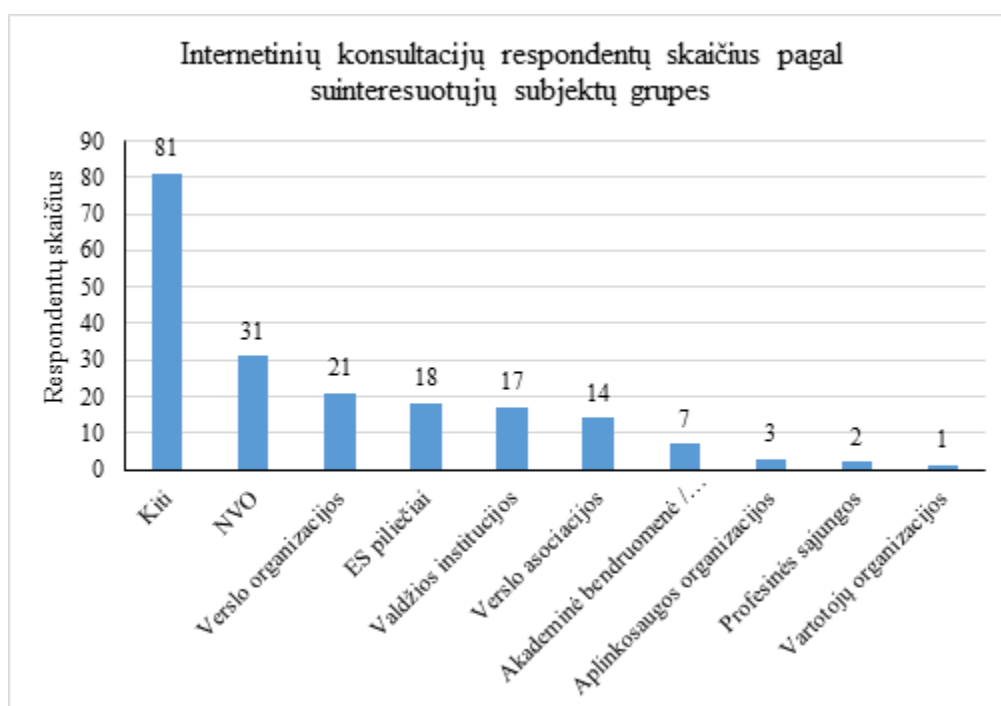
²⁸⁴ <https://cfpreportevent2022.b2match.io/page-621>.

²⁸⁵ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13552-Zuvininkyste-Komunikatas-del-bendros-zuvininkystes-politikos-veikimo_lt.

²⁸⁶ https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/system/files/2022-05/2022-CFP-survey-report_en.pdf.

4 paveikslas. Atsakymų į tiklines internetines konsultacijas skaičius pagal šalis.

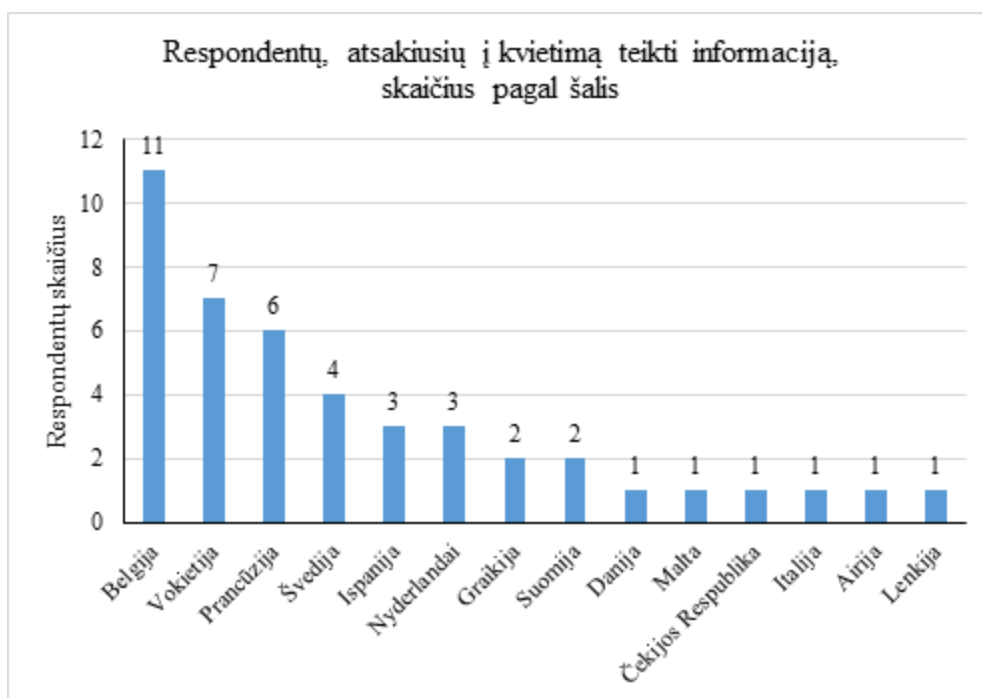
5 paveikslas. Atsakymų į tiklines internetines konsultacijas skaičius pagal suinteresuotuosius subjektus. Buvo naudojamos standartinės organizacijų ar subjektų rūšys, atitinkančios „EUsurvey“ kategorijas. Į grupę „kiti“ įtraukti subjektai, kurie nėra priskirti kuriai nors rūšiai (pvz., į grupę „kiti“ dažniausiai patenka patariamąsios tarybos arba piliečiai).

FAMENET BŽP tyrimo ataskaitos rezultatai buvo diskusijų su valstybių narių regioninėmis grupėmis pagrindas. Scheveningeno grupė ir Šiaurės vakarų vandenų valstybių narių regioninė grupė surengė išsamias diskusijas, kuriose dalyvavo patariamąsios tarybos.

Diskusijose dalyvavusios valstybės narės buvo Nyderlandai, Prancūzija, Švedija, Danija, Belgija, Airija ir Ispanija. Dalyvavusios patariamiosios tarybos buvo Šiaurės jūros patariamoji taryba, Baltijos jūros patariamoji taryba ir Pelaginių išteklių patariamoji taryba.

2022 m. birželio 10 d. suinteresuotųjų subjektų renginyje dalyvavo 485 suinteresuotieji subjektai ir ekspertai, įskaitant verslo asociacijas ir organizacijas, aplinkosaugos organizacijas, akademinę bendruomenę, ES institucijas, ES piliečius, NVO, valdžios institucijas ir prekybos asociacijas. Dalyviai aptarė konkrečius projektus, pavyzdžiui, inovacijas ir bendradarbiavimą tokiomis temomis kaip klimato kaita, visapusiškai stebimo laivyno plėtojimą ir pažangių inovacijų taikymą selektyviosios žvejybos praktikoje. Šio renginio įrašai yra skelbiami viešai²⁸⁷. Renginių organizavęs išorės rangovas paskelbė 2022 m. renginio suinteresuotiesiems subjektams ataskaitą²⁸⁸.

Iš viso dėl kvietimo teikti informaciją dėl komunikato dėl bendros žuvininkystės politikos veikimo gauti 44 atsakymai iš 14 valstybių narių (6 paveikslas). Dauguma atsakymų gauti iš NVO. ES piliečiai pateikė septynis atsakymus, penki atsakymai gauti iš verslo asociacijų ir keturi atsakymai – iš valdžios institucijų. Atsakymus taip pat pateikė dvi mokslinių tyrimų institucijos, viena profesinė sąjunga ir viena aplinkosaugos organizacija (7 paveikslas). Apskritai atsiliepimai iš esmės buvo susiję su tomis pačiomis temomis, kurios buvo aptartos per tikslines konsultacijas internetu ir suinteresuotųjų subjektų renginyje.

6 paveikslas. Atsakymų į kvietimą teikti informaciją skaičius pagal šalis.

²⁸⁷ <https://webcast.ec.europa.eu/taking-stock-of-the-eu-common-fisheries-policy-building-further-on-sustainable-fisheries-towards-a-competitive-and-resilient-environment>.

²⁸⁸ <https://prod5.assets-cdn.io/event/8296/assets/8331903045-843ff11d7c.pdf>.

7 paveikslas. Respondentų, atsakiusių į kvietimą teikti informaciją dėl komunikato dėl bendros žuvininkystės politikos veikimo, skaičius pagal suinteresuotųjų subjektų grupes.

4.4. Pagrindiniai rezultatai

Suinteresuotųjų subjektų atsakymai, gauti per tikslines konsultacijas internetu, patvirtina, kad BŽP tebėra gera žuvininkystės valdymo sistema. Reformuota BŽP padėjo pagerinti ES žuvininkystės valdymą. Taikydamos 2013 m. įtrauktą didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio principą, valstybės narės galėjo nustatyti tokius bendrus leidžiamus sužvejoti kiekius ir kvotas, kurie labiau atitiktų mokslines rekomendacijas. Tačiau daugelis respondentų paminėjo, kad BŽP įgyvendinimas, kontrolė ir vykdymo užtikrinimas yra nepakankami, ir pabrėžė, kad į žuvininkystės valdymą ir sprendimų priėmimą reikia tinkamai įtraukti ekosisteminį metodą ir atsargumo principą.

Kai kurie iš respondentų paminėtų toliau spręstinių pagrindinių uždavinių buvo bet kokio peržvejavimo sustabdymas, duomenų rinkimo gerinimas, mokslinių rekomendacijų kokybės užtikrinimas, geresnis akvakultūros įtraukimas į BŽP sistemą, įpareigojimo iškrauti laimikį laikymosi užtikrinimas, bendrų žuvų išteklių valdymas, prisitaikymas prie klimato kaita ir jos poveikio žuvininkystės sektoriui mažinimas, mažos apimties žvejybos galimybių gerinimas, įskaitant mėgėjų žvejų galimybes, pagal BŽP ir suderinamumo su aplinkos teisės aktais užtikrinimas.

Respondentai pabrėžė, kad ES žuvininkystės sektorius padeda siekti daugelio svarbių ES politikos tikslų (pvz., žaliojo kurso ir strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ tikslų) ir Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų (DVT), pavyzdžiui, apsirūpinimo maistu saugumo ir pakrančių bendruomenių pragyvenimo šaltinių užtikrinimo. Tačiau būtina skubiai gerinti socialinio ir ekonominio aspekto integravimą į BŽP ir sprendimų priėmimo procesą. Taip pat būtina tobulinti jūrų gėrybių atsekamumo taisykles ir importo kontrolę, skatinti visapusiškai dokumentais pagrįstą žvejybą, įtraukti mažos apimties žvejybos sektorių į sprendimų priėmimo procesą ir pagerinti BŽP integraciją į kitas ES politikos sritis ir suderinamumą su jomis.

Kalbant apie 2021–2027 m. EJŖŽAF²⁸⁹, žvejybos sektoriaus respondentai pabrėžė, kad svarbu tinkamai įgyvendinti naujas priemones, kuriomis skatinamas ES laivyno modernizavimas, ir būtinybę paspartinti perėjimą prie anglies dioksido poveikio neutralumo. Tačiau aplinkosaugos NVO mano, kad dėl šių priemonių atsiras ES laivyno pajėgumų perteklius ir padidės žvejybos intensyvumas ES vandenyse ir už jos ribų.

Valstybių narių regioninių grupių duomenimis, internetinio klausimyno rezultatai atitiko ankstesnius nustatytus faktus ir išvadas. Per pastaruosius metus ir bendradarbiavimo proceso metu pasiektas bendras supratimas apie BŽP pasiekimus ir iššūkius. Daugelis suinteresuotųjų subjektų pareiškė pritarantys minčiai, kad reforma šiuo metu nėra būtina, tačiau nurodė, kad į per konsultacijas internetu nustatytus uždavinius turėtų būti atsižvelgiama BŽP komunikate.

2022 m. rugsėjo mėn. gautais atsakymais į kvietimą teikti informaciją taip pat patvirtinama, kad suinteresuotieji subjektai mano, kad BŽP yra gera tvaraus žuvininkystės valdymo sistema. Kartu su atsakymais į kvietimą teikti informaciją pateikti pasiūlymai ir rekomendacijos dėl gyvūnų gerovės, regionalizavimo, klimato kaitos, socialinio aspekto, akvakultūros, saugomų jūrų teritorijų, priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo, ekosisteminio metodo, stebėsenos, kontrolės ir vykdymo užtikrinimo, skaidrumo ir atsekamumo, mokslinių rekomendacijų, įpareigojimo iškrauti laimikį ir kt.

4.5. Išvada

Išvadomis remtasi BŽP veikimo peržiūros procese. Konsultacijų metu gauti atsakymai nėra oficiali Komisijos pozicija ir Komisijos neįpareigoja; jie yra reprezentatyvi ES gyventojų nuomonių imtis.

²⁸⁹

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2021.247.01.0001.01.ENG

5. 2 PRIEDAS. ATLIEKANT PERŽIŪRĄ NAUDOTŲ TYRIMŲ IR ATASKAITŲ APŽVALGA

Šiame dokumente pateikiamos nuorodos į konkrečius tyrimus ir ataskaitas nėra išsamus šaltinių, kuriais remtasi šiame komunikate dėl bendros žuvininkystės politikos (BŽP) veikimo ir tarnybų darbiname dokumente, sąrašas. Komisija naudojos kitais šaltiniais, pavyzdžiui, patariamųjų tarybų pateiktomis rekomendacijomis ir patarimais, 2022 m. surengtomis konsultacijomis su suinteresuotaisiais subjektais ir mokslinių patariamųjų įstaigų, įskaitant ŽMTEK, ICES ir regionines žuvininkystės įstaigas, pavyzdžiui, Bendrosios Viduržemio jūros žvejybos komisiją, darbu.

Tyrimus, kuriuos užsakė Jūrų reikalų ir žuvininkystės generalinis direktoratas ir kurie buvo naudojami BŽP veikimo peržiūrai parengti, galima rasti šioje interneto svetainėje²⁹⁰. Šiam komunikatui ir tarnybų darbiniam dokumentui parengti naudoti duomenys gauti ne tik iš Europos klimato, infrastruktūros ir aplinkos vykdomosios įstaigos patvirtintų ir ES finansuojamų tyrimų.

Taip pat naudoti Europos Parlamento ankstesniais metais priimtų ataskaitų, grindžiamų savo iniciatyva vykdyta procedūra žuvininkystės politikos srityje, duomenys, tačiau ir jais neapsiribojama. Šiose ataskaitose nagrinėtos įvairios aktualios temos²⁹¹.

²⁹⁰ https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/publications-list_en.

²⁹¹ Pavyzdžiui, ataskaitoje Nr. 2019/2177 nagrinėtas iškrovimo įpareigojimas, ataskaitoje Nr. 2019/2161 – ateities žvejai, ataskaitoje Nr. 2019/2158 – jūros vėjo elektrinių parkai, o ataskaitoje Nr. 2021/2016 – žvejybos ateitis atsižvelgiant į Jungtinės Karalystės išstojimą.

6. 3 PRIEDAS. ES PAKRANTĖS VALSTYBIŲ NARIŲ PAGRINDINIŲ KONVENCIJŲ RATIFIKAVIMO BŪKLĖ

	1995 m. IMO konvencija dėl žvejybos laivų personalo rengimo, atestavimo ir budėjimo normatyvų	TDO konvencija dėl darbo žvejybos sektoriuje (C188)	Tarptautinė Toremolinoso konvencija dėl žvejybos laivų saugos
Belgija	X		
Bulgarija			X
Kroatija			X
Kipras			
Danija	X	X	X
Estija		X	
Suomija			
Prancūzija		X	X
Vokietija			X
Graikija			
Airija			X
Italija			X
Latvija	X		
Lietuva	X	X	X
Malta			
Nyderlandai	X	X	X
Lenkija	X	X	
Portugalija	X	X	
Rumunija	X		
Slovėnija			

Ispanija	X		X
Švedija			X

7. **4 PRIEDAS. ŽVEJYBOS PAJĖGUMŲ VIRŠUTINĖS RIBOS (2022 M. SPALIO 1 D.)**²⁹²

Valstybė narė	Bendroji talpa	Galia (kW)
Belgija	18 962	51 586
Bulgarija	7 053,08	61 259,97
Danija	88 762	313 333
Vokietija	70 281	164 357
Estija	21 314,33	51 849,5
Airija	77 568	210 083
Graikija	79 219,78	448 765,52
Ispanija (įskaitant atokiausius regionus)	400 365,21	910 993,53
Prancūzija (įskaitant atokiausius regionus)	223 845,09	1 179 347
Kroatija	49 074,8	405 875,41
Italija	156 304	985 871,73
Kipras	10 832,83	44 991
Latvija	45 628,01	56 405
Lietuva	73 138	72 965
Malta	14 675,27	92 806,55
Nyderlandai	164 916	344 323

²⁹²

Remiantis valstybių narių pagal BŽP reglamentą ir Komisijos įgyvendinimo reglamentą (ES) 2017/218 dėl Sąjungos žvejybos laivyno registro pateikta informacija, kurią galima rasti adresu https://webgate.ec.europa.eu/fleet-europa/stat_ceilings_en.

Lenkija	37 200,35	87 351
Portugalija (įskaitant atokiausius regionus)	112 543,41	381 143,82
Rumunija	1 908	6 356
Slovėnija	675	8 867
Suomija	18 066	181 717
Švedija	43 316	210 535

Atokiausi ES regionai	Bendroji talpa	Galia (kW)
Ispanija		
Kanarų salos: ilgis < 12 m, ES vandenys	2 596,42	20 719,38
Kanarų salos: ilgis > 12 m, ES vandenys	3 059	10 364
Kanarų salos: ilgis > 12 m., tarptautiniai ir trečiųjų šalių vandenys	28 823	45 593
Prancūzija		
Reunjono sala: priedugnio ir pelaginės rūšys, ilgis < 12 m	1 047,01	19 247
Reunjono sala: pelaginės rūšys, ilgis > 12 m	10 002	31 465
Prancūzijos Gviana: priedugnio ir pelaginės rūšys, ilgis < 12 m	903	11 644
Prancūzijos Gviana: krevetės žvejojantys laivai	7 560	19 726
Prancūzijos Gviana: pelaginės rūšys, atviros jūros laivai	Netaikoma	Netaikoma
Martinika: priedugnio ir pelaginės rūšys, ilgis < 12 m	5 409	142 116
Martinika: pelaginės rūšys, ilgis > 12 m	1 046	3 294
Gvadelupa: priedugnio ir pelaginės rūšys, ilgis < 12 m	6 188	162 590
Gvadelupa: pelaginės rūšys, ilgis > 12 m	Netaikoma	Netaikoma

Majotas: gaubiamaisiais tinklais žvejojantys laivai	13 916	24 000
Majotas: mechaninėmis ūdomis žvejojantys laivai, ilgis < 23 m	Netaikoma	Netaikoma
Majotas: priedugnio ir pelaginės rūšys, mažesni nei 10 m laivai		
Portugalija		
Madeira: priedugnio rūšys, ilgis < 12 m	604	3 969
Madeira: priedugnio ir pelaginės rūšys, ilgis > 12 m	4 114	12 734
Madeira: pelaginės rūšys, gaubiamieji tinklai, ilgis > 12 m	181	777
Azorų salos: priedugnio rūšys, ilgis < 12 m	2 556,95	28 794,06
Azorų salos: priedugnio ir pelaginės rūšys, ilgis > 12 m	12 979	25 721

8. **5 PRIEDAS. GALIOJANČIŲ DELEGUOTŲJŲ REGLAMENTŲ, KURIUOSE IŠSAMIAI APRAŠOMAS IPAREIGOJIMO IŠKRAUTI LAIMIKĮ ĮGYVENDINIMAS, APŽVALGA**

1. 2020 m. rugpjūčio 21 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2020/2015, kuriuo nustatomos išsamios ipareigojimo iškrauti laimikį, sužvejotą vykdant tam tikrą žvejybą vakarų vandenyse, įgyvendinimo 2021–2023 m. nuostatos, su pakeitimais, padarytais 2022 m. rugpjūčio 19 d. Komisijos deleguotuoju reglamentu (ES) 2022/2290.
2. 2020 m. rugpjūčio 21 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2020/2014, kuriuo nustatomos išsamios ipareigojimo iškrauti laimikį, sužvejotą vykdant tam tikrą žvejybą Šiaurės jūroje, įgyvendinimo 2021–2023 m. nuostatos, su pakeitimais, padarytais 2022 m. rugpjūčio 18 d. Komisijos deleguotuoju reglamentu (ES) 2022/2289.
3. 2021 m. rugpjūčio 25 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2021/2065, kuriuo nustatomas paprastųjų otų žvejybai Juodojoje jūroje taikomas žuvų išmetimo į jūrą mažinimo planas, su pakeitimais, padarytais 2022 m. rugpjūčio 12 d. Komisijos deleguotuoju reglamentu (ES) 2022/2287.
4. 2021 m. rugpjūčio 25 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2021/2066, kuriuo papildomas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/1022 nustatant išsamias ipareigojimo iškrauti tam tikrų vakarų Viduržemio jūros demersinių išteklių laimikį įgyvendinimo 2022–2024 m. laikotarpiu nuostatas, su pakeitimais, padarytais 2022 m. rugpjūčio 16 d. Komisijos deleguotuoju reglamentu (ES) 2022/2288.
5. 2021 m. rugpjūčio 25 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2021/2064, kuriuo papildomas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1380/2013 nustatant tam tikrai demersinei žvejybai Adrijos jūroje ir pietrytinėje Viduržemio jūros dalyje taikomą ipareigojimo iškrauti laimikį *de minimis* išimtį, su pakeitimais, padarytais 2022 m. rugpjūčio 16 d. Komisijos deleguotuoju reglamentu (ES) 2022/2564.
6. 2017 m. spalio 23 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2018/161, kuriuo nustatoma ipareigojimo iškrauti laimikį *de minimis* išimtis, taikoma tam tikrai smulkiųjų pelaginių žuvų žvejybai Viduržemio jūroje, su pakeitimais, padarytais 2020 m. rugpjūčio 5 d. Komisijos deleguotuoju reglamentu (ES) 2020/2012.

7. 2017 m. gruodžio 18 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2018/306, kuriuo nustatomos įpareigojimo iškrauti menkių ir jūrinių plekšnių laimikį, sužvejotą vykdant žvejybą Baltijos jūroje, įgyvendinimo specifikacijos.
8. 2021 m. birželio 22 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2021/1417, kuriuo Reglamentas (ES) 2016/1139 papildomas 2021–2023 m. taikytinomis įpareigojimo iškrauti Baltijos jūros lašišų laimikį specifikacijomis.